This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Google

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

+ *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
+ *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
+ *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
+ *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter `http://books.google.com` durchsuchen.

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

PAVLI IOSEPHI A RIEGGER

EQ. SAC. CAES. REG. APOST. MAI. CONS. AVL. ACT. IVR. ECCLES. P. P. O.

INSTITVTIONVM IVRISPRVDENTIAE ECCLESIASTICAE

PARS II.

LIBROS I. ET II.
DECRETALIVM
GREGORII IX. P.
CONTINENS.

EDITIO NOVA, ET EMENDATA.

VINDOBONAE,
TYPIS IOAN. THOMAE NOB. DE TRATTNERN
SAC. CAES. REG. AVLAE TYPOGR. ET BIBLIOP.
MDCCLXXIV.

BV761
R5
1776
v.2

CONSPECTVS

PARTIS SECVNDAE.

LIBER I.

TITVLVS I.

DE SVMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

	Pag.
§. I. Introitus.	3
§. II. Myſterium Sanctiſſimae Trinitatis	—
§. III. Theologis explicandum relinquimus.	4
§. IV. Fides	5
§. V. Chriſtiana & catholica	—
§. VI. Sola ratione non cognoſcitur,	—
§. VII. Inde ſymbolorum neceſſitas demonſtratur.	6
§. VIII. I.) Symbolum Apoſtolorum.	—
§. IX. II.) Nicaenum.	7
§. X. III.) S. Athanaſii.	8
§. XI. IV.) Decretum Eugenii IV.)	9
§. XII. V.) Tridentinum.	—
§. XIII. Libri Symbolici	10
§. XIV. Publica & ſolennis fidei profeſſio.	11
§. XV. Iure humano variis perſonis	—
§. XVI. Et beneficiatis quidem ſub poena amiſſionis fructuum eſt praecepta.	12
§. XVII. Speciatim ad eam tenentur epiſcopi et papa.	13
§. XVIII. Symbola acatholicorum.	14
§. XIX. I.) Proteſtantium.	15
§. XX. II.) Reformatorum 1.) communia.	—
§. XXI. 2.) Specialia.	16

CONSPECTVS

TITVLVS II.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS III.

DE RESCRIPTIS.

TITVLVS IV.

DE CONSVETVDINE.

	Pag.
§. XXII. Ius eccleſiaſticum definitur, et ratio ordinis traditur.	17
§. XXIII. Leges eccleſiaſticae in diuinas	18
§. XXIV. Et humanas diuiduntur.	19
§. XXV. Harum proprietates recenſentur.	20
§. XXVI. Leges eccleſ. vniuerſales ferunt concilia et pontifex.	—
§. XXVII. Cuius poteſtatem non abſolutam eſſe	21
§. XXVIII. Et illimitatam	22
§. XXIX. Euincitur.	—
§. XXX. Leges eccleſ. particulares ferunt concilia et epiſcopi.	23
§. XXXI. Aliique, qui recenſentur.	24
§. XXXII. Objectum legum eccleſiaſticarum ſunt actus mere interni.	—
§. XXXIII. Non autem actiones ciuiles.	25
§. XXXIV. Idem.	26
§. XXXV. Lex concepta promulganda eſt.	—
§. XXXVI. Publicatio legis Romae facta non ſufficit.	27
§. XXXVII. Lege rite promulgata.	—
§. XXXVIII. Obſtringuntur omnes.	28
§. XXXIX. Etiam pontifex et epiſcopi	—
§. XL. Lex eccleſ. particularis tenet proprios ſuos ſubditos.	—
§. XLI. Lex omnis in conſcientia, vt aiunt, obligat.	29
§. XLII. Rejectis legibus pure poenalibus.	—
§. XLIII. Nam et irritantes ſunt regulariter prohibentes.	30

§. XLIV.

PARTIS SECVNDAE.

Pag.

§. XLIV. Et viciſſim. 30
§. XLV. De lege in praeſumtione fundata. 31
§. XLVI. Leges ceſſant variis modis. 32
§. XLVII. Speciatim diſpenſatione. —
§. XLVIII. Quae aliquando eſt neceſſaria. —
§. XLIX. Ea praeſertim, quae caſus praeteritos reſpicit. 33
§. L. Diſpenſare poteſt legislator. —
§. LI. Non niſi ob iuſtam cauſam. 34
§. LII. Ad normam concilii tridentini. —
§. LIII. Diſpenſatur vel ad certum tempus. 35
§. LIV. Vel ad certum actum. 36
§. LV. Diſpenſatio eccleſ. eſt ſtricti iuris. —
§. LVI. Effectibus ciuilibus deſtituta 37
§. LVII. Priuilegium definitur. —
§. LVIII. Diuiditur. 38
§. LIX. Idem. —
§. LX. Strictam exigit interpretationem. 39
§. LXI. Varia ratione amittitur. —
§. LXII. Collegia eccleſiaſtica definiuntur. 40
§. LXIII. Confirmatione opus habent. —
§. LXIV. Statuta definiuntur. 41
§. LXV. Iis collegiorum membra obſtringuntur. —
§. LXVI. Et iudici ſecundum ea ius dicendum eſt. 42
§. LXVII. Non ſint a iure communi aliena. —
§. LXVIII. Ideo epiſcopi inſpectioni ſubiacent. 43
§. LXIX. Reſcriptum definitur. —
§. LXX. Etymologia traditur. 44
§. LXXI. Origo reſcriptorum pontificiorum. —
§. LXXII. Reſcripta vel ſecundum, vel contra, vel praeter ius. 45
§. LXXIII. Reſcripta vel abſoluta, vel conditionata vel disiunctiua. —
§. LXXIV. Reſcripta vel excitatoria, vel reſtitutoria vel adtributoria. —
§. LXXV. Reſcripta vel per bullam vel breue dari ſolent. 46
§. LXXVI. Reſcriptum gratiae, iuſtitiae et mixtum. —
§. LXXVII. Reſcripta gratiae aut in forma gratioſa, aut dignum expediri ſolent. 47
§. LXXVIII. Reſcripta dant rectores. 48

Pag.
§. LXXIX. Impetrant omnes regulariter. 48
§. LXXX. Pro quo quis petere debeat? —
§. LXXXI. Contra quem reſcriptum impetrari poſſit. 49
§. LXXXII. Super qua re impetrari reſcriptum poſſit? —
§. LXXXIII. Partes reſcripti. 50
§. LXXXIV. De auctoritate reſcripti. —
§. LXXXV. Conſenſus reſcribentis debet eſſe ſpecificus. 51
§. LXXXVI. Debet veritate niti. —
§. LXXXVII. Quid exceptio ſub-et obreptionis? —
§. LXXXVIII. De ob-et ſubreptione circa cauſam finalem vel impulſiuam ex dolo et ignorantia. 52
§. LXXXIX. Quomodo reſcripta ob-et ſubreptione doloſe obtenta irritentur? 53
§. XC. Quomodo vero reſcriptum ob-et ſubreptione culpoſe obtentum? —
§. XCI. Quomodo reſcripta ſolenniter et rite condita? 54
§. XCII. Quaenam notae falſitatis reſcriptorum? 55
§. XCIII. Conſenſus fini reſcribentis conformis. —
§. XCIV. Sunt ſtrictae interpretationis. 56
§. XCV. Quando obligent. 57
§. XCVI. An duo ad diverſos iudices valeant? —
§. XCVII. Eius ratio. 58
§. XCVIII. De valore reſcriptorum ex poteſtate S. pontificis. —
§. XCIX. Poteſtas autem haec tantum ſpiritualis. 59
§. C. Poteſtas haec adtemperata ad ſalutem eccleſiarum et iura aliorum. —
§. CI. Quomodo reſcripta ceſſent? 60
§. CII. Conſuetudo. —
§. CIII. definitur. 61
§. CIV. Eius requiſita ſunt. —
§. CV. a.) Diuturnitas temporis et b.) actuum frequentia. 62
§. CVI. Sed nec diuturnitas temporis. 63
§. CVII. Nec frequentia actuum canonibus eſt determinata. 64
§. CVIII. Debet ergo ab adlegante probari. —

PARTIS SECVNDAE.

Pag.
§. CIX. Quomodo probanda ? 65
§. CX. c.) Requiritur conſenſus legislatoris. —
§. CXI. Inde eſt, quod non poſſit eſſe contraria bonis moribus. 66
§. CXII. Recenſentur conſuetudines quaedam a canonibus reprobatae. —
§. CXIII. Continuatio prioris. 67
§. CXIV. Legitime introducta habet vim legis. 68
§. CXV. Diuiſio conſuetudinis. —
§. CXVI. Effectus clauſulae non obſtante conſuetudine bullis pontificiis inſeri ſolita. —
§. CXVII. Conſuetudines particulares non continentur ſub generali abrogatione, nec haec pertinet ad futuram. 69
§. CXVIII. Adfinia conſuetudinis ſunt a) ſtylus curiæ. —
§. CXIX. (b). Ordinatio curiae. 70
§. CXX. (c). Nec non praeiudicia. —
§. CXXI. Quae probandae conſuetudini ſufficere poſſunt. 71.
§. CXXII. Monitum. —

TITVLVS. XVII.

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON.

TITVLVS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORVM MANVMISSIONE

TITVLVS XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

TITVLVS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS. VEL NON,

TITVLVS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS,

CONSPECTVS.

TITVLVS XXII.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

	Pag.
§. CXXIII. Tranſitus.	73
§. CXXIV. Ad iura perſonarum.	—
§. CXXV. Irregularitas definitur.	—
§. CXXVI. Diuiditur.	74
§. CXXVII. Idem.	—
§. CXXVIII. Irregularitas iuris, non facti eſt.	—
§. CXXIX. Effectus irregularitatis.	75
§. CXXX. Qualis ignorantia excuſet ab irregularitate?	—
§. CXXXI. Ea tollitur diſpenſatione.	76
§. CXXXII. An profeſſio religioſa tollat irregularitatem?	—
§. CXXXIII. Irregulares I.) ex defectu.	77
§. CXXXIV. Recenſentur.	—
§. CXXXV. Idem.	78
§. CXXXVI. Idem.	—
§. CXXXVII. Idem.	—
§. CXXXVIII. Idem.	79
§. CXXXIX. Idem.	—
§. CXL. Idem.	80
§. CXLI. Idem.	—
§. CXLII. Irregulares II. ex delicto.	81
§. CXLIII. Recenſentur.	—
§. CXLIV. Idem.	82

TITVLVS XI.

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM ET QVALITATE ORDINANDORVM.

TITVLVS XII.

DE SCRVTINIO IN ORDINE FACIENDO.

TITVLVS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QVI RENVNCIAVIT EPISCOPATVI.

§. CXLV.

PARTIS SECVNDAE.

Pag.

§. CXLV. Ordinatio definitur. 83

§. CXLVI. Miniſter ordinarius ordinationis eſt epiſcopus. 84

§. CXLVII. Valet ordinatio ab epiſcopo hæretico, ſuſpenſo, vel renunciato facta. —

§. CXLVIII. Non etiam licite fit. —

§. CXLIX. Ex quatuor cauſis epiſcopus dicitur proprius. 85

§. CL. Isque licite etiam ordinat. —

§. CLI. Collator ordinum extraordinarius. 86

§. CLII. I.) Epiſcopus alienus. —

§. CLIII. Receptis literis dimiſſoriis. 87

§. CLIV. Quæ ſit poena in epiſcopum absque huiusmodi literis ordinantem, et ordinatum ſtatuta? —

§. CLV. II.) Abbas vel presbyter quoad minores. —

§. CLVI. Maiores confert ſolus epiſcopus. 88

§. CLVII. Tempus conferendi ordines minores. —

§. CLVIII. Et maiores. 89

§. CLIX. Legitimum regulariter. —

§. CLX. Obſeruandum eſt. 90

§. CLXI. Seruatis interſtitiis. —

§. CLXII. In quibus diſpenſari poteſt. 91

§. CLXIII. Saltus eſt prohibitus. —

§. CLXIV. Locus conferendorum ordinum eſſe debet I.) proprius. 92

§. CLXV. Idem. —

§. CLXVI. II.) Sacer. 93

§. CLXVII. III.) Publicus. —

§. CLXVIII. Ordinationi praemittitur examen. 94

§. CLXIX. Primum. —

§. CLXX. Secundum. 95

§. CLXXI. A quo quidam ſunt exemti. —

§. CLXXII. Quae ſit poena omiſſionis huius examinis. 96

§. CLXXIII. Tertium examen. —

§. CLXXIV. Ad examen ſecundum pertinet inquiſitio de titulo ordinandi. 97

§. CLXXV. Idem. —

)(5 Titu-

CONSPECTVS

TITVLVS VIII.

DE AVCTORITATE ET VSV PALLII.

TITVLVS XV.

DE SACRA VNCTIONE.

TITVLVS XVI.

DE SACRAMENTIS NON ITERANDIS.

Pag.

§. CLXXVI. Ordinationum Ritus et hierarchiae gradus explicantur. 98
§. CLXXVII. I.) Tonſura. 99
§. CLXXVIII. Ritus quo ea confertur. 100
§. CLXXIX. II). Ordines minores. —
§. CLXXX. 1.) Oſtiariatus. 101
§. CLXXXI. 2.) Lectoratus. —
§. CLXXXII. 3.) Exorciſtatus. —
§. CLXXXIII. 4.) Acolythatus. 102
§. CLXXXIV. III. Ordines majores et 1.) Subdiaconatus —
§. CLXXXV. 2.) Diaconatus. 103
§. CLXXXVI. 3.) Presbyteratus. 104
§. CLXXXVII. Ritus quo confertur. —
§. CLXXXVIII. Deſcribitur. —
§. CLXXXIX. Idem. 105
§. CXC. De conſecratione et vnctione principum. 106
§. CXCI. 4.) Epiſcopatus. —
§. CXCII. Qui definitur. 107
§. CXCIII. Epiſcoporum varii gradus ſunt. —
§. CXCIV. a.) Pontifex ſummus. 108
§. CXCV. b). Patriarchae. —
§. CXCVI. Quinque. —
§. CXCVII Quorum iura recenſentur. 109
§. CXCVIII. c.) Primates. —
§. CXCIX. d.) Archiepiſcopi, quorum iura antiqua 110
§. CC. Et hodierna recenſentur. 111
§. CCI. Archiepiſcoporum inſignia ſunt I.) Pallium. 112

§. CCII.

	Pag.
§. CCII. Quod papa concedit.	113
§. CCIII. Olim quidem gratis.	—
§. CCIV. Aliter hodie.	114
§. CCV. Corollaria.	—
§. CCVI. Effectus pallii non ſunt ciuiles.	115
§. CCVII. De vſu pallii.	116
§. CCVIII. II.) Crux.	117
§. CCIX. Epiſcoporum generatim omnium tituli antiqui.	—
§. CCX. Iurium epiſcopalium ſumma capita.	118
§. CCXI. Recenſentur.	—

TITVLVS XXX.

DE OFFICIO LEGATI.

§. CCXII. Connexio.	119
§. CCXIII. Iura primatus accidentalia.	—
§. CCXIV. Recenſentur.	120
§. CCXV. Idem.	—
§. CCXVI. Idem.	121
§. CCXVII. Idem.	—
§. CCXVIII. Pontifici in regenda eccleſia adſiſtunt.	122
§. CCXIX. I.) Cardinales.	—
§. CCXX. Eccleſiae romanae.	—
§. CCXXI. 1.) Origo eorum.	123
§. CCXXII. Exponitur.	—
§. CCXXIII. 2.) Numerus.	124
§. CCXXIV. 3). Dignitas.	125
§. CCXXV. 4.) Officia viuo pontifice.	126
§. CCXXVI. Et eo mortuo ſedeque papali vacante.	—
§. CCXXVII. 5.) Priuilegia.	—
§. CCXXVIII. Dotes neceſſariae.	127
§. CCXXIX. II). Legati.	128
§. CCXXX. 1.) A Latere.	129
§. CCXXXI. Eorum auctoritas.	—
§. CCXXXII. Idem.	130
§. CCXXXIII. 2). Nati.	131
§. CCXXXIV. 3). Miſſi.	—
§. CCXXXV. Eorum poteſtas.	132
§. CCXXXVI. In concilio tridentino reſtricta eſt.	—

TI-

CONSPECTVS

TITVLVS XXXI.

DE OFFICIO IVDICIS ORDINARII.

Pag.

§. CCXXXVII. Epiſcoporum poteſtas. 133.
§. CCXXXVIII. Eſt ordinaria. —
§. CCXXXIX. Ad dioeceſim propriam. 134
§. CCXL. Regulariter reſtricta. 135
§. CCXLI. Huius perſonae et res omnes ei ſubiiciuntur. —
§. CCXLII. Epiſcopalis officii caput I.) Interpellatio apud Deum pro populo. 136
§. CCXLIII. Simulque cura precibus populi tum privatis. —
§. CCXLIV. Tum publicis impendenda. 137
§. CCXLV. II.) Sacrificii oblatio. 138
§. CCXLVI. III) Sacramentorum diſpenſatio. —
§. CCXLVII. IV.) Praedicatio verbi diuini. 139
§. CCXLVIII. Quae absque licentia epiſcopi nemini permiſſa eſt. 140
§. CCXLIX. Atque is ius habet in ſubſidium conſtituendi doctores plebis chriſtianae. —
§. CCL. V.) Poteſtatis ſpiritualis rectus vſus generatim. 141
§. CCLI. Alia iurium epiſcopalium diuiſio traditur. 142
§. CCLII. I.) Iura ordinis. —
§. CCLIII. II.) Iura ſtatus. —
§. CCLIV. III.) Iura iurisdictionis. 143
§. CCLV. IV.) Iura legis dioeceſanae —
§. CCLVI. Grauiſſimum eſt epiſcopi officium. 144

TITVLVS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

TITVLVS XXIV.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

TITVLVS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERII.

TI-

PARTIS SECVNDAE.

Pag.

TITVLVS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTAE.

TITVLVS XXVII.

DE OFFICIO CVSTODIS.

TITVLVS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

§. CCLVII. Epiſcopi cooperatoribus indigent. 146
§. CCLVIII. Vicarii epiſcoporum in actibus ordinis ſunt, I.) archipresbyteri. —
§. CCLIX. Eorum officia recenſentur. 147
§. CCLX. Et ſtatus hodiernus. —
§. CCLXI. II.) Chorepiſcopi. 148
§. CCLXII. III.) Suffraganei. 149
§. CCLXIII. Vicarii epiſcoporum in actibus iurisdictionis ſunt I.) archidiaconi. —
§. CCLXIV. Eorum poteſtas. 150
§. CCLXV. Et ſtatus hodiernus explicatur. 151
§. CCLXVI. II.) Vicarii generales ſeu officiales. 152
§. CCLXVII. Eorum poteſtas. —
§. CCLXVIII. Poteſtatisque limites deſcribuntur. 153
§. CCLXIX. Iurisdictio eorum an ordinaria, an delegata ſit, diſcutitur. 154
§. CCLXX. Qualitates eorundem. 155
§. CCLXXI. Et modi, quibus eorum poteſtas finitur, deſcribuntur. —
§. CCLXXII. Habent porro epiſcopi vicarios in temporalibus. 156
§. CCLXXIII. In regenda tota dioeceſi epiſcopo adſiſtere deberent canonici cathedrales. —
§. CCLXXIV. Qui tamen ipſi vicarios habent. 157
§. CCLXXV. Inter canonicos dignitate eminet I.) Primicerius. —
§. CCLXXVI. Eius officia. 158
§. CCLXXVII. II.) Sacriſta. —
§. CCLXXVIII. III.) Cuſtos. 159
§. CCLXXIX. In regendis partibus dioeceſis epiſcopum iuuant parochi. 160

§. CCLXXX.

Pag.
§. CCLXXX. Et vicarii perpetui. 160
§. CCLXXXI. Parochorum loco ab epiſcopo admiſſi. 161
§. CCLXXXII. De clero regulari remiſſiue. —
§. CCLXXXIII. De moribus clericorum remiſſiue. —

TITVLVS XIV.

DE AETATE ET QVALITATE ET ORDINE PRAEFICIENDORVM.

§. CCLXXXIV. In promouendis ad gradus hierarchicos requiruntur. 162
§. CCLXXXV. I.) Aetas certa. 163
§. CCLXXXVI. II.) Ordo debitus. 164
§. CCLXXXVII. III.) Qualitates aliae. 165

TITVLVS V.

DE POSTVLATIONE.

TITVLVS VI.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

§. CCLXXXVIII. Modus conferendi poteſtatem ſacram nec diuina, 166
§. CCLXXXIX. Nec apoſtolica lege determinatus eſt. —
§. CCXC. Eligebantur adeo epiſcopi in ſynodo prouinciali, ſuffragante clero et populo. 167
§. CCXCI. Clerus populusque teſtimonium ſolum ferebant. 168
§. CCXCII. Ipſam electionem epiſcopi et metropolitanus peragebant. —
§. CCXCIII. In oriente Iuſtinianus populum fere excluſit. 169
§. CCXCIV. In occidente per interuentores turbae cauebantur. —
§. CCXCV. Ex ſeculo IX. et X. 170
§. CCXCVI. Forma eligendi epiſcopos. 171
§. CCXCVII Deſcribitur. —
§. CCXCVIII. Eo tempore ſumma ſollicitudine electiones fiebant. 172

PARTIS SECVNDAE.

Pag.

§. CCXCIX. Ius eligendi a capitulis primum vſurpatum. 173
§. CCC. Dein ſeculo XIII. ab iis pleniſſime fuit adquiſitum. —
§. CCCI. Imminutum mox per reſeruationes pontificum. 174
§. CCCII. In concordatis fuit reſtitutum. —
§. CCCIII. Electiones canonicae delineantur. 175
§. CCCIV. In iis iure ordinario vocem actiuam, habent, qui ſunt de capitulo. —
§. CCCV. Non extranei, niſi iure ſpeciali. 176
§. CCCVI. Dotes eligendorum et defectus. 177
§. CCCVII. Electio indigni eſt ipſo iure nulla. 178
§. CCCVIII. Electio ſede vacante ſolum, et loco conſueto eſt celebranda. 179
§. CCCIX. Deliberationes praeuiae et capitulationes. —
§. CCCX. Harum vis absque confirmatione eſt ambigua. 180
§. CCCXI. Incipit ipſa electio. —
§. CCCXII. Cuius forma canonica eſt triplex I.) inſpiratio. 181
§. CCCXIII. II.) Scrutinium. —
§. CCCXIV. Quod, qua ratione inſtituendum 182
§. CCCXV. Et peragendum ſit. 183
§. CCCXVI. Demonſtratur. —
§. CCCXVII. Idem. —
§. CCCXVIII. Idem. 184
§. CCCXIX. III.) Compromiſſum. 185
§. CCCXX. Cuius, quae ſit forma. —
§. CCCXXI. Quae ratio pariter explicatur. 186
§. CCCXXII. Electionis publicatae effectus. —
§. CCCXXIII. Confirmatio definitur. 187
§. CCCXXIV. A quo, quando et quomodo petenda ſit, oſtenditur. 188
§. CCCXXV. Effectus confirmationis recenſentur. 189
§. CCCXXVI. Specialia in electionibus abbatiſſarum. —
§. CCCXXVII. Et romani pontificis recenſentur. 190
§. CCCXXVIII. Via extraordinaria ad praelaturas eſt poſtulatio. 191

§. CCCXXIX.

Pag.

§. CCCXXIX. Eodem modo, quo electio, peragenda. 192
§. CCCXXX. Cauendum hic eſt a formulis incertis votorum. 192
§. CCCXXXI. Quorum maiora regulariter ſufficiunt. 193
§. CCCXXXII. Poſtulatio apud ſuperiorem legitimum interponi debet. —
§. CCCXXXIII. Qui admittere eum tenetur. 194
§. CCCXXXIV. Idem. —
§. CCCXXXV. Effectus admiſſae poſtulationis. 195
§. CCCXXXVI. Quinam poſtulari non poſſint. —
§. CCCXXXVII. Quinam poſſint? 196
§. CCCXXXVIII. Poſtulatio ſimplex explicatur. 197
§. CCCXXXIX. Nominatio regia. —
§. CCCXL. Et alter modus adquirendi praelaturas eccleſiaſticas. —
§. CCCXLI. Conſecratio epiſcoporum. 198
§. CCCXLII. Ritus eiusdem, 199
§. CCCXLIII. Et effectus enarrantur. —
§. CCCXLIV. Conſecrandi iuramentum fidelitatis papae praeſtant. —
§. CCCXLV. Benedictio abbatibus conuenit. 200
§. CCCXLVI. De collatione et inſtitutione remiſſiue. —

TITVLVS IX.

DE RENVNCIATIONE.

TITVLVS X.

DE SVPPLENDA NEGLIGENTIA PRAELATORVM.

§. CCCXLVII. Modus amittendi officia eccleſiaſtica eſt renunciatio. 201
§. CCCXLVIII. Sed, non ſolum qualificata. 202
§. CCCXLIX. Verum etiam ſimplex regulariter eſt prohibita. —
§. CCCL. Non niſi ex certis cauſis permittenda. 203
§. CCCLI. Et tum fieri debet I.) conſenſu ſuperioris. —
§. CCCLII. Quin et patroni et electorum. 204

§. CCCLIII.

PARTIS SECVNDAE.

Pag.

§. CCCLIII. II.) Libere. 204
§. CCCLIV. III.) Pure. 205
§. CCCLV. Effectus admiſſae renunciationis. 206
§. CCCLVI. Sede quacumque ratione vacante. —
§. CCCLVII. Mox prouiſio eſt facienda. 207
§. CCCLVIII. Qua in re committi poteſt negligentia I.) ratione temporis. —
§. CCCLIX. Quo elapſo ius prouidendi deuoluitur. —
§. CCCLX. Niſi impedimentum iuſtum probetur. 208
§. CCCLXI. II.) Ratione modi prouidendi. —
§. CCCLXII. Quo caſu denuo deuolutioni locus ſit. 209
§. CCCLXIII. Facta deuolutione idem tempus ſuperioris datum eſt, —
§. CCCLXIV. Et negligens moram purgare non poteſt. 210
§. CCCLXV. In Germania negligentia papae aliquando ſuppletur. —
§. CCCLXVI. Quoad proteſtantes imperator eſt, qui negligentiam ſupplet. 211
§. CCCLXVII. Hic decretaliſtae de negligentiae variis ſpeciebus agere ſolent. —
§. CCCLXVIII. Nos de negligentia epiſcopi in adminiſtranda iuſtitia. 212
§. CCCLXIX. Quam archiepiſcopus in prima inſtantia ſupplere non poteſt. —
§. CCCLXX. Vt iuſtitiam epiſcopus adminiſtret, iubere poteſt, 213
§. CCCLXXI. Negligentia iudicis laici 214
§. CCCLXXII. A iudice eccleſiaſtico ſuppleri —
§. CCCLXXIII. Nequaquam poteſt, —
§. CCCLXXIV. Sed ab eo admoneri poteſt. 215
§. CCCLXXV. Quod viciſſim obtinet. —
§. CCCLXXVI. Recurſu tamen ad principem omnibus conceſſo. 216

TITVLVS VII.

DE TRANSLATIONE EPISCOPORVM.

§. CCCLXXVII. Modus mutandi dignitates eccleſiaſticas eſt translatio. 217

bus acerrime impugnatum ſit, ſemper tamen ab eccleſia ſummo ſtudio adſertum, diuerſisque in conciliis ſtrenue defenſum, ſtabilitumque fuiſſe ex hiſtoriae eccleſiaſticae monumentis in conſpicuo poſitum eſt.

Vid. S. AVGVSTIN. *ap.* GRATIAN. *can.* 30. *diſt. III. de conſecr. can.* 39. 40. *diſt. V. ibid.* Explicatur quoque hoc myſterium in *cap.* 1. *§.* 1. 2. *h. t.* Idem magis confirmatur in *cap.* 2. *ibid.* ſimulque damnatur ſententia IOACHIMI *abbatis florenſis* docentis: *vnitatem* naturae in tribus perſonis diuinis non eſſe *realem*, ſed *moralem*, ea ratione, qua multi fideles dicuntur vnam facere eccleſiam. In *cap. vn. h. t. in VI.* contra Graecos ſchismaticos definitur, *Spiritum ſanctum* aeternaliter a Patre ſimul et Filio procedere tanquam ab *vnico* principio. Denique *cap. vn. h. t. in clement.* nos docet, *Dei Filium* in eſſentia Dei aeternaliter ſubſiſtentem verum corpus humanum adſumpſiſſe. add. *conſtitut.* PAVLI IV. *de an.* 1555. CVM QVORVMDAM, MAGN. BVLLAR. ROM. *tom. I. fol.* 821. *edit. Luxemburg.* 1727. CLEMENTIS VIII. *de an.* 1603. DOMINICI GREGIS. *ibid. tom. III. fol.* 160.

§. III.

Theologis explicandum relinquimus.

Vt autem data opera de profundiſſimo hoc ſanctiſſimoque religionis chriſtianae myſterio agamus, inſtituti noſtri ratio nobis non permittit: itaque fuſior eius explicatio iis, quibus ſanctior illa de rebus diuinis ſcientia curae eſt, relinquatur.

§. IV.

PARTIS SECVNDAE.

	Pag.
§. CDX. Has quoque exemtiones tridentinum.	236
§. CDXI. Varia ratione limitauit.	—
§. CDXII. Idem.	237
§. CDXIII. III.) Perſonarum ſingularum	—
§. CDXIV. Poteſtas epiſcopis in exemtos tributa eſt iam ordinaria.	238
§. CDXV. De exemtione, regula I.	—
§. CDXVI. Regula II.	239
§. CDXVII. Regula III.	240
§. CDXVIII. Regula IV.	—

TITVLVS XXXV.
DE PACTIS.

TITVLVS XL.
DE HIS, QVAE VI METVSVE CAVSA FIVNT.

TITVLVS XLI.
DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

TITVLVS XLII.
DE ALIENATIONE IVDICII MVTANDI CAVSA.

§. CDXIX. Res eccleſiaſticae ſunt vel ſpirituales.	241
§. CDXX. Vel temporales.	242
§. CDXXI. Pactum definitur.	243
§. CDXXII. Ex omni pacto obligatio naſcitur.	—
§. CDXXIII. Principia iuris canon. de pactis.	—
§. CDXXIV. I.) Ius naturae.	244
§. CDXXV. II.) Ius ciuile.	—
§. CDXXVI. III.) Status eccleſiae.	245
§. CDXXVII. Corollaria.	—
§. CDXXVIII. Idem.	246
§. CDXXIX. Reſtitutio in integrum definitur.	247
§. CDXXX. Axiomata de ea.	—
§. CDXXXI. Cauſae reſtitutionis ſunt I.) metus.	248
§. CDXXXII. II.) Dolus.	249
§. CDXXXIII. III.) Alienatio iudicii mutandi cauſa.	—
§. CDXXXIV. IV.) Abſentia.	250
§. CDXXXV. V.) Minor aetas.	—
§. CDXXXVI. Minoribus aequiparantur eccleſiae loca pia et religioſa.	251

)( )(2 §. CDXXXVII.

Pag.

§. CDXXXVII. Reſtitutio intra quadriennium eſt petenda. 251
§. CDXXXVIII. Eo elapſo nemini eam iura concedunt. 252
§. CDXXXIX. Reliqua de reſtitutione hic notanda. 253

TITVLVS XXXIV.

DE TREVGA ET PACE.

TITVLVS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBVS.

TITVLVS XLIII.

DE ARBITRIS.

§. CDXL. Tranſitus ad iudicia eccleſiaſtica, quae euitantur transactione. 254
§. CDXLI. Corollaria. 255
§. CDXLII. Ex definitione transactionis deducta. —
§. CDXLIII. Effectus transactionis. 256
§. CDXLIV. Ius ſuum violentia perſequi maxime eſt prohibitum. —
§. CDXLV. Hinc canones non quidem bellis publicis. 257
§. CDXLVI. Quae iuris gentium ſunt. —
§. CDXLVII. Sed priuatis treugas, et paces praeſcribunt. 258
§. CDXLVIII. Horum canonum hiſtoria. —
§. CDXLIX. Traditur. 259
§. CDL. Quidque ſit treuga? —
§. CDLI. Et pax canonica explicatur. 260
§. CDLII. Huius rei nullum hodie vſum eſſe docetur. —
§. CDLIII. Alter modus euitandi moleſtias litis eſt arbitrium. —
§. CDLIV. Nam de arbitris neceſſariis. 261
§. CDLV. Sed voluntariis hic ſermo eſt. —
§. CDLVI. Compromittere in arbitros iis licet, qui libere poſſunt diſponere. 262
§. CDLVII. In arbitros eligi poſſunt, qui cauſam cognoſcere, et decidere ſciunt. —
§. CDLVIII. Plures eligi arbitros nihil obſtat. 263

§. CDLIX.

Pag.

§. CDLIX. In cauſis priuati tantum arbitrii compromitti poteſt. 263
§. CDLX. Arbitri officium eſt, vt cauſam cognoſcat. 264
§. CDLXI. Vt eam decidat. —
§. CDLXII. Vt ſententiam dicat. 265
§. CDLXIII. Cuius effectus traditur. —
§. CDLXIV. Variis modis compromiſſum finitur. —

TITVLVS XXXVII.

DE POSTVLANDO.

TITVLVS XXXVIII.

DE PROCVRATORIBVS.

TITVLVS XXXIX.

DE SYNDICIS.

§. CDLXV. Connexio. 266
§. CDLXVI. Poſtulantium in iudicio, 267
§. CDLXVII. Vnus actor. —
§. CDLXVIII. Alter reus dicitur. 268
§. CDLXIX. His accedunt I.) aduocati. —
§. CDLXX. Quinam eſſe poſſint? 269
§. CDLXXI. Procuratores. —
§. CDLXXII. Procurator fit litis dominus. 270
§. CDLXXIII. Procuratorem conſtituit dominus. 271
§. CDLXXIV. Mandato. —
§. CDLXXV. Generali, vel ſpeciali. 272
§. CDLXXVI. Procurator conſtitui poteſt. —
§. CDLXXVII. Non vnus tantum, ſed etiam plures. 273
§. CDLXXVIII. In cauſis omnibus regulariter. —
§. CDLXXIX. Reuocatione finitur procuratoris officium. 274
§. CDLXXX. Syndicus definitur. —
§. CDLXXXI. Eiusque a' procuratore differentia traditur. 275

TITVLVS XXIX.

DE OFFICIO, ET POTESTATE IVDICIS DELEGATI.

TITVLVS XXXII.

DE OFFICIO IVDICIS.

§. CDLXXXII. Connexio. 276
§. CDLXXXIII. In omni bene ordinata ſocietate iudex eſt neceſſarius. —
§. CDLXXXIV. Iudex eccleſiaſticus. —
§. CDLXXXV. Cuius officium paucis deſcribitur. 277
§. CDLXXXVI. Eſt vel ordinarius. —
§. CDLXXXVII. Vel delegatus. —
§. CDLXXXVIII. Et hic quidem vel a iure. 278
§. CDLXXXIX. Vel ab homine. —
§. CDXC. Delegandi qualitates. 279
§. CDXCI. Poſſunt etiam plures ſimul delegari. —
§. CDXCII. Cauſae delegari poſſunt. 280
§. CDXCIII. Diuerſimode. —
§. CDXCIV. Delegati officium ſpeciale. 281
§. CDXCV. Differentia inter delegatum papae, et ordinarii. —
§. CDXCVI. Ille quandoque ſolam executionem delegat. 282
§. CDXCVII. A delegato adpellatur ad ſuperiorem delegantis. —
§. CDXCVIII. Modi quibus exſpirat. 283
§. CDXCIX. Officium delegati. —
§. D. Quos inter eſt remotio ob cauſam ſuſpicionis. 284
§. DI. De qua vel condelegati, vel arbitri ſtatuunt. —

LIBER II.

TITVLVS I.

DE IVDICIIS.

TITVLVS II.

DE FORO COMPETENTE.

§. DII. Iurisdictio eccleſiaſtica. 287

§. DIII.

Pag.
§. DIII. I.) Eſſentialis. 288
§. DIV. Eius limites. —
§. DV. II.) Aduentitia, ſeu adquiſita. —
§. DVI. Modi adquiſitionis erant. 289
§. DVII. I.) Ratio peccati. —
§. DVIII. Cui originem ſuam debet. 290
§. DIX. Denunciatio euangelica. —
§. DX. Quae definitur. 291
§. DXI. Atque reiicitur. —
§. DXII. II.) Negligentia iudicis laici. 292
§. DXIII. III.) Iuramentum negotiis adiectum. —
§. DXIV. Idem. —
§. DXV. Forum eccleſiaſticum competens. 293
§. DXVI. I.) Ratione cauſarum. —
§. DXVII. II.) Ratione perſonarum. 294
§. DXVIII. Ex ſacra ſcriptura demonſtratur. —
§. DXIX. Clericos in cauſis temporalibus aeque ac laicos. 295
§. DXX. Iurisdictioni ſeculari ſubeſſe. 296
§. DXXI. Qui immunitatem clericorum perſonalem. 297
§. DXXII. Iuris diuini eſſe adſerunt. —
§. DXXIII. Refutantur. 298
§. DXXIV. Qui eam ex iure eccleſiaſtico deducunt. 299
§. DXXV. Pariter refutantur. —
§. DXXVI. Itaque immunitas clericorum a foro ſeculari. 300
§. DXXVII. Priuilegiis principum. —
§. DXXVIII. Debetur. 301
§. DXXIX. Id quod ex hiſtoria demonſtratum eſt. —
§. DXXX. Huic priuilegio renunciari non poteſt. 302
§. DXXXI. Eſtque forum hoc priuilegiatum vel commune. 303
§. DXXXII. Vel proprium. —
§. DXXXIII. Omnes clerici eo gaudent. 304
§. DXXXIV. Depoſiti etiam, et ſuſpenſi. —
§. DXXXV. Non autem illorum famuli. 305
§. DXXXVI. Sed eo tantum caſu, quo rei ſunt. —
§. DXXXVII. Et non in actionibus realibus. 306
§. DXXXVIII. Sed perſonalibus tantum. —

Pag.
§. DXXXIX. Connexio. 307
§. DXL. Olim ad lites decidendas fideles arbitros. —
§. DXLI. Eosque epiſcopos eligebant. 308
§. DXLII. Forma horum arbitriorum deſcribitur. —
§. DXLIII. Quae poſtea legibus fuere confirmata. —
§. DXLIV. Atque magis determinata. 309
§. DXLV. Poſtea vero introductus eſt. —
§. DXLVI. Proceſſus ſolennis et iudicium ſolenne. 310
§. DXLVII. Cuius finis eſt inueſtigatio veritatis. —
§. DXLVIII. Modus praeſcriptus exacte ſeruandus eſt. —
§. DXLIX. Proceſſus eſt vel iuris communis, vel particularis. 311
§. DL. Dein vel ordinarius, vel ſummarius. —
§. DLI. Cauſae ſummariae 1.) per ſe tales a.) ex iure ciuili. —
§. DLII, b.) Eccleſiaſtico. 312
§. DLIII. 2.) Ex accidenti tales. —
§. DLIV. Quid de forma proceſſus in notoriis. 313
§. DLV. Obſeruatum fit. —
§. DLVI. Explicatur. —
§. DLVII. Porro proceſſus eſt vel criminalis, vel ciuilis. 314
§. DLVIII. Tandem vel primae, vel ſecundae inſtantiae. —

TITVLVS III.
DE OBLATIONE LIBELLI.

TITVLVS XI.
DE PLVS PETITIONIBVS.

TITVLVS XIV.
DE DOLO, ET CONTVMACIA.

TITVLVS XV.
DE EO, QVI MITTITVR IN POSESSIONEM CAVSA REI SERVANDAE.

TI-

Pag.

TITVLVS V.

DE LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS VI.

VT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATVR AD TESTIVM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DEFINITIVAM.

§. DLIX. Initium iudicii continet. 316
§. DLX. I.) Libellum. —
§. DLXI. Solennem, ſeu ſcriptum. —
§. DLXII. Libellus ſyllogiſmo conficitur. 317
§. DLXIII. Quid in maiore eius? —
§. DLXIV. Quid in minore? 318
§. DLXV. Quid in concluſione eſſe debeat, explicatur. —
§. DLXVI. Libellum emendare, aſt non mutare licet. —
§. DLXVII. Emendatione opus eſt, ſi plus petatur. 319
§. DLXVIII. II.) Citationem. —
§. DLXIX. Quae et abſolute neceſſaria. 320
§. DLXX. Eſtque generalis, vel ſpecialis. —
§. DLXXI. Priuata, vel publica. —
§. DLXXII. Finis citationis. 321
§. DLXXIII. Ea debet fieri a iudice competente. —
§. DLXXIV. Ad certum tempus, et locum. 322
§. DLXXV. Eſt legitime inſinuanda reo. —
§. DLXXVI. Effectus citationis traduntur. —
§. DLXXVII. III.) Contumaciam. 323
§. DLXXVIII. Quae eſt vel doloſa, vel culpoſa, aut praeſumta. —
§. DLXXIX. Poena contumaciae eſt 1.) vel publica. 324
§. DLXXX. Vel 2.) priuata. —
§. DLXXXI. Cauſae excuſantes. 325
§. DLXXXII. Vt poenae priuatae locus ſit, cauſae cognitione opus eſt. —
§. DLXXXIII. Contra contumaces miſſio in poſſeſſionem decernitur. 326

)( )(5 §. DLXXXIV.

CONSPECTVS

Pag.

§. DCCXXXVI. Examine peracto fit rotulus teſtium. 395
§. DCCXXXVII. Eiusque publicatio. —
§. DCCXXXVIII. Eo publicato non licet nouos teſtes producere. —
§. DCCXXXIX. Nec reprobatio locum amplius habet. 396
§. DCCXL. Niſi ſuper nouis articulis. —
§. DCCXLI. Teſtes ad teſtimonium ferendum cogi poſſunt. —
§. DCCXLII. Id, quo modo fiat, explicatur. 397
§. DCCXLIII. Quidam cogi non poſſunt. —
§. DCCXLIV. Probatio fit. 2.) per inſtrumenta. 398
§. DCCXLV. a.) Publica, vel quaſi publica. —
§. DCCXLVI. Quorum vis, et effectus. 399
§. DCCXLVII. Explicantur. —
§. DCCXLVIII. b.) Priuata. —
§. DCCXLIX. Inſtrumenta debent eſſe a.) vera 400
§. DCCL. Quod in publicis praeſumitur. —
§. DCCLI. Et in priuatis etiam, ſi in archiuum publicum ſint translata. —
§. DCCLII. Falſitas eorum vnde agnoſcatur. 401
§. DCCLIII. b.) Authentica. —
§. DCCLIV. Haec probatio debet porro a.) rite inſtitui. —
§. DCCLV. Quo referas inſtrumentorum editionem. 402
§. DCCLVI. b.) Rite abſolui. —
§. DCCLVII. Idem. 403
§. DCCLVIII. Probatio fit 3.) per iusiurandum. —
§. DCCLIX. Adſertorium. —
§. DCCLX. Iudiciale et extraiudiciale. 404
§. DCCLXI. Vtrumque vim transactionis habet. —
§. DCCLXII. Deferri poteſt cuicumque parti litiganti. —
§. DCCLXIII. In cauſis omnibus. 405
§. DCCLXIV. Intra terminum tamen probationi praefixum. —
§. DCCLXV. Delatum eſt acceptandum, aut referendum. 406
§. DCCLXVI. Relatum eſt praeciſe praeſtandum —
§. DCCLXVII. Iuramenti ſuppletorii et purgatorii. —

§. DCCLXVIII.

Pag.

§. DCCLXVIII. In defectu alterius probationis iniungendi. 407
§. DCCLXIX. Effectus traditur. —
§. DCCLXX. Iuramentum promiſſorium —
§. DCCLXXI. Nullum eſt, ſi promiſſio ſit inualida. 408
§. DCCLXXII. Alias ſemper vim ſuam exercet. —
§. DCCLXXIII. Et naturam actus cui adiectum eſt, ſequitur. —
§. DCCLXXIV. Eius obligatio abſolutione tolli poteſt. 409
§. DCCLXXV. Iuramentum calumniae. —
§. DCCLXXVI. a.) Generale, id quod ab omnibus 410
§. DCCLXXVII. In omni iudicio —
§. DCCLXXVIII. Neceſſario eſt praeſtandum. —
§. DCCLXXIX. b.) Speciale. 411
§. DCCLXXX. Exigi ſemper poteſt. —
§. DCCLXXXI. Vtrumque etiam per procuratorem praeſtari poteſt. 412
§. DCCLXXXII. Probatio fit 4.) per praeſumtiones. —
§. DCCLXXXIII. a.) Iuris tantum. —
§. DCCLXXXIV. b.) Iuris et de iure. 413
§. DCCLXXXV. De praeſumtione hominis. —

TITVLVS XXVII.

DE SENTENTIA ET RE IVDICATA.

§. DCCLXXXVI. Connexio. 413
§. DCCLXXXVII. Sententia 414
§. DCCLXXXVIII. A iudice competente eſt ferenda. —
§. DCCLXXXIX. Si plures ſint, per maiores, 415
§. DCCXC. Debet eſſe actis, et iuri conformis. —
§. DCCXCI. Certa, ac determinata. 416
§. DCCXCII. Rite concipi et publicari debet. —
§. DCCXCIII. Res iudicata. —
§. DCCXCIV. Vim legis habet. 417
§. DCCXCV. Inter partes. —
§. DCCXCVI. Sententia nulla non tranſit in rem iudicatam, 418

Vid. HALERII *hiſtor. concil. dordrac. cum annotat. Moshemii Hamburg. an.* 1728.

§. XXI.

2.) *Specialia.*

Speciales, qui in nonnullis tantum eorum eccleſiis auctoritatem habent, feruntur. 1.) *Confeſſio tetrapolitana*, id eſt, quatuor vrbium *Argentorati, Memmingae, Lindavii et Conſtantiae* an. 1530. in comitiis auguſtanis imperatori oblata; verum ab eo non acceptata. 2.) *Confeſſio gallicana*, quae an. 1559. prodiit. 3.) *Confeſſio heluetica* de an. 1566. 4.) *Confeſſio belgica* in ſynodo dordracena adprobata et an. 1571. publicata. 5.) *Confeſſiones brandeburgicae*, quae *Berolini* an. 1615., *francofurti* an. 1666., et *Coloniae Brandeb.* an. 1695. prodierunt. 6.) *Formula conſenſus heluetica* de an. 1675. 7.) Demum *ſymbola eccleſiae anglicanae*, cuius generis ſunt *articuli londinenſes* an. 1562. ſanciti et an. 1571. reuiſi: *liber* item *homiliarum* et *liturgia anglicana* etc. etc.

TI-

TITVLVS II.

DE

CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS III.

DE

RESCRIPTIS.

TITVLVS IV.

DE

CONSVETVDINE.

§. XXII.

Ius eccleſiaſticum definitur, et ratio ordinis traditur.

Praeſtructo fundamento (§. 1.) ad ipſum Ivs Canonicvm explicandum ſit tranſitus, quod cum in *complexu legum, queis obligationes et iura illorum, qui eccleſiae chriſtianae membra ſunt, conſiſtat*, (P. I. §. 155.) legum autem iſtarum theoriam generalem penitius noſſe plurimum interſit, ad rectam earum adplicationem in caſibus ſingulis faciendam, adpoſite ſane Gregorivs IX. *prolegomena*

quaedam de *natura* et *varietate legum* eccleſiaſticarum ad exemplum *inſtitutionum* et *digeſtorum* IVSTINIANI praemitti voluit.

§. XXIII.

Leges eccleſiaſticae in diuinas.

LEGES ſeu CONSTITVTIONES ECCLESIASTICAE,] quae et CANONVM nomine veniunt, *Can.* 1. 2. *diſt. III.* ſunt *regulae actionum, quae reſpiciunt homines, quatenus in eccleſia chriſtiana exiſtunt.* Earum ſpecies ſunt variae. I.) DIVINAE tum 1.) *naturales*, (P. I. §. 9. §. 49.) tum 2. *poſitiuae*, (P. I. §. 25.) eaeque et a.) *veteris*, quod ad *credenda* adtinet, (P. I. §. 161.) et b.) *noui teſtamenti*, quas CHRISTVS, ſupremus eccleſiae legislator (P. I. §. 49.) partim *ſcriptas*, (P. I. §. 52.) partim *non ſcriptas* ſeu *traditas* (P. I. §. 53.) nobis reliquit. Omnes autem iſtae leges ſunt *dogmaticae* et *eſſentiales*, adeoque *immutabiles:* (P. I. §. 33.) porro *vniuerſales*, (P. I. §. 67.) atque ita comparatae, vt ſaluti ciuitatum non repugnent, ſed eam confirment etiam. (P. I. §. 19.) Ad haſce demum *leges interpretandas* et *conteſtandas* tota, quanta eſt, eccleſiae catholicae *infallibilitas* reſtringitur. (P. I. §. 75. ſeq.)

Harum

Harum legum principia explicauimus in P. I. ſect. II. cap 2. 3. 4.

§. XXIV.

Et humanas diuiduntur.

Sequuntur leges eccleſiaſticae II.) Hvmanae, ab iis conſtitutae, queis Chriſtus poſt ſuum ad coelos adſcenſum eccleſiae curam et regimen commiſit. Eiusmodi ſunt 1.) *leges apoſtolicae* (P. I. §. 82. ſeq.): tum 2.) *ſynodales* (P. I. §. 103.): dein 3.) *pontificiae* (ibid. §. 105.); item 4.) *epiſcopales* (P. I. §. 84. ſeq.), ac demum 5.) *ciuiles*, quae a poteſtate principum ſecularium, quae ipſis circa religionis et eccleſiae negotia competit, promanant. (P. I. §. 19.) Harum legum omnium ea eſt conditio, vt ſint *diſciplinares* et *accidentales*, (P. I. §. 57.) adeoque pro temporum et locorum circumſtantiis *mutabiles*, (P. I. §. 81.) et modo *vniuerſales*, modo *particulares*: vt iuribus maieſtaticis nihil detrahant, (P. I. §. 109.) eoque tendant omnes, vt ſint *media apta*, queis ad perfectam legum eccleſiaſticarum diuinarumque (ſup. §. 23.) cuſtodiam, ad virtutem chriſtianam, ad aeternam felicitatem peruenitur (P. I. §. 111.)

Harum legum omnium principia itidem expoſuimus in P. I. Sect. II. cap. 5. 7. 9.

§. XXV.

Harum proprietates recenſentur.

Sint ergo *honeſtae, iuſtae, poſſibiles, ſecundum naturam, ſecundum patriae conſuetudinem, loco temporique conuenientes, neceſſariae, vtiles, manifeſtae quoque, ne aliquid per obſcuritatem in captionem contineant, nullo priuato commodo, ſed pro communi ciuium vtilitate conſcriptae. Can. 2. diſt. IV.*

§. XXVI.

Leges eccleſ. vniuerſales ferunt concilia et pontifex.

Ex quibus ſatis intelligitur, quinam poteſtate legislatoria in eccleſia gaudeant. Cum enim ſumma poteſtas ſacra ipſi eccleſiae a Chriſto ſit conceſſa (P. I. §. 73.), quam concilia vniuerſalia repraeſentant (P. I. §. 103.): et inter epiſcopos omnes principatum romanus epiſcopus obtineat, (ibid. §. 105.) cui vniuerſae eccleſiae cura, et vnitatis cuſtodia eſt commiſſa, dubitari non poteſt, quin 1.) LEGES ECCLESIASTICAS VNIVERSALES condere poſſint 1.) *concilia oecumenica*, nunc declarando *dogmata* et ſtabiliendo: (P. I. §. 75. ſeq.) nunc etiam *vniuerſam diſciplinam* ſanciendo. (ibid. §. 81.) *Can.* 1. 2. *diſt. XV. cap.* 11. *de renunt.* 2.) *Pontifex romanus*, cuius edicta pleniſſimum habere robur incipiunt, ſi in *dogmaticis expreſſus* vel *tacitus* eccleſiae con-

ſen-

ſenſus: in *diſciplinaribus epiſcoporum*, tanquam conrectorum vniuerſae eccleſiae, *receptio*, (P. I. §. 101. 102.). ac debita *promulgatio*. (§. 285. *ibid.*) acceſſerit.

§. XXVII.

Cuius poteſtatem non abſolutam eſſe.

Habeat ſedes apoſtolica curam eccleſiarum omnium et tutelam: *cap.* 1. *de immunit. eccleſ. in VI.* eccleſiae totius principatum: *can.* 6. *diſt. I. de conſec.* ſupremam in eccleſia obtineat poteſtatem: Concil. Trid. *ſeſſ. XIV. cap.* 7. *de poenit.* imo eccleſiaſticae poteſtatis plenitudinem. *cap.* 4. *de auct. et vſ. pall.* toto orbe venerabilem: *can.* 14. *IX. q. III.* quae non humanae, ſed diuinae potius conſtitutioni innititur. *cap.* 13. *de Iud.* ſit omnium eccleſiarum caput: *can.* 7. *ſ.* 9. *II. q. I.* et magiſtra can. 6. diſt. XXI. cunctis in orbe terrarum praeferenda eccleſiis can. 1. diſt. XXIII. maneat Petri priuilegium, vbicunque ex ipſius fertur aequitate iudicium. *can.* 5. *XXIV. q. I.* Nos enim B. Petri memoriam lubentiſſime honoramus, et maxima cum voluptate antiquae deuotionis et reuerentiae erga primam ſedem monumenta relegimus. *Can.* 3. *diſt. XXI. Can.* 10. *diſt. LXIII. Can.* 17. *XVI. q. III. Can.* 13. *VII. q. I.* Concil. Trid. *ſeſſ. XIV. cap.* 3. *de extrem. vnct. ſeſſ. XXIV. cap.* 1. *in fin. de reform.*

§. XXVIII.

Et illimitatam.

Id vero nimium eſt, ac intolerabile, *illimitatam* ac *infallibilem auctoritatem* SOLI pontifici tribuere; epiſcopos reliquos ab illius nutu ſuſpendere, et, quod diuinis ordinationibus et praxi eccleſiae, ſanctorum patrum doctrinae manifeſto repugnat, abſolutum quemdam dominatum, ad formam monarchicae reipublicae compoſitum, in eccleſiam Chriſti inducere.

§. XXIX.

Euincitur.

Quid ergo eſt, quod limites pontificiae poteſtati poſiti (ſup. §. 25.) tantopere plurimis diſpliceant, qui tamen ignorare non poſſunt, epiſcopis ſubtrahi, quod romano pontifici plus, quam ratio exigit, praebetur: *can.* 5. *diſt. XCIX.* palamque eſſe, quod in re dubia ad fidem valeat auctoritas eccleſiae catholicae, quae ab ipſis fundatiſſimis ſedibus apoſtolorum vsque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet epiſcoporum ſerie, et tot populorum conſenſione firmatur. *can.* 9. *diſt. XI.* Porro contra ſtatuta patrum concedere aliquid vel mutare, ne apoſtolicae quidem ſedis auctoritatem poſſe. *can.* 7. *XXV. q. I.* Dein Petrum, quando claves accepit, eccleſiam ſanctam ſignificaſſe. *can.* 6. *XXIV. q. I.*

I. ceteros vero Apoſtolos cum eodem pari conſortio honorem et poteſtatem accepiſſe; *can.* 2. *diſt. XXII.* Epiſcopos autem omnes apoſtolorum ſucceſſores eſſe can. 24. diſt. XCIII. Quare elogia, queis omnis ætas cathedram Petri recte exornauit, *primatum* quidem et ſingularem inter omnes epiſcopos ſeorſim ſumtos praeeminentiam non autem *monarchiam*, et in omnes eccleſias *coniunctim* ſpectatas ſuperioritatem demonſtrant.

§. XXX.

Leges eccleſ. particulares ferunt concilia et epiſcopi.

Quum porro ordinis et decori ratio exegiſſet, vt ampliſſimum eccleſiae corpus in partes diuideretur, quarum ſingulae propriis ſuis paſtoribus, a Spiritu ſancto poſitis ſubeſſent, ſequitur, vt II.) Leges Ecclesiasticas Particvlares ferre poſſint. 1.) *ſynodi particulares, can.* 8. *diſt. XI. can. vlt. diſt. XVIII.* 2.) *patriarchae, primates, archiepiſcopi,* et *epiſcopi cap.* 2. *de mai. et ob. cap.* 2. *de conſtit. in VI.* Ceterum pro ſua tantum eccleſia ſinguli. *can.* 4. *IX. q. III.* Et quoniam ſynodis aeque ac epiſcopis haec poteſtas immediate a Deo conceſſa eſt, patet, cur confirmationem canonum, quos condunt, pontificiam non neceſſitatis, ſed voluntatis eſſe adſeramus, licet contrarium cardinales, concilii tridentini interpretes, declarauerint.

Eos ſcilicet vim apertam verbis tridentinae ſynodi *ſeſſ. XXIV. cap. 2. de reform.* intuliſſe recte pronunciauit PETRVS DE MARCA *de Conc. S. et I. lib. VI. cap.* 4. add. VAN ESPEN *P. I. tit. XX. cap. IV. et V.*

§. XXXI.

Aliique, qui recenſentur.

His acceſſere 3.) *cardinales*, quod eccleſias ſuorum titulorum adtinet, *cap.* 11. *de mai. et ob.* in quibus eis iurisdictio quaſi epiſcopalis tribuitur, quam ob rem 4.) *praelati exempti* quoque huc pertinent reſpectu proprii, vt aiunt, territorii et populi, in quem exercent iurisdictionem quaſi epiſcopalem. Denique 5.) *capitulum cathedrale, ſede epiſcopali vacante*, eo quod in iurisdictionem epiſcopi ordinariam ſuccedat. *cap.* 11. 14. *de mai. et ob. cap. vn. eod. in VI.*

§. XXXII.

Obiectum legum eccleſiaſticarum ſunt actus mere interni.

MATERIA, ſeu OBIECTVM *legum eccleſiaſticarum* ex fine eccleſiae determinatur. Hinc quaecunque actiones fidelium cum hoc fine ſunt connexae, eas ab eccleſiaſtica poteſtate praecipi aut prohiberi poſſe conſtat; ſed certae quaedam actiones, etiam *mere internae*, euidentem non raro et neceſſarium cum fine eccle-

cleſiae nexum habere poſſunt; itaque iſtud quoque actionum genus poteſtati eccleſiaſticae obnoxium eſſe recte adfirmatur. Haec enim *poteſtas ligandi et ſoluendi* Matth. XVI. 19. fruſtra ad actus externos reſtringitur; nam et in his praecipuam haberi rationem ad id, quod internum eſt, religionis et eccleſiae notio demonſtrat.

Poſitionem hanc fuſius pertractatam inuenies ap. Placid. Boeckn. *ad tit. de conſtitut. art. IV, num.* 58. *ſeq.*

§. XXXIII.

Non autem actiones ciuiles.

Econtra ex eodem fundamento conſequitur, actiones fidelium illas, quae per notionem eccleſiae catholicae, eiusque finem non determinantur, quaeque ipſis cum quibuscumque hominibus ſunt communes, legibus eccleſiaſticis non ſubiacere. Quid enim religionis intereſt, qua ratione, vt exemplis vtar, teſtamenta et contractus fiant, quae ſint praeſcriptionum regulae, quae iudiciorum forma? Talia quidem determinari conuenit; ſed proprium hoc eſt maieſtatis ciuilis officium, cuius decreta in hiſce rebus qui peccata inducere, atque adeo ab eccleſia corrigenda eſſe autumant, ii iura ciuitatis addiſcant prius, quam ea corrigant.

§. XXXIV.

Idem.

Quid ergo dicendum eſt ad tot canones et pontificum conſtitutiones, quas actionibus fidelium ciuilibus, et intuitu eccleſiae indifferentibus, propoſitas fuiſſe deprehendimus? Ne quid durius ſentiamus, obſeruandum eſt, eiusmodi conſtitutiones eccleſiaſticas aut leges ciuiles ſolum confirmaſſe, aut iure a principibus conceſſo et delegato ab eccleſiaſticis conditas, aut ſaltim libere poſtmodum ab illis receptas fuiſſe, totam vero auctoritatem earum ab arbitrio principum continuo dependere.

Inde intelligitur, quo fundamento capitulis decretalium, et pontificum conſtitutionibus actiones ſubditorum ciuiles in praxi adplicemus.

§. XXXV.

Lex concepta promulganda eſt.

Iam omnis legum vis in *obligandi poteſtate* ſita eſt. Quum vero per naturam mentis humanae fieri nequeat, *vt voluntas ſuperioris* non *rite cognita* agendi, aut omittendi *motiuum* cuiquam exiſtat, perſpicuum eſt, niſi *ſatis promulgatam*, legem non eſſe.

Eleganter VALENTIN. et MARCIAN. IMP. in l. 9. C. de legib. *Leges*, inquiunt, *ſacratiſſimae, quae conſtringunt hominum vitas; intelligi ab omnibus debent, vt vniuerſi praeſcripto earum manifeſtius cognito, vel inhibita declinent, vel permiſſa ſectentur.*

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Publicatio legis Romae facta non ſufficit.

Actus, qui promulgationis vicem obtinet, *rationem* ſufficientem complectatur neceſſe eſt cognoſcendae voluntatis animos hominum obligaturae, quam in ſolenni illa decretorum publicatione Romae fieri ſolita non contineri ex ipſo ſyſtemate eccleſiae perſpicue adparet, cui nouiſſima illa curiae romanae praxis repugnat. Vt enim nihil dicam de placeto regio ad promulgationem legis eccleſiaſticae neceſſario, quodque hac ratione eluditur, epiſcoporum certe conſenſus in eam accedat, oportet, quos per rumores et nuntios certiores fieri de lege Romae promulgata prorſus abſurdum eſt.

Van Espen *in tract. de promulg. leg. eccleſ. cap.* 2.

§. XXXVII.

Lege rite promulgata.

Enimuero lex eccleſiaſtica, vt primum rite promulgata eſt, continuo obligat *fideles*, ſeu qui per baptiſmum eccleſiam chriſtianam ingreſſi eidem ſubiiciuntur, modo ſint *infantia maiores*, et *vſu* rationis haud deſtituantur.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.

Obſtringuntur omnes.

Quare legibus eccleſiaſticis obſtringuntur 1.) *et clerici* et *laici*, etiam *principes*, 2.) *haeretici* quoque, licet in germania ob ſuſpenſam iurisdictionem eccleſiaſticam executioni contra proteſtantes non ſit locus. Aliud eſt 3.) de *infidelibus*, qui tamen iuri euangelico vniuerſali ſubiiciuntur.

§. XXXIX.

Etiam pontifex et epiſcopi.

Imo ex eadem vniuerſali obligatione legum eccleſiaſticarum manifeſto ſequitur, pontificem romanum et epiſcopos legibus eccleſ. vniuerſalibus obligari; quippe quas a tota eccleſia, non ab vno alteroue conſtitui intelleximus. Aliud de legibus eorum particularibus dicendum foret, quibus non niſi ſub ea ratione, vt bonum ſemper exemplum fidelibus praebeant, obſtringuntur.

§. XL.

Lex eccleſ. particularis tenet proprios ſuos ſubditos.

Quod ad leges eccleſiaſticas particulares adtinet, his obligantur 1.) *eccleſiarum earum*

rum particularium fideles ſiue *clerici* ſiue *laici.* 2.) non tantum illi, qui perpetuum ibi domicilium habent, ſed et qui ad tempus intra dioeceſim commorantur, *peregrini* et vagabundi praecipue illis legibus, quae citra ſcandalum aut perturbationem boni publici negligi non poſſunt. 3.) *Exempti* vero alias a iurisdictione epiſcopali obligantur in materiis omnibus non exemptis, et illis inſuper caſibus, quibus ex ſpeciali vel ſedis apoſtolicae vel concilii tridentini decreto epiſcopi ſubiiciuntur. ſeſſ. XXV. *cap.* 12. 13. *de regular.*

§. XLI.

Lex omnis in conſcientia, vt aiunt, obligat.

Quumque ſubditus dolo, vel culpa aduerſus legem a ſuperiore legitimo perlatam agit, *laedit ius eius ſummum ac perfectum.* Atqui hoc natura iniuſtum eſt. Recte igitur ſentiunt, qui legi cuique humanae vim obligandi in *conſcientia* vindicant.

Epiſt. ad Roman. *cap. V.* 2. 5. *et cap. XIII.* 1. 2. 5. item I. Petri *cap. II. v.* 13.

§. XLII.

Reiectis legibus pure poenalibus.

Quid autem ſit in obligatione cuiusque legis, ſubtilis eſt interpretum diſputatio. Perſpicue lex *praecipiens ad actum ponendum:*

pro-

prohibens ad eundem *omittendum* obligat. Sed de poenali litigant. Quam ſchola *mere poenalem* vocat, figmentum eſt ſubruendis legibus aptum. *Mixtarum* autem, quas illi adpellant, non ſatis ex arte diuerſam faciunt ſpeciem. Nullam enim eſſe legem prohibentem, ſatis certum eſt, quae non et prohibeat actum, et plectat temerarios violatores.

§. XLIII.

Nam et irritantes ſunt regulariter prohibentes.

Siue autem leges irritent actum honeſtati, et iuſtitiae naturali repugnantem, aut lege expreſſe prohibitum, ſiue declarent actum ipſo iure nullum ex defectu formae a legibus praeſcriptae, ſemper obligant ad omiſſionem actus, et in conſcientia quidem, excepto caſu, ſi lex ſimpliciter irritet actum nec tacitam prohibitionem adnexam habeat, id quod ex verbis et ratione legis deſumendum eſt.

§. XLIV.

Et viciſſim.

Generatim legis, quae actum prohibet, ea vis eſt, vt quidquid ſeu *contra canones*, ſeu *in fraudem* eorum geſtum eſt, *pro infecto* habeatur: licet legislator fieri *prohibuerit tantum*, nec *ſpecialiter* dixerit, *inutile eſſe debere*, quod

factum

factum eſt, quam quidem vim canones non in *foro* tantum, quod aiunt, *externo*, ſeu *fori*, ſed et *in interno*, ſeu *poli* ſola prohibitione nanciſcuntur.

L. 5. cod. de leg. cap. 64. de reg. iur. in VI.

§. XLV.

De lege in praeſumtione fundata.

Leges in praeſumtione fundatas ita paſſim diſtinguunt, vt lex in praeſumtione facti ac periculi particularis fundata non obliget, ceſſante facto ac periculo particulari obligare tamen non deſinat ea, quae eſt in praeſumtione iuris ac periculi vniuerſalis fundata, licet in caſu particulari ceſſet praeſumtio ac periculum: verum quum leges omnes praeſumtioni generali et periculo vniuerſali innitantur, eoquod legum omnium ratio vltima ſit ſalus reipublicae, quae lege non poſita pericliſtaretur, quumque hactenus nemo diſtincte ſatis explicuerit, quando legem in praeſumtione periculi vniuerſalis, aut particularis fundatam eſſe dicendum ſit, non erit opere pretium, his diutius immorari. Exempla enim omnia, quae hanc in rem adferre ſolent, ex decantatis alias regulis reſolui poſſunt, ſcilicet, quod praeſumtio iuris et de iure non admittat probationem in contrarium, bene tamen illa, quae iuris tantum eſt.

§. XCVI.

Leges ceſſant variis modis.

Ceſſat lex eccleſiaſtica aut vniuerſaliter et reſpectu omnium, aut particulariter, et habita certae perſonae, certiue ſtatus hominum ratione. Vniuerſaliter ceſſat legis eccleſiaſticae obligatio. 1.) Quum legislatae ratio, vt aiunt, finalis et adaequata ceſſat, quum ceſſante cauſa ceſſet effectus. *cap.* 60 *de adpel.* 2.) Euenit id etiam mutatione legis, haec autem fit vel per abrogationem, vel per derogationem, idque vel per ſimplicem reuocationem legislatoris, vel per legem aut conſuetudinem oppoſitam.

§. XLVII.

Speciatim diſpenſatione.

Particularis ceſſatio legis eccleſiaſticae contingit *diſpenſatione*, quae eſt relaxatio legis publica auctoritate facta pro aliquo particulari caſu vel perſona, manente interim aliorum obligatione.

§. XLVIII.

Quae aliquando eſt neceſſaria.

Quemadmodum prudens rerum diſpenſator res curae ſuae commiſſas ita adminiſtrare debet, prouti praeſentis temporis circumſtan-

tiae

tiae id ſuadent, ne detrimentum res familiaris capiat, ita prouidum legislatorem pro re nata ita in legibus verſari oportet, vt ne negleсta publica, et communi vtilitate intempeſtiue legis ſequatur rigorem, ſed eundem ratione habita temporis, loci, aliarumque circumſtantiarum beneficia relaxatione emollire adlaboret.

Vid. Leonem I. P. ap. Gratian. *diſt. XIV. can.* 2.

§. XLIX.

Ea praeſertim, quae caſus praeteritos reſpicit.

Diſpenſatio reſpicit vel praeteritum, vel futurum actum a vinculo canonis liberandum. Vbi probe obſeruandum, illum eſſe antiquioris, hunc vero recentioris diſciplinae, adeo vt apud veteres nunquam vel raro daretur venia canonis infringendi, ſed infracti et violati poena ob grauiſſimas cauſas aliquando remitteretur.

Vid. Thomassin. *de vet. et nou. eccl. diſcip. p. II. lib. III. cap.* 24 §. 30. Petr. de Marca *de C. S. et I. lib. III. cap.* 13.

§. L.

Diſpenſare poteſt legislator.

Tollere quocunque modo obligationem nemo poteſt, niſi is, a cuius arbitrio pendet eiusdem exiſtentia tam in origine, quam in duratione. Quumque in diſpenſatione ſuo modo quis illa iuris neceſſitate ſoluatur, facile intel-

ligitur, cuius eſt legem condere, eius etiam eſſe debere illius vinculum certo in caſu remittere.

Hinc diſpenſationis diſcrimen ab interpretatione *per epikiam* euidens eſt: hanc facere etiam magiſtratus ſubalternus poteſt.

§. LI.

Non niſi ob iuſtam cauſam.

Deſideratur in omni diſpenſatione *iuſta cauſa*, quae ſuadeat, aliquid remittendum eſſe in certo caſu a legum obſeruantia, qualis ſemper credita fuit *publica eccleſiae vtilitas*, aut eius *neceſſitas*. Exulent commodum ſingulare, omnisque hominum reſpectus oportet, vbi de religionis veneranda comite diſciplina euertenda agitur.

Thomassinvs *de vet. et nou. eccleſ. diſcipl. p. II. lib. III. c.* 26. §. 5. Petr. de Marca *de concord. ſacerd. et imp. lib. III. c.* 13. §. 7. *ſeqq.* Van-Espen *in diſſert. can. de diſpenſat.* Quare abſurda eſt eorum opinio, qui papam ſine cauſa diſpenſare poſſe, non ita epiſcopos arbitrantur.

§. LII.

Ad normam concilii tridentini.

Nihil magis optandum foret, quam vt ii, quorum in manibus eſt regimen eccleſiae, regulas, et cautiones a concil. trident. in diſpenſationibus concedendis ſaluberrime ſtabilitas

litas alte in animum demittant, et in ſuccum ſanguinemque conuertant, cuius verba diuino ſpiritu plena hic adſcribere non pigebit. *Sicuti publice expedit*, inquit, *legis vinculum quandoque relaxare, vt plenius euenientibus caſibus et neceſſitatibus pro communi vtilitate ſatisfiat: ſic frequentius legem ſoluere, exemploque potius, quam certo perſonarum, rerumque delectu petentibus indulgere nihil aliud eſt, quam vnicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter ſciant vniuerſi, ſacratiſſimos canones exacte ab omnibus, et quoad eius fieri poterit, indiſtincte obſeruandos. Quod ſi* 1.) VRGENS IVSTAQVE RATIO, 2.) *et maior quandoque* VTILITAS *poſtulauerint, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id* 3.) *cauſa cognita*, 4.) *ac ſumma maturitate*, 5.) *atque gratis a quibuscunque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit praeſtandum, aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur.*

Concil. trident. *ſeſſ. XXV. c. 18. de reform.*

§. LIII.

Diſpenſatur vel ad certum tempus.

Remittitur vero aliquid de rigore legis aut *ad certum tempus*, aut in *certo caſu* vrgente iuſta cauſa. Atque ad *certum tempus* quidem, ſi ea tempeſtas ingruat, vt quaedam diſſimulanda veniant, quae absque grauiori publica iactura non poſſunt emendari, vtut ſint aduerſus leges facta.

§. XCVII.

Eius ratio.

Quin immo nec poteſt actor in *negotiis perſonalibus pluribus* diuerſos obtinere iudices, ne reus temere per plura iudicia diſtrahatur, quod et in reo obtinere debuit ex pluribus cauſis reconuentionem habente.

Vid. *cap.* 10. *et vlt. h. t. et cap.* 3. *eod. in VI.* ex qua humanitatis ratione illud quoque eſt, quod nemo vi reſcripti vltra duas diaetas ad iudices trahendus ſit. *cap.* 28. *h. t.* immo hodie extra dioeceſim *cap.* 2. *eod. in VI.* et iis caſibus, in quibus extra dioeceſim proficiſcendum, non vltra tamen diaetam *cap.* 11. *h. t. in VI.* Ex quo capitulo, vt id obiter moneam, adparet, non ſolere pontificem, vel eius legatos committere cauſas, niſi clericis dignitatem perſonatum, aut canonicatum in eccleſia cathedrali habentibus. Adde *cap.* 2. *h. t. in clem.*

§. XCVIII.

De valore reſcriptorum ex poteſtate S. pontificis.

Quod ad *validitatem* et *neceſſitatem* exequendi reſcripti adtinet, hae tenendae erunt regulae: 1.) executionem reſcriptorum pontificiorum eſſe *neceſſitatis*, neque 2.) omittendam eſſe ſine *rationabili* cauſa, iſtamque exponendam eſſe S. pontifici *cap.* 5. *h. t.* 34. *de praeb.* 3.) reſcripta gratis eſſe *exequenda. cap.* 16. *de vit. et honeſt. cler.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXI. c.* 1. *ſeſſ. XXII. c.* 5. *ſeſſ. XXIV. c.* 4. Executori tamen licet pro labore aliquid *moderate* accipere.

§. XCIX.

riſdictionis eccleſiaſticae ſubſunt: *ſtricte* quidem, non tamen *captioſe*, atque ita capiendae, vt ne effectus ei quoscunque *ciuiles* tribuamus.

Inde eſt, quod illegitimus ſimpliciter diſpenſatus ad ordines, ad beneficia, non hoc ipſo cenſeatur diſpenſatus ad ordines maiores, ad beneficia curata, dignitates eccleſiaſticas, multo minus talis diſpenſatio ad obtinenda officia ſecularia extendi poteſt.

§. LVI.

Effectibus ciuilibus deſtituta.

Quaedam cauſae ſunt *mixtae*, quae vtriusque generis effectus habere poſſunt. In his multum refert, a quo profecta ſit diſpenſatio. Si enim a pontifice, tantum ad *effectus eccleſiaſticos* prodeſt: ſicuti ſi a principe politico, effectus duntaxat *ciuiles* operatur.

Cauſa *natalium legitimorum* ita comparata eſt, vt ad vtrumque referatur. Quod ſi princeps legitimatione facta diſpenſat, non habilis redditur legitimatus ad *iura ſacra* recipienda. Sed nec diſpenſatio papalis ſucceſſionis *allodialis*, aut *feudalis* capacem reddet, quod iam dudum agnouit natio germanica teſte SPECVLO SAXONICO p. I. art. 3. p. m. 15.

§. LVII.

PRIVILEGIVM *definitur.*

Conſtitutionibus generalibus opponuntur *ſpeciales*, quae et *priuilegia*, quaſi *priuae leges*

nem ordinariorum, eorumque ius et officium *hierarchicum* in cauſis diſciplinae et correctionis; 4.) quae impingunt in *libertates*, *leges publicas* et *fundamentales*; atque *concordata* regnorum et prouinciarum.

§. CI.

Quomodo reſcripta ceſſent?

Exſpirant reſcripta 1.) *renuntiatione* eius, in cuius fauorem ſunt conceſſa, *cap. fin. de reſcript.* 2.) *reuocatione* concedentis, 3.) *morte* concedentis *re integra*, ſi ſint reſcripta *iuſtitiae. cap. 20. et 30. de off. iud. deleg.* aut gratiae faciendae, *cap. 36. de praeb. in VI.* Secus dicendum de reſcriptis gratiae iam *factae* quae ſunt perpetua. *cap. 9. de off. iud. del. in VI.* 4.) *morte* eius, cui executio nominatim committitur, niſi ſit commiſſa dignitati. 5.) *morte* illius, qui reſcriptum gratiae ad beneficium impetrauit; aliud autem iuris eſt in reſcriptis priuilegiorum realium, et in reſcriptis iuſtitiae, re non amplius integra, ac in iudicio productis. 6.) *morte* illius, contra quem reſcriptum iuſtitiae eſt impetratum, niſi res adhuc ſit integra, ita vt illud non tranſeat in haeredem.

§. CII.

CONSVETVDO.

Altera iuris eccleſiaſtici ſumma ſpecies eſt illa, quae *ſine ſcripto* moribus vtentium vim

vim et auctoritatem obligandi *tacito*, aut etiam *expreſſo* legislatoris conſenſu obtinuit.

Obſeruauit id ipſum S. Basilivs *can.* 5. *diſt.* XI. Ecclesiasticarvm, inquit, *inſtitutionum quasdam* Scriptvris, *quasdam vero* Apostolica Traditione *per ſucceſſionem in miniſterio confirmatas accepimus: quasdam vero* Consvetvdine *roboratas approbauit vſus, quibus par ritus, et idem vtriusque pietatis debetur adfectus.* Ex quo S. Basilii loco adparet, tres iuris eccleſiaſtici ſpecies inter ſe diſtingnendas eſſe. I. *conſtitutiones eccleſiaſticas* II. *traditionem.* III. *conſuetudinem.*

§. CIII.

Definitur.

Eſt autem *conſuetudo*, vt Isidorvs ait *can.* 4. *diſt.* I. *ius quoddam moribus introductum, quod pro lege obſeruatur, quum deficit lex; ſeu* eſt *ius diuturnis populi fidelis moribus introductum, et ab eo, cui ius ſtatuendi competit, comprobatum.*

Varie ſolet adpellari velut *mos ſolitus l.* 20. §. 3. *cod. de agric. et cenſib. mos maiorum l.* 1. §. 1. *de offic. eius vſus longaeuus l.* 2. *cod. quae ſit long. conſuet*, vt interpretes notarunt.

§. CIV.

Eius requiſita ſunt.

Ex qua definitione patet, ad conſuetudinem, vt vim iuris et auctoritatem conſequatur, requi-

requiri 1.) mores populi fidelis, 2.) adprobationem eius, qui poteſtatem ſtatuendi habet: quae ſi adſint, tum vero 3.) conſuetudo inſtar legis obſeruanda eſt.

§. CV.

a) Diuturnitas temporis et b) actuum frequentia.

Primum igitur, quod ad conſuetudinem introducendam requiritur, eſt *diuturnitas temporis*, et *actuum frequentia.* Quod ad tempus inter ſententias adeo *variantes inter ſe rationi, et iuribus conformior erit illa praeferenda, quae ſtatuit, tot annorum requiri interuallum, quot ſufficere prudentis arbitrio videri poſſunt ad probabilem de voluntate ſuperioris coniecturam.*

Diuturnitatem temporis requirimus, vnde *inueterata conſuetudo dicitur. l.* 32. §. 1. *D. de legib. diuturna l.* 34. *eod. longaeua l.* 2. *cod. quae ſit long. conſuet. perpetua l.* 6. *pr. D. quod cuiuscunque vniuers. nom. vetuſtiſſima l. vlt. cod. de priuil. ſcholar.* et denique *longa. cap. vlt. h. t.* Cum ergo nec leges, nec canones introducendae conſuetudini certum tempus praefixerint, prudentis iudicis arbitrio eius determinationem, deciſionemque pro rei negotiiue qualitate, grauitate, aliarumque circumſtantiarum conſideratione reliquiſſe videntur. *Arg. l.* 1. *D. de iure deliber.* vid. CORASIVS *ad l.* 32. *D. de legib.* IOAN. HARPRECHT *ad §. ſine ſcripto* 9. *Inſtit. de I. N. G. et ciu.* §. 35. LAVTERBA. *ad tit. D. de legib.* §. 35. PLACID. BOECKN. *in comment. ad ius can. h. t.* §. 36. *ſeqq.*

§. CVI.

§. CVI.

Sed nec diuturnitas temporis.

Nulla ergo eſt ratio ſufficiens cum multis praeſertim veteribus canonum interpretibus ſtatuendi differentiam inter conſuetudinem, quam vel per modum *conniuentiae*, vel per modum *praeſcriptionis* induci poſſe exſtimant. Nec alteram illam opinionem, quae ad conſuetudinem contra ius ciuile 10. vel 20. annos ſufficere, contra ius canonicum vero 40. annorum ſpatium requiri ſtatuit, in legibus, vel canonibus fundatam eſſe cenſemus, cum conſenſus legislatoris tacitus, vel prudenter praeſumtus omni conſuetudini auctoritatem et robur legale impertiatur.

Fundamentum vtriusque diſtinctionis patroni collocant in *cap. vlt. h. t.* vbi pontifex dicendo *conſuetudinem legitime praeſcriptam* eſſe debere, innuere videtur, conſuetudinem et praeſcriptionem eodem temporis ſpatio metiendam eſſe, vt adeo ſecundum hos conſuetudo per modum praeſcriptionis, ignorante etiam legislatore, ſolo 10. annorum lapſu in ius tranſeat. Aliter vero ſe rem habere hi contendunt intuitu conſuetudinis, quam per modum *conniuentiae* ſciente, ſed non contradicente legislatore pedetentim ſine temporis praefixione inualeſcere, viresque iuris accipere volunt. Vid. Svarez, *de legib. lib. VII. cap.* 8. Engel *in colleg. iur. can. h. t. n.* 14. *ſeqq.*

§. CVII.

§. CVII.

Nec frequentia actuum canonibus eſt determinata.

Porro quamuis conſuetudo inchoari poſſit ab aliquo actu inſigni, quem ceteri poſtmodum imitentur, induci tamen nonniſi *pluribus* poteſt *l.* 1. *et* 2. *cod. quae ſit long. conſuet.* iisque *non coactis l.* 116. §. 1. *de R. I. vniformibus et animo introducendae obligationis a maiore populi fidelis parte poſitis.* Qua ratione conſuetudinem in *vniuerſalem*, et *particularem* diuidere cum interpretibus poſſumus.

Vtrum autem actus illi *iudiciales* eſſe debeant, an ſufficiant *extraiudiciales*, diſputant. Iam diximus, vim obligandi, quae conſuetudini introductae ineſt, tacito, vel praeſumto legislatoris conſenſui adtribuendam eſſe, de quo ſine actibus iudicialibus conſtare poteſt. Vid. VOET. *comm. ad pand. de legib.*

§. CVIII.

Debet ergo ab adlegante probari.

Ex his autem intelligi poteſt, *conſuetudinem factis* introduci, atque adeo probari eam debere ab eo, qui fundamentum poſitionis ſuae in ea reponit: neque praetextum notorietatis ſufficere ad onus probandi a ſe amoliendum.

Quamuis enim conſuetudo ſit ius, neque ius alias probandum ſit, hoc tamen nonniſi de *iure certo*, et conſtituto intelligere par eſt. Ceterum a probatione liba-

liberari eum, qui ad conſuetudinem notoriam prouocat, vulgo docetur, quod non negauerim, ſed plerumque euenit, vt hoc aeque dubium ſit, quo fit, vt ſi aduerſarius *notorietatem* neget, conſuetudo, quae notoria eſſe dicitur, nihilominus probari debeat. Stryck *diſſ. de notorio.*

§. CIX.

Quomodo probanda?

Enimuero quo tandem modo probanda ſit conſuetudo, non eſt expeditu facile; Varia enim eſt prudentum doctrina. Certe vnius teſtis auctoritas, etſi vſus forenſis peritiſſimi, non ſufficit. Decem eſſe neceſſarios nullo iure probatur. Valet enim et in his plurimum iudicis prudens arbitrium.

In antiquiſſimis eccleſiae inſtitutis probandis teſtes etiam de auditu deponentes audiendos eſſe, non eſt a iure canonico alienum. Vid. *cap.* 13. *de prob.* et ibid. Gonzalezivs conſ. Colervs *de proceſſ. execut. lib. I. cap.* 3. *n.* 34. et Schilter. *in prax. iur. rom. exercit. II.* §. 70.

§. CX.

c) Requiritur conſenſus legislatoris.

Alterum, quod in conſuetudine introducenda deſideratur, eſt eius, qui ſtatuendi ius habet, conſenſus, eo quod populi fidelis non eſt tanta auctoritas, vt etiam legibus ferendis ſufficiat. Neque tamen, ſi auctoritate ſtamus, neceſſarius eſt *perſonalis*, ſeu *poſitiuus*, ſed et

interpretatiuus, vt aiunt, et ex ipſa tolerania *praeſumtus* et *legalis* in hunc finem aptus eſt. Interim tamen quandoque et *expreſſus* eſſe poteſt, claris ſignis adprobando conſuetudinem e. g. ſententiam ferendo ſecundum illam.

Quod ſi tamen per errorem princeps conſentiat, non ſufficit, quia conſentire non intelligitur, qui errat. vid. WIESTNER *h. t.*

§. CXI.

Inde eſt, quod non poſſit eſſe contraria bonis moribus.

Quoniam vero non eſt in legislatoris humani poteſtate, aut naturali legi, aut diuinae poſitiuae detrahere, et quidquam bonis moribus et ſaluti eccleſiarum, patrumque inſtitutis contrarium conniuendo admittere, euidens ſane eſt, conſuetudinem his repugnantem eſſe irrationabilem, et per conſequens nullam, et irritam.

§. CXII.

Recenſentur conſuetudines quaedam a canonibus reprobatae.

Ex hoc principio canonibus plures conſuetudines vt corruptelae damnantur, et reprobantur. Sic *in cap.* 1. *h. t.* GREGORIVS M. conſuetudinem, quae magnum grauamen et prae-

praeiudicium infert eccleſiis, reiicit. In *cap.* 3. *h. t.* reprobatur conſuetudo, qua populus in cauſis eccleſiaſticis ſibi ius ferendi ſententiam vindicat. In *c.* 4. *h. t.* inualida declaratur conſuetudo, qua ſimplices ſacerdotes ſibi adrogant ius conferendi ſacramenta, quorum collatio ad ſolos epiſcopos pertinet, vt ſunt confirmatio, ordo etc. In *c.* 5. *h. t.* damnatur conſuetudo, qua diſrumpitur nexus diſciplinae eccleſiaſticae, vt aliquis auctoritate ſolius conſuetudinis ſine priuilegio non teneatur ſeruare interdictum eccleſiaſticum.

§. CXIII.

Continuatio prioris.

Ex hac eadem ratione in *c.* 7. *h. t.* corruptelae adcenſetur illa conſuetudo, vi cuius parochus propria auctoritate migrat ab vna eccleſia ad aliam non obtenta prius licentia ſui ſuperioris. Item in *cap.* 9. reprobantur conſuetudines nouae a capitulo introductae ſine conſenſu epiſcopi contra conſuetudines, et conſtitutiones adprobatas. In *c.* 10. nulla eſſe deciditur conſuetudo, vt vir, qui bona ſua diſſipauit, poſſit expendere bona vxoris, vel vt vxor adultera, ſi dimittatur, habeat partem bonorum viri. Denique in *c.* 1. *h. t. in VI.* conſuetudo, qua quis in eadem eccleſia duas habet dignitates, aut perſonatus, ſeu adminiſtrationes, aut duo officia.

§. CXIV.

Legitime introducta habet vim legis.

Legitime introducta conſuetudo vim legis habet; eſt itaque inſtar canonum ſeruanda *can.* 7. *diſt.* XI. *can.* 6. *diſt.* XII. a iudice ſententiam laturo adtendenda, legemque veterem non modo interpretatur, et firmat, ſed et tollit omnino, eique derogat. *can.* 3. *diſt.* IV. *cap.* 8. *h. t.* In quibus autem rebus lex nulla eſt, illa pro lege obſeruatur. *can.* 4. *diſt.* I.

§. CXV.

Diuiſio conſuetudinis.

Hac ratione conſuetudo trifariam diuiditur in conſuetudinem *praeter legem*, *ſecundum legem*, et *contra legem*. Sed ſi dicendum, quod res eſt, vna eſt ea, quae *praeter legem* dicitur, quia hac ſola ius aliquod introducitur. Illud omnino eſt euidens, conſuetudinem contra legem tam parum eſſe irrationabilem, quam legem poſteriorem, quae priorem abrogat.

§. CXVI.

Effectus clauſulae: non obſtante conſuetudine: bullis pontificiis inſeri ſolita.

Ceterum non raro bullis pontificum, canonibus, et decretalibus inſeritur clauſula: *nulla obſtante conſuetudine:* quam ita explicant inter-

terpretes, vt ſaltem immemorialis, quae eſt inſtar priuilegii, ea non obſtante obtineat.

Vid. Engel *h. t. §.* 23.

§. CXVII.

Conſuetudines particulares non continentur ſub generali abrogatione, nec haec pertinet ad futuram.

Qua in re duo ſunt reliqua, quae animaduerſione digna ſunt. Primum, conſuetudines particulares eccleſiarum legitimas ſub generali abrogatione non contineri, niſi expreſſa earundem fiat mentio. Alterum, eandem abrogationem non ad futuram, ſed praeſentem conſuetudinem pertinere.

Cap. 1. *de conſtit. in VI.* quod deſumtum ex confirmatione Iuſtinianei codicis *§. pen. vid.* Cviacivs *lib. XV. obſ. cap.* 37.

§. CXVIII.

Adfinia conſuetudinis ſunt (a) ſtylus curiae.

Species quaedam conſuetudinis eſt *ſtylus curiae*, cuius nomine intelligo *conſuetudinem iudicialem, quae determinat ordinem, et modum procedendi in iudicio obſeruandum.*

Huc igitur referas modum citandi partes, deferendi iuramentum, offerendi libellum, aliasque iudicii

partes, exequendi, de quibus ſingulis ſuo loco exponemus.

§. CXIX.

(b) Ordinatio curiae.

Ab eo differt *ordinatio curiae*, quam voco *modum procedendi in iudiciis iam tum initio principis auctoritate praeſcriptum.* Quum ſtylus curiae ſoli conſuetudini originem debeat: de quo id eſt omnino tenendum, eum ſequi quemque debere, qui in quauis curia receptus eſt. Ceterum ſuperioris praecipue eccleſiaſtici eſt dare operam, vt ne introducatur ſtylus curiae, quo longiores morae iniiciantur cauſis in iudicio terminandis, parteſue moleſtis ambagibus praegrauentur.

Conf. SAMVEL STRYCKIVS *in diſſert. de ſtylo curiae vol. I. diſput.* 23.

§. CXX.

(c) Nec non praeiudicia.

Quemadmodum ex vſu diuerſo procedendi in cauſis agendis naſcitur ſtylus curiae, ita ex cauſarum deciſionibus ſibi ſimilibus oriuntur *praeiudicia*, quae iudicaturis deinceps exemplum praebeant, quod in pari cauſa ſequantur.

§. CXXI.

CXXI.

Quae probandae conſuetudini ſufficere poſſunt.

Quibus quidem praeiudiciis locus eſſe poteſt, quum tot latae ſibi conſtanter conformes ſententiae, vt ſufficere videri poſſint probandae conſuetudini legitime introductae, aut ſi quo caſu ius vel omnino deficit, vel ita ſaltem ambiguum eſt, vt perpenſis rite cauſae vtriusque meritis nihil deprehendatur, quod in alterutram partem iudicem mouere queat.

Quo ſenſu verum eſt: *rerum perpetuo ſimiliter iudicatarum auctoritatem vim legis obtinere debere. l.* 38. *de legib.*

§. CXXII.

Monitum.

Ceteroquin *non tam ſpectandum eſt, quid Romae factum ſit, quam quid fieri debeat. Non enim, ſi quid non bene dirimatur, hoc et in aliorum iudicum vitium extendi oportet; cum non exemplis, ſed legibus iudicandum ſit, omnesque iudices veritatem, et legum, et iuſtitiae ſequi veſtigia conuenit.*

L. 12. *D. de offic. praeſid. l.* 13. *cod. de ſent. et interlocut. De iure tradito* conſuli poteſt Melchior Canvs de *locis theologicis*, atque alii paſſim theologi. De *conſuetudine* Franc. Florens, et Gonzalezivs *in comment. ad h. t.* praeter eos, quos paſſim laudauimus.

TITVLVS XVII.

DE

FILIIS PRESBYTERORVM ORDINANDIS, VEL NON.

TITVLVS XVIII.

DE

SERVIS NON ORDINANDIS ET EORVM MANVMISSIONE.

TITVLVS XIX.

DE

OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

TITVLVS XX.

DE

CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

TITVLVS XXI.

DE

BIGAMIS NON ORDINANDIS.

TITVLVS XXII.

DE

CLERICIS PEREGRINIS.

§. CXXIII.

§. CXXIII.

Tranſitus.

A iure conſtituente ad ius conſtitutum delabimur, cuius tria ſunt obiecta; *omne* enim *ius redditur* 1.) PERSONIS 2.) DE REBVS 3.) PER ACTIONES *et* IVDICIA. Hunc ordinem et nos obſeruabimus, retenta tamen librorum, ac, quantum licet, titulorum ſerie, quam in *decretalibus* GREGORII IX. videmus.

§. CXXIV.

Ad IVRA PERSONARVM.

Initium fiat de IVRE PERSONARVM; nam *parum eſt ius noſſe, ſi perſonae, quarum cauſa conſtitutum eſt, ignorentur.* §. *vlt.* INST. *de I. N. G. et C.*

§. CXXV.

IRREGVLARITAS *definitur.*

PERSONAE *eccleſiaſticae* ſunt vel *clerici* vel *laici* (. *P.* 1. §. 144.) Sollicite id ſemper cauit eccleſia, vt in clericorum ordinem ne admitterentur, niſi qui ſummi Numinis miniſterio digni iudicarentur. Et vero iam inde ab aeuo *Apoſtolorum I. ad* TIM. *III* 2. conſtitutae ſunt *regulae*, quibus clericorum qualitates determinarentur, a quibus qui alieni ſunt, *irregulares* dicuntur. Eſt quippe IRREGVLARITAS nihil aliud, quam *impedimentum canonicum ſuſce-*

 ptionem

ptionem ordinum eccleſiaſticorum, eorumque, ſi ſuſcepti ſunt, exercitium directe impediens, etiam poſt poenitentiam.

§. CXXVI.

Diuiditur.

Irregularitatis SPECIES variae ſunt, quarum vnam *totalem* vocant, alteram *partialem*. *Illa* eſt, quae iure cuiusuis ordinis ſuſcipiendi, omnique ſuſcepti exercitio priuat: *haec* autem, quae non omni, ſed quodam duntaxat ſuſceptorum ordinum vſu interdicit.

§. CXXVII.

Idem.

Ab hac pendet alia eius diuiſio, qua vel *ex delicto*, vel *ex defectu* oriri, non imputando, dicitur. Poſtremo ratione durationis *perpetua* eſt, cuius tollendae vna eſt via diſpenſatio, et *temporalis*, quae ſolo temporis lapſu ceſſat, cuius generis eſt *defectus aetatis*.

§. CXXVIII.

Irregularitas iuris, non facti eſt.

Omnes criminum rei olim erant irregulares: collapſa diſciplina irregularitas nunquam incurritur, niſi in caſibus iure expreſſis. *Omnis* igitur *irregularitas iuris eſt, nulla facti*, decernique ab eo poteſt, qui poteſtate in eccle-

ſia

ſia ferendarum legum gaudet. Vid. *cap.* 18. *de ſent. excomm. in VI.*

§. CXXIX.

Effectus irregularitatis.

Effectvs ex ea *duplex* oritur. Et quod *ad ordines* quidem, quum *antecedit*, facultatem adimit omnis ordinis licite ſuſcipiendi; ordinato vero *ſuperueniens*, eum aut *omni ordinis ſuſcepti vſu* priuat, ſiquidem ex delicto profecta eſt, aut *eo tantum*, quem defectus impedit, quo clericus laborat. Porro *ratione beneficii* ea irregularitatis vis eſt, vt, qui ea in totum laborat, ei omni beneficiorum executione interdicatur. Quae autem ex defectu eſt, beneficium, quod vſum defectui repugnantem exigit, conferri impediat.

§. CXXX.

Qualis ignorantia excuſet ab irregularitate.

Ignorantia excuſet ab irregularitate nec ne? Puto apte diſcrimen ſtatui inter eam, quae ex defectu, et quae ex delicto proficiſcitur, ita, vt ab ea quidem non excuſet ignorantia; ab hac vero excuſet ea, quae *facti* eſt, non quae *iuris*.

Qui, quum ſe fuiſſe baptizatum neſcit, rebaptizatur, irregularis non fit; facti enim ignorantia iuſta eſt; at ſi ſciens rebaptizetur, tametſi ignoret rebaptizationi adnexam eſſe hanc poenam, quia ius ignorat, irregularitate ſeſe implicat.

§. CXXXI.

Ea tollitur diſpenſatione.

Irregularitas tollitur *diſpenſatione*, qua poteſtate gaudere romanum pontificem nihil ambiguum eſt: epiſcopis ea *regulariter* negatur perperam. Ceterum de his ita in CONCILIO TRIDENTINO cautum eſt: *liceat epiſcopis in irregularitatibus omnibus, et ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentioſum, diſpenſare, et in quibuscunque caſibus occultis, etiam ſedi apoſtolicae reſeruatis, delinquentes quoscunque ſibi ſubditos in dioeceſi ſua per ſe ipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiae gratis abſoluere, impoſita poenitentia ſalutari. Idem et in haereſis crimine in eodem foro conſcientiae, eis tantum, non eorum vicariis, ſit permiſſum. ſeſſ. XXIV. cap. 6. de reform.*

§. CXXXII.

An profeſſio religioſa tollat irregularitatem?

Eluit maculam irregularitatis ex defectu natalium inhaerentem *profeſſio religioſa*, id quod ad ordines duntaxat ſuſcipiendos, non etiam ad dignitates, perſonatus, et alia huiusmodi beneficia obtinenda pertinere iure definitum eſt. A quo non abhorret, irregularitatem ex defectu non perpetuo natam ceſſare, quum eius

caufa

cauſa penitus ſublata eſt. Vid. *cap.* I. *et fin. de fil. presbyt.*

§. CXXXIII.

Irregulares I.) EX DEFECTV.

OB DEFECTVM I.) ANIMI *irregularium* in numero cenſentur I.) *neophyti*, 2.) *clinici*, qui, dum morbo decumberent, baptizati ſunt 3.) *bigami*, cuius criminis triplex eſt genus: *bigamia vera*, quum quis cum duabus ſucceſſiue matrimonium valide contractum conſummauit: *interpretatiua*, quum quis conſummat matrimonium cum vxore ſiue ante, ſiue poſt demum ab alio cognitam: et *ſimilitudinaria* ex matrimonio adtentato, conſummatoque orta ab eo, qui ob *votum ſolenne caſtitatis* illud valide contrahere non potuit. *cap.* I. 3. 4. 5. *et fin. de bigam. non ord. cap.* 2. *et* 4. *de cler. coniug.*

§. CXXXIV.

Recenſentur.

Huc pertinent 4.) *non baptizati*, quibus conſtat, valide conferri ordines non poſſe. At hi *proprie irregulares* non ſunt; priuari enim iure ſuſcipiendi ordines dici non poſſunt, qui eorum ſunt incapaces, quales hi ſunt, et *foeminae.* Non ſatis concinne quidem, ſed et his tamen adcenſent 5.) *cauſarum criminalium miniſtros* 6.) *occidentes*, *mutilantesue* aliquem *facto proprio* etiam in bello defenſiuo iuſto. Nam

ſi

ſi bellum iniuſtum eſt, occidere delictum eſt. *cap.* 1. *de presbyt. non bapt.* addatur *tot. tit. de homicid. vol. et caſ.*

§. CXXXV.

Idem.

Ex eodem bonorum animi defectu irregulares habentur 7.) *lunatici*, *doemoniaci*, *furioſi*, *illiterati*, qui ſcilicet earum rerum cognitione deſtituuntur, quae ad ordinis ſuſcipiendi officia rite peragenda neceſſaria iudicantur. *diſt. XXXIII. can.* 3. *et* 4. *XXXVI. can.* 1.

§. CXXXVI.

Idem.

Porro, II.) quae *ex defectu* BONORVM CORPORIS oriuntur irregularitates, eae reducuntur 1.) *ad corporis integritatem*, atque hac de cauſa ab ordinibus arcentur, *coecus*, *mutus*, *manu*, aut *digito* ad frangendam hoſtiam neceſſario *deſtitutus*, atque is, qui prorſus a vino *abſtemius* eſt. Vid. *cap.* 2. *de cler. aegrot. cap.* 6. *de corp. vitiat ordin. diſt. XXXVI. can.* 1.

§. CXXXVII.

Idem.

Altera reducitur 2.) *ad ſtructuram corporis non vitiatam;* qua ex cauſa irregulares haben-

bentur omnes ii, qui propter inſignem formae, aut corporis deformitatem riſum commouere, aut horrorem poſſunt; cuius generis *pigmaei*, notabilem in modum *gibboſi*, *aure mutilati*, aut *carentes oculo. diſt. LV. can.* 13, *arg. cap.* 2. *et vlt. de corp. vitiat. non ord. cap.* 2. *de cler. aegrot.*

§. CXXXVIIII.

Idem.

Tertia naſcitur 3.) *ex defectu bonae valetudinis*, ob quem ab ordinibus interdicitur *lepro-ſis*, *paraliticis*, *epilepticis*, *morbo comitiali* laborantibus. Quibus poſtremo 4.) adcenſent eos, qui *aetatem* pro ſingulis ordinibus praeſcriptam nondum adtigerunt. *cauſ. VII. q. II. can.* 1. *et* 2. *arg. cap.* 3. *et* 4. *de cler. aegrot.*

§. CXXXIX.

Idem.

Porro de ea dicamus irregularitatis ſpecie, quam III.) Ex defectu bonorum, quae fortunae adpellant, ſolent derivare. Ad quam ſpeciem referunt 1.) *non legitime natos*. Atque olim quidem defectus natalium a criminis ſuſpicione alienus neminem excludebat. Hodie alio iure vtimur, ea ex cauſa, quod metus ſit, ne paternae ſint incontinentiae imitatores. Horum in numero habentur *nati ex coniunctione ſacerdotis*, aut *religioſi* cum vxo-

re

re legitime ante ſuſceptos ordines ducta. Quid? quod eandem inhaerere maculam exiſtiment, *expoſitis*, de quibus tamen eſt, quod ambigas? cur enim ab eccleſia alienum ſit, in dubio praeſumere id, quod eſt magis humanitati conſentaneum? Vid. *diſt. LVI. can.* 2. *ſeqq. cap.* 1. 14. *de fil. presbyt. cap.* 1. *eod. in VI.*

§. CXL.

Idem.

2.) *Seruos*, quibus adcenſere poſſis *adſcriptitios*, et qui hos referunt parentes, *originarios*, homines item *proprios*, atque *curiales*: qui ad ordines ſuſcipiendos non admittuntur, niſi impetrato eius, cuius intereſt, conſenſu, anni vnius lapſu firmato, aut expreſſo literis. Quod ſi quem ſine hoc ordinari contingeret, is, niſi diaconus eſſet, aut presbyter, in ſeruitutem reuocari poterat. Vid. *can. apoſt.* 81. CONCIL. TOLET. I. *can.* 10. *diſt. LIV. can.* 2. 5. 10. 12. 20. 21. *tot. tot. de ſeru. non ord.*

§. CXLI.

Idem.

3.) Huc referunt *eos*, *quibus deeſt ſufficiens patrimonium*, aut *beneficium* ad vitam pro dignitate ſtatus honeſte ſuſtentandam, aut ſaltem *cautio* de ſuppeditanda congrua ſuſtentatione, et demum 4.) *obligatos ad ratiocinia* 5.) *famaeque iacturam paſſos*, ſeu id iure, ſeu

vitae turpi genere. Vid. concil. trid. *ſeſſ. XXI. cap. 1. de reform. cap. vn. de oblig. ad ratiocin. cap. 87. de reg. iur. in VI.*

§. CXLII.

Irregulares II.) ex delicto.

Enimuero *ob delictum* quoque *conſummatum*, idque *externum* atque in *iure expreſſum* fieri quem irregularem ſuperius docui, quos inter 1.) referendi ſunt *ſeditionarii*, *vſurarii*, *haeretici*, *apoſtatae*, *ſchiſmatici*, horumque filii ad ſecundam vſque generationem, quam tamen diſciplinam in Germania, quod ad eos, quorum eſt tolerata religio, non ſeruari palam eſt. Vid. *diſt. L. can. 69. arg. cap. 9. 15. de haeret. arg. cap. 8. ſ. 2. eod. in VI.*

§. CXLIII.

Recenſentur.

Eandem ob cauſam vitio laborare ſancitum eſt 2.) *rebaptizantes* alium, aut ſe *rebaptizari paſſos*, et 3.) *delinquentes circa ordines*, quod fieri poteſt a) eos *male ſuſcipiendo*, veluti in excommunicatione maiori, aut ſacros ordines eodem die, duobusue, ſed continuato ieiunio, aut furtiue, ſimoniace, per ſaltum, ab epiſcopo, qui renunciauit loco, et dignitati, ab excommunicato, haeretico, ſchismatico, interdicto, ſuſpenſo, depoſito, degradato. b.) *male exercendo*: quo crimine tenetur is, qui miniſtrat in ordine non ſuſcepto. c.) *violando cen-*

ſtram, vt, qui exercet ordinem excommunicatus, interdictus, ſuſpenſus, quiue celebrat loco interdicto. *cap.* 2. *de apoſtat. et reit. bapt. cap.* 32. *de ſent. excomm. cap.* 13. *de temp. ord. cap.* 1. *de eo, qui furt. ord. ſuſc. cap.* 1. *de ord. ab epiſc. qui renunciau. epiſc. cap. vn. de cler. per ſalt. prom. cap.* 1. *de cleric. non ord. miniſtr. cap.* 34. *de cler. excomm.*

§. CXLIV.

Idem.

4.) Denique huc referunt *occidentes*, aut *mutilantes* quempiam *ſine iure*; ipſe quis id patrauerit, an per alium principaliter, an concurrendo ad factum alienum, nihil refert: niſi homicidium caſu factum ſit, aut neceſſariae defenſionis cauſa. Irregulares quoque ſunt, *qui ſemet ipſos membro mutilarunt*, parteue membri, aut ſponte mutilari paſſi ſunt. Qui vi aliena adacti, aut morbi arcendi cauſa damno eo adfecti ſunt, ſicut culpa, ita et poena immunes ſunt. *cap.* 10. 11. 12. *et* 13. *de homicid.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XIV. de reform. clem. vn. de homicid.*

Vid. ZECH. *hierarch. eccleſ. tit. II.* VAN ESPEN. *p. II. ſect. I. tit. X.*

TI-

TITVLVS XI.

DE TEMPORIBVS ORDINATIONVM ET QVALITATE ORDINANDORVM.

TITVLVS XII.

DE SCRVTINIO IN ORDINE FACIENDO.

TITVLVS XIII.

DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QVI RENVNCIAVIT EPISCOPATVI.

§. CXLV.

Ordinatio *definitur*.

Qui caret irregularitate, in clericum adſumitur, et ordinatur; quem in finem non ſufficit ſimplex et nuda perſonae cuiusdam habilis ad munia eccleſiaſtica obeunda deſtinatio, ſed ab eccleſia catholica ſolennis ordinatio requiritur, quae, ſi *latius* ſumatur, eſt *actus, quo ſub certis cerimoniis ac ritibus perſonae habili per legitimam auctoritatem poteſtas clericalis conceditur.* (P. I. §. 144.)

Ordinatio *ſtrictius* accepta, et quatenus ſolis ordinibus ab ipſo Chriſto inſtitutis conuenit, eſt *verum Sacramentum nouae legis*, de quo in Lib. III. *decretal*, nobis ſermo erit.

 §. CXLVI.

§. CXLVI.

Miniſter ordinarius ordinationis eſt epiſcopus.

Ordinationis huius MINISTER *ordinarius*, ſeu qui ea defungi poſſit vi officii ſui, atque muneris, cui praeeſt, eſt *epiſcopus conſecratus*, id quod non ſacrae modo ſcripturae luculenta teſtimonia, ſed et conſtans, ac perpetua eccleſiae traditio ita conteſtatum praeſtant, vt, niſi temere, ambigi nequeat. Vid. ACT. *VI.* 6. *XIV.* 22. *ad* TIT. *cap. I. v.* 5. *diſt. LXVII. can.* 2. *diſt. V. can.* 4. *de conſecr* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. cap.* 4. *et* 7. *de Sacram. ord.* Add. CAPITVLARIA *reg. francorum l. V. c.* 37. *l. VI. cap.* 81. *et* 284. *l. VII. c.* 14.

§. CXLVII.

Valet ordinatio ab epiſcopo haeretico, ſuſpenſo, vel renunciato facta.

Quia vero in iis, quae pendent a poteſtate diuinitus tradita, valide exercendis, nihil impedit, aut defectus fidei, aut miniſtri improbitas, prohibitioue eccleſiae, inde colligunt, *valere* ordines ab epiſcopo conſecrato collatos, tametſi haereticus ſit, alienusue aut ſuſpenſus, vel loco ſimul et dignitati renunciauerit.

§. CXLVIII.

Non etiam licite fit.

At vero *licite* quoque vt conferantur ordines, ſuſcipianturque, *epiſcopum* neceſſe eſt

eſſe

eſſe *catholicum*, in communione eccleſiae romanae conſtitutum, ſimulque eius, qui ordinari deſiderat, *proprium*. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XIV. c. 2. de reform.* et *ſeſſ. XXIII. c. 8. de reform. cap. 3. de temp. ordin. in VI.*

§. CXLIX.

Ex quatuor cauſis epiſcopus dicitur proprius.

Enimuero *proprius epiſcopus* quatuor ex cauſis dicitur, quarum prima eſt cauſa *originis*, epiſcopus ſcilicet loci, in quo domicilium habuerint ordinandi parentes, quum is naſceretur. Altera *domicilii*, ſiue eius loci epiſcopus, quo quis larem, rerumque ac fortunarum ſuarum ſedem conſtituit non diſceſſurus, niſi quid auocet. Tertia *beneficii*, qua ratione proprium vocant epiſcopum eccleſiae, in qua quis beneficio fruitur ad congruam vitae ſufficienti ſuſtentationem. Quarta denique *familiaritatis*, qua quis proprium nanciſcitur epiſcopum eum, quocum trium annorum interuallo commoratus ſpem habet beneficii propediem adipiſcendi.

§. CL.

Isque licite etiam ordinat.

Id nihil refert, ab eodem omnes ordines epiſcopo ſuſcepti ſint, an non: poteſt enim vnus ordo ab hoc, alter ab alio epiſcopo ſuſcipi, modo quisque ſit proprius. Quamquam

ſcriptum ſit, irreuerentiae maculam ſibi illinere eum, qui, quum ordinem vnum a S. pontifice accepiſſet, ab alio ſeſe, non impetrata venia, patitur ordinari. *cap.* 12. *de tempor. ordin.* INNOCENT. XII. *conſtitut.* SPECVLATORES.

§. CLI.

COLLATOR *ordinum* EXTRAORDINARIVS.

Haec de ordinis collatore *ordinario*, cui opponunt *extraordinarium*, qui ordines confert non officii ſui, quo fungitur, et ſtatus, quo eminet, poteſtate, ſed aut *delegatione*, aut ob *indultum priuilegium.* Et ſunt, qui alterutra harum cauſarum indigent, vt *licite;* ſunt autem etiam, qui, vt *valide* ordinationi ſeſe ingerant.

§. CLII.

1.) *Epiſcopus alienus.*

Epiſcopus namque *alienus*, vt ne in conferendis ordinibus iniurius ſit, neceſſe eſt, vt ordinandus vel priuilegio apoſtolico munitus ſit ſuſcipiendi a quocunque epiſcopo ordines, aut *literas*, quas *dimiſſorias* vocant, a ſuo epiſcopo acceperit, quarum nomine intelligo *licentiam ſcripto expreſſam adeundi alium epiſcopum recipiendi ordinis cauſa.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. c.* 8. *et* 10. *de reform.*

§. CLIII.

§. CLIII.

Receptis literis dimiſſoriis.

Dimiſſorias concedit epiſcopus proprius vt-vt nondum conſecratus. Eas dandi poteſtatem ſede vacante habet etiam capitulum eccleſiae cathedralis, verum tamen intra annum a die vacationis numerandum et non aliis, quam arctatis ratione beneficii eccleſiaſtici. CONCIL. TRID. *ſeſſ. VII. c.* 10. *de reform.*

§. CLIV.

Quae ſit poena in epiſcopum absque huiusmodi literis ordinantem, et ordinatum ſtatuta?

Epiſcopus aduerſus haec ſiquid commiſerit, ſuſpenditur a conferendis ordinibus; *minus recte ordinatus* ab exercitio ordinis non ſecundum canones ſuſcepti: *capitulum* ſua abutens poteſtate interdicto ſubiicitur. *cap.* 2. *de temp. ord. in VI.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. c.* 8. *de reform.*

§. CLV.

II.) *Abbas vel presbyter quoad minores.*

Ad eos veniamus, quos vt *valide* ordinent, priuilegio egere, aut delegatione monui, de quibus ita plerisque placet, vt *primam tonſuram*, *ordinesque minores* etiam a presbytero conferri poſſe ſtatuant, interueniente ſcilicet

ſummi pontificis conceſſione. Quod in cardinalibus presbyteris, quod ad eccleſias ſui tituli, et abbatibus, ſacerdotibus et benedictis mitrae, annuli, et baculi paſtoralis vſum habentibus quoad ſuos ſubditos regulares ita iure eſſe receptum ſatis conſtat. *cap.* 11. *de aetat. et qual. praeſ. cap.* 3. *de priuil. in VI.* et CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. c.* 16. *de reform.*

§. CLVI.

Maiores confert ſolus epiſcopus.

Id quod ad *ſubdiaconatum* extendunt non pauci. Enimuero in ordinibus, qui hoc maiores ſunt, *diaconatu*, et *presbyteratu* conferendis eiuscemodi priuilegia adhuc eccleſia non vidit, magisque vero conſentaneum arbitrantur plerique, non eſſe vllum in his priuilegio locum.

Cf. BENEDICTVS XIV. P. *de ſynodo dioeceſ. lib. VII. cap.* 24. *§.* 5. *ſeqq.* VAN ESPEN. *p. II. tit. IX.* ZECH. *l. c. tit. VI.* Vid. CAPITVLARIVM *lib. VI. cap.* 284.

§. CLVII.

Tempus conferendi ordines minores.

Ordinationem oportet eſſe *canonicam*, id eſt, eo modo factam, quo eam fieri canonibus praecipitur. Et de *tempore* quidem ordinationis primo exponere huius eſt loci, de quo hoc eſt primo loco tenendum: vt *prima tonſura* quolibet anni die, ac hora conferri poſſit. *Minores*

nores vero ordines diebus dominicis, ac quolibet alio die feſto duplici, etiam extra ſolennia miſſarum, matutino tamen tempore. Quod ſi epiſcopo aequum, atque eccleſiae vtile viſum fuerit, nihil impedit, quo minus eodem die plures ſimul, atque etiam omnes ordines minores cum tonſura conferat. Concil. trid. *ſeſſ. XXIII. c. XI. de reform.* Pontif. rom. *tit. de ordin. cap.* 1. 3. *de temp. ordin.*

§. CLVIII.

Et maiores.

At de *maioribus*, quos adpellamus, conferendis ordinibus *certa* ſunt *anni tempora* conſtituta: ſabbata nimirum in ieiuniis quatuor temporum, ſabbatum ante dominicam paſſionis, et ſabbatum ſanctum, adeo, vt extra haec tempora ordinans canonica ſit diſciplina corrigendus, ordinatusque ab exercitio ordinis ſuſpendendus ſit, imo ipſo iure fiat ſuſpenſus, niſi alteruter eorum eam in rem priuilegio ſit munitus. Vid. *diſt. LXXV. can.* 7. et *cap.* 2. 3. 8 *de temp. ordin.* Pivs II. *conſtit.* cvm ex sacrorvm.

§. CLIX.

Legitimum regulariter.

Cuius eam eſſe vim plerique omnes canonum interpretes docent, vt facultas extra tempora ordinandi propemodum vnice ad priuile-

gium a pontifice ſeu ordinanti, ſeu ordinando conceſſum redigi videatur.

Cuius generis priuilegium romani pontifices epiſcopis Germaniae in liminum apoſtolicorum viſitatione indulgere ſolent.

§. CLX.

Obſeruandum eſt.

Quidquid horum ſit, ſiue receptis ab eccleſia temporibus, ſiue extra ea, dominico, aut feſto die ſacri conferantur ordines, id eſt tamen perſpicue definitum, peragendam hanc eſſe cerimoniam intra miſſarum ſolennia, ſi de *ſacris* ordinibus agatur.

Quare quum olim ſabbato ſancto veſperi celebraretur ordinatio, eius autem temporis miſſas nocturnas PIVS V. prohibuerit, conſequens eſt, etiam ordinationes fieri ſolitas prohiberi. Epiſcoporum conſecratio quouis anni tempore fit, die dominico tamen, aut natalitio apoſtolorum. Indultu pontificis quaelibet alia dies feſtiua ſufficit. PONTIFICAL. ROM. *tit. de conſecr. elect. in epiſ.*

§. CLXI.

Seruatis INTERSTITIIS.

Enimuero non modo certi dies in conferendis ordinibus obſeruandi ſunt, ſed et *temporum* quaedam *interualla*, quae ſolemus INTERSTITIA adpellare. Inter ordines minores, et ſubdiaconatum, atque vnum, et alterum ſacrum ordinem ſuſcipiendum anni vnius ſpatium interce-

intercedat neceſſe eſt, non *mathematice*, ſed *eccleſiaſtice* computandi. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. cap.* 11. 13. *et* 14. *de reform.*

§. CLXII.

In quibus diſpenſari poteſt.

Facultas diſpenſandi in interſtitiis, modo iuſta ſubſit cauſa, epiſcopo quidem conceſſa eſt, cuius tamen non eſt poteſtas ita coarctandi interſtitia, vt cum minoribus ſubdiaconatum, aut plures ordines maiores eidem vna die, dieue ſabbati hunc, alterum die dominico continuato ieiunio conferat. *cap.* 13. 15. *de temp. ordin. cap.* 2. *de eo, qui furtiu. etc.*

§. CLXIII.

Saltus eſt prohibitus.

Porro illud quoque ſummopere cauendum eſt, vt ne quis *per ſaltum* promoueatur, ſed ſinguli ordines pro ſuo quisque gradu, dum ad ſupremum perueniat, conferantur. Quod ſi enim quis ordine inferiore praetermiſſo in ſuperiori initiaretur, ille ſupplendus foret. Sane epiſcopatus, neglecto ſacerdotio, receptus iure nullus haberetur. *cap. vn. de cler. per ſalt. prom.- cap.* 10. *de exceſſ. praelat.*

Ordinatus per ſaltum ſuſpenditur ab vſu ordinis temere ſuſcepti, irregularitatemue contrahit, ſi in ordine omiſſo aut per vitium ſuſcepto miniſterio fungatur prius, quam aut defectus ſuppleretur, aut

aut abſolueretur a ſuſpenſione. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII, c. 14. de reform.*

§. CLXIV.

Locus conferendorum ordinum eſſe debet I.) PROPRIVS.

LOCVS in quo ſecundum canones conferendi ſunt ordines, debet eſſe *proprius*, *ſacer*, *publicus*. PROPRIVM autem, quum dico, id de ordinante intelligo, ne alienos inuadat limites. Equidem vidit ſaepius antiquitas, ac probauit etiam ordinationes extra dioeceſim peractas, ius tamen ordinarium conſtans obtinuit: nulli epiſcopo licere, cuiusuis priuilegii praetextu pontificalia in alterius dioeceſi exercere, niſi de ordinarii loci expreſſa licentia: ſecus ſi quid factum eſſet, et epiſcopus ab exercitio pontificalium, et ordinatus ab executione ordinis iure ipſo ſuſpenduntur.

§. CLXV.

Idem.

De *locis exemptis* traditur, non poſſe epiſcopos, etſi ea ſint limitibus eccleſiae ſuae incluſa, celebrare ordinationes, praecipue conuocato populo, interque miſſarum ſolennia, niſi venia a praelato eccleſiae illius impetrata, quod puto ratione haud deſtitui: quemadmodum nec illud, quod praelati, vtut exemti, ſine conſenſu ordinarii, in cuius dioeceſi locus ſitus

eſt,

eſt, nequeant alieno epiſcopo ordinandi facere poteſtatem. Vid. *cauſ. XVIII. q. II. can.* 6.

§. CLXVI.

II.) Sacer.

Deinde locum, in quo faciendae ſunt ordinationes, SACRVM eſſe oportere diximus: id quod prima quidem tonſura, ordinesque, quos vocant, minores non exigunt, illi tamen, quos *ſacros* diximus, ex more iam veteribus recepto, non niſi in eccleſia conferendi ſunt. (*ſup.* ſ. 160.)

§. CLXVII.

III.) Pvblicvs.

Poſtremo locum eſſe PVBLICVM neceſſe eſt. Quam quidem ob rem eccleſia cathedralis deligi ſolet, conuocatis eius eccleſiae canonicis, quippe qui in regenda dioeceſi epiſcopo ſint a conſiliis. Mos hic haud dubie ex antiqua eccleſia retentus eſt, quae praeſente populo, et clero ordinationes fieri voluit. Quod ſi ordinationem in alio dioeceſis loco celebrari epiſcopo viſum eſt, adſiſtente clero, digniorem ſemper eccleſiam adiri volunt.

Concil. trid. *ſeſſ. XXIII. c.* 8. *de reform.* Animaduerte, hanc concilii praeceptionem ad ordines minores haud pertinere, quos nihil prohibet quocunque loco congruo conferri.

§. CLXVIII.

§. CCXVIII.

Pontifici in regenda eccleſia adſiſtunt.

In ampliſſimis hiſce iuribus per vniuerſam eccleſiam explicandis pontifici adſiſtunt cardinales, eiusque in prouinciis exteris *legati*, de quibus ergo hoc loco exponere a ratione inſtituti noſtri haud alienum eſſe arbitramur. Vid. SIXTI V. *conſtit.* POSTQVAM VERVS.

§. CCXIX.

I.) CARDINALES.

Cardinalis adpellatio rebus, quae ſuo in genere ceteris praeeminent, tribui ſolet: qua ex ratione ad perſonas eccleſiaſticas translata eſt, indicabatque olim epiſcopos, ac presbyteros, imo et diaconos titulis ſuis iure quodam ordinario adfixos, quo diſcernerentur ab iis, qui eccleſiae regimini ad id duntaxat tempus praeeſſent, dum eligeretur aliquis, qui iure proprio adminiſtraret.

Quae vocis huius acceptio frequens eſt in ſcriptis GREGORII M. vid. *diſt. LXXI. can.* 5. *cauſ. VII. q. I. can.* 42. *cauſ. XXI. q. I. can.* 5. *et* 6.

§. CCXX.

Eccleſiae romanae.

Verum obtinuit deinceps eccleſiae romanae dignitas, vt cardinalatus nomen ad ſolum eius eccleſiae ſenatum, pontifici continuo adſiſten-

non eadem eſt in ſingulis dioeceſibus forma. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. c. 5. de reform.*

§. CLXX.

SECVNDVM.

De altero ita eadem ſynodus antiquorum canonum veſtigiis inhaerendo decreuit, *vt quando epiſcopus ordinationem facere diſpoſuerit, omnes, qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, feria quarta ante ipſam ordinationem, vel quando epiſcopo videbitur, ad ciuitatem euocentur. Epiſcopus autem ſacerdotibus, et aliis prudentibus viris, peritis diuinae legis, ac in eccleſiaſticis functionibus exercitatis, ſibi adſcitis, ordinandorum genus, perſonam, aetatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, et fidem diligenter inueſtiget, et examinet.* CONCIL. TRID. *cit. ſeſſ. c. 7. de reform.*

Add. *can. 5. diſt. 24.* VAN ESPEN. *commentar. in can. cit.*

§. CLXXI.

A quo quidam ſunt exemti.

Neminem epiſcopo ſub comminatione poenae arbitrariae abſque hoc examine ad ordines admittere fas eſt, niſi ſit eorum aliquis, de cuius ſibi dignitate conſcius eſt, aut aduena, ſuo iam probatus epiſcopo, literiſque dimiſſoriis inſtructus ordinari poſtulet. Exemit TRIDENTINA SYNODVS etiam praeſentatos, electos,

ferret clerus romanus nobilior aeque ac inferior, ALEXANDER III. ex illo *ſacerdotes* quosdam praecipuae dignitatis in *cardinalium eligentium* ordinem cooptauit; quin *diaconi* quoque poſtea hanc dignitatem obtinuerunt: Atque tum demum cardinales hi ſoli, populo romano, ceterisque clericis excluſis, ius eligendi romanum pontificem quiete exercuerunt, *cap. 6. de elect. et elect. poteſt.* Adeoque eo demum tempore collegium cardinalium ad eam redactum eſt formam, quam ad hanc vſque diem retinuit.

§. CCXXIII.

2.) *Numerus.*

Ceterum numerus cardinalium temporibus variis varius fuit. Iuxta SIXTI V. *conſtitut.* POSTQVAM VERVS. ad ſeptuaginta auctus eſt, ad exemplum ſeptuaginta ſeniorum in ſynagoga, et diſcipulorum Chriſti, ita quidem, *vt ſex* ſint *cardinales epiſcopi*, *quinquaginta presbyteri*, et *quatuordecim diaconi*, quos omnes hodie a pontifice creari ſatis conſtat, fruſtra obnitentibus patribus concilii baſileenſis *ſeſſ. XXIII.*

Eccleſiae cathedrales, quibus ſex epiſcopi cardinales praeſunt, numerantur iſtae: I.) *oſtienſis et veliterna* inuicem *vnita*, II.) *portuenſis et S. Rufinae* itidem *vnitae*, III.) *albanenſis*, IV.) *ibanenſis*, V.) *tuſculana*, VI.) *praeneſtina.*

§. CCXXIV.

monium poſſe ab eo perhiberi, modo ne ſciat eos eſſe indignos, iure ſancitum eſt *cap. vn. de ſcrut. in ord. fac.* vid. PONTIF. ROM. *tit. de ord. diacon.* et *tit. de ord. presbyt.*

§. CLXXIV.

Ad examen ſecundum pertinet inquiſitio de TITVLO *ordinandi.*

Perpetuus vſus, tum ſcripti canones ſemper exigebant, vt clerici non niſi ad miniſterium certae eccleſiae, ex cuius reditibus ſuſtentandi eſſent, ordinarentur. Imo CONCILIVM CHALCEDONENSE *can. VI. abſolutas* ordinationes omnino irritas declarare non dubitauit, quae quum per abuſus tamen irrepſiſſent, cautum eſt, vt epiſcopus, ſi aliquem ſine certo titulo, de quo neceſſaria vitae percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinauerit, tamdiu ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliqua eccleſia conuenientia ipſi ſtipendia adſignet. *cap.* 4. 16. 23. *de praeb.*

§. CLXXV.

Idem.

Nouiſſime CONCILIVM TRIDENTINVM *ſeſſ. XXI. cap. 2. de reform.* ſtatuit, ne quis deinceps clericus *ſecularis*, quamuis alias ſit idoneus moribus, ſcientia et aetate, ad *ſacros* ordines promoueatur, niſi prius legitime conſtet, eum *beneficium* eccleſiaſticum, quod ſibi ad vi-

ſici, tanquam primi eius conſiliarii, adſiſtant, quod tamen officium non impedit, vt alterius eccleſiae regimen cum eo conſiſtere nequeat, *cap.* 52. *de elect.* CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reform.* votaque illorum in conſiſtorio, quod ex iis pontifex format, ſunt tantum *conſultiua*, 2.) variis Romae praeſunt congregationibus, de quibus alibi (P. I. ſect. IV. cap. V.) dictum eſt, 3.) funguntur munere protectorum ad curanda negotia variorum regnorum et principum, et quidem nationis germanicae protectorem deſignat imperator romanus, vid. *capitul.* IOS. II. *art.* 23. §. 4.

§. CCXXVI.

Et eo mortuo ſedeque papali vacante.

Sede vacante 4.) imperio ciuili in eccleſiae romanae terris ipſi funguntur, nequaquam tamen ſimul ſuccedunt in poteſtatem pontificis, *qua capitis eccleſiae vniuerſae*, quum haec *perſonaliſſima* ſit, niſi forte vrgens neceſſitas aliud ſubinde expoſcat, *cap.* 3. *de elect. in VI. cap.* 2. *ibid. in clement.* PIVS IV. *conſtit.* IN ELIGENDIS. CLEMENS XII. *conſtit.* APOSTOLATVS OFFICIVM. Denique 5.) gaudent iure eligendi pontificem priuatiue (ſup. §. 220.)

§. CCXXVII.

5.) *Priuilegia.*

Sunt porro cardinalium praerogatiuae aliae multae et PRIVILEGIA, quae recenſere hic pla-

ricatu adſcendendum ſit, (ſup. §. 163.) ſolennis etiam *ordinationum forma* in ordinibus conferendis ſeruanda eſt. (ſup. §. 145.) Illos gradus, eorumque ſubordinationem: has porro ſolennitates pro ordinum et gradum diuerſitate varias nunc explicabimus.

Presbyteri et *epiſcopi*, cum ordinantur, *oleo ſacro* inungi ſolent. *cap. vn. de ſac. vnct.* quare *titulum de ſacra vnctione* huc retulimus. Etenim *vnctio ſacra*, quae et *extrema* adpellatur, eſt verum nouae legis ſacramentum, de quo in LIB. III. *decretal.* dicendi locus erit, quo pertinet materia de ſacramentis ſingulis in ſpecie, et omnibus generatim. Ceterum adnotare hic liceat, *ſacramentum ordinationis* cum baptiſmo, et confirmatione in eo conuenire, quod iterari nequeat ob characterem, vt aiunt, quem animae indelebilem imprimit. Cum vero inualida fuerit, aut ſaltim dubia ordinatio, eam repeti placuit, *partim quod reiterari oporteat, quod male actum, partim quod reiteratum non cenſeatur, quod an collatum ſit, dubitatur. cap. vn. de ſac. vnct. cap. 1. 3. de ſacram. non iter.*

§. CLXXVII.

I.) Tonsvra.

De PRIMA TONSVRA initium faciamus, quae eſt *actus ſolennis, quo quis clericorum numero adſcribitur, ad ſacros ordines praeparatur, et ad obtinenda beneficia eccleſiaſtica idoneus efficitur.* Ad eam requiritur 1.) vt quis ſuſceperit ſacramentum confirmationis. 2.) vt edoctus fuerit fidei rudimenta. 3.) vt legere et ſcribere ſciat. *Aetas certa* nullibi praeſcripta eſt, ſed ex dictis requiſitis determinari

ri debet. CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ. XXIII. cap. 4. de reform.*

§. CLXXVIII.

RITVS, *quo ea confertur.*

RITVS, quo conferri prima tonſura ſolet, his fere continetur. 1.) vt epiſcopus extrema capillorum incidat *can.* 7. *XII. q. I.* quae inter 2.) initiandus haec: *Dominus pars haereditatis meae, et calicis mei: tu es, qui reſtitues haereditatem meam mihi.* Tum porro 3.) epiſcopus ſuperpelliceo lineo eum induit, inquiens: *Induat te Dominus nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, et ſanctitate veritatis.* Poſtremo 4.) variis ad Deum fuſis precibus hortatur detonſos, ne priuilegiis ſtatui clericali conceſſis abutantur, habituque decoro, bonis moribus, atque operibus, Deo vt placeant, ſedulo, conſtanterque adlaborent.

§. CLXXIX.

II.) ORDINES MINORES.

ORDINES MINORES in eccleſia ſunt *quatuor.* (*P. I.* §. 147. 148.) Eorum quasdam functiones hodie paſſim peragunt laici: quasdam clerici in maioribus conſtituti. Ad eos ſuſcipiendos itidem *aetas certa* per canones non eſt determinata; requiritur tamen, vt *minoriſta* latinam linguam intelligat, atque ſpem

maio-

maioribus ordinibus dignam oſtendat. Concil. Trident. *ſeſſ. XXIII. cap.* 11. *de reform.*

§. CLXXX.

1.) *Oſtiariatus.*

Infimus inter minores ordines eſt Ostiarivs, in quo tradendo vtitur epiſcopus velut ſymbolo clauibus eccleſiae, cui eas dextra tangenti ait: *ſic age, quaſi Deo redditurus rationem pro iis rebus, quae his clauibus recluduntur.* Traditur eidem praeterea funis campanae ab oſtiario pulſandae.

§. CLXXXI.

2.) *Lectoratus.*

Oſtiarium proxime antecedit lector, gradu quidem ille ſuperior, ſed plerumque minor aetate: cuius ordinis conferendi ritus eo fere continetur, vt epiſcopus eisdem codicem tradat dicens: *Accipite et eſtote verbi Dei relatores, habituri, ſi fideliter, et vtiliter impleueritis officium veſtrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene adminiſtrauerunt ab initio.*

§. CLXXXII.

3.) *Exorciſtatus.*

Ab hoc gradu ad ordinem Exorcistarvm adſcenditur, quorum eſt praecipuum munus

expulſio daemonum. Eum in finem eis epiſcopus librum exorciſmorum tradit haec adnectens: *Accipe, et commenda memoriae, et habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſiue baptizatos, ſiue catechumenos.* vid. PONTIF. ROM. *tit. de ordin. exorciſt.*

§. CLXXXIII.

4.) *Acolythatus.*

Supremum minores inter ordines locum obtinent ACOLYTHI, de quorum ordinatione in PONTIFICALI ROMANO haec referuntur: traditur eis candelabrum extincta candela: porro vrceolus vacuus ad ſuggerendum vinum, et aquam in euchariſtiam ſanguinis Chriſti. vid. CONCIL. CARTHAGIN. *IV, can.* 6. 8. 9. 90. 92.

§. CLXXXIV.

III.) ORDINES MAIORES, *et* I.) *Subdiaconatus.*

Ad eos progrediamur, quos hodie SACROS ORDINES vocant: in quibus SVBDIACONATVS poſtremum tenet locum: in cuius ordinis collatione ſeruandus hic ritus in PONTIFICALI ROMANO praeſcriptus. Facta in principio admonitione de oneribus cum hoc honore connexis epiſcopus eis calicem tradit vacuum, impoſita patena itidem vacua ſubiungens: *Videte, cuius miniſterium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, vt Deo placere poſſitis.* Tum ab archidiacono eis vrceoli cum

vino

vino et aqua traduntur: ab epiſcopo vero recitatis quibusdam precibus, indutisque eis amictu, manipulo, et tunica liber epiſtolarum traditur: *Accipite librum epiſtolarum, et habete poteſtatem legendi eas in eccleſia ſancta Dei tam pro viuis, quam pro defunctis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus ſancti.*

Ad ſubdiaconatum annus aetatis XXII. ſaltem inchoatus exigitur.

§. CLXXXV.

2.) *Diaconatus.*

Ritus, quo Diaconorvm peragitur ordinatio, antiquam eccleſiae diſciplinam praeſefert. Etenim praemiſſo, de quo ſuperius, ſcrutinio, epiſcopus populo denunciat ordinari poſtulantes, et cuique de illo poteſtatem facit indicandi, ſi quid ſit, quod in aliquo eorum argui mereatur. Quod ſi horum nihil fiat, tum eum expoſitis ordinis huius officiis, fuſisque variis precibus epiſcopus, isque ſolus manum imponit dicens: *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, et ad reſiſtendum diabolo, et tentationibus eius in nomine Domini.* Tum eum adhibitis piis formulis ſtola induit, atque dalmatica, librumque euangeliorum tradens inquit: *Accipe poteſtatem legendi euangelium in eccleſia Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

Ad diaconatum requiritur, vt promouendus adtigerit annum XXIII. aetatis concil. trident, *ſeſſ. XXIII. cap.* 12. 13. *de reform.*

§. CLXXXVI.

3.) *Presbyteratus.*

Atque hi duo ordines e maioribus ad *miniſterium* pertinent In *ſacerdotio* ſunt presbyteri et episcopi. Illi ab aetate et ſenio, vtrique a ſacrificando nomen habent. *can.* 1. *diſt. XXI.* Vt quis adſumatur ad presbyteratum praeter alia requiritur, vt annum aetatis XXV. iam inchoauerit. Concil. trid. *ſeſſ. XXIII. cap.* 12. 14. *de ref.*

§. CLXXXVII.

Ritvs, *quo confertur.*

Ritvs, quo ordinari ſolet presbyter, in his praecipue conſiſtit, vt 1.) facta ab epiſcopo ordinandorum denunciatione 2.) vtramque manum ſingulis imponat, quod idem omnes, qui adſiſtunt, ſacerdotes faciunt: tum 3.) porro cum epiſcopo reliqui ſacerdotes manus extendunt ſuper eos, precibusque ad Deum fuſis exorat his dona coeleſtia. Addit 4.) alias preces, interque eas cuique ſtolam pectori adaptat in modum crucis, atque caſulam imponit.

§. CLXXXVIII.

Deſcribitur.

Quibus peractis 5.) oleo catechumenorum ſingulis inungit manum vtramque dicens: *Conſe-*

ſecrare, et ſanctificare digneris Domine manus iſtas per iſtam vnctionem, et noſtram benedictionem, vt, quaecunque benedixerint, benedicantur, et quaecunque conſecrauerint, conſecrentur, et ſanctificentur in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. 6.) Ita inunctis tradit calicem cum vino, et aqua, patenamque impoſita eidem hoſtia ſubiungens: *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo, miſſasque celebrare tam pro viuis, quam pro defunctis in nomine Domini.* Qua ſibi facta poteſtate mox in ipſo ritu ordinationis cum epiſcopo ſacrum faciunt.

§. CLXXXIX.

Idem.

7. Sumta euchariſtia profeſſionem fidei faciunt, recitato palam ſymbolo Apoſtolorum. 8.) Mox epiſcopus ambabus manibus capitibus ſingulorum impoſitis ait: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, et quorum retinueris, retenta ſunt.* 9.) Poſtremo ſibi, aut cuique ordinario reuerentem iniungit obedientiam, datoque pacis oſculo abire patitur. Vid. PONTIFICALE ROM. *tit. de ord. presbyt.*

Non hic repetam patres, nec concilia antiquiſſima, a quibus ordinum hi gradus traduntur. Vel vnum concilium CARTHAGINENSE IV, cui S. Auguſtinus interfuit inter epiſcopos ſatis eſſe poterit, quo non modo gradus hi ſeptem ordinum, nomina, et munia, ſed et ſingulorum ordinationes ritusque, quibus ab epiſcopo ſinguli conſecrandi ſint *cap.* 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *et* 9. praeſcribun-

 tur.

tur. ap. EMMANVEL SCHELSTRATE *in tract.* DE ECCLESIA AFRICANA *diſſert. II. cap. VII.*

§. CXC.

De conſecratione et vnctione principum.

Enimuero *reges* quoque, atque *imperatores* conſecrari mos eſt adhibita vnctione, qua tamen nullam eis poteſtatem ſpiritualem conferri ſatis conſentitur. Characterem, vt aiunt, indelebilem eis imprimi negant, quod ego facile fero, ſed id negari ideo, ne reges, imperatoresue deponendi poteſtas adimatur pontifici, id vero nimis eſſe puto ſubtile, quemadmodum plus iuſto vident acutius illi, qui ex arbitrario hoc ritu ius reges conſtituendi romano pontifici quaeſitum eſſe arbitrantur.

Ceterum, quod *cap.* 1. *de ſacr. vnct. verſ. vnde in veteri* prohibet, ne quis regum vngatur in vertice, eo quod haec praerogatiua ſoli papae debeatur, ei non minus vetus francorum, quam recens Germanorum praxis repugnat. Ne dicam, ritus, precesque in hoc actu multum eſſe diuerſos ab iis, quos praeſcribit PONTIFICALE ROMANVM. ANONYM. *in diſſ. An electores, archiepiſcopi moguntinus, et colonienſis ſacro pallio duntaxat carentes rite inungant Germanorum regem.*

§. CXCI.

4.) *Epiſcopatus.*

Ad omnium ordinum fontem (P. I. §. 154.) epiſcopatum ſcilicet accedimus; non enim cum epiſcopis, vt acatholici faciunt, confundas pres-

presbyteros, quos veluti poteſtatis miniſtros diuino mandato tanquam diſcipulorum Chriſti ſucceſſores iis adiunctos eſſe legimus. Teneamus ergo, epiſcopos iure diuino presbyteris eſſe ſuperiores.

Vid. Dionys. Petavii *diſſert. de epiſcopis et eorum iurisdictione et dignitate.* Lud. Morinus *de ſac. ordin. P. III. exercit.* 3.

§. CXCII.

Qui definitur.

Eſt itaque Episcopatus *ordo ſupremus, quo ex inſtitutione diuina datur presbytero poteſtas conferendi ſacramenta confirmationis et ordinis, regendique eccleſiam ipſi commiſſam.* Hinc duplex in epiſcopo eminet poteſtas. 1.) *ordinis* ad confirmandos neophytos et ordinandos eccleſiae miniſtros: 2.) *iurisdictionis* ad gubernandos fideles eccleſiae competentis, ferendo leges, ius dicendo et refractarios coercendo, atque adeo epiſcopi non ſolum duplici hac ratione presbyteros antecellunt, ſed et ipſa munia presbyteris propria pleniore poteſtate exercent. Vid. *P. I. §. 84. ſeq.*

§. CXCIII.

Epiſcoporum varii gradus ſunt.

Epiſcoporum aequalis eſt honor et poteſtas, (P. I. §. 85.) ſed praerogatiuae eam exercendi tum diuino tum humano iure, introductae gradus inter epiſcopos conſtituunt. (P.

I.

I. §. 149. 150.) Iam conſiderandi nobis ſunt diuerſi illi *gradus*, *quos epiſcopalis dignitas complectitur*.

§. CXCIV.

a.) *Pontifex ſummus.*

Supremum occupat EPISCOPVS ROMANVS, quatenus S. PETRI *Apoſtolorum principis* iure gaudet. (P. I. §. 90. ſeq.) De quo nunc nihil eſt, quod iis addamus quae a nobis in *P. I. ſect. II. cap. VII.* dicta ſunt, et adhuc infra *ad tit. XXX.* dicentur vberius.

§. CXCV.

b.) *Patriarchae.*

Proximum locum obtinent PATRIARCHAE ſeu *primates dioeceſeon*, (P. I. §. 151.) quo titulo ab initio *romanus* ſolum, *antiochenus*, et *alexandrinus* epiſcopi gloriabantur. Fauore imperatorum Conſtantinopoli ſedem ſuam figentium factum eſt, vt huius quoque vrbis antiſtiti in CONCILIO CHALCEDONENSI *can.* 28. poteſtas patriarchalis confirmata fuerit. In qua ipſa ſynodo *act. VII.* epiſcopo *hieroſolymitano* idem honor delatus eſt.

§. CXCVI.

Quinque.

Demum in CONCILIO LATERANENSI IV. ſub INNOCENTIO III. confirmata ſunt veterum

te

et maiorum patriarchalium ſedium iura ac priuilegia hoc ordine, vt *poſt romanam quidem proximo loco poneretur conſtantinopolitana, tum alexandrina, porro antiochena, poſtremo hieroſolymitana. cap. 23. de priuileg.*

§. CXCVII.

Quorum iura recenſentur.

Praecipua horum patriarcharum IVRA erant I.) conſeruare vnitatem fidei per mutuam concordiam et vnanimem de orthodoxa doctrina conſenſum. II.) omnes ditionis ſuae metropolitas ſeu archiepiſcopos ordinare aut per ſe aut per legatos ſuos. III.) conuocare ſynodos, inque illis praeſidere IV.) ius dicere non modo archiepiſcopis, ſed et ab eorundem, ſynodorumque prouincialium iudicio adpellationes recipere. V. leges tam eccleſiaſticas, quam ciuiles, quae eccleſiam ſpectabant, promulgare. VI.) grauiora eccleſiae negotia decidere.

Vid. NOVELL. 131. *cap.* 3. NOVELL. 37. *cap.* 5. NOVELL. 123. *cap.* 22. NOVELL. 6. *epilog.* Equidem poſterioribus temporibus patriarchae titulus conceſſus fuit quibusdam aliis inſignioribus epiſcopis. Tales ſunt *aquileienſis*, *venetus*, *indicus*, *luſitanus*. Alii ex ruinis patriarchatuum orientalium enati ſunt, vti *Armenorum*, *Caphtorum*, *Ruthenorum*. Sed hi non aliam habent poteſtatem, quam obtinere modo ſolent primates.

§. CXCVIII.

c.) *Primates.*

Patriarchis proxime accedunt PRIMATES, (P. I. §. 152.) quos romanus pontifex, tanquam occi-

occidentis patriarcha, in diuerſis prouinciis tanquam vicarios ſibi conſtituit. Vnde pro diuerſitate poteſtatis communicatae varia eorum erat auctoritas.

Vid. DV-PIN. *de antiq. eccleſ. diſcipl. diſſert. I.* Alia eſt primatuum ſpecies, quibus dignitas quidem competit, nulla tamen poteſtas in alios metropolitanos, quique adeo ſubordinatos ſibi archiepiſcopos non habent; ſed viciſſim neque ipſi quidem alteri cuipiam primati ſubſunt: atque hoc ſenſu in Germania primatis nomen et honor omnibus archiepiſcopis videtur fuiſſe adtributus, excepto viennenſi in Auſtria, vtpote recentiori, de quo primatuum genere HINCMARVS *in opuſc.* 33. *cap.* 17. agit. *vid.* MASCOV. *diſſert. de primat. germ.*

§. CXCIX.

d.) *Archiepiſcopi, quorum iura antiqua.*

Archiepiſcoporum ſeu *metropolitanorum* (P. I. §. 153.) maior olim, quam hodie, fuit auctoritas. Etenim eorum erat I.) ius, omnium epiſcoporum ſuorum prouincialium electiones dirigendi, electosque confirmandi, ac ordinandi: II.) eccleſiae et ſedi epiſcopali vacanti prouidendi: III.) poteſtas, epiſcopos ſuos iudicandi, et ab eorum iudiciis adpellationes recipiendi: IV.) ius conuocandi ſynodos, iisque praeſidendi: V.) viſitandi prouinciam, et abuſus emendandi. VI.) exigendi relationes epiſcoporum de maioribus totius prouinciae negotiis: VII.) ſuffraganei eos quotannis venerationis cauſa inuiſere tenebantur, quem vero morem SYNODVS TRIDENTINA *ſeſſ. XXIV. cap.* 2. *de reform.* abrogauit.

Vid.

Vid. CONCIL. NICAEN. *can.* 4. 6. ANTIOCHEN. *can.* 19. CHALCEDON. ACT. *XIII. l.* 29. *cod. de epiſc.* CANON APOSTOL. 33. 36. 37.

§. CC.

Et hodierna recenſentur.

Sed aucta poteſtate papali archiepiſcopalis deminuta eſt, atque archiepiſcoporum quidem praecipua hodie iura ſunt 1.) vt prouinciale concilium quolibet ſaltem triennio conuocent. CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* 2. *de reform. II.*) Habent iurisdictionem ordinariam in omnes epiſcopos ſeu ſuffraganeos prouinciae, non exemtos. *can.* 1. 2. 3. *X. q. III. cap.* 11. *de off. iud. ordin. III.*) In ſubditos ſuorum ſuffraganeorum exercent iurisdictionem in caſibus ſolummodo a iure expreſſis, quales ſunt 1.) ſi a ſententia *epiſcopi* ad eos adpellatum fuerit. *cap.* 3. *de adpellat. in VI.* 2.) quando metropolitanus actu viſitat dioeceſes. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIV. cap.* 3. *de refor. cap.* 1. *de cenſ. in VI. cap.* 1. *de poen. in VI.* 3.) quando extirpanda occurrit exitialis quaedam conſuetudo *cap.* 11. *de fil. presbyt. cap.* 3. *de inſtit. cap.* 36. *de ſimon.*

Iuuabit hic adnectere *catalogum archiepiſcoporum* et *epiſcoporum Germaniae catholicae hodiernae.* I.) ſub METROPOLI MOGVNTINA eccleſiae cathedrales ſunt, 1.) *bambergenſis exemta,* 2.) *herbipolenſis,* 3.) *wormatienſis,* 4.) *euſtettenſis,* 5.) *ſpirenſis,* 6.) *argentinenſis,* 7.) *auguſtana* 8.) *conſtantienſis,* 9.) *hildeſienſis* 10.) *paderbornenſis,* 11.) *curienſis.* II.) ſub METROPOLI TREVIRENSI ſuffragantur eccleſiae

1.)

1.) *metenſis*, 2.) *tullenſis*, 3.) *virodunenſis*. III.) METROPOLI COLONIENSI ſubſunt 1.) *leodienſis*, 2.) *monaſterienſis*, 3.) *oſnabrugenſis*. IV.) ſub METROPOLI SALISBVRGENSI inferiores cathedrae ſunt 1.) *pa-tauienſis exemta*, 2.) *ratisbonenſis exemta*, 3.) *friſin-genſis*, 4.) *brixinenſis*, 5.) *lauantina*, 6.) *gurcenſis*, 7.) *ſecouienſis*, 8.) *chiemenſis*. V.) METROPOLI PRAGENSI ſubſunt 1.) *Olomucum in morauia* 2.) *Regino graedecia*, 3.) *Litomericia*, 4.) *Vratislauia*. VI.) METROPOLIS BISVNTINA praeter gallicas habet ſub ſe eccleſias 1.) *baſileenſem et* 2.) *lauſanenſem*. VII.) METROPOLIS VIENENSIS *in auſtria*, ſub qua eſt *neoſtadienſis*. Inſuper *Germaniae* adcenſentur *eccleſiae cathedrales* 1.) *ſedunenſis* ſub metropoli tarantaſienſi in ſabaudia, 2.) *geneuenſis*, ſub archiepiſcopo viennenſi in delphinatu, 3.) *tridentina*, *tergeſtina*, *et labacenſis exemtae* ſub patriarchatu aquileienſi.

§. CCI.

Archiepiſcoporum inſignia ſunt I.) PALLIVM.

Patriarcharum, primatuum, archiepiſcoporum, praeter ornamenta epiſcopalia, inſignia ſunt *pallium* et *crux*, vbique intra prouinciam illis praeferenda. PALLIVM deſcribit BARTHELIVS *in diſſert. de pall.* quod ſit *faſcia quaedam quatuor digitorum, habens deſuper circulum humeros conſtringentem, et duas lineas ab vtraque parte, videlicet ante, et retro tantisper pendentes: habet etiam cruces purpureas (alii nigras adpellant) ante et retro, a dextris, et a ſiniſtris, infiguntur etiam tres acus aureae, lapidem pretioſum in capite habentes, ſcilicet ante pectus, et ſupra ſiniſtrum hume-*

humerum, et poſt tergum, et in vtraque linearum extremitate aliquid plumbi poſitum eſt, vt firmius caſulae adhaereat.

§. CCII.

Quod papa concedit.

Pallium concedit ſolus papa et patriarchae maiores, poſtquam ipſi a romano pontifice receperint. *cap.* 23. *de priuileg.* Peti debet *inſtanter* et *fortiter: can.* 2. *diſt. C.* et quidem aut a praeſentibus Romae archiepiſcopis, aut a procuratoribus eorundem. Adnuit pontifex, et cardinali diacono illud dandum committit, qui hac formula commiſſum exequitur. *Ad honorem omnipotentis Dei, et diuae Mariae ſemper Virginis, atque BB. Apoſtolorum Petri et Pauli, nec non eccleſiae ſibi commiſſae N. tradimus tibi pallium de corpore S. Petri ſumtum in quo eſt plenitudo pontificalis officii, cum patriarchalis, tum archiepiſcopalis nominis appellatione, vt vtaris eo inter eccleſiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in priuilegiis ab apoſtolica ſede conceſſis.*

Vid. Espen *in Iur. eccleſ. tom. I. lib. I. tit* 19. *cap.* 7, Garnerius *lib. diurn. rom. pont. cap. IV.*

§. CCIII.

Olim quidem gratis.

Eſt et illud animaduertendum, in conceſſione pallii nihil ab accipientibus illud prae-

 ſta-

ſtari olim ſolitum fuiſſe: quum adeo exoſa haec veteribus pontificibus praeſtatio fuerit, vt eam non vno loco reiiciendam eſſe adſerere haud dubitarint.

Satis perſpicue id cognoſcimus ex GREGORII M. *epiſt.* 5. *l. VII. verbis ap.* GRATIAN. *diſt. C. can.* 3. relatis.

§. CCIV.

Aliter hodie.

Inualuit poſt ea tempora, vt ſuſtentandorum curiae officialium nomine aliquid exigeretur, annaliumque noſtrorum fide conſtat, inter alios etiam hunc ingenti aere pallium redimendi abuſum in curia romana adeo inualuiſſe, vt natio germanica contra hanc, aliasque huiuscemodi exactiones eccleſiae, et populo nimium graues, et moleſtas imperantibus MAXIMILIANO I. et CAROLO V. adlatis acerbiſſimis querelis, et grauaminibus vehementer clamauerit, et de illis vel omnino abolendis, vel ſaltem temperandis ſeria conſilia agitauerit.

Vid. PAVL LANG. *in chron. citizenſi ad an.* 1513. *ap.* PISTOR. *Script. rer. germ.*

§. CCV.

Corollaria.

Ex eo, quod pallium pontificalis officii plenitudinem continere dicatur, intelligitur, 1.) cur

re-

recepto demum pallio archiepiſcopi nomen adſumant. *cap.* 3. *de auct et vſ. pall.* et 2.) pontificalia ſolenniora munia et actus iurisdictionis archiepiscopis proprios exercere queant, non quod non per electionem et conſecrationem ius omne, ac poteſtatem adquiſierint, ſed poteſtatis eius exercitium ſuſpendatur. *cap.* 28. *de elect.* cur 3.) vſus pallii perſonaliſſimus ſit adeo, vt illud neque commodare alteri viuus, neque ſucceſſori relinquere moriturus, neque translatus vſum prioris retinere poſſit. *cap.* 2. *de auct. et vſ. pall. cap.* 4. *de poſtul.*

Quae autem ante receptum pallium exerceri nequeunt, haec fere ſunt: ordinare clericos: abbates benedicere: conſecrare epiſcopos: dedicare baſilicas: conficere chriſma. *cap.* 28. *cit.* ſed neque conuocare concilium prouinciale metropolitanus poteſt, neque eidem praeſidere, prouinciamque viſitare, vt vſus aetatis noſtrae quemque ſatis edocere poteſt.

§. CCVI.

Effectus pallii non ſunt ciuiles.

Quaeri poteſt, et quaerere iurisconſulto eccleſiaſtico Germaniae dignum eſt, an epiſcopus iam conſecratus ad archiepiſcopatum moguntinum, vel colonienſem deinde legitimo modo promotus pallio nondum impetrato iure inungendi regem noſtrum, ſi velit, vti poſſit? Sane huius iuris vſui vulgare illud canoniſtarum axioma: *Archiepiſcopum non palliatum; licet confirmatum, et conſecratum exercere*

ius decimas et alios prouentus eccleſiaſticos exigendi 9.) ius teſtamenta et diſpoſitiones ad pias cauſas exequendi.

Diſtinctio inter legem dioeceſanam et legem iurisdictionis incognita erat in eccleſia, donec pontifices varia exemtionis priuilegia conceſſere monachis e. g. *in can.* 34. *XVI. q. I. can.* 5. 6. *XVIII. q. II.* Poſtea IOANNES HVGATIO vel vt alii volunt IOANNES SENECA dictus TEVTONICVS auctores gloſſae communis in decretum Gratiani eam diſtinctionem gloſſis ſuis inſeruere ad legem dioeceſanam referentes, in quibus monachi ſubducti fuerunt poteſtati epiſcoporum: cetera vero, in quibus ſubiecti eisdem remanebant, ad legem iurisdictionis. vid. *cap.* 18. *de off. iud. ordin.* cuius auctor eſt HONORIVS III. P. qui nouo commento gloſſatorio deceptus diſtinctionem inter *legem dioeceſanam*, qua olim omnia iura epiſcopalia continebantur, et *legem iurisdictionis* in ſenſu ſpeciali acceptam hoc decretali adprobauit, et noui iuris hoc modo conditor extitit. IAN. A COSTA et FLORENS ad *h. t.* add. REVERENDISS. ABB. RAVTTENSTRAVCH. *Inſtit. iur. eccleſ. ſect. I. c. IX.* §. 442. *ſeq.*

§. CCLVI.

Grauiſſimum eſt epiſcopi officium.

Leuis eſt quidem haec muneris epiſcopalis adumbratio; neque enim pro rei dignitate rem hanc pertractare limites libelli noſtri permittunt. Ceterum ex ea ſatis intelligitur, grauiſſimum eſſe, et non niſi laborioſum epiſcopi officium, onusque, vt SS. patres aiunt, *angelicis humeris* formidandum. *Itaque optandum eſſet, vt ii, qui epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt, quae ſuae ſint partes agnoſcant, ac*

§. CCVIII.

II.) CRVX.

CRVX metropolitanis vbique intra prouinciam praefertur, etiam in locis exemtis, modo praeſens non ſit legatus papae, inſignibus vtens apoſtolicae dignitatis, *cap.* 1. *vt lite pend. cap.* 23. *de priuileg.* Ea autem differentia eſt inter patriarchas et archiepiſcopos, quod ante patriarchas crux geſtetur, vbique etiam extra patriarchatus ſui ditiones, excepta ſola Roma; ante metropolitanos vero intra limites ſuae prouinciae. Item crux patriarcharum conſtat duplici transuerſo ligno; crux metropolitanorum tantum vnico.

§. CCIX.

Epiſcoporum generatim omnium tituli antiqui.

Iam ad EPISCOPOS *ſimpliciter* ſic dictos veniamus, qui nullam in alios epiſcopos poteſtatem exercent. Hi ſunt quos Spiritus ſanctus poſuit regere eccleſiam Dei, quos antiquitas *apoſtolos*, *Apoſtolorum ſucceſſores*, *antiſtites*, *principes ſacrorum*, et *populi*, *pontifices*, *ſummos ſacerdotes*, et *patres patrum*, imo *vicarios Chriſti* et *Angelos eccleſiae* cognominare aliisque ſingularis venerationis indiciis honorare minime dubitauit.

Vid. MAMACH. *Orig. eccleſ. tom. IV. pag.* 304. Dicuntur porro hi epiſcopi, ſi referantur ad metropolitanos, *ſuffraganei cap.* 1. *§.* 1. *de for. comp. in VI.*

TITVLVS XXVIII.
DE
OFFICIO VICARII.

§. CCLVII.

Epiſcopi cooperatoribus indigent.

Tantis ergo epiſcopus curis diſtentus, vicariorum et conſiliariorum ope vtatur neceſſe eſt. Et quidem vicariorum, qui ei adſiſtunt, duo ſunt genera: Alii epiſcopis aegrotis, aut ſenibus: alii valentibus et ſanis praeſto ſunt. Illi *coadiutores*, hi *vicarii ſpeciatim* adpellantur.

De *coadiutore* dicemus in LIBR. *III. ad tit. VI. de cleric. aegrot.*

§. CCLVIII.

Vicarii Epiſcoporum in actibus ordinis ſunt, I.) ARCHIPRESBYTERI.

Vicariorum epiſcopalium non vna eſt ſpecies. Alii nempe ſunt *vicarii epiſcoporum in actibus ordinis*, quales olim fuerunt ARCHIPRESBYTERI in iis, qui poſſunt a presbytero exerceri. Eorum origo haec eſt. Iam inde ab eccleſiae primordiis epiſcopi presbyterorum eccleſiae ſuae conſiliis vtebantur. Qui inter eos ordinationis aetate ceteros ſuperaret, *pro-*

to-

to-presbyter, *archipresbyter*, vel, quod idem eſt, *primus presbyter dicebatur*. *Vid.* NOVELL. 123. *cap.* 3.

§. CCLIX.

Eorum officia recenſentur.

Qui, quum hac ratione primus eſſet ab epiſcopo, vice-epiſcopi abſentis, tanquam primarius eius miniſter et adiutor fungebatur: clero in vniuerſum praeerat, tanquam ſuperior et morum rector: Epiſcopi abſentis loco miſſarum ſolennia in eccleſia cathedrali celebrabat: curam porro peculiarem habebat eorum, qui poenitentiam publicam ſubibant. *cap.* 1. 2. 3. *de off. archipresbyt.*

Archipresbyter, de quo nunc, *vrbicus* ſiue *vrbicarius* dicitur, id eſt, *vrbis epiſcopalis*, ad diſtinctionem *archipresbyterorum ruralium*, quos *decanos rurales* quoque hodie adpellamus. *cap.* 4. *et vlt. eod.*

§. CCLX.

Et ſtatus hodiernus.

Sed omnia fere hoc in officio mutata ſunt, ſolo titulo ſuperſtite. Archipresbyteri vrbani munia vt plurimum in Germania noſtra ſuſtinet decanus cathedralis eccleſiae, auctoritate, quam olim, aliquanto etiam maiore.

§. CCLXI.

II.) CHOREPISCOPI.

Praeter archipresbyteros exeunte ſeculo III. alii adhuc inſtitui coeperunt epiſcoporum in functionibus ordinis vicarii, ſcilicet CHOREPISCOPI, quaſi *epiſcopi iuris* vel *pagi*, eoquod epiſcopalia munia minoris momenti ruri exequerentur. Lis etiamnum eſt inter eruditos, num epiſcopatus ordine, an presbyteratus ſolum inſigniti fuerint chorepiſcopi: veriſimilior media videtur eſſe ſententia negantium, eos ex inſtituto ſuo fuiſſe epiſcopos; contigiſſe tamen ſaepius, vt epiſcopali etiam fulgerent charactere. Ceterum ob abuſum poteſtatis ſuae ſaepius coerciti, denique medio circiter ſeculo X. omnino ſunt abrogati.

Quid de chorepiſcoporum poteſtate et auctoritate ſeculo octauo ſenſerit eccleſia Germaniae docet nos CAPITVLARE CAROLI M. *l. VI. capitularium c.* 369. his verbis: *Hominum confirmatio, eccleſiarum, altarium, virginum, chriſmatum, presbyterorum, diaconorum et ſubdiaconorum conſecrationes a chorepiſcopis factae, ab epiſcopis qui canonice ordinati ſunt, reformandae, canoniceque ſunt peragendae, quia chorepiſcopi haec contingere non debuerunt. Nequaquam enim talis ordinatio vel conſecratio reiteratio eſſe a prudentibus et recte ſapientibus videtur, ſed irrita (nec agere potuerunt, non enim ea tribuere valuerunt, quae non habuerunt) indubitanter fore agnoſcitur.* vid. PETR. DE MARCA *lib. II. cap.* 13. BINGHAM *lib. II. cap.* 14.

§. CCLXII.

§. CCLXII.

III.) Svffraganeo.

Sed hodie adhuc, praeſertim in Germania noſtra, frequens eſt vſus *vicariorum in pontificalibus*, ſeu Episcoporvm svffraganeorvm, qui in collatione ſacrorum ordinum, conſecratione templorum, benedictione abbatum, aliisque functionibus pontificalibus, absque vlla tamen iurisdictione epiſcopos noſtros principes ſupplent. Huic officio, quum non niſi epiſcopis conſecratis concedi poſſit, aptiſſimi videbantur *epiſcopi titulares*, ſeu *in partibus*, qui auctoritate ſummi pontificis ordinantur ad titulum eccleſiae alicuius ab infidelibus occupatae, vel à ſchiſmaticis vſurpatae, de quibus *vid. cap.* 5. *de elect. in clement.* Concil. Trident. *ſeſſ. XIV. cap.* 2. *de reform.*

§. CCLXIII.

Vicarii epiſcoporum in actibus iurisdictionis ſunt I.) Archidiaconi.

Inter *vicarios*, qui ea, quae *iurisdictionis* ſunt, vice epiſcoporum obeunt, primo loco Arhidiaconi ſeſe offerunt, qui, quod poteſtatem ſuam ex canonum diſpoſitione habeant officio iam adnexam *cap.* 1. *de off. archid. vicarii* epiſcoporum *nati* adpellantur. Eorum poteſtas ampliſſima *can.* 1. *diſt.* XXV. ab initio tantum *vicaria* fuerat et *delegata*, ab epiſcopi arbitrio pendens; donec iteratis et indefinitis

ſaepe cauſarum delegationibus id tandem effectum eſt, vt *iure proprio* ſua peragerent, et iurisdictio illorum a ſeculo XI. *ordinaria* haberetur. *cap.* 3. *de adpellat. in VI. cap.* 34. *de elect. cap.* 10. *de offic. archid.* tantaque euaderet, vt praelatorum numero adſcriberentur, *cap.* 7. *ibid.* vt adeo mirum non ſit, hanc dignitatem presbyteris ſaepius collatam eſſe.

Sicut primus inter presbyteros eccleſiae cathedralis dicebatur archipresbyter (ſup. §. 258.) inter diaconos ita qui iuſſu epiſcopi primum locum obtinebat, archidiaconus adpellabatur, cuius munus proprium in eo ſitum erat, vt praeeſſet diaconis, ſubdiaconis, reliquorumque minorum ordinum clericis, vt horum officia dirigeret, moribus ſingulorum inuigilaret, cuſtodiret vaſa ſacra, aliaque plura perageret, quorum ſimplici etiam diacono cura incumberet. *diſt. XXIII. can.* 1.

§. CCLXIV.

Eorum poteſtas.

Vicaria eorum poteſtas plura complectebatur capita, veluti 1.) quod ordinandos examinent, eosque ſiſtant epiſcopo: 2.) curam cleri in parochia exiſtentis gerant: 3.) reparationi eccleſiae inuigilent, 4.) eccleſias banni ſui viſitent, non tamen ſine epiſcopi ſui conſenſu, 5.) abbates, abbatiſſas, parochos corporaliter inſtituant, 6.) iurgia epiſcoporum etiam contra archipresbyterum mota audiant, 7.) iurisdictionemque exerceant, vnde *fori archidiaconalis* origo repetenda, quod in prima inſtantia, idque in cauſis duntaxat leuioribus exercent;

cent; atque haec cauſa praecipua eſt incrementi, quod ad poteſtatem eorum poſtea maius, quam vt aetatem ferret, acceſſit. *vid. cap.* 1. 2. 7. *et vlt. de offic. archid.* CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. de reform. cap.* 3. *cap.* 6. *de inſtit.*

VAN ESPEN *de iur. eccleſ. P. I. tit. XII. cap.* 1. Ceterum curam committere animarum, quam inſtitutionem authoriſabilem vocant, non poſſunt: neque excommunicare, niſi eam poteſtatem conſuetudine conſecuti ſint. Interdictum quoque iis eſt, poenam pecuniariam pro exceſſibus ſeu laicorum, ſeu clericorum poenitentiae loco exigere: quod ſi fecerint, in vſus eam pios conuertere iubentur. *vid. cap.* 4. 5. *de offic. archid. cap.* 3. *de ſolut. cap.* 1. *de eo, qui furt. ord. ſuſc. cap.* 3. *de poen.* CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ. XXV. cap.* 3. *de reform.*

§. CCLXV.

Et ſtatus hodiernus explicatur.

Sed iam coerceri nimia archidiaconorum poteſtas ſatis haud poterat; vnde factum eſt, vt in plerisque dioeceſibus aut infracta ſit eorum poteſtas, aut omnino ſublata, ita, vt in plerisque eccleſiis honorem duntaxat in capitulo habeant ſine adminiſtratione reali, quem perſonatum adpellare receptum eſt. Vbi tamen adhuc eorum viget auctoritas, ea non tam ex iure communi, quam ex ſingulorum episcopatuum formula aeſtimari debet.

§. CCLXVI.

II.) VICARII GENERALES ſeu OFFICIALES.

Itaque a ſeculo XII. maior vſus eſſe coepit *vicariorum datorum*, qui iurisdictione epiſcopali praeeſſent, quique VICARII IN SPIRITVALIBVS, ſeu OFFICIALES promiſcue dicuntur. TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* 16. *de reform. cap.* 2. *de regular.* et quidem aut *generales*, quibus per vniuerſam dioeceſin, aut *ſpeciales*, dicti etiam *foranei*, quibus per aliquos dioeceſis diſtrictus in certis cauſis iurisdictio commiſſa. *cap.* 2. *de reſcript. in clement.*

Vocamus eos vicarios epiſcopi *in ſpiritualibus*, ad diſtinctionem *ſuffraganei*, ſeu *vicarii in pontificalibus* (ſup. §. 262.) Secundum ius commune, vt iam innuimus, vicarius et officialis epiſcopi pro eodem ſumuntur; alibi tamen, *officialis* vocatur qui ad iurisdictionem contentioſam: *vicarius*, qui ad voluntariam in dioeceſi adminiſtrandam conſtitutus eſt. VAN ESPEN *P. I. tit. XII. cap.* 4. *et* 5. Itemque ex duobus eiusmodi vicariis *officialem* adpellant eum, qui cauſas matrimoniales et decimales cognoſcit. *Vicarium* vero, qui alias iurisdictionis epiſcopalis partes obit. ZECH. *Hierarch. tit. XXVII. §.* 314.

§. CCLXVII.

Eorum poteſtas.

Eſt itaque OFFICIALIS ſeu VICARIVS GENERALIS *perſona eccleſiaſtica, quae vice epiſcopi per vniuerſam dioeceſin iurisdictionem adminiſtrat, eiusque vices in conſiſtorio ſeu tri-*

buna-

bunali epiſcopali gerit. Vnde conſequitur 1.) iurisdictionem vicarii ſeu officialis eſſe *generalem*, cui etiam ſubordinata ſunt iudicia vicariorum foraneorum, (ſup. §. 266.) vel archidiaconorum (ſup. §. 265.) vbi hi ſuperſunt. *cap.* 3. *ſ.* 1. *de adpellat. in VI.* 2.) vnum eſſe tribunal epiſcopi et vicarii generalis ac ab huius ſententia ad pontificem vel archiepiſcopum adpellari oportere *cap.* 2. *de conſuet. in VI. cap.* 3. *de adpell. in VI.* 3.) poteſtatem vicarii generalis ad omnia ea ſeſe exporrigere, quae ad *ordinariam* epiſcopi iurisdictionem pertinent, 4.) exceptis tamen iis, quae ſpeciale mandatum exigunt, quaeque veroſimile non eſt, epiſcopum aliis commiſſurum. *cap.* 4. *de procur. in VI. cap.* 2. *et* 3. *de offic. vicar. in VI.*

§. CCLXVIII.

Poteſtatisque limites deſcribuntur.

Atque hinc reddi ratio poteſt, cur 1.) actus iurisdictionis epiſcopo ſpecialiter delegatae vicarii poteſtate haud comprehendantur: nec ſub generali commiſſione veniant, 2.) collatio beneficiorum, 3.) poteſtas inquirendi, corrigendi, aut puniendi quorumdam exceſſus, ſeu a beneficio, officio, aut adminiſtratione amouendi, 4.) diſpenſandi, 5.) admittendi reſignationes beneficiorum, 6.) auctoritatem interponendi in alienationibus bonorum eccleſiaſticorum, 7.) faciendi poteſtatem epiſcopis vicinis ordinandi clericos dioeceſis epiſcopo

abſente, 8.) in caſibus epiſcopo reſeruatis diſpenſandi, 9.) vniendi beneficia, vniones reſcindendi, 10.) dandi licentiam exſtruendi monaſteria, et eccleſias, 11.) ius faciendae gratiae in delictis, 12.) de crimine haereſeos cognoſcendi, 13.) indulgentias concedendi, aliaque eius generis, quae epiſcopo reſeruata cenſentur, ſtatutisque ſynodalibus determinari ſolent, *Vid. cap. 2. et fin. de offic. vicar. in VI.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XIII. de reform. cap.* 4.

LEVREN. *de vicar. epiſcop.* Ceterum, quum vicarii poteſtatem ſuam alieno beneficio teneant, vſus ſingularum dioeceſium hac in re conſulendus eſt, videndumque, quid quantumue in eorum ſingulis impertiri vicariis ſuis ſoleant epiſcopi, a quorum arbitrio pendent.

§. CCLXIX.

Iurisdictio eorum an ordinaria, an delegata ſit, diſcutitur?

Diſputare ſolent canoniſtae, an vicariorum generalium iurisdictio ordinaria ſit, an delegata? Rectiſſime ſentiunt, qui vtrumque adfirmari poſſe docent. Quum enim iurisdictio vicarii ſit generalis, ad vniuerſas cauſas epiſcopales extenſa, ipſique competat ex regula *per commiſſionem officii generaliter factam, cap.* 1. *de offic. vicar. in VI.* opponitur vtique iurisdictioni delegatae, quae extra ordinem cuidam defertur, atque hoc ſenſu eſt *ordinaria.* Quoniam vero ea beneficio tenetur alieno, ac nomine epiſcopi exercetur, a quo reſtringi

pro

pro arbitrio poteſt et reuocari, eatenus *vica- riam* illam fore ac *delegatam* in conſpicuo eſt. Conſtat ſimul, quo ſenſu *ſolus epiſcopus* ex vero dici poſſit *ordinarius.*

§. CCLXX.

Qualitates eorundem.

Muneris obeundi grauitas ſingulares in vicario generali dotes exigit. Oportet enim eſſe clericum, qui annum quintum, et viceſimum aetatis adtigit, moribusque idoneis, theologiae, aut iuris canonici gradu doctorali vel licentiatus ſit inſignitus. Quod autem originarium dioeceſis excludi volunt, vſu non ſeruari ſatis conſtat. *Vid.* CAVS. *XVI. q. VII. can.* 22. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIV. cap.* 16. *de reform.*

§. CCLXXI.

Et modi, quibus eorum poteſtas finitur, deſcribuntur.

Modi, quibus vicarii poteſtas finitur, ſunt varii. Ceſſat enim, 1.) extincta epiſcopi poteſtate adeo, vt ne inchoata iam negotia peragere poſſit, 2.) morte aut renunciatione ipſius vicarii, 3.) Reuocatione ab epiſcopo facta, ac vicario intimata. Quod ſi epiſcopi iurisdictio excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto ſuſpendatur, vicarii quoque generalis

pote-

poteſtatem interim non eſſe efficacem facile intelligi poteſt.

§. CCLXXII.

Habent porro epiſcopi vicarios in temporalibus.

In Germania noſtra epiſcopi duplici gaudent perſona: *epiſcopi* et *principis ſecularis*. Quemadmodum igitur *qua epiſcopi vicarios* habent *in ſpiritualibus*, ita et *officiales* conſtituunt, qui *tribunalibus ſecularibus* praeſunt, a quibus ad ſuprema imperii tribunalia adpellatur, prohibito omni recurſu ad curiam romanam, aut nuncios apoſtolicos. *Vid.* REC. IMP. *de an.* 1654. *§.* 164. *et* CAPITVLAT. IOSEPHI *II. art.* 14.

§. CCLXXIII.

In regenda tota dioeceſi epiſcopo adſiſtere deberent canonici cathedrales.

De vicariis epiſcoporum hactenus: nunc *de conſiliariis*. Equidem in regenda tota dioeceſi cum epiſcopo conſilia ſua conferre deberet *capitulum canonicorum eccleſiae cathedralis*, quod *eccleſiae ſenatum conſtituit*. TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* 12. *de reform.* De illius ergo origine, et natura dicendum hic foret, niſi materiam iſtam in librum III. ſub titulis IX. X. XI. Raymundus poſuiſſet, quamque ibidem et nos pertractauimus.

§. CCLXXIV.

§. CCLXXIV.

Qui tamen ipſi vicarios habent.

Remiſſa in canonicatibus reſidendi obligatione, vicariis opus eis fuit, qui abſentium vice in choro defungerentur, remque diuinam eorum nomine peragerent. Hac ratione *vicarii* iſti *canonicorum* in collegiis introducti ſunt etiam *perpetui*, quibus vicariae titulo certi reditus adſignati ſunt, inſtar beneficiorum cenſendi adeo, vt pro arbitrio remoueri haud poſſint. *cap.* 3. *de offic. vicar. cap.* 27. *de reſcript.* Quum autem officio perpetuae reſidentiae adſtringantur, euidens eſt, neminem eorum plures habere vicarias poſſe; ſubſtituendi enim poteſtate non gaudent. *cap.* 1. 2. 4. 6. *de offic. vicar.*

Cum vicario confundendus non eſt *coadiutor canonici*, qui huic adhuc viuenti adiungitur cum ſpe ſuccedendi ita, vt mortuo eo, cui datus eſt, reapſe canonicus exiſtat. Neque enim hic ad reſidendum obſtrictus eſt, aut ad recitandas horas canonicas, neque ad poſſeſſionem admittitur, niſi defuncto demum canonico, cui ſucceſſor datus eſt.

§. CCLXXV.

Inter canonicos dignitate eminet I.) Primicerivs.

Inter canonicos cathedrales multi ſunt officiis dignitatibusque ornati. Eſt inter ipſos, qui Primicerivs audit, eoquod in eccleſiis

fit

ſit canonicis et aliis clericis praefectus, atque cantoribus inſtituendis et docendis ad cantum in choro deſtinatus, veluti *primus in choro*, et *primus in cantu. can.* 1. *ſ.* 13. *diſt. XXV. cap. vn. de offic. primicer.* Quare etiam PRIMICERIVS *ſcholae cantorum*, et interdum *praecentor*, hodie vero *cantor* nominatur. *cap.* 6. *de conſuetud.*

§. CCLXXVI.

Eius officia.

Eius officia in his conſiſtunt, 1.) choro praeeſſe, vt ibidem canonicos reliquosque clericos et miniſtros in peragendo diuino officio ſeu horis canonicis dirigat, 2.) adeoque modum diuinas laudes decantandi et pſallendi ordinem determinare, veluti, quis e numero cleri, quamque diuini officii partem dicere debeat, 3.) porro ſilentium in choro indicere, riſus et colloquia cohibere. Paucis 4.) curare, vt officia diuina grauiter et ordinate Altiſſimo perſoluantur. Inde *chori epiſcopus* aliquando in canonibus vocatur.

Vid. FERMOSINVS *in comment. ad tit. de offic. primicer. q.* 1. *num.* 19.

§. CCLXXVII.

II.) SACRISTA.

Ad diurnum cultum rite, et quantum patitur humana infirmitas, Deo digne obeundum re-

requiruntur rerum variarum adparatus, qui ſub nomine *theſauri eccleſiae* veniunt, et in *ſacrario*, quod vulgo *ſacriſtiam* vocant, adſeruantur. Inde officium et dignitas Sacristae promanauit, ad cuius curam ergo pertinet cuſtodia ſacrorum vaſorum, veſtimentorum eccleſiaſticorum, ſeu totius theſauri eccleſiaſtici, nec non quae ad luminaria pertinent, ſiue in cera, ſiue in oleo. *cap. vn. de offic. ſacriſt.* vnde etiam *theſaurarii* vel *cimeliarchae* nomen obtinet.

§. CCLXXVIII.

III.) Cvstos.

Cvstos ex iure decretalium *cap.* 1. *et* 2. *de offic. cuſtod.* eſt ſubordinatus ſacriſtae et deputatus ad cuſtodiendas res eccleſiaſticas leuioris momenti. Idem quoque in horis canonicis campanam iuſſu archidiaconi pulſat, lampades accendit et extinguit: panem et vinum paratum miſſae ſacrificio habet.

Ex conſuetudine autem eccleſiarum Germaniae cuſtodi, qui in eccleſiis cathedralibus *ſummus cuſtos* dicitur, incumbit ſuprema cura cuſtodiendi pretioſa vaſa, veſtimenta et reliquum theſaurum eccleſiae; ei tamen ſubordinati ſunt clerici alii et laici, quos *aedituos* aut *ſacriſtas* dicimus. De reliquis dignitatibus capitulorum vid. Van Espen *p. I. tit. XI.*

§. CCLXXIX.

In regendis partibus dioeceſis epiſcopum iuuant Parochi.

In regendis partibus dioeceſeos epiſcopo adſiſtunt, operasque ſuas in curanda animarum ſalute collocant Parochi, de quibus vt nunc dicamus, ratio ordinis exigeret, niſi in lib. III. ad tit. XXIX. id ad ductum Raymundi a nobis factum eſſet.

§. CCLXXX.

Et Vicarii perpetvi.

Sed de horum quoque *vicariis perpetuis*, qui ex vnione beneficiorum neceſſarii euaſerunt, pauca hic dicamus. Quum enim vnitorum beneficiorum cura vni eidemque incumbat, ſaepe alterutrius, aut etiam omnium curam per *vicarios*, quos in *diuinis* adpellamus, *perpetuos* exercent, id quod potiſſimum vſuuenit, quum monaſteriis, praelaturis, aut canonicatibus parochiae vnitae ſunt. Ipſi quippe praelati, quum ſupereſſe curae nequeant, eam aliis mandant, parte aliqua fructuum relicta. vid. *cap.* 12. 30. *de praeb. cap.* 2. *ſuppl. negl. prael.*

§. CCLXXXI.

§. CCLXXXI.

Parochorum loco ab epiſcopo admiſſi.

Ceterum ad officium Epiſcopi pertinet, ne quem vicarium ſibi praeſentatum recipiat, niſi portione congrua vicario perpetuo adſignata. Quod ſi id facere praeſentantes negligant, dioeceſanus ex officio congruam determinat. *cap.* 12. *et* 30. *de praeb. et clem.* 1. *de iure patron.*

§. CCLXXXII.

De clero regulari remiſſiue.

De clericis noſtra incoepit tractatio (ſup. §. 125.) ſunt vero clerici vel *ſeculares* vel *regulares*. Horum inſignis eſt ſplendor in eccleſia non ſolum vniuerſim, ſed ſpeciatim quoque in hierarchia, ſi ad iſtorum ſuperiores, veluti abbates et miniſtros generales reſpicias. Quare de Clero regvlari nunc agendum eſſet; ſed id in libro III. ad tit. XXXI. XXXV. et XXXVI. praeſtabimus.

§. CCLXXXIII.

De moribus clericorum remiſſiue.

In omnibus tandem clericis ſingularis requiritur Morvm honestas; *Non ſolum epiſcopi, presbyteri et diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui praeſunt, conuerſatio-*

tione, ſermone et ſcientia praecedant; verum etiam et inferior gradus exorciſtae, lectores, acolythi, aeditui, et omnes omnino, qui domui Dei ſeruiunt: quia vehementer eccleſiam Dei deſtruit, meliores laicos eſſe, quam clericos can. 21. *VIII. q. I.* Et viciſſim populus eos magis diſcet reuereri, quo illos vita honeſtiores cognouerit. TRIDENT. *ſeſſ. XXV. cap.* 14. *de reform.* Porro omnes clerici, quibus officium eccleſiaſticum contigit, iſti ſedulo incumbant, atque miniſterium iniunctum per ſe ipſos peragant, et in loco eiusdem peragendi reſideant, neceſſe eſt. Verum hac de re plura ad libr. III. tit. I. II. L. et IV. diximus.

TITVLVS XIV.

DE

AETATE ET QVALITATE ET ORDINE PRAEFICIENDORVM.

§. CCLXXXIV.

In promouendis ad gradus hierarchicos requiruntur.

Poſtquam hierarchiae eccleſiaſticae gradus omnes conſiderauimus, ordo depoſcit, vt viam vias exponamus, queis ad eiusmodi dignitates ſacras iure peruenitur. Praemittenda autem eſt generalis doctrina de qualitatibus eorum,

qui

qui ad dignitates vel alia officia eccleſiaſtica promouendi ſunt.

§. CCLXXXV.

I.) AETAS *certa.*

Quod ad AETATEM adtinet, de ea ita cautum eſt 1.) ad *epiſcopatum* requiruntur anni aetatis triginta, *cap.* 7. *de elect.* eadem aetas ad *cardinalatum* exigitur; TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* 1. *de reform.* quod tamen a SIXTO V. in *conſtitut.* POSTQVAM VERVS. ita mutatum eſt, vt hodie ſufficiat aetas presbyterio vel diaconatui intra annum ſuſcipiendo idonea, 2.) ante annum decimum quartum nemo obtinere poteſt vllum beneficium, etiam ſimplex TRIDENT. *ſeſſ. XXIII. cap.* 6. *de reform.* 3.) nemo promoueatur ad dignitates, animarum curam adnexam habentes, vel ad paroeciales eccleſias, aut vicarias, quas vocant perpetuas, niſi qui annum aetatis ſaltim vigeſimum quintum adtigerit, *cap.* 7. *de elect. clement. vn. de offic. vicar.* TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* 12. *de reform.* 4.) ad alias vero dignitates ad curam animarum non adſtrictas clerici viginti duobus annis non minores adſumantur, 5.) nemo dignitatem, perſonatum, officium vel praebendam, cui certi ordines ſunt adnexi, obtineat, qui non ſit eius aetatis, vt infra annum promoueri poſſit ad huiusmodi ordines requiſitos. *clement.* 2. *h. t.*

§. CCLXXXVI.

II.) ORDO *debitus.*

Circa ORDINEM conſtituunt ſacri canones, 1.) neminem valide recipere beneficium eccleſiaſticum, niſi ſit clericus, id eſt, prima ſaltim tonſura initiatus, *cap. 6. de transact. cap. 2. de inſtit.* 2.) ſi beneficium exigit certum ordinem, veluti parochialia et curata officia, eum oportere intra annum ſuſcipi cautum eſt. *cap.* 14. *de elect. in VI.* 3.) *in omnibus vero eccleſiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habeant adnexum ordinem presbyterii, diaconatus vel ſubdiaconatus.* TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* 12. *de reform.*

Ad beneficium parochiale olim requirebatur ſubdiaconatus actu habitus *cap.* 5. *h. t.* hodie ſiue per reſcriptum pontificis quis promoueatur *cap.* 8. *de praeb. in VI.* ſiue alio modo ſufficit clericatus, modo intra annum ſuſcipiatur presbyteratus. Ceterum ſi intra annum ab obtenta pacifica beneficii cuiusdam poſſeſſione requiſitus ordo absque iuſto impedimento non ſuſcipiatur, priuatio beneficii parochialis vel vicariae perpetuae ipſo iure incurritur, aliorum autem beneficiorum, etiam curatorum ſaltim per ſententiam iudicis *cap.* 1. *h. t. cap.* 14. 35. *de elect. in VI.* Quod *Tridentinum loc. cit.* de ordine canonicorum cathedralium ſanxit, non ſeruari in Germania ſatis exploratum eſt: interim vt canonicus ſuffragio gaudeat in capitulo, ſubdiaconus ſit neceſſe eſt.

§. CCLXXXVII.

III.) Qvalitates *aliae.*

Inter alias Qvalitates promouendorum requiritur, 1.) vt, qui eſt in minoribus ordinibus, habeat intentionem retinendi ſtatum ſuum, 2. qui eſt idoneus repertus ad ſacros ordines, regulariter cenſetur idoneus ad obtinendum beneficium eccleſiaſticum, niſi quis poſtea ſe reddiderit indignum *cap.* 13. *h. t.* 3.) inſuper Trident. requirit in quibusdam gradum doctoratus vel licentiatus ex theologia aut iure canonico vel ſaltim publicum alicuius academiae teſtimonium nempe *in epiſcopis ſeſſ. XXII. cap.* 2. in *canonico ſcholaſtico ſeſſ. XXIII cap.* 18. *in poenitentiario ſeſſ. XXIV. cap.* 8. *in vicario capituli ſede vacante ibid. cap.* 16. *in archidiacono ibid. cap.* 12. *de reform.* 4.) hortatur eadem ſynodus *loc. cit.* vt ſaltim pars dimidia canonicatuum cathedralium et in collegiatis inſignibus conferatur tantum magiſtris vel doctoribus in theologia vel iure canonico. At vero iſta in Germania obſeruari non poſſunt.

Haud raro aliae quoque neceſſariae ſunt qualitates vi fundationis, ſtatuti aut conſuetudinis, quo ex genere illa eſt, ne ad canonicatus aut dignitates admittantur, niſi quorum illuſtrem originem famoſae commendant imagines. Quod ſtatutum an improbandum ſit quaeritur? Vid. *P. III.* §. 204. *in ſchol.*

TITVLVS V.

DE

POSTVLATIONE.

TITVLVS VI.

DE

ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

§. CCLXXXVIII.

Modus conferendi poteſtatem ſacram nec diuina.

Diuinus eccleſiae fundator diſcipulos ſuos ipſe quidem euocauit, et ex his duodecim ſibi elegit Apoſtolos et primos epiſcopos; MARC. *III.* 13. 14. at modum et formam deinceps alios ad id muneris eligendi, et poteſtatem ſacram conferendi nuspiam ab illo conſtitutam fuiſſe reperies; itaque rem hanc totam eccleſiae arbitrio relictam eſſe conſtat. vid. *P. I. ſect. I.* *ſ.* 72. 81.

§. CCLXXXIX.

Nec apoſtolica lege determinatus eſt.

Neque Apoſtoli certa lege negotium iſtud definiuerunt, quodque ipſis ſubinde in eodem pla-

placuit, non eſt vniusmodi. Ita in electione Mathiae ſortibus vtebantur act. *I.* 15. *ſeq.* *ſeptem diaconos* diſcipulorum multitudo elegit. act. *VI.* 2. *ſeq.* Plerumque vt quisque Apoſtolorum nouam aliquam plantauerat eccleſiam, ipſe pro ſua auctoritate epiſcopum eidem dabat, dariue curabat *I. ad* Timoth. *IV.* 14. *I.* 18. *ad* tit. *I.* 5. act. *XIV.* 20.

§. CCXC.

Eligebantur adeo epiſcopi in ſynodo prouinciali, ſuffragante clero et populo.

Proxime ſubſequens eccleſia, dum incredibili, vt par erat, ſollicitudine cauebat, vt dignitates eccleſiaſticas digniſſimi conſequerentur, hoc modo, vbiuis ferme mox recepto, epiſcoporum electiones inſtituere conſueuit. Scilicet eligebantur illi a ſynodo prouinciali per metropolitanum conuocata, clero ſimul populoque vniuerſo in ſuffragii partem vocato S. Cyprian. *epiſt.* 68. alias *lib.* I. *epiſt.* 4. Quae ratio adeo ſe probauit, vt Alexander Seuerus imp. ipſe gentilis licet, ſibi hoc exemplum imitandum in conſtituendis imperii ſui miniſtris proponere haud dubitaret. Lamprid. *in vit. cap.* 45.

De populi in electione auctoritate quaeritur, vtrum ex *iure diuino*, ac praecipuas quidem in ea partes obtineat? Quod placuiſſe non nullis video. vid. David. Blondell. *de iur. pleb. in regim. eccleſ. et in apolog. pro ſentent.* Hieronym. ſed ſi antiquitatem ſequimur, patrumque auctoritatem, ea merito

rito ſententia reiicitur. vid. Bellarm. *lib. I. de cleric. cap. 7.* Natal. Alexand. *hiſt. eccleſ. tom. III. diſſert. VIII.*

§. CCXCI.

Clerus populusque teſtimonium ſolum ferebant.

Cuiusmodi vero auctoritatis et indolis fuerit illa *cleri populique ſuffragatio* : mirum, quantum eruditi inter ſe diſſentiant. Plerique nullam aliam vnquam poteſtatem ei conceſſam fuiſſe ſtatuunt, niſi dandi teſtimonium perſonae electae, aut contradicendi, ſi quas iuſtas habeat atque idoneas exceptiones, ne ſcilicet paſtorem ſubditi acciperent ignotum, aut inuiti *can.* 36. *diſt.* 62. Qua ex ratione ſuffragationem iſtam non magis in epiſcopis eligendis, quam in presbyterorum ordinatione ab epiſcopo peragenda neceſſariam fuiſſe ſatis conſtat.

Plus alii, alii minus clero populoque tribuunt. Imo inter ipſum clerum et populum diſcrimen ſtatuit Thomassinvs exiſtimans, potiores fuiſſe in epiſcopi electione partes cleri, quam populi *P. I. lib. II. cap.* 2. *et* 3. aſt Petr. de Marca aequo iure hac in parte vſos fuiſſe clerum ciuitatis et populum arbitratur *lib. VIII. cap.* 2.

§. CCXCII.

Ipſam electionem epiſcopi et metropolitanus peragebant.

Qualiscumque autem fuerit cleri inferioris populique auctoritas, id tamen contendimus, ſuffragia eorum iudicio epiſcoporum compro-

prouincialium ſubiacuiſſe, quorum erat diiudicare, idoneus ne foret, vtilisue eccleſiae is, quem clerus populusque expeteret. Ipſos vero in epiſcopos praecipuae metropolitani ea in re partes erant, citra cuius vel praeſentiam vel adſenſum electio ordinatione epiſcopi fieri non poterat. *can.* 6. *diſt.* 61. *can.* 2. *diſt.* 62.

§. CCXCIII.

In oriente IVSTINIANVS *populum fere excluſit.*

Enimuero, quum facile poſſint pauci aliqui mercede, et pretio corrupti in eccleſia ſeditionem mouere, vt aliquem velint habere epiſcopum, vt habet *can.* 2. CONCIL. SARDIC. atque etiam experientia docuerit, non ſine graui tumultu peractas a plebe electiones fuiſſe, vt docet S. CHRYSOSTOMVS *lib. III. de ſacerd. cap.* 15. his vt obuiam iret eccleſia in oriente plebs ab electione remota eſt. *can.* 6. 8. *diſt.* 63. admiſſis tantum optimatibus et honoratioribus, qui vna cum clero tres deligerent, ex quibus metropolita, quem digniſſimum crederet, deſignaret. *l.* 42. *cod. de epiſc. et cler.* NOVELL. 123. *cap.* 1. *et* NOVELL. 137. *cap.* 1.

§. CCXCIV.

In occidente per interuentores turbae cauebantur.

In eccleſia *latina* huic malo medela quaerebatur in officio *interuentorum*, quorum erat

maturam noui epiſcopi in vacantem ſedem electionem promouere: ſcilicet moris erat in ecclesiis romana praecipue, atque africana, vt vacante ſede epiſcopali metropolitanus cuidam epiſcoporum ſuorum prouincialium id daret negotii, vt ſeſe ad eccleſiam vacantem conferret, clerique ac populi animos ad concordiam praepararet.

Qua quidem de re, quum inter eos conueniſſet, per interuentorem rogabatur metropolitanus, vt electionem confirmaret, ordinandique cauſa ad ſynodum prouincialem veniret. vid. *can.* 16. *diſt.* LXI.

CCXCV.

Ex ſeculo IX. et X.

Quam dein ſeculo IX. et X. maiores noſtri tenuerint epiſcopos eligendi rationem, operae pretium eſt, hic enarrare. Vita functo epiſcopo clerus, et populus vacantis eccleſiae mittebat aliquem, qui id nunciaret metropolitano, petituro a rege eligendi facultatem. Regis iuſſu nominabat metropolitanus aliquem eius prouinciae epiſcopum, qui vacantem eccleſiam viſitaret, daretque ſedulo operam, vt quiete omnia, atque canonice peragerentur.

Hoc genus *viſitatorum* iam ſeculo IV. in eccleſiis africanis Donatiſtarum cauſa introductum fuiſſe, quos etiam *interceſſores*, et *commendatores* adpellabant *ex can.* 22. *cauſ. VII. q. I.* et aliis vetuſtatis monumentis ſatis conſtat.

§. CCXCVI.

§. CCXCVI.

Forma eligendi epiſcopos.

Viſitator iſte epiſcopus conuocato in locum electionis omni clero, et populo trium dierum ieiunium cum precibus indixit; quibus vtilem ſibi epiſcopum deprecarentur: adhortabatur ad concordiam, loca Pavli *Apoſtoli*, et *canones*, quibus epiſcopi dotes, electionisque modus contineretur, praelegi iuſſit, atque ita omnia ad electionem pie peragendam ex praeſcripto metropolitani praeparabat, qua ſiquidem fieri potuit, ſemper clericorum quispiam e gremio vacantis eccleſiae ad epiſcopatum euectus eſt.

Graue monitum eſt Coelestini P. *in epiſt. II. ad epiſcopos Galliae cap.* 5. *ap.* Gratianvm *diſt. LXI. can.* 13. *nullus inuitis detur epiſcopus, cleri, plebis, et ordinis conſenſus, et deſiderium requiratur. Tunc autem alter de altera eligatur eccleſia, ſi de ciuitatis ipſius clero, cui epiſcopus eſt ordinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus) poterit reperiri.* Quam in ſententiam ſcripſit etiam Gregorivs *diſt. cit. can.* 6.

§. CCXCVII.

Deſcribitur.

Tum porro peracta electione, decretum commune electionis ſigillo praecipuorum de clero, et populo munitum ad metropolitanum miſſum eſt adiuncta de conſecratione perficienda petitione. Conuocabat hic in vrbem eccleſiae va-

detentus ſit, licet ſuffragium ſuum *per literas* dare non poſſit: *cap.* 46. *eod. in VI*, poteſt tamen 5.) conſtituere *procuratorem* vnum e gremio capituli, vel ſi illud conſenſerit, etiam extraneum, modo de iuſto impedimento iureiurando, capitulo id exigente, fidem faciat. *cap.* 42. *eod.* imo 6.) *plures* etiam conſtituere procuratores fas eſt, at ſingulos *in ſolidum*, non quidem vt ſimul admittantur, ſed vt melior ſit occupantis conditio. *cap.* 46. *eod. in VI.*

Ceterum conſuetudo et locorum longinquitas ſaepe efficiunt, vt abſentium ratio non habeatur. *cap.* 18. *de elect.* porro cum quis nomine alterius eligit et ſuo, non poteſt diuidere ſuffragia in diuerſos, ſed conferre debet eidem perſonae ſuffragium vtrumque, *niſi de certa eligenda perſona dederit ſibi Dominus ſpeciale mandatum. cap.* 46. *eod. in VI.*

§. CCCV.

Non extranei, niſi iure ſpeciali.

Conſequitur porro, *iure ſuffragii deſtitutos* eſſe 1.) *extraneos*, qui non ſunt de capitulo, imo 2.) ex his excluduntur *impuberes. cap.* 32. *de elect. in VI.* 3.) *nondum ſubdiaconi. clement.* 2. *de aetat. et qual. ordin.* TRIDENT. *ſeſſ. XXII. cap.* 4. *de ref.* 4.) *nouitii* aut *laici conuerſi. cap.* 32. *cit.* 5.) *regulares voti paupertatis violatores* per biennium. TRIDENT. *ſeſſ. XXV. cap.* 2. *de regul.* 6.) *mendicantes religioſi*, qui ad ordinem non mendicantium etiam cum auctoritate papae tranſeunt. *clement.* 1. *de regular.* 7.) *excommunicati, ſuſpenſi*, aut *perſonaliter interdicti*, qui tamen valide eligunt, ſi ſint tolerati,

§. CCXCIX.

Ius eligendi a capitulis primum vſurpatum.

Atque haec fuit electionum ratio ſeculo IX. et X. Enimuero ſub finem huius ſeculi canonici eccleſiarum cathedralium, quum omnia alia munia, tum electionis etiam curam ſuam eſſe, excluſo populo, et reliquo clero, contendebant, quod perfeciſſent, niſi abuſui CONCILII LATERANENSIS II. auctoritas obicem poſuiſſet. Cuius verba ſunt haec *can.* 28. *obeuntibus ſane epiſcopis, quoniam vltra tres menſes vacare eccleſias prohibent patrum ſanctiones, ſub anathemate interdicimus, ne canonici de ſede epiſcopali ab electione epiſcoporum excludant religioſos viros, ſed eorum conſilio honeſta, et idonea perſona in epiſcopum eligatur. Quod ſi excluſis eisdem religioſis electio fuerit celebrata, quod absque eorum adſenſu, et conniuentia factum fuerit, irritum habeatur, et vacuum. ap.* HARDVIN. *collect. concil. tom. VI. P. II. ad A. C.* 1139. *col.* 1213.

§. CCC.

Dein ſeculo XIII. ab iis pleniſſime fuit adquiſitum.

Demum ſeculo XIII. omnis eligendi poteſtas nulla iam habita cleri alterius, et populi ratione ad capitula tranſiit, a quibus electos ſecundum canones metropolitani, non iam coacta comprouincialium ſynodo, ſed ſoli confirmabant.

Do-

Docet hoc AVREA BVLLA FRIDERICI II. *de anno* 1213. *de libert. eccleſ.* condita, qua libere, et canonice fieri electiones praecipit, *quatenus is viduatae praeficiatur eccleſiae, quem* TOTVM CAPITVLVM, *vel maior, vel ſanior pars ipſius duxerit eligendum, dummodo nihil deſit de canonicis inſtitutis.* Extat *in* NOSTRO CORP. IVR. PVBL. ECCLES. GERM. *pag. 7.*

§. CCCI.

Imminutum mox per reſeruationes pontificum.

At enim horum decretorum, quae ſoli edebant metropolitae, neque prudentia, neque etiam ſaepe iuſtitia ea erat, quam quidem eorum, quae olim epiſcoporum comprouincialium communi iudicio conficiebantur. Inde frequenter adpellatum Romam eſt ad pontifices, a quibus etiam immediate confirmari conſecrariue interdum petebant epiſcopi. Vnde porro occaſio data pontificiis epiſcopatuum reſeruationibus.

§. CCCII.

In concordatis fuit reſtitutum.

Hae reſeruationes graues excitabant tumultus, quibus diuerſa ratione hic, et alibi compoſitis varia eualuit epiſcopos conſtituendi ratio. In Germania ius decretalium, in concordatis noſtris confirmatum obtinet, de quo iam reliquum eſt, vt exponamus.

Vid. INSTIT. IVRIS ECCLES. GERMAN. *cap. VII.* §. 83.

§. CCCIII.

Electiones canonicae delineantur.

Initium ELECTIONIS fit a *conuocatione*, de qua primum id tenendum eſt: vocandos eſſe omnes, qui *volunt*, *debent*, ac *poſſunt* adeſſe electioni. *cap.* 42. *h. t.* Regulariter hi, qui ſunt de capitulo, eligunt, quamuis nil impediat de conſuetudine alios etiam ad actum electionis concurrere. *cap* 3. *de cauſ. propriet. et poſſeſ.* Atque hoc tam iuri communi, quam particulari eccleſiaſtico Germaniae conforme eſſe adparet ex INSTR. PAC. OSNABRVG. vbi, *libera ſit vbique capitulo, et quibus id praeterea pariter cum capitulo pro more competit tam electio, quam poſtulatio*, ſtatuitur. vid. ART. V. §. 17.

§. CCCIV.

In iis iure ordinario vocem actiuam habent, qui ſunt de capitulo.

Itaque 1.) VOCEM ACTIVAM *de iure communi* habent omnes et ſoli, qui *votum et ſeſſionem in capitulo* eccleſiae vacantis habent et in eius exercitio ſunt 2.) quare hi omnes non *praeſentes* modo, ſed etiam *abſentes* conuocandi ſunt ad electionem, ſi adeſſe poſſint, et velint, *cap.* 42. *et* 28. *de elect.* adeo 3.) vt non vocatus vel non vocati *de contemtu* agere valeant ad electionem etiam iam confirmatam irritandam, ſi nolint eam ratihabere. *cap.* 38. *et* 36. *eod.* quodſi quis 4.) abſens iuſto impedimento deten-

gant, inde *Scrutatores* dicti, conſtituuntur autem per electionem nulli adſtrictam ſolennitati, ac proinde etiam publicam.

§. CCCXIV.

Quod, qua ratione inſtituendum.

2.) *Officium ſcrutatorum* ſitum eſt in eo, vt exquirant *ſecrete*, *ſigillatim*, *diligenter* vota cunctorum. *cap.* 42. *h. t.* *Secrete* a ſcrutatoribus vota exquirenda ſunt, ne palam fiat, quem quisque ſuffragio ſuo honorarit: vnde fit, vt ab electoribus ſingulis ita votum ſchedulis inſcribatur, vt ipſi etiam ſcrutatores, a quo quodque votum profectum ſit, fere ignorent. *Diligenter* cauendum, ne ſinguli in vrnam plures, quam vnam ſchedulam demittant, quae res fieri non poteſt, quin totam eligendi rationem confundat. Ceterum interdictum haud eſt, vota ſcrutatoribus *viua voce* edere, quod quum fit, ſcrutatoribus incumbit, ſuffragia ſingulorum ſcripto excipere, ne in obliuionem abeant, qua de cauſa *ſigillatim* quoque exquirenda ſunt vota, quia a pluribus coniunctim excipi nequeunt.

Vſitatius eſt, vt ſuffragia *ſcripto* dentur, ac electiones quidem *regularium*, *abbatum*, *generalium* et *abbatiſſarum* per vota ſecreta fieri SYNODVS TRIDENT. conceptis verbis praecipit, aliterque factas electiones irritas eſſe ſtatuit. *ſeſſ. XXV. cap. 6. de regul.*

§. CCCXV.

§. CCCXII.

Cuius forma canonica eſt triplex I.) INSPIRATIO.

FORMA ipſa *electionis* in *cap.* 42. *de elect.* praeſcripta, adeoque *canonica* triplex eſt. *Inſpiratio*, *compromiſſum* et *ſcrutinium*. INSPIRATIONIS diuinae exempla quaedam antiquitas habuit. Hodie vero per QVASI INSPIRATIONEM DIVINAM facta cenſetur electio, quando omnes omnino electores in loco ſolito congregati, ſine vllo praecedente tractatu per vnanimem conſenſum in vnum eundemque ſuffragia ſua conferunt. Quod ipſum admodum rarum eſt.

Ad diuinam inſpirationem referuntur exempla FABIANI *apud* EVSEBIVM *hiſt. eccleſ. lib. VI. cap.* 29. ALEXANDRI *apud eund. lib. cit. cap.* 11. MARTINI *apud* SEVERVM SVLPITIVM *in vita Mart. cap.* 7. de quaſi inſpiratione recte monet ESPENIVS *P. II. tit. XXI. cap.* 4. *multum dubito, an facile eſſet admittenda, et probanda, ne ſub praetextu huiusmodi diuini impulſus regulae electionum ab eccleſia praeſcriptae negligantur, et tumultuariis, et praecipitatis electionibus via aperiatur.*

CCCXIII.

II.) SCRVTINIVM.

Vſitatiſſima eligendi ratio eſt per SCRVTINIVM, quod in *cap.* 42. *de elect.* hoc modo peragi praecipitur 1.) adſumuntur tres de collegio fide digni, qui ſuffragia ſingulorum colli-

ſcrutinium inſtituendum. Quod ſi nihil ſit, *publicatio ſcrutinii* facienda eſt, quae publicatio eam habet vim, vt mutandae voluntatis poteſtas electoribus ademta cenſeatur. *cap.* 58. *de elect.*

Namque antea quidem mutare voluntatem nihil prohibet. Enimuero publicatio fit a ſcrutatoribus, vel vno eorumdem ea ratione, vt perſonae, quae ſuffragia meruerint, exprimantur, minime vero, quot, qualesque perſonae huic, illiue fauerint. Sane eligentium ſingulorum nomina exprimere nunquam conſultum eſt.

§. CCCXVIII.

Idem.

6.) Tum *collatio votorum* ſequitur, vt adpareat, in quem omnes, vel maior, vel ſanior pars capituli conſenſerit. *cit. cap.* 42. *h. t.* oportet enim, vt canonica habeatur electio, et ſaniorem partem conſenſiſſe. *cap.* 57. *de elect.* Ipſa collatio votorum, ſi ius ſpectes, eſt triplex: *numeri ad numerum, zeli ad zelum*, et *meriti ad meritum.* Ceterum in vſu partis maioris duntaxat haberi ſolet ratio, quum, quae fuerit ſanior, facile iudicari vix poſſit. *cap.* 57. *de elect.*

Sunt autem vota vel *abſolute maiora*, quum ſcilicet habita ratione totius capituli maior eligentium numerus conſentit: aut *reſpectiue*, quae, vt verbis vtar *cap.* 48. *et* 50. *Licet maiorem partem faciunt partium comparatione minorum, non tamen ad maiorem partem capituli peruenerunt.* Etenim quemadmodum in omnibus collegiis, ita et in capitulis numerus ab-

ſolute

ſolute maior praeualet. Ita ſe res habet, cum ex ordine electio peragitur; namque, ſi eligendus concurrat cum poſtulando, illi tertia votorum totius capituli pars ſufficit; niſi numerus poſtulantium inuentus fuerit duplo maior *cap.* 40. *de elect.*

§. CCCXIX.

III.) Compromissvm.

Per compromissvm fieri dicitur electio, dum eliguntur quidam, quibus per compromiſſum electorum poteſtas eligendi confertur ita, vt vices omnium ſubeant. Ac id quidem perſpicuum eſt 1.) omnes nemine diſſentiente in hunc eligendi modum conſentire oportere *cap.* 29. *de R. I. in VI.* nihil vero refert 2.) in vnum aut plures conſentiant *cap.* 8. *et* 40. *de elect.* dein 3.) eiusdem ſint, an extranei collegii compromiſſarii, modo ſint ex numero clericorum. *cap.* 8. *cit.* qui 4.) *leges compromiſſi* exacte obſeruent, ſiquidem electionem velint ſubſiſtere. *cap.* 32. 52. *de elect. cap.* 29. *eod. in VI.* modo nihil contineant in fraudem formae a canonibus praeſcriptae. *cap.* 23. *eod. in VI.*

§. CCCXX.

Cuius, quae ſit forma.

Si 5.) plures ſint compromiſſarii, nec limitata eorum poteſtas, poſſunt iſti aliquem ex ſe ipſis eligere, et ab aliis electus poteſt ſuo ſuffragio electionem complere *cap.* 33. *de elect.* cum hic vota non ſint ſecreta, vt in ſcrutinio.

Saepiſſime tamen 6.) adhibetur *ſcrutinium mixtum compromiſſo*, vt compromiſſarii teneantur ſecreto exquirere vota omnium, et eum eligere, in quem maior et ſanior pars capituli conſenſerit *cap.* 23. 29. *de elect. in VI.* Quo caſu ea, quae in ſcrutinio ſeruanda ſunt, etiam in hac ſpecie adhibenda erunt. 7.) Quodſi indignum eligant compromiſſarii, ius eligendi ad eligentes reuertitur *cap.* 37. *eod. in VI.*

§. CCCXXI.

Quae ratio pariter explicatur.

Porro 8.) exſpirat compromiſſum inſtar mandati vel per reuocationem, re adhuc integra, id eſt, cum compromiſſarii ad ipſum electionis actum nondum proceſſerunt, factam, *cap.* 30. *de elect.* vel per lapſum temporis a capitulo aut a iure praeſcripti. *cap.* 41. *eod.* denique 9.) electio per compromiſſum facta promulganda eſt ab vno communi compromiſſariorum nomine *cap.* 21. *de elect. in VI.*

§. CCCXXII.

Electionis publicatae effectus.

Electio rite peracta ſolenniter publicari ſolet, et tum 1.) electoribus poenitere et variare iam non eſt integrum *cap.* 58. *de elect.* ſed 2.) potius electionem ipſam intra octo dies praeſentare electo tenentur *cap.* 6. *et* 16. *de elect. in VI.* qui 3.) intra menſem ab intimata electione numerandum eandem acceptare vel ei re-

renuntiare debet, amiſſurus alioquin ius per electionem quaeſitum. *cap.* 6. *cit.* ſed 4.) acceptans quaſi *coniugale vinculum* cum eccleſia *ſpiritualiter* contrahit *cap.* 21. *de elect.* et *ius ad rem* adquirit, quo priuari nequit, niſi indignus ſit, aut forma canonica electionis neglecta. *cap.* 3. *de elect.*

§. CCCXXIII.

Confirmatio *definitur.*

Confirmatio *electionis* eſt *decretum ſuperioris, quo electionem canonicam eſſe, praeuia eius cognitione et probatione declarat.* Itaque peti debet a ſuperiore immediato; qua ex cauſa praelati mediati eam petunt ab ordinario: ipſi epiſcopi olim a metropolitano concil. nicaen. *can.* 4. ſed haec metropolitarum poteſtas iam dudum in deſuetudinem abiit: ſancitum eſt in concordatis *Germaniae* §. 3. *ſi electiones canonicae fuerint, papa eas confirmet, ni ex rationabili, et euidenti cauſa, et de fratrum conſilio de digniori, et vtiliori perſona duxerit prouidendum.*

Epiſcopi, et praelati A. C. addicti nulla confirmatione indigent, ſi ſint immediati: ſed poſtquam intra annum electionis ſuae fidem fecerint, et iuramenta regalibus conſueta feudis praeſtiterint, absque vlla exceptione inueſtiri debent. Sancitum praeterea, vt vltra taxae ordinariae ſummam inſuper eiusdem dimidium pro infeudatione pendant. instr. pac. osnabr. *art.* V. §. 21. Atque iſtud quidem in electione concorditer facta obtinet. Quod ſi enim diſſidia circa ipſam electionem orian-

oriantur, per accidens confirmatio neceſſaria eſt, eaque a Caeſare expetenda, vtpote qui in his cauſis legitimus ſtatuum A. C. addictorum iudex eſt.

§. CCCXXIV.

A quo, quando et quomodo petenda ſit, oſtenditur.

Petenda porro eſt confirmatio 1.) ab ipſo electo intra tres menſes a die acceptatae electionis numerandos. *cap.* 6. *de elect. in VI.* ſi autem 2.) a papa petatur, electus ad ſedem apoſtolicam iter intra menſem a die praeſtiti conſenſus arripere debet, aut per ſe, aut per procuratorem. *cap.* 16. *eod. in VI.* 3.) ab eodem electo aeque ac a capitulo exhibenda ſunt acta ad probationem canonicae electionis neceſſaria. *cap.* 44. *ibid.* 4.) confirmatione intra praeſtitutum tempus non petita, aut electione ob vitium electorum inualida reperta, locus eſt deuolutioni. *cap.* 18. *de elect. in VI.* concordat. nat. german. §. 2. *et* 3.

Ex Germania ſolet publicum inſtrumentum de actu electionis a notario apoſtolico confectum, aut a capitularibus vel ſcrutatoribus ſubſcriptum ad ſedem apoſtolicam transmitti per legatum papae, aut nuntium eius prouinciae, qui etiam per ſe vel vicinum aliquem epiſcopum examen inſtituit de electi natalibus, aetate, doctrina, moribus fideique profeſſionem ab eodem exigit ad normam constitvt. Gregorii XIV. *de an.* 1592. onvs apostolicae. vid. trident. *ſeſſ. XXII. cap.* 2. *ſeſſ. XXIV. cap.* 1. *de reform.*

§. CCCXXV.

§. CCCXXV.

Effectus confirmationis recenſentur.

Effectvs *confirmationis* ſunt 1.) vinculum coniugii ſpiritualis fit *ratum*, et electus *ius in re* conſequitur. *cap.* 4. *de transl. epiſc.* hinc 2.) literis confirmationis capitulo exhibitis poteſtatem plenae adminiſtrationis et iurisdictionis tam in ſpiritualibus, exceptis iis, quae ſunt ordinis epiſcopalis, quam in temporalibus, adquirit. *cap.* 15. *de elect. cap.* 1. *eod. extrauag. com.*

Nam ante confirmationem electus adminiſtrationi ſe immiſcere haud poteſt, ni iure quaeſito velit excidere, hic tamen rigor epiſcopis valde remotis, videlicet vltra Italiam conſtitutis, ſi electi fuerint in concordia, ita remiſſus eſt, vt diſpenſatiue propter neceſſitates eccleſiarum, et vtilitates in ſpiritualibus, et temporalibus adminiſtrare poſſint, quamuis ante confirmationem non dicantur ſimpliciter epiſcopi, ſed epiſcopi electi. Ita diſponit Innocentivs III. *in cap.* nihil est 44. *§. ceterum* 2. *de elect.* vid. Van Espen. *in iur. eccleſ. P. I. tit. cap. V. §.* 8.

§. CCCXXVI.

Specialia in electionibus Abbatissarvm.

In *electionibus* Abbatissarvm synodvs trident. *ſeſſ. XXV. cap.* 7. *de regular. ſpeciatim* conſtituit, *vt abbatiſſa, et prioriſſa, et quocunque alio nomine praefecta, et praepoſita adpellatur, eligatur non minor annis quadraginta, et quae octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit. Quod ſi vero his qualitati-*

litatibus non reperiatur in eodem monaſterio, ex alio eiusdem ordinis eligi poſſit. Si hoc etiam incommodum ſuperiori, qui electioni praeeſt, videatur, quae in eodem monaſterio annum trigeſimum exceſſerit, et quinque ſaltem annis poſt profeſſionem recte vixerit, epiſcopo, vel alio ſuperiore conſentiente eligatur. Is vero, qui praeeſt, epiſcopus, ſiue alius ſuperior clauſtra monaſterii non ingrediatur, ſed ante cancellorum feneſtrellam vota ſingularum audiat, vel accipiat.

Quae vltima verba: *vota audiat, vel accipiat*, aperte indicant, praeſidi talis electionis, ſiue ſit epiſcopus, ſiue alius ſuperior, ius ſuffragii minime competere, in hos vero ius eligendi vnanimi conſenſu monialium transferri, et compromitti poſſe, et iuri *cap.* 43. §. *ceterum* 2. *de elect. in VI.* et rationi conſonat, quia ad euitandas diſcordias in electionibus praeſertim monialium facile orituras remedium compromiſſo aptius dari nequit. Plura in electionibus abbatiſſarum notatu digna ſuppeditabit ſaepe *cit. cap.* INDEMNITATIBVS 43. *de elect. in VI.*

§. CCCXXVII.

Et ROMANI PONTIFICIS *recenſentur.*

Electio ROMANI PONTIFICIS ab electione aliorum epiſcoporum in plurimis differt, ſpeciatim 1.) ſolis cardinalibus competit ius eligendi pontificem. 2.) iſti non poſſunt repelli ab electione praetextu alicuius cenſurae *clem.* 2. §. *ceterum de elect.* 3.) non opus eſt, vt abſentes ſpecialiter vocentur ad electionem; ſed exſpectantur ſolummodo per decem dies: non

poſſunt

poſſunt autem conſtituere procuratorem, 4.) ſi electio fiat per ſcrutinium, requiruntur ſecreta ſchedularum ſuffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in conclaui clauſo praeſentium. 5.) poſt ſcrutinium permittitur acceſſus. 6.) eligendo pontifici non obſtant impedimenta iuris poſitiui: vnde ſufficientibus votis electus absque vlla exceptione ab vniuerſali eccleſia romanus pontifex habendus eſt. *cap.* 6. *de elect.*

Editae hanc in rem conſtitutiones, quae in corpore iuris canonici exſtant, ſunt ſequentes: SYMMACHI P. *ap.* GRATIAN. *can.* SI QVIS PAPA 2. *D. LXXIX.* NICOLAI *II. diſt. XXIII. can.* 1. ALEXANDRI III. *cap.* LICET. 6. *de elect.* GREGORII X. *cap.* VBI PERICVLVM 3. *de elect. in VI.* CLEMENTIS V. *cap.* NE ROMANI 2. *de elect.* Reliquorum pontificum conſtitutiones huc pertinentes, CLEMENTIS VI. IVLII II. PAVLI IV., PII IV. GREGORII XV, et EIVSDEM *cerimoniale*, VRBANI VIII. inuenies in MEO CORP. IVR. ECCLES. NOVISSIME *edit. nou.*

§. CCCXXVIII.

Via extraordinaria ad praelaturas eſt POSTVLATIO.

Via ad dignitates eccleſiaſticas perueniendi extraordinaria eſt POSTVLATIO, quae eſt *electio perſonae defectu canonico laborantis, adnexam habens implorationem ſuperioris de eadem perſona per diſpenſationem ad praelaturam admittenda.* Haec poſtulatio *ſolennis* dicitur; vt diſtinguatur ab ea, quam *minus ſolennem* adpellant, de qua infra dicemus.

Ele-

Electionis et poſtulationis vocabulum olim promiſcui et ambigui fuiſſe vſus videtur, praeſertim iis temporibus, quibus plebis in conſtituendis praelatis non exigua fuit auctoritas, et a regibus *poſtulari* ſolebat, vt canonicam electionem clero et populo permitterent aut admitterent electum. *can.* 24. *diſt.* LXIII. *cap.* 16. *diſt.* LXI. *can.* 10. *diſt.* LXII.

§. CCCXXIX.

Eodem modo, quo electio, peragenda.

Qua ex definitione euidens eſt, 1.) poſtulantes conſentire debere in eum, quem ſibi episcopum indulgeri a ſuperiore poſtulaturi ſunt. Et quamquam quaſi inſpirationis, ſcrutinii, vel compromiſſi formae *in cap.* 42. *de elect.* praeſcriptae tantum ad electionem pertinere videantur, eas tamen etiam in poſtulatione, quae electioni de iure aequiparatur, ſeruandas eſſe, eo magis verum eſt, quo plus periculi imminet, ne indignus eccleſiae praeficiatur.

§. CCCXXX.

Cauendum hic eſt a formulis incertis votorum.

Qualiscunque autem ex his ratio teneatur, 2.) tamen non licet his, vel ſimilibus formulis; *eligo, et poſtulo: poſtulo eligendum: eligo poſtulandum:* etc. vtpote incertis, et inter ſe pugnantibus vti, quod clare deciſum eſt *in cap. vn. de poſtulat. in VI.* in dubio tamen, vtrum quis ſit eligendus, vel poſtulandus, valet haec: *eligo et poſtulo, prout melius de iure valere poteſt. cit. cap. vn.* quod ſi vero certum

ſit.

ſit, aliquem eſſe poſtulandum, non debet, ſub poena nullitatis, adhiberi verbum *eligo*: nec viciſſim. *cap.* 4. *et vlt. de poſtulat.*

§. CCCXXXI.

Quorum maiora regulariter ſufficiunt.

Atque in regula quidem 3.) hic quoque maiora ſufficiunt, niſi poſtulandus concurrat cum eligendo: quo caſu non aliter capitulum eum poſtulare, et eligendum excludere poteſt, quam ſi poſtulatus vota duplo maiora, habita totius capituli ratione nactus ſit. *cap.* 40. *de elect.*

§. CCCXXXII.

Poſtulatio apud ſuperiorem legitimum interponi debet.

Ipſa porro 4.) poſtulatio rite peracta inprimis praeſentanda eſt poſtulato, et ab hoc conſenſus conditionatus praeſtandus, dein interponenda eſt apud ſuperiorem, cui ius confirmandi competit, et epiſcoporum quidem apud pontificem romanum, *cap.* 4. *h. t.* ceterorum vero praelatorum apud epiſcopum, aut archiepiſcopum, veluti immediatum horum ſuperiorem, 5.) literis poſtulationis omnes, quibus poſtulatus laborat, canonici defectus exprimendi ſunt, quippe quum omnis poſtulationis admiſſio diſpenſationem in ſe contineat, quae ad defectus non expreſſos, tanquam ſuperiori incognitos, extendi ſalua ſtrictae interpreta-

tionis natura, quae in diſpenſationibus obtinet, non poteſt. Quin qui ſcienter hoc facere omittunt, praeterquam quod poſtulatio nulla ſit, ipſi quoque pro ea vice eligendi, et poſtulandi iure priuantur. *arg. cap.* 20. *de elect. et cap.* 1. *et* 2. *de fil. presbyt. in VI.*

§. CCCXXXIII.

Qui admittere eum tenetur.

Poſtulatio, cum 6.) per modum gratiae effectum ſortiatur, conſequens eſt, vt poſtulatus ex ipſa poſtulatione, antequam ſit adprobata, et *admiſſa*, nullum ius conſequatur. *cap.* 5. *h. t.* nec adminiſtrationi ſacrorum ſe immiſcere poſſit *cap.* 3. *eod.* et licet poſtulantes, praeſentatione iam facta, ob reuerentiam ſuperiori debitam ab ea recedere amplius nequeant, *cap.* 4. *eod.* nihil tamen impedit, quin ante eam variare, aliumque eligere poſſint.

§. CCCXXXIV.

Idem.

Tametſi 7.) poſtulationis admiſſio, ratione habita poſtulati, vim non niſi gratiae obtineat; ſi tamen poſtulatio non ob merita ſolius poſtulati, ſed primario quidem in bonum eccleſiae viduatae, cui ob eximias poſtulati dotes optime conſultum iri haud vane exiſtimatur, facta ſit, tenetur ſuperior vi iuſtitiae, qua ad ſalutem eccleſiae indubie adſtringitur, poſtulationi deferre. *cap.* 1. *et* 3. *h. t.*

§. CCCXXXV.

§. CCCXXXV.

Effectus admiſſae poſtulationis.

Facta poſtulatio à ſuperiore admiſſa habet eandem vim, quam habet electio confirmata; ſi ea vero a ſuperiore ideo reiiciatur, quia poſtulatus tali impedimento laborat, in quo vel non ſolet, vel non poteſt diſpenſari, locus eſt iuri deuolutionis. *cap.* 1. *h. t. cap.* 2. *eod. cap.* 7. §. *fin. de elect. et vi* CONCORD. NAT. GERM. §. 2.

§. CCCXXXVI.

Quinam poſtulari non poſſint.

Ceterum non poſtulatur, niſi qui canonico quodam defectu, et quidem tali laborat, in quo ſuperior et *poſſit* et *ſoleat* diſpenſare, adeoque poſtulari nequeunt, 1.) omnino illiterati. *cap.* 22. *de elect.* 2.) ſimoniaci. *cap.* 12. *in fin. et* 59. *de elect.* 3.) falſarii. *cap.* 7. *de crim. falſi*, aliique 4.) criminoſi, moribusque infames. *can.* 3. *diſt. L. et cap. vlt. de temp. ord. cap.* 87. *de R. I. in VI.* 5.) bigami, et ſpurii, ſiue ex damnato coitu nati. *arg. cap.* 10. *v. perſonae de renunc.* 6.) corpore vitiati *cap.* 21. *de elect.* et *cap.* 6. *de corp. vitiat.* praeter hos ipſo iure ſpecialiter ſub grauiſſimis poenis poſtulari prohibentur minores XXV. annis ad eccleſias cathedrales; nec non religioſi ex ordine mendicantium ad eccleſias cathedralibus inferiores. *extrau. vn. de poſtul. inter commun.*

 §. CCCXXXVII.

§. CCCXXXVII.

Quinam poſſint?

Poſtulari autem poſſunt, et debent, qui vel patiuntur defectum 1.) in natalibus. *cap.* 20. *de elect.* vel 2.) ordinis, vt ſi ad praelaturam laicus petatur, vel in minoribus ordinibus conſtitutus. *can.* 10. *diſt.* LXI. *cap.* 22. *de elect.* vel 3.) aetatis, vt qui non compleuit annum trigeſimum ad dignitatem epiſcopalem requiſitum. *cap.* 7. *et* 10. *de elect.* vel 4.) profeſſionis in religione, vt nouitius, vel alius nunquam expreſſe profeſſus. *cap.* 113. *et* 27. *de elect. et cap.* 18. *eod. in VI.* et denique 5.) qui vinculo ſpiritualis matrimonii eccleſiis ſuis ſunt adſtricti, vt ſunt archiepiſcopi, et epiſcopi non modo conſecrati, ſed etiam confirmati tantum, *cap. vlt. de poſtulat.* quibus etiam adcenſendi ſunt epiſcopi titulares, non autem epiſcopus reſignatus, aut epiſcopi coadiutor, multo minus cardinalis non epiſcopus.

Ceterum hodie rariores eſſe poſtulationes conſtat; ſolent enim hi, qui eius generis aliquo defectu, in quo ſolet diſpenſari, laborant, dare operam, vt a pontifice BREVE *eligibilitatis*, vt loquimur, impetrent, quo muniti, defectus, qui electioni obſtabat, ita poſtulatus eſſe cenſetur, vt ſine ambagibus immediate eligi poſſint. Exemplum illuſtre habemus in noſtra Germania, quod priori ſeculo contigit in eccleſia archiepiſcopali colonienſi, et legi poteſt in FABRI Staats⸗Kanzley *P. XI. pag.* 752.

§. CCCXXXVIII.

§. CCCXXXVIII.

Poſtulatio ſimplex explicatur.

Postvlatio *ſimplex* ſeu *minus ſolennis* eſt *petitio licentiae, vt ſuperior in electionem perſonae ſibi ſubditae, nullo alias canonico defectu impeditae, conſentiat.* Hac ratione cardinales non epiſcopi. *cap.* 3. *de poſtul. praelat.* praelati epiſcopis inferiores, abbates. *cap.* 36. *de elect. in VI.* et clerici beneficiati alienae dioeceſeos. *can.* 37. *VII. q. I.* ſimpliciter poſtulantur.

§. CCCXXXIX.

Nominatio *regia.*

Praeter electionem et poſtulationem, in ſola fere Germania vſitatam, frequentiſſimus modus perueniendi ad praelaturas eſt nominatio, vi cuius reges et principes chriſtiani in ſuis regnis et prouinciis archiepiſcopos, epiſcopos aliosque praelatos deſignant, praeſentant, et conſtituunt.

Hoc iure vtitur Gallia, Belgium, Hiſpania, Luſitania, et ſpeciatim rex Hungariae et Bohemiae et archiduces Auſtriae in prouinciis ſuis haereditariis.

§. CCCXL.

Eſt alter modus adquirendi praelaturas eccleſiaſticas.

Rex igitur ad vacantem eccleſiam cathedralem nominat virum dotibus a iure requiſi-

in cap. 4. *de iurei.* non abſimilis illi, qua vaſalli domino directo ſe obſtringunt. *II.* FEVD. 5. 6. 7. Gregorii veſtigia ſecuti ſunt ceteri pontifices, idque iam ab omnibus epiſcopis, et metropolitis etiam, cum pallium eis concedunt, exigere ſolent. *cap* 13. *de mai. et obed.* ſecundum formulam a CLEMENTE VIII, reformatam et auctam. *cap.* 13. *cit.* ac pontificali romano inſertam.

Vid. VAN ESPEN. *P. I. tit. XV. cap.* 2.

§. CCCXLV.

BENEDICTIO *abbatibus conuenit.*

Abbatibus conſecrationis loco BENEDICTIO tribuitur, quae licet ad ſimilitudinem conſecrationis inſtituta ſit, ab ea tamen quam maxime differt, cum abſolute neceſſaria haud ſit, ſed ad maiorem ſolum ſolennitatem pertinere videatur. Suſcipere eam tenentur infra annum a die eorum electionis computandum, ab epiſcopis, in quorum dioeceſibus monaſteria exiſtunt, iuxta ritum in PONTIF. ROMAN. praeſcriptum. BENEDICT. XIII. *conſtit. de an.* 1725. Effectus eſt poteſtas exercendi ea, quae ſunt veluti actus ordinis, et geſtandi baculi, mitrae aliorumque pontificalium inſignium.

§. CCCXLVI.

De COLLATIONE *et* INSTITVTIONE *remiſſiue.*

Quos hactenus recenſuimus, dignitates eccleſiaſticas adquirendi modos, ii praelatis duntaxat

quibus conſecrator quaerit: *habetis mandatum apoſtolicum?* quod iam inſtar meriti eſt, et publice praelegitur.

§. CCCXLII.

Ritus *eiusdem.*

Ritus *conſecrationis* praecipui ſunt 1.) manuum impoſitio, tanquam materia ordinationis eſſentialis, 2.) traditio annuli? 3.) tum baculi paſtoralis: 4.) vnctio chriſmatis, et 5.) impoſitio libri euangeliorum ſuper caput ordinandi. *can.* 7. *diſt. XXIII. cap. vn. de ſacr. vnct.*

§. CCCXLIII.

Et effectus *enarrantur.*

Effectus *conſecrationis* ſunt 1.) character ordinis epiſcopalis, adeoque 2.) poteſtas peragendi functiones ordinis epiſcopalis, 3.) coniugium ſpirituale inter epiſcopum et eccleſiam conſummatum, quod antea erat ratum. *cap.* 4. *de transl. epiſcop.* 4.) vacant poſt conſecrationem beneficia, quae antea habebat epiſcopus. *cap.* 7. *de elect.*

§. CCCXLIV.

Conſecrandi iuramentum fidelitatis *papae praeſtant.*

Dum conſecrantur epiſcopi etiam iuramentum fidelitatis ſedi apoſtolicae praeſtare debent, quod omnium primus Gregorius VII. a patriarcha aquileienſi in concilio romano an. 1079. exegit, cuius formula extat

§. CCCXLVIII.

Sed, non ſolum qualificata.

Hac ratione duplicem faciunt renunciationem, *ſimplicem*, et *qualificatam*. *Illa* eſt intuitu officii ſacri, ſeu beneficii. Haec autem quoad ordinem ipſum contingere dicitur, atque ſita eſt in totali deſertione ordinis clericalis, ita, vt renuntians in ſortem laicorum deiiciatur, eaque ſolet alias *apoſtaſia ordinis cap.* I. 3. *de apoſtat.* et *reditus ad conuerſationem ſecularem* dici. *diſt. L. can. fin.* quam prohibitam eſſe diſcimus ex *can.* 27. CONCIL. CHALCED. relato apud GRATIANVM *cauſ. XX. q. III. can.* 3. *ex cap.* I. *et* 3. *de apoſtat.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. de ſacram. ord. can.* 4. NOVELL. *VI. cap.* 3. *et* NOV. *CXXIII. cap.* 15.

§. CCCXLIX.

Verum etiam ſimplex regulariter eſt prohibita.

Enimuero non haec modo, ſed et omnis renunciatio regulariter prohibita eſt; titulum enim ſuum deſerere maximum ſemper piaculum habitum, eumque, qui renunciauit beneficio, vt ad illud redeat, cogendum eſſe deciſum eſt. *cauſ. VII. q. I. can.* 19. *et* 23. quum enim hic *vinculum quaſi coniugale* contraheretur, nefas eſſe credebatur, illud diſſolui vnius diſſenſu. *cap.* 21. *de elect.*

§. CCCL.

§. CCCL.

Non niſi ex certis cauſis permittenda.

Poteſt tamen renunciatio euadere licita, ſi iuſta cauſa, et legitimi ſuperioris accedat auctoritas. Ac cauſas quidem iuſtas, quum olim nullae fuerint determinatae, Innocentivs III. *in cap.* 9. *et* 10. *h. t.* enumerauit, ne diſciplina eccleſiaſtica hoc in negotio incerta foret. Enumerat autem has 1.) inſtans vitae periculum. 2.) debilitatem corporis, aut ſenium, tale ſcilicet, quod officii ſacri vſum impediat. *cap.* 10. *h. t. cauſ. VII. q. I. can.* 18. Namque ſenium quidem ſolum non ſufficit *cap.* 1. *h. t.* Sed neque cogendus, vt renunciet; ſed coadiutor dandus. *cap. pen. de cleric. aegrot.* 3.) conſcientiam criminis. *cap.* 10. *h. t. cauſ. II. q. III. can.* 7. 4.) defectum ſcientiae *diſt. XXXVIII. can.* 1. *ſeq.* 5.) malitiam plebis. *cit. cap.* 10. 6.) ſcandalum graue *ibid.* 7.) irregularitatem *cit. cap.* 10. *cap.* 7. *de elect. diſt. L. can.* 56.

Quod ſi renunciatio ſine iuſta cauſa facta eſt, aut etiam iniuſta prorſus, veluti pinguioris benefici conſequendi, ea nulla habebatur, cogendusque fuerat redire, qui renunciauit. *cap.* 1. *h. t.* quam ob rem facile patet, de admiſſione renunciationis in iudicio eccleſiaſtico praeuia cauſae cognitione ſtatuendum eſſe.

§. CCCLI.

Et tum fieri debet 1.) *conſenſu ſuperioris.*

Quum dein renunciatio conſenſu ſuperioris facienda ſit, ratio perſpicua reddi poteſt, cur

ea

ea olim in ſynodis prouincialibus facienda fuerit. *diſt. XCII. can.* 5. 6. 7. verum totum hoc renunciationis negotium inter *cauſas arduas* relatum eſt, et ſedi romanae reſeruatum. Quo fit, vt in epiſcoporum quidem et abbatum exemtorum renunciatione pontificis conſenſus neceſſarius ſit; quapropter cauſa in ſcriptis transmittenda, vt pontifex de eius admiſſione ſtatuere poſſit. *cap. fin. h. t.*

Renunciatio ſine auctoritate ſuperioris facta, nullius eſt momenti, nec ſufficit monuiſſe ſuperiorem de illa, ſed *conſenſus* huius expectandus eſt. Porro ea in manus laicorum fieri nunquam potuit, *can.* 19. *VII. q. I. cap.* 8. *h. t.* pontificem vero primatui ſuo renunciaturum nullius conſenſu opus habere *in cap.* 1. *h. t. in VI.* deciſum eſt.

§. CCCLII.

Quin et patroni et electorum.

Praeter haec neceſſarium quoque in eccleſia patronata *patroni* conſenſum, et *electorum* in eccleſia electiua eſſe, facile patet, vt ne quod eorum iuribus inferatur praeiudicium. Illud neceſſarium non eſt, vt ipſe renuncians petat, nihil enim impedit, id etiam per procuratorem fieri. *clem. vn. h. t.*

§. CCCLIII.

II.) Libere.

Oportet renunciationem praeterea *libera renunciantis voluntate* ſiue *expreſſa*, ſiue *tacita*

cita

cita eſſe factam, adeo, vt coacta nullius ſit momenti, isque, qui praeter voluntatem ſuam renunciare coactus eſt, priſtinum in locum reſtituendus ſit. *cap. 5. h. t. cap. 2. et 4. de his, quae vi metusue cauſ.* id, quod tamen de iniqua tantum coactione intelligendum eſt, non etiam de illa, quae extorta eſt ab eo, qui ius habuit cogendi. *Tacitae* autem renunciationis exemplum foret in clerico minoribus ordinibus initiato vxorem ducente, aut quocunque beneficiato in Germania religionem mutante. vid. *cap. 1. 3. de cler. coniug. et* INSTRVM. PAC. OSNABR. *art. V. ſ. 15.*

§. CCCLIV.

III.) Pure.

Porro renunciatio *pure* facienda eſt. Nam ſub conditione, aut in fauorem tertii, reſeruata penſione, aut ſaluo regreſſu facta omni robore deſtituitur. *cap. 12. de offic. iud. deleg.* id quod de renunciatione facta in manus inferioris praelati intelligendum eſſe docent. Quod enim cum conſenſu S. pontificis etiam conditionatae renunciationes validae ſint, dubium nullum eſſe aiunt.

Vid. VAN-ESPEN. *iur. eccl. P. II. tit. 28. cap. 1.* id quod tamen ſaltem quoad renunciationem in fauorem tertii locum non habet in Germania vi CONCORD. *ſ. II.* et CAPITVL. CAES. *art. XIV. ſ. 1.*

§. CCCLV.

Effectvs *admiſſae renunciationis.*

Admiſſa a ſuperiore renunciatio ſoluit vinculum, quod inter renunciantem, et eccleſiam intercedit. Quare fit, vt renuncians ius, quod ex electione, aut poſtulatione conſecutus eſt, amittat; *clem. vn. h. t.* adeo, vt nullus iam locus ſit poenitentiae, *cap.* 12. *h. t.* etſi quamdiu auctoritas ſuperioris non acceſſit, contrarium obtineat. *cap.* 14. *eod.*

Fieri igitur non poteſt, vt, qui renunciauit ſemel beneficio, ad illud reuertatur ſine nouo titulo, aut noua collatione, *cap.* 2. *et* 3. *h. t.* ibique Gonzalez, quo fit, vt reuerſus auctoritate legitima in collegio vltimum locum obtineat, quaſi nunc primum collato ei beneficio. Barbosa *de canon. cap.* 18. §. 16. vbi tamen excipiendus eſt is, qui iniuſta vi de ſede detruſus eſt; Hic enim, qui ex reſcripto iuſtitiae ſuum in locum reſtituendus eſt, merito omnia ſua priſtina iura recuperat, vt ſi renuncians contra renunciationem fuerit in integrum reſtitutus, qua de re vid. *can.* 7. *II. q. I.*

§. CCCLVI.

Sede quacumque ratione vacante.

Siue autem per *renunciationem* et *ceſſionem*, ſiue *morte poſſeſſoris*, aut ob *crimen*, *et per iudicis ſententiam*, quauis denique ratione, vacauerit dignitas aut beneficium, curare debent ii, ad quos ius eligendi aut conferendi pertinet, vt vacua ſedes, locusque quam primum repleatur idoneo ſucceſſore.

§. CCCLVII.

§. CCCLVII.

Mox prouiſio eſt facienda.

Verum ſolet non raro negligentia committi ab iis, quibus electio, vel collatio quocunque titulo legitimo competit, quod bifariam contingere poteſt, nimirum ſi 1.) nec praeſcripto a canonibus tempore, nec 2.) debito modo beneficiis vacantibus prouideatur.

§. CCCLVIII.

Qua in re committi poteſt negligentia I.) ratione temporis.

Ratione TEMPORIS ſanxerunt canones, ne cathedralis, aut regularis eccleſia vltra tres menſes maneat viduata. *diſt. LXXV. can.* 2. et *cap.* 41. *de elect.* alia vero beneficia inferioris ordinis intra ſex menſes ſub poena deuolutionis conferri praecipiunt *cap.* 2. *et* 12. *de conceſſ. praeb.* ac deinde in beneficiis ad patronos laicos pertinentibus quadrimeſtre ſufficere viſum eſt. *cap. vn. de iur. patron. in VI.*

§. CCCLIX.

Quo elapſo ius prouidendi deuoluitur.

Quoniam vero tempus hoc ſub poena deuolutionis adiectum eſt negligentibus *cap.* 5. *et* 12. *de conceſſ. praebend.* requiritur ſcientia vacationis; namque tempus hoc ratione initii vtile eſt, non a die vacationis, ſed a die noti-

tiae

tiae computandum. *cap.* 3. *h. t. et cap.* 5. *de conceſſ. praeb.* deinde *impedimentum* etiam omne iuſtum abeſſe debet. *cit. cap.* 41. *de elect.*

§. CCCLX.

Niſi impedimentum iuſtum probetur.

Eſt autem impedimentum aut *facti*, ſi ineluctabilis neceſſitas obſtet *can.* 5. *diſt.* LXXV. aut *iuris*, ſi hi, ad quos prouiſio pertinet, citra ſuam culpam forte ſuſpenſi fuerint. *cap.* 5. *de conceſſ. praeb.* quamuis autem hoc tempus, vt modo dixi, ratione initii ſit vtile, eſt tamen continuum in progreſſu adeo, vt de momento in momentum id currere dicant interpretes.

Quoniam non minus impedimentum, cuius ratione ceſſare dicimus deuolutionem, quam negligentia in facto conſiſtit, ratio iuris exigit, vtrumque ab eo, qui alterutrum adlegat, probandum eſſe.

§. CCCLXI.

II.) ratione modi prouidendi.

Committitur autem *negligentia in* MODO *prouidendi*, ſi indignus ſcienter ad vacans beneficium vocatus ſit. Eleganter pontifex *cap.* 2. *de translat. epiſc.* ait: *iuxta communem modum loquendi illam dici eccleſiam viduatam, quae licet epiſcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere.*

Nec minus recte S. HIERONYMVS *ap.* GRATIAN. *cauſ. II. q. VII. can.* 29. *add. cap.* 2. *h. t.*

§. CCCLXII.

§. CCCLXII.

Quo caſu denuo deuolutioni locus ſit.

Vtroque hoc caſu iuri DEVOLVTIONIS locum eſſe ſtatuerunt canones, quo nomine hic nobis intelligitur *translatio iuris prouidendi pro ea vice amiſſi in ſuperiorem, vel eum, qui huic par ius habet, ob negligentiam in eligendo, conferendo, prouidendo commiſſam.* Ipſa autem deuolutio fit *gradatim*, id eſt, ab inferioribus praelatis ad epiſcopum, ab hoc ad archiepiſcopum, et ita porro ad ſummum pontificem, et ad hunc quidem immediate, ſi exemtus commiſerit negligentiam *cap.* 3. *h. t.*

Inter *epiſcopum*, et *capitulum* intereſt, an *coniunctim* competat collatio, vtrum *ſeparatim* cuique. Et ſi coniunctim, vtrum *epiſcopo qua tali*, an *qua membro capituli.* Quod ſi collatio ad epiſcopum qua talem cum capitulo coniunctim pertineat, metropolitanus ſupplet. *cap.* 15. *de conceſſ. praeb.* alias autem partes negligentis capituli ſupplet epiſcopus, et epiſcopi capitulum. *cap.* 2. *de conceſſ. praeb.*

§. CCCLXIII.

Facta deuolutione idem tempus ſuperiori datum eſt.

Ex quo ob negligentiam a priori collatore beneficii commiſſam deuolutio ad alterum facta eſt, huic tantum temporis ſpatium, quantum negligens collator habuit, ad conferendum beneficium ad ſe deuolutum iura noſtra indulge-

§. CCCLXVIII.

Nos de negligentia epiſcopi in adminiſtranda iuſtitia.

Nos de negligentia epiſcopi in adminiſtranda iuſtitia paucis exponemus. Qua in re, vt ordinatim procedamus, certa a dubiis erunt ſeparanda. Certum autem eſt 1.), quod epiſcopo iurisdictio ſpiritualis, et eccleſiaſtica vere talis in omnes dioeceſanos clericos et laicos competat. *cap.* 16. *de off. iud. ord. et cap.* 7. *eod. in VI.* et quamuis itidem certum ſit 2.) quod epiſcopus ſuo archiepiſcopo lege metropolitana ſit ſubiectus. *cap.* 11. *de off. iud. ord.* non minus tamen certum eſt 3.) quod metropolitanus in ſubditos ſuffraganei ſibi ſubordinatos in prima inſtantia, vt loquimur, nullam habeat poteſtatem exercendi iurisdictionem. *cap.* 9. *et* 11. *eod.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIV. cap.* 20. *de reform.* quod adeo verum eſt, vt 4.) pro regula ſit, in archiepiſcopum nullam deuolui iurisdictionem in epiſcopi ſui ſubditos, niſi quantum ſacri canones id concedunt. *cit. cap.* 9. *et* 11. *et* CONCIL. TRID. *loc. cit.* (ſup. §. 200.)

§. CCCLXIX.

Quam archiepiſcopus in prima inſtantia ſupplere non poteſt.

His praemiſſis remanet dubium, an ad metropolitanum fiat deuolutio etiam in caſu, quo eius ſuffraganeus negligentiam in adminiſtranda

da iuſtitia contentioſa committit ita, vt ille ſine vlla praeuia primae inſtantiae ſententia de ipſa cauſa principali cognoſcere, et iudicare poſſit? Quod negandum eſſe putamus; quum enim iuxta regulam prius traditam archiepiſcopus in ſui epiſcopi ſubditos nullam habeat poteſtatem, nec ex epiſcopi culpis ad archiepiſcopum deuoluatur iuriſdictio, niſi id a iure inueniatur conceſſum. *cap.* 1. *h. t. in VI.* de tali autem conceſſione generali in caſu negligentiae non conſtet: recte concluditur, quod archiepiſcopus negligentiam epiſcopi ſui iuſtitiam vel protrahentis, vel denegantis in prima inſtantia ſupplere nequeat.

§. CCCLXX.

Vt iuſtitiam epiſcopus adminiſtret iubere poteſt.

Quum autem talis negligentia epiſcopi grauamen in ſe contineat, a quo ad ſuperiorem prouocare, et adpellare licet; ſuperior autem reſpectu epiſcopi non exemti ſit archiepiſcopus, nullus dubito, quin ex capite iuſtitiae ab epiſcopo protractae, vel denegatae ad eum per viam adpellationis recurri queat, vt epiſcopum ad debitam iuſtitiae adminiſtrationem congruis adhibitis remediis cogat, et compellat.

§. CCCLXXI.

Negligentia iudicis laici.

Solent hoc loco decretalium interpretes mouere quaeſtionem, an iudex eccleſiaſticus iudicis ſecularis negligentiam ſupplere poſſit, quam plerique ſolis principiis decretalium imbuti, earumque auctoritate freti in eiusmodi caſibus, ſi iudex ſecularis cauſam malitioſe terminare differat, *cap.* 6. *de for. compet.* vel ab arbitris communiter electis ſuſpectus iudicetur, *cap.* 10. *eod.* vel alias per eum iuſtitia obtineri nequeat. *cap.* 11. *eod.* adfirmatiue ſine haeſitatione reſoluunt, et decidunt.

§. CCCLXXII.

A iudice eccleſiaſtico ſuppleri.

Nos inhaerendo genuinis iuris eccleſiaſtici principiis, quae de diſtinctione poteſtatis ſacrae, et politicae, vniusque ab altera independentia, et vtriusque limitibus ſtabiliuimus, hanc ſententiam ſacerdotio, et imperio periculoſam, et perpetuis colliſionibus inter vtrumque ferendis, et fouendis vnice aptam merito reiiciendam, et repudiandam eſſe iudicamus.

§. CCCLXXIII.

Nequaquam poteſt.

Textibus ex corpore iuris canonici depromtis eius generalis receptio auctoritatem legalem

lem conciliare non poterit; quia recipi in vim legis nequit, quod principiis iuris publici vniuerſalis, et eccleſiaſtici nulli mutationi obnoxiis manifeſte repugnat, quin imo his decretalibus opponimus alias ab iisdem pontificibus Alexandro III. et Innocentio III. editas, nimirum *cap.* 13. *de iud. cap.* 7. ſ. 1. *de adpellat.* et *cap.* 7. *qui filii ſint legit.* in quibus hi aperte profitentur, iudicem eccleſiaſticum in cauſſis temporalibus non eſſe competentem.

§. CCCLXXIV.

Sed ab eo admoneri poteſt.

Illud facile largimur, a munere clericorum alienum non eſſe apud iudices ſeculares paterne monendo, hortando, rogando, et precando inſtare, vt iuſtitiam adminiſtrare velint, vel monitionibus, precibus, et interceſſionibus nihil proficientibus eas apud ipſum ſummum imperantem interponere, vt magiſtratibus a ſe conſtitutis iuſtitiae adminiſtrationem commendet, et imperet.

§. CCCLXXV.

Quod viciſſim obtinet.

Ex eodem principio ſuum cuique tribuentes fateamur oportet, quod aeque parum poteſtati politicae, iurisdictionis ſacrae vere talis incapaci, ius ſupplendi negligentiam praelatorum competat.

 §. CCCLXXVI.

§. CCCLXXVI.

Recurſu tamen ad principem omnibus conceſſo.

Si tamen ſummus imperans ciuilis eos, quorum in manibus eſt cura ſacrorum, ſui officii admoneat, executionem canonum vrgeat, et praecipiat, vitia, et defectus in eccleſia inualeſcentes tollat, et emendet: hunc in finem ſynodos conuocet, et abuſibus iurisdictionis eccleſiaſticae limites ponat; omnibusque his malis conditis legibus remedium adferat, officio boni principis chriſtiani, et protectoris eccleſiae, et defenſoris populi ſui omnino ſatisfeciſſe cenſendus eſt; ad quem his ſimilibusue in caſibus RECVRSVM patere, nemo principiorum iuris publici vniuerſalis, et eccleſiaſtici gnarus ignorare poteſt.

Veritatem horum principiorum iam diu agnouit ſeculi XV. ſcriptor celeberrimus veritatis amantiſſimus CARDINALIS DE CVSA in tractatu de *concordantia catholica* vbi *l. III. c.* 13. *fol.* 794. de conuocatione concilii vniuerſalis a papa regulariter facienda ſermonem facit, et demum ita concludit: *dum inſtant vniuerſalia pericula fidei, aut aliqua Chriſti vniuerſam eccleſiam turbantia, tunc* ait, VIGILARE DEBET IMPERATOR ET FIDEI ET PACIS CVSTOS, *et romano pontifici primo ſynodi neceſſitatem inſinuare, et eius conſenſum congregandi concilii in definito loco requirere* et paulo poſt *c.* 15. *fol.* 797. adhuc apertius mentem ſuam deſuper declarat. *Non credo*, inquit, *etiam abſurdum eſſe illud dictum, quod etiam propter curam commiſſam cuſtodiendae fidei ſacro imperio ipſe* IMPERATOR NEGLIGENTE AVT CONTRADICENTE ROMANO PONTIFICE IMMINENTE MAGNO VNIVERSALI TVRBATIONIS ECCLESIAE PERICVLO PRAECEPTIVE POSSET SYNODVM INDICERE AD PROVIDENDVM FLVCTANTI ECCLESIAE.

TITVLVS VII.

DE TRANSLATIONE EPISCOPORVM.

§. CCCLXXVII.

Modus mutandi dignitates eccleſiaſticas eſt Translatio.

Mvtantvr dignitates eccleſiaſticae Translatione, quae eſt *adſumtio perſonae eccleſiaſticae ab vna eccleſia ad aliam canonice facta;* itaque translatio inuoluit, 1.) *renunciationem* praelaturae ſeu dignitatis eccleſiaſticae, 2.) *prouiſionem* de alia dignitate, 3.) *admiſſionem* tum renunciationis, tum nouae prouiſionis.

§. CCCLXXVIII.

Regulariter prohibita.

Cura animarum, quae epiſcopis aliisque clericis incumbit, ita comparata eſt, vt continuum laborem expoſcat, vt tempore opus habeat, ad conciliandam fiduciam, ad bona opera oſtendenda, ad vitae morumque probitatem vniformem ſeruandam: itaque prohibitas eſſe translationes ſatis conſtat; tum vero multo magis, ſi *ex auaritia* et *ambitione* ſedulo quaerantur. Quod malum cum quarto

 iam

iam eccleſiae ſeculo inualuiſſet, CONCILIVM NICAENVM I. *can.* 15. omnes translationes irritas declarauit, et SARDICENSE *can.* 1. poenas grauiſſimas adiecit. vid. cauſ. VII. q. I. Quorum canones eccleſia hactenus nunquam non confirmauit, vt iam adpareat, translationem *regulariter* eſſe prohibitam. *cap.* 2. *de elect.*

§. CCCLXXIX.

Ob vtilitatem et neceſſitatem ſolum permittenda.

Eam tamen ob communem *vtilitatem* et *neceſſitatem* fieri non tantum poſſe, ſed etiam debere, recte contendebant ſancti patres: *Alia enim eſt cauſſa neceſſitatis et vtilitatis: alia auaritiae et praeſumtionis aut propriae voluntatis. can.* 34. *VII. q. I. add. can.* 42. *et* 44. *ibid.*

§. CCCLXXX.

Ius transferendi epiſcopos.

Enimuero vt conſtaret, non ſine neceſſitate, ipſiusque eccleſiae inſigni vtilitate, translationem fieri, olim quidem cauſa deferenda ad metropolitanum fuerat, et ſynodum epiſcoporum prouincialium, vt conſtat ex *can.* 27. CONCIL. CARTHAG. relato a GRATIANO *cauſ. VII.* q. *I. can.* 37. qui auſu proprio ad aliam tranſiret eccleſiam, vtraque priuetur. *cap.* 3. *h. t.*

§. CCCLXXXI.

§. CCCLXXXI.

Ad iura pontificis.

Sed ex quo tempore ſynodi prouinciales incepere eſſe rariores, et recurſus ad ſedem romanam indies euaderet frequentior, haec quoque translationis cauſa tanquam *cauſa ardua* a ſede apoſtolica reſeruari coepit. Enimuero inter dictatus Gregorii VII. et hic refertur: *quod papae liceat de ſede ad ſedem cogente neceſſitate epiſcopos transferre.*

Vid. Flevry *diſc. IV. ad hiſtor. eccleſ.* §. 2.

§. CCCLXXXII.

Aduentitia pertinet.

Quid quod Innocentii III. aetate haec translationis reſeruatio adeo inualuerit, vt eam ipſe hic pontifex ex *iure diuino* his verbis repetendam duxerit *cap.* 2. *h. t. quum fortius ſit ſpirituale vinculum, quam carnale, dubitari non debet, quin omnipotens ſpirituale coniugium, quod eſt inter epiſcopum, et eccleſiam, ſuo tantum iudicio reſeruauerit diſſoluendum:* conſtare vero ait porro, papam eſſe vicarium Ieſu Chriſti, adeoque *non tam inſtitutione canonica quam inſtitutione diuina* ſoli pontifici romano translationem eſſe reſeruatam. Verum miſſis his ambagibus, ad id ſolum adtendamus, ius transferendi epiſcopos eſſe inter iura papae aduentitia referendum.

Acceſſit ex CONCORDATIS NATIONIS GERMANIAE §. II. noua per germaniam diſciplina, et reſeruatio, ius ſcilicet translatione epiſcopi a pontifice facta, vacanti hac ratione ſedi prouidendi de nouo praeſule ſoli romano pontifici, ſublata eo caſu omni et electione, et poſtulatione, indultum eſt.

§. CCCLXXXIII.

Ad translationem conſenſus transferendi requiritur.

Praeter auctoritatem papae ad faciendam rite translationem multi etiam *patroni conſenſum* requirunt, quod an ex canonibus probari poſſit, vehementer ambigo. Alia eſt ratio ipſius *transferendi*, cuius ego conſenſum in translatione ſuſcipienda omnino neceſſarium iudico, vt ne aut iure ſuo inuitus priuetur, aut cum alia eccleſia nolens coniugii ſpiritualis vinculo adligetur.

Vſu notorio receptum eſſe teſtatur ESPEN *Iur. eccleſ. P. I. t. XV. c. IV. §.* 21. quod ſine conſenſu regis, qui iure nominandi ad epiſcopatus in ſuo regno gaudet; translationes fieri nequeant. Idem dicendum eſt de capitulis eccleſiarum cathedralium in Germania, quibus inuitis ius eligendi ſine violatione concordatorum per translationem auferri nequit.

§. CCCLXXXIV.

Aliquando tamen etiam inuitus transferri poteſt.

An autem etiam *inuitus* epiſcopus quum id vtilitas eccleſiae maior, aut neceſſitas ſuaſerit,

ſerit, à pontifice ad aliam transferri eccleſiam poſſit; diſputatum eſt. Ego non ambigo: *Ordinamus*, inquiunt Patres Concilii Constantiensis, *et ſtatuimus, inuitorum epiſcoporum, et ſuperiorum translationes absque magna et rationabili cauſa, quae vocata parte cognita fuerit, et deciſa de conſilio S. R. E. cardinalium, et maioris partis eorundem, et cum ſubſcriptione fieri non debere. ſeſſ. XXXIX. ap.* Hardvin. *tom. VIII. col.* 859.

§. CCCLXXXV.

Translocatio definitur.

Eſt etiam translationis inuoluntariae quaedam ſpecies, quam *translocationem* vocant, quae a translatione in eo differt, quod hac epiſcopus de minori ad maius prouehatur, vt dicitur *can.* 24. *diſt. XCIV.* illa autem fieri cenſeatur, quum poenae cauſa a digniori quadam ſede ad inferiorem detruditur.

Fateor huius translationis vix vllum hodie extare veſtigium; vid. *cap.* 4. *h. t.* ad eam tamen reſpicere iudico Isidorvm *in can.* 9. *diſt. LXXXI.*

ci diaconis ſubiiciantur, diaconi presbyteris, presbyteri epiſcopo, epiſcopus chriſto, vt ipſe Patri.

§. CCCXC.

Praerogatiua I.) ORDINIS 1.) *quoad clerum ſecularem.*

Eſt autem ſumma cleri partitio in ſecularem, et regularem, quorum hic ab eo vitae communione ad certam regulam adtemperatae diſcernitur. (ſup. §. 282.) Ex ratione praecedentiae ſuperius a nobis ſtabilita (§. 388.) perſpicuum eſſe arbitror, *clerum ſecularem*, non modo epiſcopo ſuo, veluti primario diuini miniſterii hierarchae, coniunctum priorem ceteris *regularis cleri* corporibus tueri locum; ſed et *ſingulos* eccleſiarum rectores *ſingulis regularibus* praeeminere.

§. CCCXCI.

Idem.

Ex eadem porro ratione, quia ſunt *eccleſiarum cathedralium capitula* epiſcopis ſuis viciniora quam *capitula collegiatarum*, haec illis ordinis praerogatiua concedere neceſſe eſt. Alii autem ex ordine cleri ſecularis, quo maiore quis dignitate in eo praefulget, ita prae ceteris eminet, quos gradus ſingulos perſequi nunc non vacat.

§. CCCXCII.

§. CCCLXXXVIII.

Fundamentum maioritatis.

Quum autem omnis praecellentia in ſocietate quapiam non aliud habere poſſit fundamentum, quam iurium ſocialium quantitatem, quae ex munere, quod quisque in ſocietate gerit, metienda eſt, haud difficulter quemuis intellecturum arbitror, maioritatis in eccleſia fundamentum eſſe munus, cui quisque praeeſt; eoque maiorem eſſe praecellentiae gradum, quo pluribus quis in ea iuribus, et grauioribus praeditus eſt.

§. CCCLXXXIX.

Primum ergo locum tenet; qui in ſacerdotio, deinde, qui in miniſterio exiſtunt.

Quum igitur omnes functiones eccleſiaſticae, et iura iisdem adnexa ex duplicis hierarchiae notione profluant (*P. I. ſect. I. cap. 9.*) patet, *epiſcopos*, et *presbyteros* horum tamen illis ſubordinata poteſtate primum locum obtinere, vtpote quorum poteſtas in conficiendo euchariſtiae myſterio verſatur; proximum his locum illi tenent, qui in miniſterio exiſtunt; quorum hic ordo, vt *diaconus* praecedat *ſubdiaconum*: hic reliquos in *minoribus ordinibus* conſtitutos.

Atque hanc eſſe vetuſtiſſimam eccleſiae diſciplinam, nos docet Ignatius *in epiſtol. ad ſmyrn.* ſcribens: *Omnia veſtra decenti ordine perficiantur in Chriſto: lai-*

ſuper negotiis epiſcoporum, et regularium. vid. Concil. Trid. *ſeſſ. XXV. cap.* 13. *de regular.*

§. CCCXCV.

II.) Ivrisdictionis.

Hactenus de *hierarchia ordinis.* Sequitur ea, quam *iurisdictionis* vocant, de qua non magis laborandum, cognito iam proedriae fundamento, (*ſup.* §. 388.) Etenim primum in vniuerſa eccleſia locum *romano pontifici* tribuamus neceſſe eſt (*P. I. ſect. I.* §. 98.) cuius tamen auctoritas et ſtatutis patrum, et conciliorum canonibus eſt adtemperanda. Hunc ordine excipiunt *patriarchae, primates*, et *metropolitae*, poſt hos *epiſcopi* pleniſſimam in ſuas dioeceſes poteſtatem obtinent, atque in ea proedriam determinant. (*ſup.* §. 394.)

§. CCCXCVI.

Exemtio *definitur.*

At frequens eſſe coepit ſubinde a iurisdictione ordinarii exemtio, quae hoc loco nobis eſt *independentia a poteſtate et iurisdictione ordinarii cum immediata ſubiectione ſedi apoſtolicae*: qua in re imprimis animaduertendum eſt, de triplici nobis exemtione ſermonem fore, 1.) *monaſteriorum* alia, 2.) alia *capitulorum*, et 3.) *perſonarum ſingularium*, quarum quaeuis

ad

§. CD.

Seculo primum XI. fuit inuecta.

Atque haec diſciplina eccleſiae fuit vsque ad XI. ſeculum. Etenim nullum hactenus genuinum monumentum ſeculo XI. vetuſtius productum eſt, quod eiusmodi exemtiones in vſu fuiſſe demonſtraret. Huius demum aetatis ſcriptores de exemtionum licentia conqueſtos fuiſſe conſtat luculento argumento, quod aut tum demum natas exemtiones, aut tam profuſe datas, vt multorum querelas excitaret.

Qui exemtionum originem ad S. GREGORIVM referunt, aut *ſynodo charthaginenſi* ſub BONIFACIO dictae vrbis epiſcopo a. 524. celebratae eandem tribuunt, vehementer falli oſtendit ESPEN *cit. loc. cap. IV. §. 7. ſeqq.*

§. CDI.

Lamentationes S. BERNARDI *contra hos abuſus.*

Non poſſum, quin S. BERNARDI *tract. de mor. et offic. epiſc. cap.* 9. duodecimi ſeculi ſcriptoris meminerim, ita autem ille: *Miror quosdam in noſtro ordine monaſteriorum abbates hanc humilitatis regulam odioſa contentione infringere, et ſub humili, quod plus eſt, habitu, et tonſura tam ſuperbe ſapere, vt quum ne vnum quidem verbulum de ſuis imperiis ſubditos ſuos praetergredi patiantur, ipſi propriis obedire contemnant epiſcopis. Spoliant eccle-*

ſias, vt emancipentur, redimunt ſe, ne obediant, non ita Chriſtus. Ille ſiquidem dedit vitam, ne perderet obedientiam, qua iſti, vt careant, totum fere ſuum, ſuorumque victum expendunt. Quid hoc eſt praeſumtionis, o Monachi! neque enim, quia praelati monachi, ideo non monachi.

§. CDIII.

Idem.

Incommoda harum exemtionum egregie idem deſcribit S. BERNARDVS *ad* EVGENIVM P. *Nolo autem*, inquit: *praetendas mihi fructum emancipationis ipſius. Nullus eſt enim, niſi quod inde epiſcopi inſolentiores, monachi etiam diſſolutiores fiunt. Quid et quod pauperiores? Inſpice diligentius talium vbique libertorum et facultates et vitas, ſi non pudenda admodum et tenuitas in his, et in illis ſecularitas inuenitur. Matris noxiae libertatis gemina ſoboles haec. Quidni peccet licentius vagum, et male liberum vulgus, quum non ſit, qui arguat? . . . non eſt arbor bona, faciens fructus tales inſolentias, diſſolutiones, dilapidationes, ſimultates, ſcandala, odia: quodque magis dolendum, inter eccleſias inimicitias graues, perpetuasque diſcordias. Vides, quam verus ſit ſermo ille: omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Quid ſi forte ne licet? ignoſce mihi, non facile adducor conſentire, quod tot illicita parturit.* S. BERNARDVS *lib. III. conſider. cap.* 4.

§. CDIII.

Tum remedia fuere quaeſita.

His malis vt obuiam iret, ſaepius ſolicitam eccleſia operam impendiſſe videbatur. Tentarunt patres in duobus CONCILIIS LATERANENSIBVS ſub ALEXANDRO III., et INNOCENTIO III. congregati mutuis epiſcoporum, et exemtorum querelis finem imponere, ſed irrito conatu. Poſtea in CONCILIO VIENNENSI initio ſeculi XIV. celebrato actum eſt *de reuocandis exemtionibus, reſtituendoque epiſcopis vetere in religioſas familias, quae in eorum dioeceſibus agerent, iure; propterea quod ferrentur ab epiſcopis variae querelae contra exemtos, a quibus epiſcopalis ordinis auctoritatem contemni, pluraque contra fas ſub exemtionum clypeo pertentari expoſtulabant.* RAYNALDVS *in append. ad ann.* 1312. *num.* 24.

§. CDIV.

Sed fruſtra.

Sed fruſtra; exemtionibus enim his quanta acceſſio facta fuerit, quum ſchismate ſcinderetur eccleſia, vix dici poteſt, dum quisque pontificum, ſuae vt rei conſuleret, hoc genere fauoris potentiſſimum quemque ſibi conciliare ſtuderet. vid. MARTINI V. *bulla de exemtion. in ſeſſ.* 43. CONCIL. CONSTANT. vulgata apud HARDVINVM *collect. concil. t. VIII. col.* 873.

§. CDV.

Poſtulata exemtionum abrogatio.

Ita perdurauit malum vſque ad CONCILII TRIDENTINI tempora: docet id nos *conuentus praelatorum* a PAVLO III. congregatus ad corrigendos abuſus, in ſynodo poſtea reformandos. *Alius abuſus magnus, et minime tolerandus*, inquiunt praelati, *quo vniuerſus populus chriſtianus ſcandalizatur, eſt ex impedimentis, quae inferuntur epiſcopis in gubernatione ſuarum ouium, maxime in puniendis ſceleſtis, et corrigendis. Nam primo multis viis eximunt ſe mali homines, praeſertim clerici a iurisdictione ſui ordinarii. Deinde ſi ſunt exemti, confugiunt ſtatim ad poenitentiariam, vel ad datariam, vbi confeſtim inueniunt viam impunitati, et, quod peius eſt, ob pecuniam praeſtitam .... Tollantur hae maculae, quibus ſi daretur quispiam aditus in quacunque hominum republica, aut regno, confeſtim, aut paulo poſt in praeceps rueret, nulloque pacto diutius conſtare poſſet, et tamen putamus nobis licere, vt per nos in chriſtianam rempublicam inducantur haec monſtra.*

§. CDVI.

In CONCILIO TRIDENTINO.

Ac Germaniae quidem *epiſcopi*, principesque exemtiones omnes tollendas eſſe cenſuerunt. Haec enim ſunt ARTICVLI IV. ab eis de reformatione SYNODO TRIDENTINAE obla-

ti verba: *reuocandas omnes exemtiones contra iura communia paſſim conceſſas, monaſteriaque omnia ſub epiſcopi poteſtate conſtituenda, ſub cuius ſunt dioeceſi.* Verum pia haec deſideria exoptato effectu caruere, aliudque obtentum fuit nihil, niſi quod SYNODVS TRIDENTINA eiusmodi exemtiones, pluribus eam in rem editis decretis, varia ratione circumſcripſerit, et limitauerit.

Apologiam exemtionis regularium in ſe ſuſcepit PALLAVICINVS *in hiſt.* CONCIL. TRID. *l. XII. c.*13. *§.* 8. hiſce verbis: *haud inficior*, inquit, *vnum ex emolumentis, quae regularium immunitas ſecum fert, in eo ſitum eſt, quod auctoritatem ſedis apoſtolicae ſuſtineat ſecundum inſtitutionem Chriſti et eccleſiae bonum, quum in comperto ſit, omne monarchiae regimen, quo ſe illaeſum tueatur, opus habere in ſingulis prouinciis aliquo praeſidio eius: modo ſubditorum, qui principi per ſe ac perpetuo illis dominanti nequaquam ſubiiciantur.* Iudicent alii de huius nouae philoſophiae veritate et ſoliditate.

§. CDVII.

Quod tamen eas ſolum limitauit.

Et quidem 1.) exemti clerici ſeculares omnes, regulares extra monaſterium degentes, ſi deliquerint, ab ordinario loci, *tanquam a ſede apoſtolica delegato*, quoties et quando opus fuerit, etiam extra viſitationem puniri et corrigi poſſunt. *ſeſſ. VI. cap.* 3. *de reform. ſeſſ. XIV. cap.* 4. *de reform.* 2.) quo iure vtendum etiam eſt in eos regulares, qui ſtudiorum cauſa ad vniuerſitates mittuntur, niſi in conuentibus regularibus habitent. *ſeſſ. XXV. cap.* 4.

de regular. 3.) Quodſi regularis intra clauſtra degens, et extra ea tamen ita notorie deliquerit, vt populo ſcandalo ſit, epiſcopo inſtante puniri a ſuo ſuperiore, aut ad poenam epiſcopo tradi debet. *ſeſſ. XXV. cap.* 14. *de regular.* 4.) in cauſis ciuilibus mercedum et miſerabilium perſonarum omnes, quomodocunque exemti coram ordinario loci conueniri et compelli poſſunt. *ſeſſ. VII. cap.* 14. *de ref.*

§. CDVIII.

Quae limitationes recenſentur.

Porro 5.) nulla exemtione quidpiam impediente obligantur regulares etiam exemti legibus epiſcoporum circa miſſae aut feſtorum dierum celebrationem, expoſitionem et circumgeſtationem venerabilis, atque alia eiusdem generis. *ſeſſ. XXII. decret. de obſeru. et vitand. in celebrat. miſſar. ſeſſ. XXIV. cap.* 11. *de reform. ſeſſ. XXV. cap.* 12. *de regul.* 6.) cenſurae et interdicta ab ordinariis lata etiam in eccleſiis regularium promulganda ſunt, et ſeruanda. *ſeſſ. XXV. cit.* 7.) nullus regularis ad populum verba facere poteſt, etiam in eccleſia monaſterii, ſine venia epiſcopi. *ſeſſ. VI. cap.* 2. *et ſeſſ. XXIV. cap.* 4. *de reform.* 8.) nullus confeſſiones ſecularium audire, niſi adprobatus ſit ab epiſcopo. *ſeſſ. XXIII. cap.* 15. *de reform.* 9.) omnes a proprio epiſcopo ſacros ordines accipere debent. *ſeſſ. cit. cap.* 8. 10.) qui animarum curam habent perſonarum ſecularium, ſubſunt immediate in iis, quae ad dictam

cu-

curam et Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, iurisdictioni, viſitationi et correctioni epiſcopi. *ſeſſ. XXV. cap.* 11. *de ref.* add. BENEDICT. XIV. *conſtitut.* FIRMANDIS. *cap.* 2. vid. CORP. NOST. IVRIS ECCLES. BOH. ET. AVST. *pag.* 74. *ſeqq.*

§. CDIX.

II.) CAPITVLORVM.

Ad exemplum monaſteriorum eximi quoque coeperunt *capitula eccleſiarum cathedralium*, et *academiae*. Haſce vero exemtiones ſeculo XII. nondum fuiſſe vſitatas, ex eo colligas, quod nulla earum a ſcriptoribus eius aetatis facta ſit mentio, quum de monachorum exemtionibus frequentes fuerint eorundem querelae, vt vidimus. Proximum igitur vero eſt, eas poſt ea tempora monachorum imitatione inualuiſſe, deſerta vitae communione, quam ſancte antiquitas colebat.

Vid. VAN-ESPEN. *P. III. iur. eccleſ. vniu. tit. XII. cap. IV.* §. 51. Eſſe autem hoc genus exemtionum maxime odioſum, agnouit *Cardinalis Lotharingiae* hisce verbis: *nullam peſtem a ſe magis noxiam putari, quam huiusmodi immunitatem clericorum collegiatorum, quum plura membra ſine capite euadant monſtrum*, vt refert PALLAVICINVS *in hiſt.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIII. cap.* 3.

§. CDX.

§. CDX.

Has quoque exemtiones tridentinum.

Enorme hoc genus exemtionis, quum pro circumſtantiarum ratione tollere omnino CONCILIVM TRIDENTINVM non poſſet, varia tamen media huic abuſui moderando idonea praeſcribit, et praeprimis conſtituit. 1.) *vt epiſcopis vbique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par eſt, eisque in choro, et in capitulo, in proceſſionibus, et aliis actibus publicis ſit prima ſedes, et locus, quem ipſi elegerint, et praecipua omnium rerum agendarum auctoritas. ſeſſ. XXV. cap. 6. de reform.* Nec immerito id quidem, quum enim fieri omnino nequeat, quin epiſcopus cleri ſui caput ſit, ac pater habendus, nulla quoque exemtione id effici poteſt, vt ne epiſcopo exhibeantur ea, quae *honoris* ac *reuerentiae* ſunt, non magis ſane, quam ſoluta patria poteſtate fas eſt filio, officia reuerentiae negare patri, quae natura praeſcribit.

§. CDXI.

Varia ratione limitauit.

Dein 2.) *ſi epiſcopi canonicis aliquid ad deliberandum proponant, nec de re ad ſuum, aut ſuorum commodum ſpectante agatur, epiſcopi ipſi capitulum conuocent, vota exquirant, et iuxta ea concludant.* Quoniam enim non obſtante quacunque exemtione integra manere debeat epiſcopo dioeceſis ſuae cura et capitulum

ei

ei vi inſtitutionis ſuae auxilio eſſe debeat, conſequens eſt, penes epiſcopum ius eſſe, canonicos, vtut ab eius iurisdictione immunes, exigente id eccleſiae vtilitate congregandi. *ſeſſ. XXV. cit.*

§. CDXII.

Idem.

Sanxit vlterius 3.) ſacra ſynodus temperandae exemtionis cauſa, vt capitula cathedralium, et aliarum maiorum eccleſiarum, illorumque perſonae, quomodocunque exemtae, et exemta, ab epiſcopis toties, quoties opus fuerit, viſitari, corrigi et emendari, *etiam auctoritate apoſtolica*, poſſint; *ſeſſ. VI. cap. 4. de ref.* vt porro decretum Pavli III. obſeruetur non ſolum in viſitatione, ſed et quoties ex officio et ad petitionem contra aliquem ex contentis in dicto decreto procedat. *ſeſſ. XXV. cap. 6. de ref.*

§. CDXIII.

III.) Personarvm *ſingularum.*

Ad exemplum religioſorum, canonicorumque *ſingulares* quoque *perſonae*, ſeu *ſeculares*, ſeu *regulares* diuerſo titulorum inuolucro libertatem ſibi a ſubiectione epiſcopis ſuis debita impetrare coeperunt, quas exemtiones perturbationem in epiſcoporum iurisdictione excitare, et exemtis occaſionem laxioris vitae praebere deplorat synodvs tridentina, easque

hac de cauſa iuſtos intra limites coercuit. *ſeſſ. XXIV. cap. 11. de reform.*

§. CDXIV.

Poteſtas epiſcopis in exemtos tributa eſt iam ordinaria.

Quoniam hiſce tridentinis decretis epiſcopis non tam noua poteſtas fuit conceſſa, quam vetus reſtituta; atque quum aliunde conſtat, quam ſollicite eius ſynodi patres dederint operam, vt epiſcopis temporum et hominum iniuria pene conculcatam in ſuos poteſtatem reſtituerent; conſequi inde recte docent interpretes, *delegatam* illam a Tridentina synodo, aliisque conſtitutionibus pontificum in exemtos iurisdictionem *ordinariae* aequipollere, atque inde fauorabilem, *lataeque interpretationis* eſſe; porro eo minus quidquam ea ordinariae derogari, vt potius hanc confirmet, quaſi exemtio omnis ſublata foret. vid. Van-Espen. *in repagul. canon.*

§. CDXV.

De exemtione, regvla I.

Ex iis, quae hactenus de exemtione ab ordinaria epiſcopi poteſtate propoſita ſunt, conſequitur 1.) de iure communi ordinariorum intentio eſt fundata quo ad iurisdictionem; adeoque, ſi priuilegium per ſe ſufficiens, quando ſolo priuilegio ſe defendunt, vel ſaltem tale, quod praeſcriptioni canonicae cauſam praeſtet.

ſtet, non exhibuerint, ordinarii ſua iurisdictione in eos vti poſſunt libere, donec de praeſcriptione canonica fecerint plenam fidem.

Certiſſimi iuris eſt, eos, qui priuilegio quodam gaudent, ita oportere priuilegiorum ſuorum ſeruare tenorem, quod eorum metas minime transgredi videantur. De hoc vero quum conſtare nequeat epiſcopo, niſi inſpicienda dentur priuilegia, conſequens eſt, vt priuilegia ab illis, qui exemtionem praetendunt, epiſcopis inſpectionem poſtulantibus exhibenda ſint. *cap.* 4. *de fid. inſtrum. cap.* 8. *de priuil. cap.* 7. *eod. in VI.*

§. CDXVI.

Regvla II.

Deinde 2.) exemtiones, tanquam iuri communi aduerſae, odioſae ſunt, et hierarchiae eccleſiaſticae inimicae, auferentes ſcilicet ordinariis locorum auctoritatem ſuam: odia vero reſtringi oportere, quaeque a iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam eſſe trahenda, regulae iuris canonici notiſſimae docent; palam igitur eſt, quod paſſim traditur, materiam exemtionis eſſe ſtricte accipiendam. vid. *cap.* 15. 28. *de reg. iur. in VI.*

Atque hinc conſequens eſt a.) vt licet exemtum ſit monaſterium, eccleſiae tamen, et capellae a monaſterio dependentes non ſint immunes, niſi earum quoque expreſſe facta fuerit mentio. Pari ratione b.) nihil impedire, quo minus exemtus ratione delicti commiſſi, aut contractus initi in loco non exemto conueniri coram ordinario poſſit. vid. *cap.* 17. *de priuil. cap.* 1. *eod. in VI.* concil. trid. *ſeſſ. VII. cap.* 14. *de reform.* Porro c.) reſcri-

reſcriptum ſedis apoſtolicae contrarium canoni concilii oecumenici cenſendum ſubreptitium, niſi expreſſe canoni ſit derogatum. *cap.* 3. *de capell. monach.*

§. CDXVII.

REGVLA III.

Non minus 3.) perſpicua ex dictis eſt interpretum regula: exemtum ſub vna qualitate non cenſeri propterea exemtum ſub alia qualitate conſideratum: quam quidem regulam non INNOCENTIVS modo *P. III.* ſed et TRIDENTINI PATRES probarunt. *cap. cum capella. de priuil. cap.* I. *eod. in VI.* CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* II. *de reform.* Ex quo dilucide colliges, exemtionem regularibus indultam extendi haud poſſe ad eos, vt cooperatores, et ſubſidiarios praelatorum, non magis ſane, quam exemtio canonicorum, aut academicorum eis prodeſt, quum functiones hierarchicas obeunt, *arg. cit. cap. cum capella. de priuil.*

§. CDXVIII.

REGVLA IV.

Dein 4.) ratione non minus, quam iure fundata eſt haec interpretum regula: tametſi ſummus pontifex in ſuam recipiat protectionem quempiam, non conſequi ex eo, vt iurisdictioni epiſcopi ſubtrahatur. *Neque enim, ſi ad indicium perceptae protectionis cenſus perſoluatur ex hoc iuri dioeceſani epiſcopi aliquid*

vide-

videtur eſſe ſubtractum, verba ſunt ALEXANDRI III. *cap. 8. de priuil. addé cap. 18. eod.*

TITVLVS XXXV.

DE PACTIS.

TITVLVS XL.

DE HIS, QVAE VI METVSVE CAVSA FIVNT.

TITVLVS XLI.

DE IN INTEGRVM RESTITVTIONE.

TITVLVS XLII.

DE ALIENATIONE IVDICII MVTANDI CAVSA.

§. CDXIX.

RES ECCLESIASTICAE *ſunt vel* SPIRITVALES.

Hactenus ea, quae ad PERSONAS *eccleſiaſticas* pertinent, quantum quidem de his in

Inſtit. iurispr eccl. P. II. Q de-

reſcriptum ſedis apoſtolicae contrarium canoni concilii oecumenici cenſendum ſubreptitium, niſi expreſſe canoni ſit derogatum. *cap.* 3. *de capell. monach.*

§. CDXVII.

REGVLA III.

Non minus 3.) perſpicua ex dictis eſt interpretum regula: exemtum ſub vna qualitate non cenſeri propterea exemtum ſub alia qualitate conſideratum: quam quidem regulam non INNOCENTIVS modo *P. III.* ſed et TRIDENTINI PATRES probarunt. *cap. cum capella. de priuil. cap.* I. *eod. in VI.* CONCIL. TRIDENT. *ſeſſ. XXIV. cap.* II. *de reform.* Ex quo dilucide colliges, exemtionem regularibus indultam extendi haud poſſe ad eos, vt cooperatores, et ſubſidiarios praelatorum, non magis ſane, quam exemtio canonicorum, aut academicorum eis prodeſt, quum functiones hierarchicas obeunt. *arg. cit. cap. cum capella. de priuil.*

§. CDXVIII.

REGVLA IV.

Dein 4.) ratione non minus, quam iure fundata eſt haec interpretum regula: tametſi ſummus pontifex in ſuam recipiat protectionem quempiam, non conſequi ex eo, vt iurisdictioni epiſcopi ſubtrahatur. *Neque enim, ſi ad indicium perceptae protectionis cenſus perſoluatur ex hoc iuri dioeceſani epiſcopi aliquid*

vide-

§. CDXXI.

Pactvm *definitur.*

Sed et per *actus inter viuos* adquiſitiones, et alienationes rerum eccleſiaſticarum fieri ſolent. Eorum actuum *ſpecies* pariter in Libro *III. ad* Titvlos *XIV. et ſeq. vsque ad* Titvl. *XXIV.* recenſuimus. Hoc loco iam nobis ſupereſt, vt *de genere*, id eſt, de Pacto exponamus. Eſt autem Pactvm *generatim acceptata promiſſio*, ſeu vt Vlpianvs definit, *duorum pluriumue in idem placitum conſenſus*, in *l.* 1. §. 2. *D. h. t.* Isidorvs *cap.* 2. *de V. S.* perperam, *quaſi ex pace* factum ait.

§. CDXXII.

Ex omni pacto obligatio naſcitur.

Ex omni pacto perfectam oriri obligationem, ſi modo neque paciſcentium ſtatus, neque ipſius rei qualitas impediat, philoſophia iuris perſpicue demonſtrat, nullo pactum inter et contractum, nullo aliarum conuentionum adhibita diſcrimine.

§. CDXXIII.

Principia iuris canon. de pactis.

Ius eccleſiaſticum 1.) hanc naturae ſimplicitatem plerumque imitatur quidem, neque tamen 2.) a iurisprudentiae ciuilis placitis

Q 2 om-

omnino recedit: quaedam etiam 3.) ex ratione ſtatus, et ſyſtematis eccleſiaſtici vtrique ab eccleſia adiecta fuiſſe conſtat.

§. CDXXIV.

I.) Ius naturae.

Ius naturae in paciſcendo ſimplicitatem plerumque imitatur, vt dixi, ex quo conſequens eſt 1.) vt ſcrupuloſa illa romanorum ſtipulationis ſolemnitas non ſit adtendenda, adeoque 2.) ab hoc iure alienum haud ſit alterum pro altero paciſci, et 3.) factum alterius promittens non omnino nihil agat. *cap.* 3. *h. t.*

Quod pactum de viuentis hereditate tum adquirenda, tum remittenda iuramento firmatum, ſeruari debeat, principiis iuris canonici conſonat. *cap.* 2. *h. t. in VI.* et *cap.* 28. *de iureiur.* add. LEYSER *in meditat. ad pandect. ſpecim. XLV. meditat. I. item ſpecim. XL.*

§. CDXXV.

II.) Ius ciuile.

Quoniam tamen a iure ciuili non omnino recedit, intelligi poteſt 1.) ne iure quidem canonico pactum nudum obligationem ciuilem, ſeu actionem in foro producere, 2.) in contractibus innominatis ſupereſſe locum poenitentiae, 3.) diſcrimen inter contractus bonae fidei, et ſtricti iuris non omnino eſſe ſublatum,

tum, 4.) multo minus contractuum in reales, conſenſuales, et literales diuiſionem eſſe incognitam. *cap. fin. depoſ.*

§. CDXXVI.

III.) Status eccleſiae.

Quia porro ab eccleſia quaedam ex ratione ſtatus, et ſyſtematis eccleſiaſtici ſupplendi, corrigendi, et interpretandi cauſa adiecta ſunt, perſpicuum eſt, 1. paciſci monachos, et religioſos, et paciſcendo ſibi adquirere haud poſſe, 2.) inutilem eſſe contractum de rebus eccleſiae alienandis non ab eo, aut non eo modo initum, quo id per canones fieri oportet, 3.) inualidam eſſe pactionem, quae cum periculo animae eſt coniuncta, aut 4.) turpitudinem inuoluit, quaeque 5.) eccleſiam damno adficit, aut 6.) ſtatui eccleſiaſtico repugnat, vel 7.) in praeiudicium tertii, vel 8.) praeiudicium ſuperioris initum eſt. *cap.* 4. *et* 5. *h. t. cauſ. XXII. q. IV. can.* 5. *cap.* 12. *de foro comp. cap.* 5. *et* 8. *de transact. cap.* 8. *de cenſ. cap.* 19. *et* 22. *de iureiur.*

§. CDXXVII.

Corollaria:

Quae quum ita ſint, haud difficile fuerit intelligere ſequentes Positiones, I.) quum naturae praecepta immutabilia ſint, perſpicuum eſt, nullam pactionem naturali iure illici-

licitam et inualidam, iure canonico validam eſſe cenſendam: contra, quum *naturalia* tamdiu robur ſuum obtineant, quamdiu eis derogatum non eſt, ſequitur, ſi quae eorum ita comparata ſint, vt nihil eorum deſit, quae ad perfectionem naturalis ratio exigit, vſque eo in foro etiam eccleſiaſtico, ſeruanda eſſe, dum luculenter probatum fuerit, poſitiuo iure vim eis ademtam fuiſſe; iurisprudentiae adeo naturalis intelligentia quam ſit canonum ſtudioſo neceſſaria, hinc ſatis puto liquere.

§. CDXXVIII.

Idem.

Quum porro II.) canones legum ſcita imitari haud dedignentur, horumque non ſit tanta poteſtas, vt leges extra papae territorium abrogare poſſint, euidens eſt, pacta ſecundum leges contracta, vbi canones nihil diſponunt, vtroque in foro tanquam valida cenſeri. At quum canonibus ſeu remiſſum aliquid de iis eſt, quae exigunt leges, aut his incognitum adiicitur, ſtatutis locorum, et moribus vſu probatis vtendum eſſe ratio dictat.

Confer. HEINNECCII INSTITVT. *lib. III. ad tit. XIV. XVI. ſeq.* PANDECT. *lib. II. tit. XIV.*

§. CDXXIX.

§. CDXXIX.

Reſtitvtio in Integrvm *definitur*.

Adquiſitione vel alienatione rerum laedi quoque poteſt eccleſia: quo in caſu videndum eſt, an reſtitutionis in integrum beneficio, per leges et canones conceſſo, damnum reparari non poſſit. Eſt autem Restitvtio *in integrum*, quatenus a iudice petitur, *redintegrandae rei vel cauſae actio*: quatenus datur, *cauſae iure ſtricto amiſſae ob laeſionem redintegratio.*

§. CDXXX.

Axiomata de ea.

Itaque ad petendam et obtinendam reſtitutionem in integrum requiritur, 1.) vt negotium ipſo iure ſit validum, 2.) vt probetur laeſio notabilis; minima enim non curat praetor, 3.) vt non ſuperſit remedium ciuile ordinarium, niſi quod minoribus conceſſum ſit, vt eligant beneficium praetoris, ſi iſtud ſit pinguius et facilius remedio ordinario, 4.) vt denique fiat cauſae cognitio.

Ceterum ſunt negotia quaedam, in quibus, quum ſecundum canones perfecta ſunt, beneficium reſtitutionis locum iam non habet. Ex quo genere ſunt *matrimonium* ob indiſſolubilem huius negotii naturam: *profeſſio in religione* probata valide facta, et quinquennii ſilentio confirmata.

§. CDXXXI.

Cauſae reſtitutionis ſunt I.) Metvs.

Cauſae iuſtae reſtituendi ſunt, I.) **Metvs** *grauis*, et *iniuſtus*, cum actus tali metu extortus ſummo iure pro valido habetur; quippe ius canonicum a ciuili non prorſus recedit, et diſcrimen inter contractus bonae fidei, et ſtricti iuris non eſt per canones omnino ſublatum: (ſup. §. 425.) atqui vero iure ciuili contractus negotiaque ſtricti iuris ſubſiſtebant, etiamſi metu adactus quis contraxiſſet, donec praetor edixerit. *Quod metus cauſſa geſtum erit, ratum non habebo l.* 1. *D. quod metus cauſ.*

Ceterum ſunt quaedam *negotia ob metum ipſo iure nulla* ita 1.) qui metu graui monaſterio ſeſe mancipauit, et profeſſionem edidit, iure decretalium inter annum reclamare tenebatur, quod iure nouiſſimo ad quinquenium eſt extenſum, 2.) ſponſalia metu extorta non ſubſiſtunt, multoque minus, 3.) matrimonium, 4.) abſolutio vi maiori extorta nullius eſt momenti, 5.) reſignatio beneficii, et eiuratio eccleſiae extorta, irrita pronunciantur, 6.) confeſſio flagellis extorta nihil adfert praeiudicii confitenti, 7.) iuramentum tamen ſeruari volunt canones, ſi ſalua ſalute aeterna ſeruari poſſit, abſolutionem tamen non denegant. *cap.* 1. *et* 2. *de regular.* Concil. Trid. *ſeſſ. XXV. cap.* 19. *de regular. cap.* 13. 15. 28. *de ſponſal. arg. cap.* 6. *eod. cap.* 8. *et* 15. *de iureiur. cap.* 2. *eod. in VI.*

§. CDXXXII.

§. CDXXXII.

II.) Dolvs.

Dein II.) Dolvs *malus*; licet enim *bonae fidei contractus* ob *dolum cauſam dantem* ſint ipſo iure nulli, *ob incidentem* actione ordinaria ex contractu purgandi; *ſtricti* tamen *iuris negotia*, ſiue inciderit dolus, ſiue cauſam contrahendo dederit, ipſo iure ſubſiſtunt, niſi quod praetor ſtatuerit: *Quae dolo malo facta eſſe dicentur, ſi de his rebus alia actio non erit, et iuſta cauſa eſſe videbitur, iudicium dabo l.* I. *§.* I. *D. de dol. malo.*

§. CDXXXIII.

III.) Alienatio *iudicii mutandi cauſſa.*

Iuſta quoque eſt III.) reſtituendi cauſa Alienatio *iudicii mutandi cauſſa facta; nam omnibus modis proconſul id agit, ne cuius deterior cauſa fiat ex alieno facto; hinc ſi quis alienando reus alium nobis aduerſarium ſuo loco ſubſtituerit, idque data opera in fraudem noſtram fecerit, tanti nobis in factum actione teneatur, quanti noſtra interſit, alium aduerſarium nos non habuiſſe. l.* I. *D. de alienat. iud. mut. cauſ.*

Ex qua colligit pontifex, ex reſcripto, contra primum poſſeſſorem impetrato, delegatum iudicem procedere poſſe contra ſecundum, in quem ad eludendum primum a primo interim res translata eſt. *cap.* I. *h. t. cap.* II. *de iudic.*

§. CDXLIII.

Effectus tranſactionis.

Conuentio legitime inita vtramque paciſcentium partem arcte, et firmiter obligat adeo, vt vna altera inuita recedere nequeat. Quum ergo tranſactio ſit deciſio controuerſiae in conuentione partium fundata, recte concluditur, huic conuentae deciſioni ineſſe renunciationem, quo fit, vt neque ob laeſionem, neque ob inſtrumenta nouiter reperta, neque per reſcriptum impugnari poſſit, nam reipublicae intereſt, lites deciſas non reſuſcitari. *l.* 78. §. *fin. dig. ad S. C. trebell.* et *arg. cap.* 20. *de ſent. et re iud.*

Atque adeo manifeſta eſt collectio, *concordata nationis germanicae*, vtpote vim pacti ex vtraque parte habentia, ita eſſe comparata, vt ferenda non ſit eorum ſententia, qui a pontifice romano ex *plenitudine*, vt aiunt, *poteſtatis* eis poſſe derogari, temere magis, an audacter adfirmare haud erubeſcunt. Ceterum confer. HEINNECCII PANDECT. *lib. II. tit. XV.*

§. CDXLIV.

Ius ſuum violentia perſequi maxime eſt prohibitum.

Quodſi in legitimis iudiciis temerarie litigandum non eſt, ſed omni modo quaerenda pacifica, amicabiliſque compoſitio, quanto magis deteſtanda erit eorum audacia, qui absque auctoritate legitima, altero inuito, ſibi ius di-

§. CDXLI.

Corollaria.

Ex hac definitione ſequitur 1.) quicunque pacifci non poſſunt, iis neque tranſigere permiſſum eſt. 2.) ſicut nemo ad paciſcendum, ita neque ad tranſigendum regulariter cogi poteſt, niſi quod iudicis officium nonnunquam exigat, vt partes ad concordiam et transactionem inducere conetur. *cap. fin. h. t.* 3.) praelatus eccleſiae ſine ſolennitatibus, pro caſu, quo alienatio eſſet prohibita et noxia, transactionem inire non poteſt.

§. CDXLII.

Ex definitione transactionis deducta.

Dein 4.) ſuper illis tantum rebus et iuribus tranſigere licitum eſt, quorum alienatio eſt in tranſigentium poteſtate, quorumque commercium canonibus non repugnat. Quare tranſigi non poteſt a.) ſuper rebus ſpiritualibus aut ſpirituali adnexis, quo pertinent *iure decretalium*, ius decimandi, patronatus, beneficia. *cap. 7. h. t.* Itemque b.) tranſigi non poteſt ſuper matrimonio iterum diſſoluendo; cum eius indiſſolubile vinculum obſtet.

§. CDXLVII.

Sed priuatis treugas et paces praeſcribunt.

A pace, et induciis conuentionalibus, quarum ineundarum facultas ad illos ſolos pertinet, quorum eſt ius belli, quam longiſſime diſtare *treugam*, et *pacem* ab eccleſia praeſcriptam omnes facile intelligunt. Eſt autem TREVGA *canonica ceſſatio*, ſeu *ſuſpenſio armorum certis anni temporibus*, *et diebus*. PAX vero *ſecuritas certis perſonis*, *manente bello*, *quo ad reliquas omnes a ſacris canonibus in perpetuum praecepta*, quae vtraque *canonica*, ſeu *legalis* vocari ſolet.

§. CDXLVIII.

Horum canonum hiſtoria.

Occaſionem canonicis his conſtitutionibus dedit belli priuati licentia, quae IVRIS MANVARII nomine iam hernicorum, imo Francorum regum, et imperatorum temporibus tam in Gallia, quam Germania innotuit. Solemne enim tunc praecipue in Germania non ſolum principibus, ſed etiam priuatis fuit, ius ſuum armis perſequi, id quod ſatis honeſte fieri ſibi perſuadebant, modo per literas denunciatum fuerit; vnde non ſolum DIFFIDATIONES in vſu eſſe coepere, ſed et depraedationibus, latrociniis latiſſimus pateſactus eſt campus, atque vinculum non ciuile tantum, ſed etiam ſociale prorſus fere diſſolutum fuit. vid. PHILIPP. DATTIVS *de pace publ.*

§. CDXLIX.

§. CDXLIX.

Traditur.

Quod malum, quum ex conniuentia imperatorum, diurnaque eorum abſentia, ac labefactata inde propemodum auctoritate, et cum primis per varia interregna haud mediocria coepiſſet incrementa, non ſtatim e medio tolli prorſus potuit; ſed per vices ſaltem temporum, vt par erat, mitigandum fuit, cuius finis cauſa varia adhibita ſunt media, paxque publica ſancita eſt ſaepius, modusque non in perpetuum quidem, ſed ad tempus diffitationibus his praeſcriptus eſt.

§. CDL.

Quidque ſit Treuga.

Hinc enatae Treugae Dei, vt vocabant, quas non ſoli epiſcopi, ſed et proceres prouinciarum decernebant. Erat autem harum haec forma: Treugas a quarta feria poſt occaſum ſolis vſque ad ſecundam feriam poſt ortum ſolis; et ab aduentu Domini vſque ad octauas epiphaniae, et a ſeptuageſima vſque ad octauam paſchae ab omnibus inuiolabiliter obſeruari praeceptum erat adeo, vt ſi quis treugam frangere praeſumſerit, et poſt tertiam admonitionem non ſatisfecerit, epiſcopus ſententiam excommunicationis dictaret, eamque ſcriptam viciniis epiſcopis adnunciaret, quo nemo eorum hac poena adfectum in communionem ſuam reciperet. vid. *cap.* I. *h. t. ibique* Gonzalez.

§. CDLI.

Et pax canonica exſplicatur.

Ab his, vt dixi, PAX CANONICA ita differt, vt treugae quidem his temporibus armorum ceſſationem inducerent, pax perpetuam. Verum quum illae prodeſſent omnibus, haec nonnisi quibusdam hominum generibus conſulebat, presbyteris ſcilicet, monachis, conuerſis, peregrinis, mercatoribus, ruſticis, euntibus et redeuntibus, et in agricultura exiſtentibus et animalibus, quibus arant, et quae ſemina portant ad agrum. vid. *cap.* 2. *h. t.* GONZALEZIVS *ibid.*

§. CDLII.

Huius rei nullum hodie vſum eſſe docetur.

Verum, quum iactis ab ALBERTO II. et imprimis FRIDERICO III. fundamentis vſus MAXIMILIANVS I. IMP. primum anno 1494. pacem a FRIDERICO conſtitutam ad triennium prorogaſſet, mox anno 1495. *in comitiis wormatienſibus* eadem perpetua lege ſancita fuiſſet, nullam iam inde his canonum ſanctionibus vſum in Germania eſſe, ſatis, vt opinor, liquet.

§. CDLIII.

Alter modus euitandi moleſtias litis eſt ARBITRIVM.

Cauſae controuerſae, niſi transactione ſopitae ſint, haud raro, antequam in iudicium de-

deducantur, per arbitros componi ſolent. Eſt autem ARBITER, *qui ex praeſcripto legis, vel partium compromiſſo eligitur ad cauſam per modum iudicii cognoſcendam, atque definiendam. cauſ. II. q. VI. can.* 33.

§. CDLIV.

Nam de arbitris neceſſariis.

Atque hinc patet, arbitrorum duo eſſe genera, *neceſſariorum* et *voluntariorum. Illi* ex praeſcripto legis ad certam cauſam eligendi, quo ex genere ſunt, qui ad cauſam ſuſpicionis iudici obiectae intra legitimum tempus probandam conſtituuntur. Ad idem genus referri poſſe videntur epiſcopi, qui priſco chriſtianorum more ad lites dirimendas adſumi ſolebant. Denique cum de reuocandis papae literis contenditur, ad arbitros aliquando eundum eſt. *cap.* 39. *de offic. et pot. iud. deleg. cap.* 41. *ſ.* 1. *de adpellat. l.* 7. *cod. de epiſc. aud. cap.* 14. *de reſcript.*

§. CDLV.

Sed voluntariis hic ſermo eſt.

Nobis de altero duntaxat arbitrorum genere, quos *voluntarios* diximus, hoc loco agendum eſt, de quibus id primo loco tenendum eſt: ad eorum conſtitutionem, et compromiſſum partium, et receptionem arbitri requiri, cuius compromiſſi firmandi cauſa quandoque poena conuentionalis ab eo, qui compromiſſo

non ſteterit exigenda adiicitur. *cap.* 9. 12. *h. t. cap.* 14. *de praeſumt.*

§. CDLVI.

Compromittere in arbitros iis licet, qui libere poſſunt diſponere.

Compromittere vero hi tantum poſſunt, qui liberam de rebus diſponendi facultatem obtinent. Ex quo conſequens eſt, vt procuratores ſine mandato ſpeciali: praelati in cauſa ad eccleſiam pertinente ſine conſenſu capituli: arbitri denique in alios arbitros compromittere nequeant. *cap.* 9. *et* 13. *h. t. cap.* 1. *de his quae fiunt a prael. ſine conſ. cap.*

§. CDLVII.

In arbitros eligi poſſunt, qui cauſam cognoſcere et decidere ſciunt.

Porro, quia arbiter iudicis locum obtinet, facile reddi poteſt ratio, cur illi, qui cauſam cognoſcere, et definire non poſſunt, nec arbitri eligi queant, qua de cauſa nec foemina, ſi iurisdictione ordinaria deſtituitur, nec laicus in cauſa ſpirituali, niſi in clericum ſimul compromiſſio facta ſit, nec excommunicatus, nec demum ſine ſuperioris licentia monachus arbitri officio fungi poſſunt. *cap.* 4. 8. 9. *h. t. cap.* 12. *de ſent. excomm.* Ceterum quia res ad compromittentium voluntatem redit, nihil impedit, quin etiam in infames, filiosfamilias in

cau-

cauſa patris, et viciſſim, quin etiam in iudicem ordinarium compromitti poſſit.

§. CDLVIII.

Plures eligi arbitros nil obſtat.

Nec refert, vnus eligatur, an plures, indefinite, vel ſub clauſula *in ſolidum*, quo caſu iure noſtro malitioſa vnius abſentia nihil impedit, quo minus ceteri in cauſa procedere poſſint. *cauſ. III. q. VII. can. 2. cap. 7. et 12. h. t cap. 2. eod. in VI.* Intereſt tamen, quum in duos compromiſſum eſt, vt in caſum diſſenſus tertium eligant; ſitne tertius iſte in compromiſſo nominatus, an non ſit. Nam ſi illud factum eſt, eius ſententia, quum alterutri adcedit, litem dirimit. In caſu poſteriori vero, etſi vel maxime arbitri in tertium aliquem conſenſerint, compromiſſum eorum robur nullum habet *cap. 12. et 13. h. t. cap. 39. de offic. et pot. iud. deleg. cap. 61. de adpellat.*

§. CDLIX.

In cauſis priuati tantum arbitrii compromitti poteſt.

Compromitti de iis tantum rebus poteſt, quae ſunt priuati cuiusque arbitrii. Ex quo intelligi poteſt, de cauſis matrimonialibus: criminalibus: ſpiritualibus, et beneficialibus compromitti aliter fas non eſſe, quam eo modo, quo tranſigere licet. Prohibita porro eſt com-

promiſſio de cauſa reſtitutionis in integrum; de rebus eccleſiae, cauſisque ſtatus publici, niſi id eo modo fiat, quo alienatio canonibus permiſſa eſt. *cap. 5. 11. h. t. cap. 7. de transact. cap. 9. de in integr. reſtit. cap. 21. de praeb.*

§. CDLX.

Arbitri officium eſt, vt cauſam cognoſcat.

Quamuis autem integrum ſit arbitro, velitne ſuſcipere arbitrium, an non, ſuſceptum tamen declinare non poteſt, ſed litem ſeruato iuris ordine dirimere cogitur: quapropter etiam de reſtitutione in integrum, quae *ex accidenti* cauſa e interuenit, cognoſcere non prohibetur, multo minus de cauſis praeiudicialibus, ſine quibus controuerſia principalis componi non poteſt, quantumuis ceteroquin compromiſſum ſtricte interpretationis ſit adeo, vt ne cauſa quidem reconuentionis, niſi expreſſa eius in compromiſſo facta ſit mentio, arbitrio contineatur. *cauſ. XI. q. I. can. 30. cap. 10. de reſtit. in integr. cap. 6. et 10. h. t.*

§. CDLXI.

Vt eam decidat.

Quod ſi plures eligi arbitros placet, maioris partis ſententia praeualet: haec ſi obtineri non poſſit, et quidem ex eo, quod in pares numero arbitros compromiſſum ſit, euidens eſt, neutram valere ſententiam, niſi tertius eo, quo ſupe-

ſuperius commemoraui, modo, electus fuerit: quod ſi vero diſenſus fuerit in quantitate duntaxat, minor obtinet. *cap.* 1. *h. t. cap.* 1. *eod. in VI. cap. fin. de ſent. et re iud.*

§. CDLXII.

Vt ſententiam dicat.

Hoc quoque arbitri officio continetur, vt ſententiam ferat de cauſa compromiſſo comprehenſa, latamque legitime publicet. Neque quidquam impedit, quo minus ab vno ex pluribus arbitris haec publicatio fiat, ſi modo omnium nomine concepta fuerit *cap.* 4. *de ſent. et re iud. in VI.*

§. CDLXIII.

Cuius Effectus traditur.

Cui ſententiae ſimpliciter ſtandum eſt compromittentibus, poteſtque condemnatus a ſuo iudice cogi, quo ſatisfiat, niſi lata ſit contra rem iudicatam: aut ſimoniam, et peccatum contineat; aut forma compromiſſi ſeruata non ſit, aut denique praeiudicium tertii contineat. *cap.* 2. 3. 5. 11. *h. t. cap.* 7. *de confirm. vtili vel inut.*

§. CDLXIV.

Variis modis compromiſſum finitur.

Exſpirat vis compromiſſi, vt ex natura eius liquet, morte alterutrius litigantium, niſi

eſt, quod procuratorem alium *iudicialem*, alium *extraiudicialem* faciant. Porro, quia nihil impedit, quo minus non certa modo, ſed et omnia negotia cuipiam gerenda committantur, et id quidem non a priuatis duntaxat, verum etiam ab vniuerſitate quadam, imo a principe ipſo ſaepe fieri contingat, patet, procuratoris *generalis* a *ſingulari* diſcrimen, nec minus euidens, procuratorem ab *actore*, ſeu *ſyndico*, et a *rationali principis* in iure diſcernendum eſſe.

Nobis hoc loco de eo tantum exponendum eſt, quem vocant *iudicialem*, qui generatim is eſt, qui negotia alterius ſiue actoris, ſiue rei mandato domini in iudicio gerit. Qui negotium rei citra mandatum in iudicio gerit, is non procurator proprie, ſed *defenſor* adpellatur.

§. CDLXXII.

Procurator fit litis dominus.

In foro romano, antiquis quidem illis temporibus procurator, exceptis paucis caſibus, non admittebatur: quod quum non leui cum incommodo multorum coniunctum eſſet, ciuili temperamento effectum eſt, vt tanquam *litis domini*, ſeruato iuris rigore, admitti poſſe viderentur: quam veterum fictionem decretales non ignorant; nam et hic procurator ad litem vi mandati et accedente litis conteſtatione dominus litis effectus fingitur *cap.* 1. *ſ.* 1. *cap.* 6. *h. t. in VI.*

Quan-

poſitionem finire, veniendum erit in ius, ibique cauſa ſecundum ordinem a legibus et canonibus praeſcriptum decidenda iudici, legitima auctoritate inſtructo, committi debebit. Tum partium litigantium intererit, vt, quae aduerſus ſe inuicem habent argumenta, iudici quam adcuratiſſime proponant.

§. CDLXVI.

Poſtulantium in iudicio.

Postvlare idem eſt, ac *in iudicio exponere, quae ad diſceptationem cauſae litigioſae pertinent.* Poſtulantium ille, qui ius ſuum in iudicio perſequitur actor: aduerſus quem id alter perſequitur, revs adpellatur.

§. CDLXVII.

Vnus actor.

Agere poſſunt, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio habent. *leg.* 1. 2. *cod. qui legit. perſon. ſtandi in iud. hab.* quos inter et *clericos* eſſe nullum dubium. *cap.* 1. 3. *h. t.* praeter alios autem repelluntur 1.) *minores*, niſi quod puberes admittantur in cauſa beneficiali, aliisque ſpiritualibus. *cap.* 3. *de iud. in VI.* 2.) *religioſi* ſine conſenſu ſui ſuperioris, niſi in cauſa beneficii, cuius habent adminiſtrationem, in cauſa defendendi monaſterii vel praelati, 3.) *excommunicati* non tolerati romouentur ab ipſo iudice: tolerati exceptione repelli poſſunt; agere tamen permittuntur in cauſa ſuae excommunica-

nicationis: 4.) *praelati eccleſiaſtici* absque conſenſu ſui capituli, niſi vel cauſae arduitas vel iura ſpeciatim huius conſenſum exigant.

CDLXVIII.

Alter REVS *dicitur.*

Regulariter conueniri reique conſtitui poſſunt omnes, qui non excipiuntur. 1.) *excommunicatus conueniri poteſt, et debet per alium reſpondere in iudicio, ne videatur de ſua malitia commodum reportare. cap. 7. de iud.* 2.) *moniales*, nequidem volentes, in perſona propria admittuntur. *cap. 2. ibid. in VI.* 3.) *legati* aliorumque negotiorum executores in curia ſuprema conuenti habent priuilegium reuocandi domum. *cap. vlt. de for. compet.*

§. CDLXIX.

His accedunt I.) ADVOCATI.

Qui poſſunt et volunt in iudicio ſtare regulariter non tenentur in perſona comparere; *cap. 14. de iud. cap. 1. eod. in VI.* Inde ADVOCATI ſeu CAVSARVM PATRONI, qui ergo ſint *iurium periti, quibus per leges permiſſum eſt, pro aliis poſtulare*, de quibus haec tenenda ſunt: 1.) ad officium iudicis ſpectat, petentibus dare, quem habere non poſſunt, aduocatum. *cap. 1. de off. iud.* 2.) aduocati in patrocinio praeſtando ſubſunt iudici eius fori, coram quo poſtulant. *can. 2. III. q. VII.* 3.) quidquid

ad-

§. CDLXXVII.

Non vnus tantum, ſed etiam plures.

Poteſt vero non vnus modo, ſed et plures procuratores conſtitui, ita quidem, vt vel 1.) omnibus eadem cauſa ſimpliciter et aequo iure committatur, quo caſu omnes eandem *coniunctim* gerere debent, nec alter absque altero procedere poteſt, niſi ſint in *ſolidum* conſtituti. *cap.* 6. *h. t. in VI.* vel 2.) vt vnus principaliter, ceteri in ſubſidium et ſubordinate per modum ſubſtitutionis conſtituantur.

§. CDLXXVIII.

In cauſis omnibus regulariter.

Admittitur procurator in omnibus cauſis, in quibus alius perſonam domini ſuſtinere poteſt, ac proinde non in temporalibus modo cauſis, ſed et eccleſiaſticis, ipſisque adeo matrimonialibus. Criminales cauſae, quum ex illis ciuiliter agitur, procuratorem non reſpuunt, ſecus, ſi criminaliter agitur, niſi illuſtris perſona iniuriarum conueniatur, aut praelatus de ſuſpicione adcuſetur, aut denique abſentia rei excuſetur. vid. *cap.* 5. *et* 10. *h. t. cap. fin. eod. in VI. et cap. fin de iud. in VI. cap.* 15. *de adcuſat. cauſ. II. q. VI. can.* 4. *cauſ. III. q.* 9. *can.* 18. *cap.* 3. *de dol. et contum.*

§. CDLXXIX.

Reuocatione finitur procuratoris officium.

Finitur procuratoris officium *reuocatione cap.* 13. *h. t. cap.* 2. *eod. in VI.* quae autem *expreſſe* fit, aut *tacite*, quod poſterius tum fieri intelligitur, dum nouus conſtituitur procurator, aut dominus ipſe cauſam principaliter, et ſine proteſtatione agere inſtituit. *cap.* 14. *h. t.* Quidquid a procuratore legitime reuocato geritur nullum eſt. *cap.* 8. *t. in VI.*

§. CDLXXX.

SYNDICVS *definitur.*

Regulariter iudex cogere neminem poteſt, vt ipſe in iudicio compareat. Sed neque poteſt in regula quemquam cogere, vt conſtituat procuratorem; vniuerſitates tamen, et collegia nec comparere aliter facile poſſunt, nec admittuntur, niſi per SYNDICVM, qui eſt *procurator ad cauſas vniuerſitatis in iudicio agendas conſtitutus* vid. *cap.* 1. *et* 14. *de iud. in VI. cap.* 5. *et* 15. *de reſtit. ſpoliat. cap.* 2. *de confeſſ. in VI.* Quod igitur de procuratoribus dictum eſt, etiam ſyndicis adplicari ratio iuris poſtulat. vid. *cap. vnic. h. t. cap.* 2. *de in integr. reſtit. cap.* 5. *de prob.*

§. CDLXXXI.

§. CDLXXXI.

Eiusque a procuratore differentia traditur.

Sed hoc ita verum eſt, niſi euidens ratio aliud exigat. Eſt enim inter hos diſcrimen, 1.) quod ſyndicus iuramentum calumniae praeſtet in animam ſuam, ſecus autem procurator, 2.) quod ſyndicus neceſſario conſtituatur, non item procurator, 3.) quod i le per electionem ſuffragiis maioris partis mandatum nanſciſcatur, hic ſola domini voluntate, 4.) quod ſyndicus officium publicum, hic priuatum gerat, vt cetera non commemorem. *cap. vn. h. t. cap. 2. de in integr. reſtit. clem. vn. de procurat. cap. 3. de iuram. calum.*

Confer. Heineccii Pandect. *lib. III. tit. I. ſeq.*

TITVLVS XXIX.

DE

OFFICIO ET POTESTATE IVDICIS DELEGATI.

TITVLVS XXXII.

DE

OFFICIO IVDICIS.

 §. CDLXXXII.

§. CDLXXXII.

Connexio.

His, quae *de actore* et *reo*, iisque, qui eorum vices agunt, diximus, adiungamus nunc, quae *de iudice* in hoc primo decretalium libro tradi ſolent, tanquam praeparatoria ad ſecundum earum librum, vbi mox de iudiciis ipſis plura explicabimus.

§. CDLXXXIII.

In omni bene ordinata ſocietate iudex eſt neceſſarius.

Quemadmodum in omni alia ſocietate inaequali hoc iuſtum eſſe ratio ipſa docet, vt priuata iuris ſui perſequendi facilitas ab eius felicitate aliena ſit; ita in eccleſiaſtica ſocietate cauendum non minus videbatur, ne ſuus quisque controuerſiarum eſſet arbiter; ſed vt eſſet poteſtas aliqua, quae litibus terminandis praeeſſet, quam *iuris dicundi* poteſtatem adpellare poſſumus.

§. CDLXXXIV.

IVDEX ECCLESIASTICVS.

IVDEX ECCLESIASIASTICVS eſt *perſona, quae iurisdictioni praeeſt, populoque chriſtiano ad normam legis eccleſiaſticae ius dicit, aut a lege, aut ab homine ad id conſtituta.*

§. CDLXXXV.

§. CDLXXXV.

Cuius officium paucis deſcribitur.

Cuius *officium* eſt, meminiſſe ſe hominem, cogitare tantum ſibi permiſſum, quantum commiſſum, ac creditum ſit, et non ſolum ſibi poteſtatem datam, verum etiam fidem habitam eſſe meminiſſe, poſſe, quem oderit, abſoluere, quem non oderit, condemnare, et ſemper, non quid ipſe velit, ſed quid lex, et religio cogitare. vid. *can.* II. *XXX. q. V*, *cap.* II. §. 4. *de reſcript. in VI.*

§. CDLXXXVI.

Eſt vel Ordinarivs.

Ivdex ordinarivs ille eſt, *qui iurisdictionem ex lege habet, eamque nomine ac iure proprio, et vi officii ſibi competentis exercet.* Quam ob rem ordinaria gaudere iurisdictione concilia generalia, pontificem eccleſiae romanae, patriarchas, metropolitas, epiſcopos, conciliaque eccleſiarum particularia perſpicue adfirmari poſſe, nemini puto fore ambiguum.

§. CDLXXXVII.

Vel delegatvs.

Ivdex delegatvs eſt *perſona idonea, cui homo vel lex vices ſuas in cognitionem cer-*

tae cauſae controuerſae extra ordinem committit. vid. *cap. 27. h. t.*

§. CDLXXXVIII.

Et hic quidem vel a IVRE.

Iurisdictionem delegat vel *ius* vel *homo*: a iure fit delegatio, dum ſine facto hominis per legem vniuerſim latam quibusdam perſonis cauſae nonnullae non vi officii, et nomine proprio, ſed alieno tractandae committuntur.

Vid. *cap. 13. de offic. iud. ord. clem. vn. de ſuppl. negl. praelat.* IVRE NOVISSIMO in CONCIL. TRID. *ſeſſ. V. cap. 2.* et *paſſim alibi* committitur epiſcopis, vt tanquam *legati ſedis apoſtolicae* contra exemtos in quam plurimis cauſis procedant.

§. CDLXXXIX.

Vel ab HOMINE.

Homo, ſeu ille ſuperior delegat, a quo iurisdictio principaliter dependet, quique ordinariam habet, quo in numero ſunt pontifices, ac epiſcopi. Ex quo conſequens eſt, vt delegati ſubdelegare non poſſint, niſi aut expreſſe aut tacite haec eis conceſſa fuerit poteſtas: quod quidem factum cenſetur in delegatis pontificis ob eminentem eorum dignitatem, eo quod delegare pontifex non ſoleat, niſi in dignitate eccleſiaſtica conſtitutis, tum et, ſi capitulum, aut aliud corpus illuſtre delegetur.

tur.

tur. *vid. cap.* 11. *de reſcript. in VI. cap.* 43. *h. t. et cap.* 12. *eod. in VI.*

§. CDXC.

Delegandi qualitates.

Iurisdictio deleganda eſt *perſonis idoneis*, quae aeſtimantur tum ab *aetate*, tum etiam a *dignitate*, quam in pontificis delegatione omnino requirunt. Rationem quoque eſſe habendam praecipiunt *qualitatis cauſae*, vt ne cauſa eccleſiaſtica, niſi clerico delegetur, et *morum*, ne qua laborent ſuſcipione, ob quam recuſari poſſint? vid. *cap.* 17. *et* 41. *h. t. cap.* 11. *de reſcript. in VI.*

§. CDXCI.

Poſſunt etiam plures ſimul delegari.

Delegari etiam plures nihil impedit. Quod fieri ſolet fere duplici modo, *definite*, quod quum ſit, alter absque altero procedere in cauſa nequit, niſi is, qui impeditur, vices ſuas alteri mandauerit, aut *indefinite*, adiecta clauſula vel *conditionali: ſi non omnes*, vel *disiunctiua: vt vnus aut duo, aut omnes procedant.* Et *priore* quidem in caſu, ſi vnus eorum aut non poſſit, aut non velit intereſſe, reliqui iure duntaxat ſuo pergere porro in cauſa poſſunt, de quo exactis conſtet neceſſe eſt. At ſi caſus *poſterior* exiſtat, etiam vnus eorum iure praeuentionis alios excludit; quam-

ıihil quoque impediat, quo minus illo ceſ
reliqui cauſam ad finem valeant perdu
vid. *cap.* 34. *h. t. cap.* 6. *et* 8. *eod in VI.*
3. *de reſcript. cap.* 6. *de procurat. in VI.*
.1. *de haeret. in VI.*

§. CDXCII.

Cauſae delegari poſſunt.

Delegari poteſt aut *cauſae omnis cognitio*, ım *cum exequendi poteſtate*, id quod a ponce fieri ſolet, aut *pars eius* duntaxat, ve- :i *executio*, quo ipſo ſatis euidens eſt diſcri- en, quod intercedit inter *delegatum cogni- onis, et executionis*, quippe qui omni diſti- ıtus eſt cognitione. vid. *cap.* 7. 26. 27. 28. *h. cap.* 24. *de reſcript.*

§. CDXCIII.

Diuerſimode.

Poteſt quoque delegari principium, me- lium, et finis cauſae. Et *principium* quidem, veluti citatio, litiſue conteſtatio: *medium*, vt quum cauſae diſquiſitio omnis inde a lite conteſtata vſque ad ſententiam committitur: *finis* demum, quum definitiua ſententia, re- ſeruata executione, delegatur. vid. *cap.* 27. 28. *h. t.*

§. CDXCIV.

§. CDXCIV.

Delegati officium ſpeciale.

Ceteroquin cauere debet delegatus, vt mandati formam, ſi qua praeſcripta eſt, adcurate ſeruet. Quamquam, eo ipſo, quod cauſa ei commiſſa ſit, plena ei tributa cenſeatur poteſtas omnium, quae ad cauſam ipſam pertinent, ac ſine quibus officium ſuum explere non poteſt, tametſi nihil eorum literis commiſſionis contineatur. vid. *cap.* 13. *cap.* 37. 39. *h. t. cap.* 22. *de reſcript. cap.* 13. *h. t. in VI.*

§. CDXCV.

Differentia inter delegatum papae et ordinarii.

Ex perſona delegantis dignitatem nanciſcitur delegatus *pontificis*, eaque de cauſa poteſtatem habere dicitur non ſolum in partes, ſed et in alios, qui iurisdictionem eius impediunt, etiamſi eo ſint multo ſuperiores. Porro ſubdelegatum cogere poteſt ad cauſam ſuſcipiendam habita tamen dignitatis, et perſonae ratione. Sententiam a ſe latam exequitur vſque ad annum, quod in delegato *ordinarii* ſecus eſt, qui non ipſe, ſed ordinarius eam exequitur. vid. *cap.* 1. 7. 11. 21. *et* 26. *h. t.*

§. CDXCVI.

Ille quandoque ſolam exemtionem delegat.

Quod ſi pontifex, vel eius delegatus iudici ordinario executionem ſimpliciter committit, in ea cauſa non iudex, ſed *executor* duntaxat dicitur adeo, vt de iuſtitia ſententiae nihil queat decernere, *ſed eam, etſi ſciat, eſſe iniuſtam, exequi teneatur, quum eidem non cognitio, ſed executio tantum fuerit demandata.*

Ita decidit INNOC. III. *in cap.* 28. *§.* 3. *de offic. et pot. iud. deleg.* cuius deciſionis rigorem ſubiuncta aequiſſima hac clauſula temperauit; *niſi apud eum* (pontificem vel eius iudicem delegatum) *efficere poſſit, vt ab hoc onere eum abſoluat.*

§. CDXCVII.

A delegato adpellatur ad ſuperiorem delegantis.

A delegato pontificis adpellatur ad delegantem, a ſubdelegatis vero, ſi quidem tota eis cauſa commiſſa fuerit, ad primum delegantem, ſin pars, ad ſubdelegantem cauſa per adpellationem deducenda eſt. Si ex tribus delegatis duo cauſam ſubdelegauerint, tertius vero ipſe officio ſuo ſit functus, adpellatio non ad ſubdelegantes, ſed ad primum delegantem deuoluitur. vid. *cap.* 18. 26. 38. *de offic. iud. ord. et cap.* 3. *eod. in VI.*

§. CDXCVIII.

§. CDXCVIII.

Modi, quibus exſpirat.

Officium delegatorum exſpirat variis ex cauſis, et 1.) quidem *morte delegantis*, ſi modo res adhuc integra ſit. Quin litis pendentia conſtituta, ſi executio gratiae commiſſa eſt, ne morte quidem exſpirat, 2.) *morte delegati*, niſi vel officio fortaſſe delegatio facta eſt, aut cum clauſula: *ſi non omnes.* vid. *cap.* 19. 30. *h. t. cap.* 6. 7. 9. *eod. in VI.*

§. CDXCIX.

Officium delegati.

Extinguitur etiam 3.) *reuocatione*, quae re adhuc integra facta ne ſubdelegantibus quidem interdicta eſt, 4.) *finito negotio* commiſſo. 5.) *lapſu temporis*, niſi communi partium conſenſu, idque durante adhuc iurisdictione fuerit prorogatum. 6.) *contrario reſcripto*, modo prioris in eo facta ſit mentio, 7.) *recuſatione*, ſi iuſta ſuſpicionis cauſa remoueri poſtulatur, 8.) *impedimento.* Nam ſi plures dati ſint ſimpliciter, vno impedito reliquorum etiam exſpirat iurisdictio; ſin dati plures ſub clauſula: *ſi non omnes*, atque aliquis eorum perpetuo laborare impedimento coeperit, eius quidem ceſſare iurisdictionem neceſſe eſt. vid. *cap.* 4. 9. 26. *h. t. cap.* 6. 7. *eod. in VI. cap.* 3. *de reſcript.*

§. D.

Quos inter eſt REMOTIO *ob cauſam ſuſpicionis.*

Quod de remotione ob cauſam ſuſpicionis diximus, ea ita comparata eſt, vt ne quidem excluſa cenſeatur, etſi adiecta reſcripto ſit clauſula: *remota recuſatione* ceterum moribus, praeſtito PERHORRESCENTIAE IVRAMENTO, cauſa ſuſpicionis neque adleganda eſt, neque probanda. vid. *cap.* 25. *h. t. cap.* 11. *de reſcript. in VI.*

§. DI.

De qua vel condelegati vel arbitri ſtatuunt.

Ceterum, ſi contra vnum ex duobus iudicibus cum illa clauſula, *quod ſi ambo intereſſe non poſſint, alter eorum in cauſa procedat*, a ſede apoſtolica de delegatis ſuſpicionis cauſa legitima proponatur, cauſa ipſa ſuſpicionis coram non recuſato coniudice, ad quem vi praedictae clauſulae debet ipſius cauſae cognitio pertinere, probari, et ab eo expediri debebit. Vbi vero dicta clauſula reſcripto non eſt inſerta, debet ſuper hoc ad *arbitros* recurſus haberi. Quum autem ipſe delegatus epiſcopi recuſatur, recuſationis cauſa coram epiſcopo eſt probanda. Idem eſt, ſi officialis eiusdem accuſetur, licet ad ipſum ab eodem officiali nequeat adpellari. *cap.* 4. *h. t. in VI.* add. *cap.* 39. *X. eod.*

LI-

LIBER II.
DECRETALIVM
GREGORII IX.

TITVLVS I.

DE IVDICIIS.

TITVLVS II.

DE FORO COMPETENTE.

§. DII.

IVRISDICTIO ECCLESIASTICA.

Iudex ſine iurisdictione concipi nequit. Eſt autem IVRISDICTIO ECCLESIASTICA *poteſtas publica ius dicendi cauſis et perſonis poteſtati eccleſiaſticae ſubiectis.* (vid. P. I. cap. VIII.)

§. DIII.

§. DIII.

I.) ESSENTIALIS.

Poteſtas eccleſiae iudicaria PROPRIA alia eſſe nequit, quam ea, quam Chriſtus Apoſtolis ſuis tradidit, communicandam deinceps, qui ab eis conſtituerentur, epiſcopis eccleſiam Dei recturis, *ſpiritualis* ſcilicet, et *ad negotia ſpiritualia* pertinens. Nam ne ipſe quidem CHRISTVS, dum in terris verſaretur, aliam vnquam poteſtatem exercuit.

A poteſtate ſane iudiciaria *rerum temporalium* adeo abhorruit, vt ne arbitri quidem munere in haereditate inter fratres diuidenda fungi vellet, dicens: *Quis me conſtituit iudicem ſuper vos?* LVC. XII. 14.

§. DIV.

Eius limites.

Atque hos quidem limites prima illa naſcentis eccleſiae aetas ſollicite obſeruauit, quin vlli antiſtitum veniret in mentem, quidquam poteſtatis in cauſas temporales ſibi vindicare.

§. DV.

II.) ADVENTITIA *ſeu adquiſita.*

Itaque de eccleſiaſtica iurisdictione non temere iudicaturus, operam imprimis det neceſſe eſt, vt poteſtatem iudiciariam eccleſiae

pro-

§. DXXXI.

Eſtque forum hoc priuilegiatum vel commune.

Eſt autem *forum clericorum* duplex *commune* et *proprium*: *commune* eſt romana, ſeu apoſtolica ſedes, veluti omnium eccleſiarum mater, ſeu magiſtra, in qua proinde omnis clericus in vrbe deprehenſus, niſi ius reuocandi domum pro ſe adlegare poſſit, conueniri recte poteſt.

Ciuis romanus, tametſi alibi domicilium haberet, Romae deprehenſus, tanquam in communi omnium foro originis conueniri poterat *l.* 33. *cod. ad municipal.* Niſi donum reuocandi ius haberet, quod Gregorius IX. P. ad forum eccleſiaſticum adplicat *cap. fin. h. t.*

§. DXXXII.

Vel proprium.

Proprium autem forum eſt, quod habet clericus, aut *ratione dioeceſeos*, cuius eſt dioeceſanus, aut *ratione domicilii*, aut denique *ratione beneficii*, quod reſidentiam exigit. Ex quo perſpicue conſequitur, vt 1.) ſi quis pluribus fruatur beneficiis, quae diuerſis in dioeceſibus ſita ſunt, in ſingulis conueniri poſſit, 2.) ſi beneficium ſit eiuſcemodi, vt in eo reſidere haud teneatur, in foro beneficii aduerſus eum agi nequeat, niſi ratione huius beneficii, modo alio loco habeat domicilium, 3.) vt, quia epiſcopus beneficium habet in prouincia archiepiſcopi, hunc etiam velut iudicem ſibi compe-

ten-

tentem reuereri teneatur. vid. *cap.* 3. *de temp. ord. in VI. cap.* 7. *de offic. ordin. in VI.*

§. DXXXIII.

Omnes clerici eo gaudent.

Priuilegio iſthoc fori gaudebant clerici omnes, etiam, qui tonſuram tantum habent: quin et coniugati. At vero CONCILIVM TRIDENTINVM certis tantum cum conditionibus id obtinere voluit: *fori priuilegio*, decernunt patres, *non gaudeant clerici prima tonſura initiati, aut etiam in minoribus ordinibus conſtituti, niſi beneficium eccleſiaſticum habeant, aut clericalem habitum, et tonſuram deferentes alicui eccleſiae ex mandato epiſcopi inſeruiant, vel in ſeminario clericorum, aut in aliqua ſchola, vel vniuerſitate de licentia epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos verſentur.* vid. *cap.* 2. *h. t. cap. vn. de cleric. coniug. in VI.* TRIDENT. *ſeſſ. XXIII. cap.* 6. *de reform.*

§. DXXXIV.

Depoſiti etiam et ſuſpenſi.

Eſt autem ius iſtud ſpeciale ordini ſacro tributum adeo firmum, ac conſtans, vt quamdiu quis clericorum in numero manet, eo perpetuo fruatur. Quumque adeo, neque *depoſitio*, neque *ſuſpenſio* laicorum in ſortem clericum detrudat, foro vti priuilegiato non deſinit. At, *degradatio* quum acceſſerit, tum

vero

deſtitutus aduerſus peccantem in ſubſidium vtitur, quem duplici monitione priuata, et teſtibus adhibitis praemiſſa, et a peccatore ſpreta eccleſiae denunciat, petitque, quo ipſa denunciatum, vt de peccato exeat, et ad poenitentiam, conſequenterque rei iniuſte detentae reſtitutionem eccleſiaſticis mediis, et cenſuris cogat, compellatue. vid. de Iena *tract. de denun. euangel.*

§. DXI.

Atque reiicitur.

Verum enimuero, ſi originem denunciationis euangelicae, ſi rationes, quibus eam inniti volunt; ſpectes, eam fatendum eſt, ita eſſe comparatam, vt ea quidem vi, quam ei tribuunt interpretes, admitti omnino nequeat. *Eccleſia de peccatis iudicat*, inquit vir doctiſſimus, *in foro interno, dum peccator ſe adcuſat, aut etiam in foro externo, dum crimen eſt publicum et cum ſcandalo coniunctum: verum iudicium eiusdem vel ſalutaris poenitentiae impoſitione, vel ſeparatione a communione fidelium abſque vllo in temporalia influxu finitur.* Flevrivs *diſcurſ. VII. in hiſtor. eccleſ.*

§. DXII.

2.) Negligentia iudicis laici.

Alteram proferendae iurisdictionis cauſam in *negligentia iudicis laici* quaerebant, quae

§. DXXXVII.

Et non in actionibus realibus.

Porro tametſi iure communi decretalium id non ſatis certum ſit, vſum tamen, et conſuetudinem plerarumque gentium ſi ſpectes, nihil eſt ambiguum, quin priuilegium fori reſtringendum ſit ad id genus actionum, quas *perſonales* dicimus. Quo ſit, vt clericus actione reali de patrimonialibus bonis conuentus, in foro ſeculari rei ſitae recte conueniatur. Idem eſſe dicendum de *actionibus in rem ſcriptis* exiſtimo propterea, quod et has conſtet dari aduerſus poſſeſſorem qua talem, nulla ſtatus habita ratione, cuius ne mentio quidem neceſſario facienda eſt.

Sunt, qui etiam iure decretalium in cauſis realibus clericos foro ſeculari ſubiectos exiſtimant moti argumento ducto ex *cap. fin. h. t. et cap.* I. *de priuil. in VI.* Sed id puto difficulter probatum iri. Mihi magis placet ſanctioni *l. fin. cod. vbi in rem.* ſtandum eſſe, quamdiu imperatoris conſtitutionem poſteriore abrogatam eſſe perſpicue probari nequit., qualem non eſſe conſtitutionem Friderici II. Imp. cuius ſumma refertur in avth. Statvimvs *cod. de epiſc. et cler.* multi cenſent. Quidquid ſit, vſu fori noſtri hoc in cauſarum genere priuilegio non gaudent, vide etiam Gailivm *obſeru. lib. I. c.* 37.

§. DXXXVIII.

Sed perſonalibus tantum.

Denique ſi ex contractu agitur, ſunt, qui forum contractus iudicis ſecularis locum habe-

tur, haud equidem miror, veteres quaeri ſaepiuscule, iudicia ſecularia paſſim deſeri, atque ad nomen prope inane redigi. Et quod ad Germaniam quidem noſtram pertinet, principes inter grauamina, quae exhibebant, hoc quoque recenſuerunt. *ap.* Schilter. *lib. VII. cap.* 2.

§. DXV.

Forvm ecclesiasticvm *competens.*

Forvm eſt *locus exercendae iurisdictionis:* Competens id forum eſt, in quo ſedet is, cuius iurisdictioni ſeu *cauſa*, de qua inter ſe actor, et reus litigant, ſeu *perſona*, a qua quid praeſtandum eſſe contenditur, ſubiecta eſt. Quam ob rem competentia fori eccleſiaſtici eſt vel *ratione cauſarum*, vel *ratione perſonarum.*

Et ſiquidem forum eccleſiaſticum competens eſt intuitu cauſae, de qua lis mota eſt, nulla habetur perſonae ratio, laicus ille ſit, aduerſus quem agitur, an clericus: Quum contra diuerſus rei ſtatus competentiam fori diuerſimode determinet.

§. DXVI.

I.) *Ratione cauſarum.*

Cauſas ad forum eccleſiaſticum relatas commode ad tria retuleris: *ſpirituales* et religionem immediate concernentes: *temporales*, ac denique *mixtas*. Atque de illa ſpecie intelligendum eſt Concilivm Lateranense

ſub INNOCENTIO III. celebratum, dum generaliter prohibet, *ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, vt laicus in talibus arbitretur.* vid. *cap.* 8. *de arbitris.* Temporales enim, et eatenus etiam mixtae, iurisdictioni et foro eccleſiaſtico conſenſu principum ſubiiciuntur. (§. 503. ſup.)

§. DXVII.

II.) Ratione perſonarum.

Hactenus de foro competente eccleſiaſtico quod ad cauſas. Nunc ratione perſonarum id, quale ſit, videamus. *Clericorum eſſe forum eccleſiaſticum proprium* conſtat; at huius priuilegii quae ſit origo, qui limites, quisque vſus copioſe diſputari ſolet. Res omnis ab origine petenda eſt.

§. DXVIII.

Ex ſacra ſcriptura demonſtratur.

Mens Chriſti quae fuerit, quem alium magis idoneum teſtem adducam, quam *Apoſtolos* PETRVM et PAVLVM? quorum *ille*, dum fidelibus Ponti, Galatiae, Cappadociae, Aſiae, et Bithyniae ſcriberet: *Subiecti eſtote, omni humanae creaturae propter Deum, ſiue regi, qua praecellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei.* 1. PETRI *cap.* 2. *Hic* autem ad romanos ſcribens:

om-

omnis, inquit, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas, niſi a Deo: quae autem ſunt poteſtates, a Deo ordinatae ſunt, itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Quae* Pavlvs, quum ad omnes ſanctos Dei ſcribit, quorum in numero haud dubie et illi erant, qui euangelio praedicando praeerant, perſpicuum eſt, praeceptum Apoſtoli ad clericos non minus, quam laicos pertinere. Epist. *ad Rom. cap.* 13.

Scio ego, Bellarminvm ita hunc locum accepiſſe, vt doceret, vtramque poteſtatem ciuilem, et eccleſiaſticam eo intelligi, et cuique ſuam poteſtatem obſeruandam praecipi. Sed ſeruit libenter cauſae ſuae ſcriptor hic etiam contra traditionem Patrum. Deinde locus ipſe Bellarmini expoſitionem haud patitur; ita enim Apostolvs poteſtatem deſcribit, vt nullo modo de eccleſiaſtica intelligi queat: *Non enim ſine cauſa gladium portat*, inquit, *Dei enim miniſter eſt, vindex in iram.* Porro poteſtas, cui voluit ſubditos eſſe fideles, eadem eſt, cui tributa praeſtanda ſunt; haec autem non alia, quam ciuilis. Denique cui tandem alteri poteſtati ſubiectos eſſe debere, docere potuit Pavlvs, quae praeter ciuilem tum quidem inter chriſtianos nulla fuit.

§. DXIX.

Clericos in cauſſis temporalibus, aeque ac laicos.

Qui ſe poteſtati ſeculari ſubiicit clericus, immaniter peccat, ſi canoniſtis credimus. Apostolvs, vt vidiſtis, contra non docuit modo, ſed egit etiam ad Caesarem adpellans, magi-

§. DXLVI.

PROCESSVS *ſolennis*, et IVDICIVM *ſolenne.*

Ordo hic iudiciarius dicitur PROCESSVS, aut etiam, vt dixi, IVDICIVM, eſtque nihil aliud, quam *idonea coordinatio actuum iudicialium ſe inuicem praeſcripto modo conſequentium, vt in lite coram iudice mota eruatur veritas, et ius ſuum cuique tribuatur.*

§. DXLVII.

Cuius finis eſt inueſtigatio veritatis.

Finis igitur iudicii eſt inueſtigatio veritatis, et iuſtitiae adminiſtratio. Ex quo conſequens eſt, vt iudicia ſint ſine acceptione perſonarum peragenda adeo, vt fauor alterutri parti praeſtitus negotium faciat nullum: vt iudex ſingula iudicii acta in ſcripturam fide bona redigi curet, quo fidei faciendae apta ſint. *cap.* 1. *h. t. cap.* 5. *de except.*

§. DXLVIII.

Modus praeſcriptus exacte ſeruandus eſt.

Quia porro praeſcriptum modum ſeruare iudex debet, palam eſt, quod, ſi iuris ordinem peruerterit, nihil agat, quod curare debeat, vt ne partes a iuris ordine recedant, quod non ſuo arbitrio, ſed legum, et canonum auctoritate duci debeat, itaque in cauſis iudicandis verſari, ne auctorem iuris, ſed miniſtrum

ipſum theologorum non minus, quam canoniſtarum melior pars profitetur.

§. DXXI.

Qui immunitatem clericorum perſonalem.

At ne reticere velle videar, quae ſuae ſententiae defendendae cauſa ſcripta in ſacris literis exiſtimant, ſciendum eſt, vti eos plerumque iis, quae ſunt e PSAL. CI. *nolite tangere chriſtos meos:* quod aduerſariorum interpretatione idem eſt, ac *poteſtates laicae! nolite homines conſecratos vllo modo vobis ſubiicere.* Minus recte: cur enim diſſimulant, prophetae ſermonem eſſe de iniuria, qua adficiebatur ſemen Abrahae, vt dilucide ex iis conſtat, quae antecedunt, quaeque proxime conſequuntur. Ecquid autem ordinarium iudicium confundunt cum iniuria? Praeterea animaduertendum fuit, Dauidem non ad magiſtratus ordinarios ſermonem eum feciſſe, ſed ad principes extraneos populo Dei interitum minitantes. Namque alias ſatis conſtat, Moyſem in leuitas et ſacerdotes poteſtatem ſuam exercuiſſe, et Dauidem poſt vnctionem regalem vtrique ordini in profanis ſumma cum poteſtate praefuiſſe.

§. DXXII.

Iuris diuini eſſe adſerunt.

Sed nec obeſt illud CHRISTI *ap.* MATTH. XVII. *Ergo liberi ſunt filii:* de quo dicam, quum de immunitate reali praecipiam. Id ſi-

lentio praeterire non debui, quod vir quidam doctus ad hunc locum aptiſſime monuit: *fuit hoc vitium aliquando aeui, vt ſacros textus, qui omnibus chriſtianis commune ius faciunt, in praerogatiuam ſolorum clericorum interpretaremur. Huius generis illa eſt interpretatio*, Bertrandi, *qui modo textum* Pavli: *an neſcitis, quia mundum iudicabimus. I.* Cor. *VI. modo* Petri: *vos eſtis gens ſancta I.* Petr. *XI. 9. mere in fauorem clericorum explicauit.* vid. R. P. Oberhavser. *vir doctiſſimus in praelect. canon. h t.*

§. DXXIII.

Refutantur.

At enim e diuino iure hanc immunitatem profluxiſſe aiunt Ioannem P. *ap.* Gratianvm *diſt. XCVI. can.* 11. quum ait: *non a legibus publicis, non a poteſtatibus ſeculi, ſed a pontificibus, et ſacerdotibus omnipotens Deus chriſtianae religionis clericos, et ſacerdotes voluit ordinari, et diſcuti:* quod idem docuiſſe aiunt Bonifacivm VIII. *in cap.* 4. *de cenſib. in VI. et* concil. trid. *ſeſſ. XXV. de reform. cap.* 20. Sed, vt mitius loquar, notandum eſt, quod iuxta morem in conſtitutionibus pontificiis receptum diuino iure quid ſtatutum eſſe dicatur, quod ab aliqua veteris teſtamenti, aut antiquorum conciliorum auctoritate originem duxit. Quod quidem velim factum nunquam eſſe, quia harum rerum animos non ſatis peritos turbat, et temere ius diuinum cum huma-

humano, aut diuino quidem, ſed chriſtianos non obligante permiſcet.

§. DXXIV.

Qui eam ex iure eccleſiaſtico deducunt.

Sunt autem, qui etſi negare non audeant, hanc exemtionis ſpeciem diuini iuris non eſſe, contendunt tamen, liberum eſſe pontifici pro ſuo arbitrio clericos a iurisdictione ſeculari eximere. Eſt autem ratio eorum haec: pontifici ius eſt diſponendi de rebus eccleſiae, prout vtile videtur: vtile autem erit, eccleſiaſticos non miſceri rebus ſecularibus, ne ab officio ſuo auocentur *II.* Timoth. 2. Addunt deinde ius iſtud principes in pontificem vno conſenſu tranſtuliſſe.

§. DXXV.

Pariter refutantur.

Verum mira haec iuris eſt philoſophia. Quid, quia mihi vtile eſt aliquid fieri, egone iuſtum eſſe putem? Atqui vtilitati religionis cedere tamen debet temporaria vtilitas. Demus iſtud: quae eſt tandem vtilitas religionis, ſi clericum ad forum eccleſiaſticum pertrahas? ne ſecularibus, inquis, negotiis implicentur. At ego putabam, de cauſis ciuilibus clericorum nobis eſſe ſermonem, quas, quis putet, ſeculares eſſe deſinere, quum in foro eccleſiaſtico peraguntur. Cur autem epiſcopi cauſas clericorum ciuiles ſuo foro vindicantes non reſpi-

ciunt

ſolenni deſiderantur. Firmat coniecturam pontifex *in cap.* 21. *de iureiur.* quum ait: *quod in* MANIFESTIS *et* NOTORIIS *ratione iuramenti praemiſſi non credimus te teneri ſeruare* SVBTILITATEM *ordinis iudiciarii, quam in his non ſeruari per omnia ipſa iuris ratio poſtulat, et requirit, vnde videbitur ſubtiliter intuenti de ordine iudiciorum procedere, vt in praemiſſis non* PER OMNIA ORDO IVDICIARIVS *obſeruetur.*

§. DLVII.

Porro proceſſus eſt vel criminalis vel ciuilis.

Sed redeamus ad partitiones proceſſus. Alius enim eſt, quo ſeruatur ordo in inquirendis delictis, alius, quo proceditur in cauſis ciuilibus. Hinc eſt *criminalis*, aut *ciuilis*. *Hic* eſt, in quo de negotiis, et rebus tam ſecularibus, quam eccleſiaſticis ſeu agendo, ſeu implorando contenditur. *Ille* autem, quo per viam adcuſationis, aut inquiſitionis de crimine agitur ad poenam publicam.

§. DLVIII.

Tandem vel primae vel ſecundae inſtantiae.

Poſtremo iudicium partiuntur *in iudicium primae*, et *ſecundae inſtantiae*. *Illud* peragitur coram iudice inferiore: *hoc* autem facta adpellatione ad ſuperiorem pertinet. vid. *cap.* 3. *de adpellat. in VI.*

Vid. HEINECCII PANDECT. *lib. II. tit. I. lib. V. tit. I.*

TI-

TITVLVS III.
DE
OBLATIONE LIBELLI.

TITVLVS XI.
DE
PLVS PETITIONIBVS.

TITVLVS XIV.
DE
DOLO ET CONTVMACIA.

TITVLVS XV.
DE EO
QVI MITTITVR IN POSSESSIONEM CAVSA REI SERVANDAE.

TITVLVS V.
DE
LITIS CONTESTATIONE.

TITVLVS VI.
VT LITE NON CONTESTATA, NON PROCEDATVR AD TESTIVM RECEPTIONEM VEL AD SENTENTIAM DEFINITIVAM.

§ DLIX.

teruenisſe praeſumitur, donec contraria probatione ſe quis ſuſpicione liberauit. vid. *cap.* 7. §. 1. *de ſent. excomm.*

§. DLXXIX.

Poena contumaciae eſt 1.) vel publica.

Eſt autem poena in contumaciam conſtituta *publica* alia, alia *priuata. Publicam* eam voco, cuius irrogandae ius competit iudici ad vindicandam ius dicentis auctoritatem, quae olim in foro eccleſiaſtico frequenter eſſe ſolebat excommunicatio. In cauſa ciuili non niſi ex ſpeciali ratione decerni poteſt, iisque in actibus, in quibus iudex ex officio, vt aiunt, procedere ſolet. vid. *cap.* 1. 3. *vt lit. non conteſt. cap.* 19. *de adpellat.*

§. DLXXX.

Vel 2.) priuata.

Priuata vero eſt, quam perſequi in iudicio poteſt alter litigantium, cuius intereſt, eamque faciunt duplicem: *generalem*, quae in reſtitutione expenſarum ſita eſt, et *ſpecialem*, quae ratione actus per contumaciam neglecti praeiudicium continet, veluti quod doli reus pro *praecluſo*, aut actus pro *perempto* habetur: atque *illa* quidem ob quamlibet contumaciam; *haec* decerni non poteſt, niſi ob contumaciam aduerſus decretum peremtorium commiſſam. vid. *cap.* 2. *ſeq. h. t. cap.* 1. *eod. in VI.*

VI. cap. 24. de offic. et pot. iud. deleg. cap. vlt. de iuram. calum.

§. DLXXXI.

Cauſae excuſantes

Ab hac contumaciae poena liberant impedimenta legitima: quae, quum ita ſunt comparata, vt ab adcuſato de contumacia omnem etiam culpam remoueant, omni omnino poena immunem reddunt. Aſt, ſi qua tamen eius culpa, etſi abſit dolus, argui poſſit, ſola expenſarum reſtitutione defungi poteſt. *cap.* 1. *vt lit. non conteſt. cap.* 6. *h. t. cap.* 18. *de ſent. et re iud.*

§. DLXXXII.

Vt poenae priuatae locus ſit, cauſae cognitione opus eſt.

Quandoquidem autem priuata poena ad ius partis pertineat, ea, niſi contumacia ab aduerſario in iudicium deducta, probataque, decerni non ſolet; hinc cauſae cognitio intercedat, neceſſe eſt, in qua iudicem et impedimentorum legitimorum, et humanitatis magis, quam ſummi rigoris habere rationem aequum eſt. vid. *cap.* 1. 6. *h. t. cap.* 24 *de offic. et pot. iud. deleg.*

§. DLXXXIII.

Contra contumaces miſſio in poſſeſſionem decernitur.

Aduerſus contumaces, qui fraudandi animo latitant, aut poſt citationem legitime inſinuatam peregre proficiſcuntur, nemine domi exiſtente, qui eos in iudicio defenderet, MISSIO IN BONA *rei ſeruandae cauſa* decernitur; modo cauſa ex eo ſit genere, in quo petitae huius poſſeſſioni locus eſſe poteſt. vid. *cap.* 3. *vt lit. non conteſt. nihil innou. cap. fin. h. t.*

§. DLXXXIV.

In realibus.

Et *in actione* quidem REALI actor, abſente ter legitime citato, petitam rei poſſeſſionem obtinere poteſt, vt taedio adfectus reus veniat reſponſurus. Ex quo adparet, reum poſſeſſione haud priuari; quid? quod intra annum veniente reo refuſisque expenſis, ac cautione praeſtita poſſeſſione etiam cedere miſſus cogatur. *cap.* 5. *vers. in aliis: vt lit. non conteſt. nihil innou.* quod ſi vero in contumacia perſtiterit, actor *ſecundo*, quod vocant, *decreto* poſſeſſor conſtituitur, ſeruata reo proprietatis quaeſtione; id quod etiam locum habet, ſi poſt litem conteſtatam contumax, tribus euocatus edictis, ſui copiam non faciat. *cap.* 4. *de dol. et contum.*

§. DLXXXV.

§. DLXXXV.

Et in perſonalibus iudiciis.

In actione quoque PERSONALI, ex cauſa debiti actor hoc iuris ſui perſequendi medio vti poteſt; namque etiam in his poſt trinam citationem mittitur in mobilium, aut ſi haec nulla ſint, immobilium poſſeſſionem pro modo debiti: quamquam et hoc caſu praeſtita intra annum cautione, refuſisque expenſis actor de poſſeſſione decedere iubeatur.

§. DLXXXVI.

Hic rigor iure noſtro moderatus eſt.

Quod ſi elapſo interim anno reus contumax eſſe pergat, pro confeſſo habetur, ſi effectum ſpectes; namque bona diſtrahuntur, creditoribusque ſatisfit. Mores autem Germanorum hunc rigorem ignorant. *l.* 7. *quib. ex cauſ. in poſſ. eat.* REC. IMP. *de a.* 1654. §. 36.

Animaduertendum hic eſt, in cauſis beneficialibus huic miſſioni locum prorſus non eſſe, ſed receptis probationibus liti finis omnino ſententia lata imponitur. vid. *cap. vnic. h. t. in VI.*

§. DLXXXVII.

IV.) LITIS CONTESTATIONEM.

LITIS CONTESTATIO eſt *reſponſio rei ad factum in libello propoſitum animo iudicium cum actore ſuſcipiendi.* Actione edita, et lite con-

§. DXCII.

Contumacia rei.

Quod ſi reus in lite primo in termino conteſtanda contumacem ſe exhibeat, non modo condemnari in expenſas, verum etiam, ſi peremptorie citatus contumaciter pergat non comparere, lis pro *negatiue conteſtata* haberi, et actor ad probandum intentionem ſuam admitti poteſt. vid. *cap.* 34. *de teſtib.* REC. IMP. *de anno* 1654. *ſ.* 36.

§. DXCIII.

Et actoris hic COERCETVR.

Sed et actor, ſi in terminum, quo lis fuiſſet conteſtanda, ſe ſe non ſtiterit, reo expenſas cogitur refundere: neque nouum cum eo ſuſcipere iudicium reus tenebitur ante, quam de lite proſequenda cautionem praeſtiterit. vid. *cap.* 1. *de dolo, et contum. in VI.*

§. DXCIV.

Poſitiones et reſponſiones.

Porro, quia hodie ad ſingula libelli capita reſponſio in lite conteſtanda deſideratur, (§. 589.) perſpicuum eſt, eam per ſolam *exceptionem peremptoriam* oppoſitam non induci, multo etiam minus per *poſitiones*, et factam ad eas reſponſionem, quippe quae facta litis iam conteſtatione eius declarandae cauſa fiunt. vid.

cap.

§. DXC.

Adſirmatiua vel negatiua generalis vel ſpecialis.

Eſt porro alia *adſirmatiua*, qua reus factum in actione propoſitum verum eſſe haud diffitetur. Alia *negatiua*, dum id omnino, aut pro parte verum eſſe negatur. Et ſiquidem reus ad totum factum ſimul reſpondet, *generalis* eſt; contra ea *ſpecialis*, qua ad ſingula eius capita ſingillatim reſpondetur. vid. *cap. 62. de adpellat.*

Iure canonico litis conteſtatio generalis ſufficiebat. At eam reiecerunt *maiores* noſtri, praeceperuntque reis: daß ſie kurz, *neruoſe*, und deutlich, auch unterſchiedlich, und klar, ob und worinn das *factum* anders, als es von Kläger vorgebracht, und wie es ſich eigentlich verhalte, *ſpecifice*, und auf jeden Punkten mit allen ſeinen Umſtänden anzeigen ſollen. Ita ſonant verba RECESS. IMP. *de anno* 1654. §. *37*.

§. DXCI.

Eſtque abſolute pariter neceſſaria.

Quandoquidem per litis conteſtationem conſtituitur iudicium, patet, eam tam in iudicio ordinario, quam ſummario neceſſariam eſſe: tametſi in hoc ſufficiat etiam minus ſolenniter conteſtari. Imo cautum eſt *iure germanico*, vt reus in primo termino ſaltem *euentualiter* litem conteſtari debeat. vid. *cap. vn. h. t. cap. 2. 4. 5. vt lite non conteſt. non proced. ad teſt.*

§. DXCVI.

Effectus litis conteſtatae.

Poſtremo animaduertendum eſt, iudicio per litis conteſtationem ſemel ſuſcepto, quoniam conſentiunt litigantes de cauſa a iudice decidenda, per eam inter eos *quaſi contrahi*, et *nouationem* quamdam acceſſoriam fieri, cuius haec vis eſt, vt actio in litem deducta fiat *perpetua*, et *in heredes* transmittatur.

§. DXCVII.

Ante litem conteſtatam regulariter non admittitur probatio.

Probatio cauſae principalis *ordinarie* ante litem conteſtatam non admittitur. Quum igitur *ordinarium examen teſtium adpelletur*, quod poſt conteſtatam demum litem inſtituitur, conſequens eſt, vt ante litem conteſtatam in cauſa ciuili principali ad teſtium receptionem ordinarie non procedendum ſit. vid. *cap.* 1. *et* 2. *h. t.*

§. DXCVIII.

Eius regulae exceptiones traduntur.

Eſt autem hinc ſatis perſpicuum, regulam hoc loco propoſitam non pertinere 1.) ad probationem per teſtes in *cauſa incidente*, veluti exceptione ſpolii, legitimatione ad cauſam, aut relaxatione iuramenti ad effectum agendi. vid.

vid. *cap.* 20. *de iureiur. cap.* 4. *de procurat.* Neque etiam 2.) *ad cauſas*, in quibus iudici *ex officio*, vt aiunt, procedendum eſt; quo in genere cenſentur, quum de electione, aut matrimonio ob interueniens conſanguinitatis impedimentum agitur, ne ex mora damnum eccleſiae inferatur, aut ex coniugio continuato plus emergat turpitudinis. vid. *cap.* 5. *h. t. cap.* 20. *cit. de iureiur.* Eſt et alia huius regulae iuſta exceptio 3.) *ob periculum amittendae probationis*: cuius cauſa admittitur examen teſtium *extraordinarium*, quod ante litem motam, aut conteſtatam in cauſa ciuili principali inſtituitur ob periculum amittendorum teſtium. vid. *cap.* 5. *h. t. cap.* 4. *de confirm. vtili.*

§. DXCIX.

Obſeruato inter actorem et reum diſcrimine.

Eſt tamen aliquid *actorem* inter et *reum* diſcriminis. Namque *hic* quidem, quoniam in eius poteſtate non eſt, ſe defendere, antequam ab actore conueniatur, audiri debet, tametſi proximum aliquod amittendae probationis periculum ei non ſit metuendum. vid. *cap.* 41. *de teſtib.* Enimuero, vt idem actori indulgeat iudex, requiritur imprimis, vt agendi facultate nunc quidem deſtituatur, aut ſaltem lis mota eiuscemodi exceptionibus obnoxia ſit, quae litis conteſtationi moram faciant. Deinde, vt doceat ſibi amittendae probationis periculum imminere, aut ob ſenium, valetudinem, diuturnam teſtium abſentiam, aut ob in-

ſtru-

§. DCXI.

Feriarum diuinarum.

Atque hactenus quidem de feriis, quatenus hae cauſarum in foro agendarum rationem reſpiciunt. Operae pretium facturum me exiſtimaui, ſi qua ad cultum Dei pertinent, de iis pauca monuero.

§. DCXII.

Finis traditur.

Etenim feriarum alterum illud genus, quas diuinas diximus, hic praecipue finis eſt, vt homines relicto omni alio non neceſſario opere bonorum omnium largitori Deo ſeruiant, nomenque illius ea, qua par eſt, pietate concelebrent. vid. *P. I. ſect. I. cap. II.*

§. DCXIII.

Recenſentur praecipuae.

Sabbathi, ceterorumque veteris teſtamenti feſtorum inſtitutio, celebratioque partem cerimoniae ſacrae conſtituebat, cuius vis obligandi poſt Chriſti aduentum exſpirauit. LEVIT. *XXIII.* 3. Ad eccleſiam igitur Chriſti veniamus, quae, quibus moribus in celebrandis feſtis vſa ſit, quos dies huic tam neceſſario, tam ſacro operi deſtinauerit, inquiramus.

§. DCXIV.

1.) *Dies dominica.*

Et vero iam Apoſtolorum aeuo *diei dominicae* celebrationem ſolennem fuiſſe, non ex ſcriptoribus tantum eccleſiae mirifice conſentientibus, ſed ex ipſis Apoſtolorum actis ſatis perſpicue conſtat. vid. Act. Apost. *cap. XVI. v.* 13. *cap. XX. v.* 7. Matth. *XXVIII. v.* 1. Marc. *XVI.* 1. *ſeq.* Lvc. *XXIV. v.* 1. Ioann. *XXI. v.* 19. 26.

Chriſtianis dies hic, dum de rebus eccleſiae chriſtianae quidpiam litteris conſignarunt, dies Dominicus adpellabatur. Quamquam etiam *diei ſolis* adpellatio haud ſit infrequens, tum praecipue, quum res Chriſtianis ſcriptoribus cum ethnicis eſſet, quo magis ab his dilucide intelligerentur. Atque poſterior haec denominatio in legibus imperatorum fere retenta eſt. vid. *leg.* 1. *et* 2. *de feriis in cod. Theodoſ.*

§. DCXV.

Qua ratione eum celebrarint primi chriſtiani.

Quamquam autem et ceteris diebus rem diuinam facerent chriſtiani, dominicum tamen religioſiſſime colebant, celebrabantque. *Soliti ſunt ſtato die ante lucem conuenire, carmenque Chriſto ... dicere ſecum inuicem; ſeque ſacramento non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum adpellati abnegarent: quibus peractis*

mos eis diſcedendi fuit, rurſusque coeundi ad capiendum cibum promiſcuum tamen, et innoxium. Quod eſt elegantiſſimum PLINII de re chriſtiana teſtimonium in *epiſt.* 97. *lib. X. ad* TRAIANVM *Imp.*

§. DCXVI.

2.) *Feſta Domini.*

Sed et alia ſunt vetuſtae originis inter chriſtianos vſitata feſta, quae vt redemtionis, aliorumque fidei myſteriorum conſeruaretur memoria, inſtituta ſunt. Ex quo genere ſunt feſta *natiuitatis Domini: circumciſionis: epiphaniae: paſchatis: pentecoſtes: adſcenſionis:*

§. DCXVII.

3.) *Sanctorum.*

Porro iam primis eccleſiae ſeculis laudabilis hic mos inualuit, vt memoriam Martyrum ac confeſſorum feſtiua quadam celebratione recolerent. Ac in his quidem praecipue D. STEPHANI *proto-martyris:* INNOCENTIVM *ab Herode occiſorum:* SS. APOSTOLORVM memoria colebatur: quibus acceſſit *anniuerſarius dies dedicationis eccleſiarum,* aliique non pauci aeuo praecipue CONSTANTINI IMPERATORIS.

arbitrariae, quae a iudicis arbitrio pendent. *cap.* 28. *de offi. et poteſt. iud. deleg. Illae* vel *abſolute tales* ſunt, quae immediate partibus praefiguntur, vel *ſecundum quid tales*, quae ideo tantum lege definiuntur, vt iudici normam praeſtent in eisdem praeſcribendis: *priores* hae decreto iudicis non indigent: bene vero *poſteriores. cap.* 15. *de ſent. et re. iud. cap.* 4. *de in integ. reſtitut.*

§. DCIV.

Quae prorogari poſſunt.

Nihil autem impedit, quo minus ex iuſta cauſa ad inſtantiam impediti *prorogentur* adeo, vt ne cauſae quidem cognitione opus ſit. At *ſecunda prorogatio*, quae re ipſa tertia eſt dilatio, moribus non indulgetur, niſi praeſtito iuramento calumniae, aut de legitimo impedimento iudici conſtet. vid. *cap.* 1. *vt lit. non conteſt.* Rec. Imp. *de anno* 1654. §. 50. *cap.* 5. *de teſtib. clem.* 2. *de verb. ſign.*

§. DCV.

Ad dilationes pertinent Feriae.

Indolem dilationis imitantur Feriae, quae ſunt *dies, quibus iudicia vacant:* eaeque vel *diuinae*, ſeu religioni, et cultui diuino dicatae; aut humanae, hominum, negotiorumque cauſa inſtitutae. Vtriusque generis aut *ſolennes* ſunt, ſeu *ordinariae*, quae quotannis re-

currunt, aut *repentinae*, quae cauſa quadam vrgente extra ordinem indicuntur. vid *cap.* 5. *in fin. h. t.*

§. DCVI.

Diuinae et humanae.

Diuinae ſolennes ſunt *mobiles*, aut *immobiles*. *Hae* ſingulis annis ſtato die recurrunt: *illae* redeunt quidem, ſed dies variat, in quibus, ſi calendarium Gregorianum cum nouo non conſentiat, in iudiciis, in quibus mixta religio obtinet, ex aequo feriae vtriusque religionis obſeruantur. vid. RECES. VISITAT. *de anno.* 1587. *die* 27. *May.*

§. DCVII.

A legitimo ſuperiore conſtitutae.

Feriae diuinae conſtituuntur ab Epiſcopis in ſingulis dioeceſibus, non tamen ſine conſenſu imperantis: humanae vero ab imperantis ciuilis ſolius arbitrio pendent. vid. *cap.* 12. *et fin. h. t.*

§. DCVIII.

Feriis diuinis ceſſant actus iudiciales.

Feriae diuinae cultui diuino dicatae ſunt. Hinc conſequens eſt, vt iis omnis ſtrepitus forenſis conticeſcere debeat, omnesque actus iudicia-

cia-

ciales, quos iudex eiuſcemodi diebus expediendos ſuſcepit, ipſo iure nulli ſint, niſi 1.) fortaſſe etiam ſine cauſae cognitione peragi poſſint, aut 2.) pietas, neceſſitasque aliud ſuaſerit. vid. *cap. fin. h. t.*

§. DCIX.

Idem.

Adeo, vt nequidem renunciare partes feriis ſacris poſſint. Facile hinc reddideris rationem, cur citatio in huiusmodi diem facta effectu deſtituatur, omneque opus manuale cum omnibus aliis, quae hominem a diuino cultu auocant, quieſcere debeant. vid. *cap. fin. cit.*

§. DCX.

Inter humanas aliae communes aliae ſpeciales ſunt.

Humanae autem feriae, quoniam hominum cauſa introductae ſunt, quaedam *communes* ſunt, quae omnibus proſunt, cuiusmodi ſunt *feriae meſſium*, et *vindemiarum*. Aliae *ſpeciales*, quae certo hominum generi proſunt, veluti *nundinarum*, *vacatio*. His nihil obſtat, quo minus pars renunciet: neque ad ea negotia pertinent, quae moram non patiuntur. vid. *cap. 3. et fin. h. t. cap. 12. de for. compet. cap. 15. de ſent. et re iud.*

promulgata, legibusque noſtris explicata et confirmata, pleniſſimam vim et auctoritatem legalem obtinuit.

Plenius haec omnia recenſentur in dem Nachtrag ad MEVM CORPVS IVRIS ECCL. AVST. ET BOHEM. an. 1774. typis Ghelianis editum.

§. DCXXIII.

De CALENDARIO *quod deſcribitur.*

Non putabam ab inſtituto meo fore alienum, hoc loco de calendario feriarum diuinarum indice quaedam monere. Eſt autem hoc nobis loco CALENDARIVM *liber, quo anni curſus, eiusque variae viciſſitudines, et partes ſecundum coeli motum adhibitis, regulis mathematicis, deſcribuntur et iudicantur.*

Calendarium romanis librum foenebris pecuniae creditae, ſeu codicem, in quem nomina debitorum referuntur, ſignificabat. VID. BRISSONIVS *de verb. ſignif. voc.* calendar.

§. DCXXIV.

A IVLIO CAESARE *fuit ordinatum.*

Eiuſcemodi codicem confecto bello africano C. IVLIVS CAESAR ex eius nomine dictum *calendarium Iulianum* confici atque ita ordinari curauit, vt annus diebus conſtaret trecentis, ſexaginta et quinque, horis ſex, quae ſingulis quadrienniis ob reſiduas viginti quatuor

tuor horas vnum diem *intercalarem*, ſeu *biſſextilem* efficerent.

§. DCXXV.

Et ab eccleſia chriſtiana quidem receptum.

Hoc calendarium Iulianum iam inde a prima ſui fundatione amplexa eſt eccleſia catholica, eique feſta ſua immobilia inſeruit, et ab omnibus fidelibus recipi voluit, vt conſtaret, quibus diebus feſta haec toto orbe chriſtiano eſſent celebranda.

§. DCXXVI.

Sed ratione paſchatis celebrandi a patribus CONCILII NICAENI.

Atque vt eodem ex calendario conſtaret, quo die quouis anno paſcha celebrandum eſſet, patres CONCILII NICAENI A. 325. poſt Chriſti natiuitatem curam demandarunt EVSEBIO caeſareenſi et alexandrinis mathematicis, vt cyclum lunarem a IVLIO CAESARE calendario ſuo praefixum ita ordinarent, et ad ſolis ingreſſum in principium arietis, ſeu ad diem aequinoctii verni, qui tunc incidebat in *viceſimam primam* Martii, ita adcommodarent, vt vel nouilunia paſchalia, atque adeo ad diem paſchatis quouis anno celebrandi inueniendum inſeruiret.

§. DCXXVII.

Certus terminus determinatus.

Tria autem ſunt a nicaenis patribus circa paſchatis celebrationem conſtituta. *Primum*, vt paſcha celebraretur hebdomade tertia menſis primi lunaris, qui eſt ille, cuius luna XIV. cadit aut in aequinoctium vernum, aut illud proxime ſequitur. *Deinde*, vt aequinoctium vernum eſſet adfixum diei viceſimae primae Martii. *Denique* vt paſcha celebraretur dominica proxima ſequente XIV. Lunam modo dictam adeo, vt ſi dominica caderet in ipſam lunam XIV. paſcha transferatur in dominicam ſequentem, ne cum iudaeis concurrerent chriſtiani in paſchae celebratione.

§. DCXXVIII.

Duplex veteris calendarii error, PRIMVS.

Sed eſt hic inſignis veteris calendarii error, quod aequinoctium diem vigeſimam primam Martii a CONCILIO NICAENO adfixum in eo haud permanſerit, ſed propter anni quantitatem iuſto maiorem adſumtam prolapſum fuerit ſemper magis, ac magis in antecedentia adeo, vt ſpatio annorum 1257. (quot elapſi ſunt a CONCILIO NICAENO vſque ad annum correctionis) receſſerit a die 21. in diem 11. Martii.

§. DCXXIX.

§. DCXXIX.

Secvndvs.

Alter error eiusdem calendarii eſt, quod nouilunia minus recte per aureos numeros in eo collatos fuerint indicata; verum quatuor, et amplius diebus ſerius, quam oportebat. Quo ex errore ſaepe contigit, vt paſcha luna XXV. quando ſcilicet luna XXIV., quae verius erat luna XVIII. incidebat, in diem dominicum transferretur. Id quod decreto concilii nicaeni manifeſto repugnat.

§. DCXXX.

Horum errorum ſequela.

Ex vtroque hoc errore factum eſt, vt paſcha quam ſaepiſſime celebratum ſit diebus longe aliis, quam decreta patrum praecipiunt.

Id quod clavivs *in calendario cap.* 2. *et* 22. prolixe oſtendit. Ex quibus liquet, quam neceſſarium fuerit, vt annus, et calendarium emendaretur, tum vt incommoda, quae commemoraui, euitarentur, tum vt ne in grauiora inciderent.

§. DCXXXI.

Quibus emendandis ſtatuit Gregorivs XIII. P. *duplici modo* 1*mo.*

Errores hos plurimum aliorum fontes iam dudum aduerterunt viri eruditi, concilia, ac pontifices, quibus emendandis diligentem ac diu-

diuturnam operam nauarunt. Opus a pluribus tentatum perfecit GREGORIVS XIII. P. et ad reſtringendum aequinoctium vernum ſtatuit, vt decem dies A. 1582. menſe octobri omitterentur, atque ideo poſt diem quartum S. FRANCISCO ſacrum continuo decima quinta numeraretur.

PETRVS DE ALLIAGO CARD. CAMERACENSIS exhortationem ad concilium conſtantienſe ſuper correctione calendarii propter vigentes eius errores delineauit eique obtulit A. 1417. quae exſtat *ap.* VON DER HARDT. *tom. III.*

§. DCXXXII.

2do.

Conſtituit praeterea idem pontifex ad euitandos deinceps ſimiles errores, vt illo ſeculo annus centeſimus maneret, intercalaris: poſtea vero ſingulis quatuor ſeculis tres primi anni ſeculares, vel centeſimi diem intercalarem omitterent, et quartus annus ſecularis, vel centeſimus eum rurſus adhiberet.

Vid. *bulla* GREGORII XIII. A. 1582. inter grauiſſimas *in bullario M. tom. II.*

§. DCXXXIII.

Emendatio haec a catholicis quidem.

Hoc factum pontificis orbis chriſtianus ingenti cum adplauſu adprobauit. Papa cardinale MADRVCIA AD RVDOLPHVM II. Caeſarem ablegato maximopere in id incubuit, vt calendarium

darium nouum ab eo reciperetur. Et ſane caeſare in comitiis auguſtanis A. 1582. res in deliberationem deducta eſt. Verum ſtatus proteſtantes a recipiendo nouo abhorrebant, non quod non neceſſariam intelligerent veteris calendarii emendationem, ſed quod id ſibi a pontifice obtrudi nollent.

Vid. Avgvst. Thvanvs *in hiſt. ſui temp. lib. 75. p. 575. ſeqq.*

§. DCXXXIV.

Fuit acceptata.

Diſſenſus hic ſtatuum A. C. addictorum tamen non impediebat, quo minus A. 1583. calendarium gregorianum Imperator, ceterique ſtatus catholici reciperent. Atque vt ab omnibus idem fieret, edicto die 15. Sept. A. 1583. publicato, pro ſua auctoritate adlaborauit.

Rvdolphi II. Imp. conſtitutio hac de re in Auſtria 1. Octob. A. 1583. edita, et 20. Ian. 1584. addita ſanctione repetita exſtat *in* meo corp. ivr. eccles. avstr. *p.* 74.

§. DCXXXV.

Minime vero a proteſtantibus.

Et erant ſtatus A. C. nonnulli, quos caeſaris maieſtas moueret, renuentibus ceteris, tum quod non aequo ferrent animo verba bullae: *pro data nobis a Domino auctoritate, hortamur, et rogamus chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Rudolphum Romanorum regem, illuſtrem*

ſtrem imperatorem electum, ceteroſue reges, principes, ac reſpublicas, IIS DENIQVE MANDAMVS etc. tum quod eſſent eruditorum quidam, qui calendarii huius noui errorem non vnum ſibi viſi ſunt deprehendiſſe.

Vid. SCALIGER *de emend. temp.* STRAVCHII *diſſ. de computat. iulian. conſtit. gregoriana.* LINCKII *diſſ. de calendario.*

§. DCXXXVI.

Inde inualuit in Germania calendarii veteris et noui vſus.

Vtriusque calendarii in Germania vſus fieri non potuit, quin ingentem vtroque in foro rerum, negotiorumque confuſionem pareret. Quae vt euitaretur deinceps, ſuoque ordini agendi forenſis ratio reſtitueretur, ſaepius quidem in comitiis imperii, ſed irrito conatu agitatum eſt.

Vid. RECESS. IMP. *de A.* 1613. *et de A.* 1654. *§.* 158.

§. DCXXXVII.

Proteſtantibus tandem ad finem ſec. XVII. media via placuit.

Repetitae Caeſarum MATHIAE, et LEOPOLDI de componendo calendarii negotio exhortationes eo tandem id perduxerunt, vt ſub finem ſeculi XVII. diuturnae contentioni finem imponerent proteſtantes, eamque ita componerent, vt dies 11., qui 18. Febr. ſtili veteris con-

conſequuntur, A. 1700. omitterentur, et feſtum S. Mathiae in diem 18. reponeretur. Deinde praeter alia ſtatuerunt, vt feſtum paſchatis, et quae ab eo dependent alia, deinceps, nec ſecundum cyclum dionyſianum in iuliano calendario receptum, nec ſecundum gregorianum, ſed calculo aſtronomico ad amuſſim ſeruato in eccleſia ordinarentur.

Vid. concluſum ſtatuum euangelicorum de emendatione calendarii die 23. Sept. 1699. *ap.* Schmavs. *in corp. iur. publ. pag.* 1125. Quae ipſa diuerſa computandi ratio annis 1724. et 1744. quibus proteſtantes diem paſchalem integra hebdomade citius quam catholici celebrarunt nouis colliſionibus occaſionem praebuit. Atque haec ſunt calendarii in Germania fata.

§. DCXXXVIII.

Quomodo in Hungaria obtineat.

Reliquus orbis chriſtianus gregoriano vtitur. Memorabilis autem imprimis eſt eius in Hungaria receptio. Nam quum A. 1588. Rvdolphvs rex ſuadente pontifice calendarii noui vſum in Hungariam inuehere ſtuderet, *ſtatus et ordines regni autem mallent, vt vetus calendarium a tot iam annis obſeruatum, et cui ſe tam pauperes, quam diuites longo vſu adcommodarent, in priſtino ſuo ſtatu permaneret, volentes tamen ſe piae, et clementi ſuae maieſtatis admonitioni adcommodare* declararunt tandem, *ſe non refragari quidem, vt deinceps noui, et reformati calendarii vſus ſit, hoc tamen per expreſſum declaratum eſſe velle, ſe*

illud nullius alterius, quam ſola, et vnica regiae ſuae maieſtatis auctoritate in productum admittere.

Hiſce verbis conceptum eſſe legitur RVDOLPHI *decretum IV. art.* 28. *in* CORP. IVR. HVNG. *t.* I. *f.* 571.

§. DCXXXIX.

II.) RECONVENTIO.

RECONVENTIO eſt *actio, quae a reo mouetur contra actorem in eodem iudicio, licet reſpectu huius ceteroquin incompetente.* Quoniam ſcilicet aequitati conſentaneum eſt, vt cuius quis in agendo obſeruat arbitrium, eundem habere contra ſe iudicem non dedignetur; poteſt reus actorem, quem ratione cuiusdam negotii ſibi mutuo obligatum habet, apud eundem iudicem reconuenire, vtut alias incompetentem. Vid. *cap.* 1. *et* 2. *h. t.*

Quacum adeo minime confundi debet ea mutuae petitionis ſpecies, qua reus actorem ſuum conuenit ſeparato proceſſu coram iudice eius competente, de qua eſt *cap.* 3. *de reſcript. in VI.*

§. DCXL.

Propria et impropria.

Diuidi vulgo ſolet in *propriam*, quae ita inſtituitur, vt praeterquam, quod proroget iurisdictionem, etiam pari paſſu cum conuentione procedat: et *impropriam*, quae priorem quidem effectum, non etiam poſteriorem habet.

§. DCXLI.

§. DCXLI.

Illa cum conuentione pari paſſu ambulat.

Propria igitur, quam vocant, reconuentio ſimultaneo cum conuentione proceſſu eodemque iudiciorum ordine, ac figura peragitur, ita tamen, vt prius in conuentione actoris, deinde in reconuentione, atque ita deinceps ſingulis in actibus ad finem vſque litis procedatur. vid. *cap.* 1. *h. t.*

§. DCXLII.

Modo ante litem conteſtatam proponatur.

Quo quidem effectu vt gaudeat, eam neceſſe eſt, ante litem conteſtatam proponi. Namque poſt hanc mota retinet vim prorogandi iudicii, amittit tamen effectum ſimultanei proceſſus. *clem.* 2. *de verb. ſignif.*

§. DCXLIII.

Ei locus etiam eſt coram iudice delegato petito.

Inſtitui reconuentio poteſt non tantum coram iudice ordinario, ſed et delegato, ſi modo ſic datus ſit ad reconuenti ſupplicationem. Namque ſi motu proprio conſtituti ſint commiſſarii, reconuentioni locus non eſt propterea, quod dici nequeat ab actore eum electum fuiſſe iudicem, quem praeter expectationem ſuam nactus eſt. vid. *cap.* 3. *de reſcript. in VI. cap.* 1. *h. t.*

Ceterum coram iudice delegato reconuentioni motae eaedem omnino qualitates, quae conuentioni inſunt, vt adeo, ſi datus ſit iudex cum clauſula: *remota adpellatione*, eadem quoque in reconuentione repetita cenſeatur. vid. *cap. 2. h. t.*

§. DCXLIV.

Non coram arbitro, nec iudice adpellationis.

Multo minus reconuentioni locus eſſe poteſt coram *arbitro*, cuius omnis, quam habet iudicandi poteſtas ex compromiſſo pendet; neque coram *iudice adpellationis*; quippe, quod actori beneficium primae inſtantiae eriperetur, niſi adpellatio duntaxat *extraiudicialis* facta eſſet, quae, ſi effectum ſpectes, nihil aliud eſt, quam *prouocatio ad cauſam*, quae beneficio primae inſtantiae haud priuat. vid. *cap. 6. de arbitr. cap. 59. de adpellat. cap. 1. de elect. in VI.*

§. DCXLV.

Laicus clericum reconuenire coram laico etiam iudice poteſt.

Reconuenire poteſt reus laicus actorem etiam clericum, vtut in cauſa perſonali communi iure ſecularis iudex eius reſpectu ſit incompetens: ſi modo cauſa reconuentionis ita comparata ſit, vt iudex de ea cognoſcere queat. Neque enim prorogatio iurisdictionem tribuere poteſt, quam non habet, ſed iudicem tantum, qui non eſt, competentem facit.

§. DCXLVI.

§. DCXLVI.

Quod probatur.

Eſt enim reconueniendi facultas cuique iure ciuili tributa, et iure canonico probata, vt in principio probaui, exigente id publica ciuitatum vtilitate, cuius intereſt, lites quam citiſſime finiri. Atqui ratio haec iuris non ciuilis modo, quam canonici in clerico actore non minus locum habet, quam in quocunque alio. Nihil igitur prohibet, quo minus aduerſus ſe iudicem habere dignetur, quem pro ſe idoneum agnouit.

§. DCXLVII.

Idem.

Praeterea id certum eſt, olim clericos communi cum reliquis iure vſos fuiſſe: ita enim IVSTINIANVS IMP. NOV. 123. *cap.* 25. quum in principio negaſſet, apocriſarios in cauſa epiſcopi, aut clerici conuenire poſſe, ſubiungit: *tunc enim ſolis illis, qui ab eis conueniuntur, damus licentiam, ſi quam obligationem habent contra eccleſiam, aut contra epiſcopos eorum proponere.* Enimuero hoc ius aliqua lege poſteriori abrogatum fuiſſe probari non poteſt.

§. DCXLVIII.

Obiectiones.

Nam quod vulgo dicitur, clericum non poſſe iudicis laici prorogare in ſe iurisdictio-

nem ſine conſenſu epiſcopi per *cap.* 12. *de foro compet.* nihil obſtat, inquit VALLENSIS, *quia hoc caſu prorogat non clericus ipſe iurisdictionem laici in ſe; ſed ipſa lex prorogat, ſeu potius dat, et defert laico iurisdictionem in clericum. in paratit. iur. can. ad h. t.*

§. DCXLIX.

Soluuntur.

Neque quidquam obeſt, quod priuilegium clerici, ne conueniatur coram laico, ſit omni clericorum ordini conceſſum. Praeterquam enim, quod priuilegia minime ſint extendenda, ex eo nihil conſequitur aliud, quam quod clericus ipſe renunciare foro non poſſit in praeiudicium ordinis, non autem, ne ipſa quidem lex id efficere nequeat.

§. DCL.

Reconuentio fieri poteſt regulariter in cauſis omnibus.

Fieri poteſt reconuentio in omni cauſa, ſiue agatur in rem, ſiue in perſonam: niſi iure quibusdam in cauſis inhibeatur. *cap.* 1. *et* 2. *h. t* Interdicta autem eſt reconuentio 1.) in cauſis criminalibus: 2.) praeiudicialibus: 3.) ſpiritualibus coram iudice laico: 4.) in cauſa ſpolii, donec ſuum in locum reſtitutus ſit actor, niſi hunc quoque reus de ſpolio conueniat: porro 5.) in cauſis executiuis: 6.) de-

poſiti

poſiti negotio, ac denique 70) in cauſis, quae ſummarie pertractari ſolent. *cauſ. III. q. XI. can.* 1. *cap.* 2. *de iud. cap. fin. de ord. cogn. cap.* 2. *depoſit.*

§. DCLI.

III.) ORDO COGNITIONVM.

Quum quaeſtio in cauſam principalem incidit, ſaepe controuertitur, quo ordine in his definiendis procedendum ſit, de quo nunc exponendum. Eſt quippe ORDO COGNITIONVM nihil aliud, quam *modus ſeruandus a iudice in examine plurium quaeſtionum in eodem iudicio circa easdem perſonas concurrentium.*

§. DCLII.

Eius regulae.

Qua in re, ne confundendo conſequentia cum iis, quae priora eſſe debent, difficultas emergat, tenendum eſt primo quidem, vt ſi quaeſtio praeiudicialis in cauſa ciuili emergat, a cuius definitione haec dependet, illa ſit priore loco cognoſcenda. vid. *cap.* 1. *h. t.*

Atque haec ratio eſt, quare exceptio excommunicationis oppoſita ante cauſae principalis definitionem examinanda ſit. Eadem ex cauſa quaeſtio natalium tanquam praeiudicialis priore loco finienda eſt. vid. *cap.* 19. *de iudic. cap.* 3. *h. t.*

§. DCLIII.

TRADVNTVR.

Quod ſi duae quaeſtiones ciuiles, quarum altera ab altera haud dependeat, per modum actionis propoſitae ſint ſeparato proceſſu, vnaquaeque earum ſuo in foro peragenda eſt. Quodſi autem introducta altera in iudicium ſit per modum reconuentionis, idem forum, atque eadem ſententia vtrique ſimul finem imponat. vid. *cap.* 2. *h. t.*

§. DCLIV.

Idem.

Quodſi denique rationem exceptionis peremtoriae habet, ordo proceſſus exigit, vt ad reprobationem petitionis peractam demum inſtituatur, niſi ſi praeiudicialis eſt, qualis eſt ſpolii exceptio. vid. *cap.* 2. *h. t.*

§. DCLV.

Idem.

Demum ſi criminalis cauſa concurrat cum ciuili, niſi altera alteri ſit praeiudicialis; (nam haec ſemper praecognoſcenda eſt) criminalis ante ciuilem vt decidatur, cautum eſt. *l.* 3. *cod. de ord. iud.*

§. DCLVI.

§. DCLVI.

Idem.

Poſtremo illud animaduertendum, de quaeſtione incidente eundem iudicem cognoſcere, apud quem de cauſa principali actio inſtituta eſt, tametſi ceteroquin iudex competens non ſit, demta cauſa eccleſiaſtica, de qua etſi incidenti laico iudici poteſtatem cognoſcendi negant canones, qui tamen non prohibent, quin iudex eccleſiaſticus cauſam ciuilem incidentem pro auctoritate ſua definiat. vid. *l.* 1. *cod. de ord. iud. cap.* 3. *h. t. cap.* 7. *qui fil. ſint legit. cap.* 3. *de donat. int. vir. et vxor.*

§. DCLVII.

Petitorium et poſſeſſorium.

Debitus cognitionum ordo quam maxime in cauſa poſſeſſionis et proprietatis ſeruari debet. Eſt vero POSSESSORIVM: *vbi de facto poſſeſſionis, vel antiquiori, et minus vitioſo, vel de vltimo actu quiete exercito quaeritur*, PETITORIVM, *vbi de proprietate controuerſia mouetur.*

§. DCLVIII.

Cumulari poſſunt.

Permiſſa eſt vtriusque remedii cumulatio, ſed quatenus ſunt *compatibilia.* Hinc cumula-

ri poſſunt *remedia adipiſcendae* et *recuperandae* poſſeſſionis cum petitorio, donec in iudicio proprietatis concluſum eſt. vid. *cap.* 5. *h. t.*

§. DCLIX.

Idem.

At *retinendae* poſſeſſionis remedium cumulari cum cauſa proprietatis nequit, repugnante vtriusque formula, niſi de ſeruitute agatur, propterea, quod confeſſoria etiam poſſidenti detur. vid. *clem. vnic. h. t.*

§. DCLX.

Effectus huius cumulationis.

Nunc de effectu huius cumulationis videamus, qui quidem in eo ſitus eſt, vt ſi iudici non liqueat de petitorio, quum de cauſa poſſeſſionis certo conſtat, de hac ſola interim pronunciare poſſit. Si vtraque liquida, de vtraque pronunciandum ſit. Qu umque fieri nihil prohibeat, vt actor vincat in poſſeſſorio, in petitorio ſuccumbat, ita pronuncianda ſententia eſt, vt praemittatur poſſeſſio, quatenus effectus quidam iuris ex ea dependent, tametſi in executione cauſa proprietatis potior habeatur. vid. *cap.* 3. *et* 6. *h. t.*

§. DCLXI.

§. DCLXI.

Idem.

Sed etſi de poſſeſſorio actum eſt ſeorſim; coram eodem tamen iudice cauſa proprietatis peroranda eſt, ne cauſae connexae ſine neceſſitate diuellantur. Namque ſuccumbenti in poſſeſſorio non eſt adempta facultas experiundi in petitorio. vid. *cap.* 1. *et* 8. *h. t.*

§. DCLXII.

IV.) Exceptiones.

Quo ſe in iudicio conuentus reus tueatur, remedium eſt exceptio, quae eſt *adlegatio rationum, quibus reus actionem aduerſus ſe in iudicium deductam impugnat.* Quumque reus aut iudicium impugnet, quo actio mota eſt, aut ius ipſum in iudicium deductum, illas *dilatorias*, has *peremptorias* adpellant.

Exceptiones dilatoriae in ſpecie *fori declinatoriae* dicuntur, quibus iudicium impugnatur ratione fori. Quarum ea vis eſt, vt ſi ſint liquidae, reus litem conteſtari non teneatur. vid. rec. Imp. *de A.* 1654. §. 10.

§. DCLXIII.

Dilatoriae.

Ceterum *exceptiones dilatoriae* proponendae ſunt ante litem conteſtatam. Intra quod autem tempus eſſent proponendae, iure veteri de-

§. DCLXVIII.

1.) *Habilitas poſſeſſionis*

Primum adquiſitiuae praeſcriptionis requiſitum monebam eſſe *habilitatem poſſeſſionis* rem poſſidendi vt ſuam. Igitur qui poſſeſſionis capax non eſt, praeſcribere rem non poteſt. Ex quo quidem principio nec *iurisdictionem eccleſiaſticam*, nec *decimas a laico* poſſe adquiri *iure decretalium* ſancitum eſt. *cap.* 6. *et* 7. *h. t.*

At quoniam nihil impedit laicum *per priuilegium* adquirere ius decimarum, vt quidem fatentur omnes: *immemorialis* autem *poſſeſſio* priuilegii olim conceſſi argumentum eſt, quod contraria probatione euerti nullo modo poteſt, nihil eſt, quod prohibeat, quo minus immemoriali ſaltem poſſeſſione decimarum ius a laico legitime adquiſitum dicamus.

§. DCLXIX.

Idem.

Porro quia legitima praeſcriptio requirit, vt quis rem, *vt ſuam* poſſederit, perſpicuum eſt, *rem vitioſam* praeſcriptioni obnoxiam non eſſe, *nec plus praeſcriptione adquiri, quam poſſeſſum eſt*, nec quemquam praeſcribere poſſe, qui non ſuo, ſed alterius nomine rem poſſederit. vid. *cap.* 17. *et* 18. *h. t. cap.* 29. *de decimis.*

§. DCLXX.

2.) *Bona fides.*

Alterum, quod legitima praeſcriptio deſiderat, requiſitum eſt *bona fides*, ob quam poſſeſſorem ita eſſe animo comparatum oportet, *vt in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienae.* Qua de cauſa *iure* quidem *noſtro ſuperueniens mala fides* praeſcriptionem etiam longiſſimi temporis, impedit: tametſi *iure ciuili* Romanorum aliud obtinere nemini ignotum eſt. vid. *cap. vlt. h. t. cap.* 5. *eod.*

§. DCLXXI.

3.) *Iuſtus titulus.*

Deinde *iuſtum titulum* requirunt leges. Quod quidem de praeſcriptione longi temporis expeditum eſt. At ſi tempus longiſſimum triginta, vel quadraginta annorum effluxerit, tituli huius ratio nulla habetur, niſi poſſeſſori *praeſumtio*, aut *ius commune* aduerſetur. vid. *cap.* 4. *de emt. et vend. cap.* 3. *h. t. cap. IX. eod. in VI.*

§. DCLXXII.

4.) *Poſſeſſio quieta et continua.*

Porro *poſſeſſionem* dicebam eſſe debere *quietam*, et *continuam*, fieri autem variis ex cauſis poteſt, vt curſus eius ſiſtatur, veluti quum hoſtium vi impedimentum iniicitur, aut eccle-

ſia ſchiſmate ſcinditur, paſtoreue ſuo viduata luget. Durantis enim iuſti impedimenti tempus poſſeſſori eſſe ſubducendum, aequum eſt. vid. *cap.* 4. 10. 14. *et* 15. *h. t. cap.* 41. *de elect.*

§. DCLXXIII.

Idem.

Quieta autem *poſſeſſio* non eſt, quae *interrumpitur*: idque fit *naturaliter*, et *ciuiliter*; ac *naturaliter* quidem amiſſa poſſeſſione: *ciuiliter* mota ab aduerſario lite. Et, quum *iure ciuili* non niſi per litis conteſtationem interrumperetur praeſcriptio, *iure noſtro* ſola ſufficit citatio rite inſinuata. vid. *l.* 18. *de rei vind. clem.* 2. *vt lit. pend.*

§. DCLXXIV.

5.) *Tempus lege definitum.*

Poſtremo *temporis lege definiti* rationem eſſe habendam diximus. Qua in re id monendum eſt duntaxat, quum contra eccleſiam olim quidem triginta annorum ſpatio expleretur praeſcriptio, ad normam ciuilis iuris inualuiſſe deinceps, vt quadragenaria poſſeſſio requiratur, excepta romana eccleſia, aduerſus quam ex Ivstiniani Imp. priuilegio non minor centenaria admittitur. vid. *cap.* 3. 8. 9. 13. *et* 14. *h. t. cap.* 2. *eod. in VI.* Nov. 131. *cap.* 6.

§. DCLXXV.

§. DCLXXV.

Praeſcriptionis extinctiuae fundamentum.

Haec de praeſcriptione adquiſitiua. Extinctiuae enim fundamentum eſt negligentia eius, qui, quum potuiſſet intra tempus lege definitum ius ſuum perſequi, eo vſus non eſt. Quare exceptione repellitur, ſi experiri contendat tempore legitimo iam tum elapſo. vid. *cap.* 5. *et fin. h. t. cap.* 2. *de reg. iur. in VI.* Ex quibus colligunt doctores in hac praeſcriptionis ſpecie de bona, aut mala fide non quaeri, ſed nudum temporis lapſum, et non agentis negligentiam.

§. DCLXXVI.

Corollaria.

Inde eſt, quod debitum indefinite contractum longiſſimi temporis praeſcriptione extinctum eſſe cenſeri debeat. Si enim, vt ſupponitur, nullus ſolutioni debiti terminus fuerit praefinitus, debitor nunquam interpellatus eam differendo culpa vacat, vt adeo creditor ſibi imputare debeat, quod tempore legali debitorem ſuum interpellare, vel actionem contra eum inſtituere neglexerit.

Licet enim debitor ſciat, ſe ad abſolutionem eſſe obſtrictum, haec tamen ſcientia iuris alieni non inuoluit peccatum iniuſtitiae, quod ab omni praeſcriptione abeſſe vult. *cap. vlt. h. t.* confundi autem minime debet *ſcientia iuris alieni* cum ſcientia

opponunt *ſimplicem*. Et ſiquidem ita limitetur confeſſio, vt factum eodem tempore determinatum dicatur, eam ab aduerſario non poſſe ita diuidi tradunt, vt limitationis negatae probatio a confitente exigatur; ſed aut repudianda eſt tota, aut ſub eadem limitatione acceptanda: niſi fortaſſe adiecta limitatio iuris praeſumtioni aduerſetur.

§. DCCVIII.

II.) PROBATIO.

PROBATIO *generatim* eſt *actus, quo veritas facti controuerſi euincitur, vt ei fides habere poſſit*. Remedia ad veritatem facti euincendam apta dicuntur *media probandi*, et *legitima* quidem, ſi rationem ſufficientem contineant factum adfirmandi: *ſpuria*, ſi ita comparata non ſint. vid. *cap.* 27. *de teſtib. cap.* 17. *de reſtit. ſpoliat.*

§. DCCIX.

Iudicialis.

Quae in iudicio fit, dicitur *probatio iudicialis*. In qua quidem ad iudicii finem exacta ita verſari oportet, vt pertineat ad facta duntaxat inter partes controuerſa, et litis deciſioni inſeruientia, nec ad alia concedatur, quae hanc neque directe, neque indirecte poſſint promouere. vid. *cap.* 44. *de adpellat. cap.* 8. *de except. cap.* 32. §. 1. *de ſimon.*

§. DCCX.

§. DCLXXIX.

In iis tamen obtinet praeſcriptio immemorialis.

Quibus autem in cauſis praeſcriptioni locus non eſt, in iis immemorialis poſſeſſionis auctoritas ius poſſidentis tuetur, cuius ea vis eſt, vt praeſumtionem iuris, et de iure inducat, iam tum in principio ius, quod praeſcribi nequit, iuſto titulo adquiſitum fuiſſe, tametſi is ob temporis diuturnitatem hominum viuentium memoriam ſuperantem probari non poſſit. vid. *cap.* 1. *h. t. in VI. cap.* 26. *de V. S.*

§. DCLXXX.

Huc etiam pertinet REMEDIVM SPOLII.

Remedia, quae ad poſſeſſionem pertinent, alia ad adquirendam, alia ad retinendam, alia demum ad recuperandam poſſeſſionem comparata ſunt. Ac priora illa duo ex principiis, iisdem, quae iure ciuili conſtituta ſunt, aeſtimantur: poſterius vero, quod iure canonico ſpecialem determinationem accepit, *remedium ſpolii* adpellari ſolet. vid. *cap.* 9. *de probat.*

§. DCLXXXI.

Ex CANON. 3. *III. q. I.*

Si ea, quae in CAN. 3. CAVS. *III. q. I.* continentur, ſpectes, nihil in iis, niſi quamdam interdicti *vnde vi* adplicationem reperies. At inter-

terpretationes doctorum ſententia eius canonis latius producta locum fecit conſtitutionibus pontificum, quae hoc titulo commemorantur.

§. DCLXXXII.

Spolium.

Eſt autem SPOLIVM *quodlibet factum illicitum, quo alicui ſeu vera, ſeu quaſi poſſeſſio rei aufertur.* Ex quo conſtat, ſpolium non eſſe, quum alter in poſſeſſione rei omnino non fuit, aut factum illicitum, quo illa auferretur, nullum interceſſit. vid. *cap.* 10. *de offic. iud. deleg. cap.* 17. *h. t.*

§. DCLXXXIII.

Vario modo committi poteſt.

Committi ſpolium poteſt in rebus tam immobilibus, quam mobilibus, vt et in iuribus: neque refert, vis interuenerit, an nulla adeo, vt remedio huic etiam culpa locum faciat. vid. *can.* 3. *cauſ. III. q. I. cap.* 6. *de ſepult. cap.* 6. 8. 9. *h. t.* Porro reus ſpolii non modo priuatus eſſe poteſt, ſed etiam iudex, dum neglecto iuris ordine poſſeſſione priuat. Is quoque ab hoc crimine alienus non eſt, qui ad ſpolium alterius moraliter concurrit, mandans illud, vel ratum habens, aut etiam ſcienter rem ſpolio ablatam accipiens. vid. *cap.* 7. 15. 18. *h. t.*

§. DCLXXXIV.

§. DCLXXXIV.

Et per exceptionem quoque poteſt proponi.

Quaeſtio ſpoliationis obiici poteſt vel in modum *actionis* ad reſtitutionem petendam, vel in forma *exceptionis* ad intentionem aduerſarii repellendam. Duplex igitur ſpoliato comparatum eſt remedium, alterum, quo reus ſpolii obligatur ad rem cum omni cauſa reſtituendam, data contra illum ACTIONE *ſpolii*: alterum, vi cuius ſpoliatus nondum facta reſtitutione nullum cum ſpoliatore iudicium ſuſcipere tenetur, comparata eum in finem EXCEPTIONE *ſpolii*. vid. *cap.* 2. *de ord. cognit.*

§. DCLXXXV.

Actio ſpolii.

Datur igitur actio ſpolii ſpoliato contra ſpoliatorem, tametſi rem amplius non poſſideat. Datur etiam aduerſus tertium poſſeſſorem ſpolii conſcium; neque eius vſum impedit reuerentia reo ceteroquin debita. Contra tertium vero bonae fidei poſſeſſorem, tametſi vulgo interpretes laudatum. *can. redintegranda:* etiam ad hunc pertinere contenderint, haec actio non competit. vid. *cap.* 11. *et* 18. *h. t.*

§. DCLXXXVI.

Eius effectus.

Vt autem reſtitutionem ſpolii per actionem conſequatur, ſufficit conſtare de ſpolio, atque id probatum eſſe. Quo fit, vt ſpoliatus titulum poſſeſſionis docere non teneatur, niſi ius ei commune aduerſetur. Ex quo porro ſatis intelligitur, nulli eum exceptioni, quae poſſeſſionis qualitatem, vel titulum reſpicit, ante reſtitutionem reſpondere, nec cautionem ſpoliatori ſuper illa praeſtare debere. Quid? quod ſi proprietatis quaeſtio ſimul mota fuerit, nihilominus ſpoliato integrum ſit, hac ſuſpenſa ſolam poſſeſſionis recuperandae cauſam proſequi. *cap. 2. h. t. in VI. cap. 1. 2. 5. 6. pro cap. 22. de offic. iud. deleg. cap. 2. de ord. cognit. clem. vnic. de cauſ. poſſ. et propriet.*

§. DCLXXXVII.

Idem.

In reſtitutione ſpolii dum res ablata, et in ſubſidium eius aeſtimatio continetur, tum etiam omne damnum eius cauſa datum, fructusque a ſpoliatore non modo percepti, ſed et percipiendi, ſi ſpolium vi, aut dolo malo perpetratum eſt, probationem eorum, atque aeſtimationem actor praeſtito iureiurando peragit. vid. *cap. 7. 11. ſeqq. h. t. cap. 22. de offic. iud. deleg. cap. 8. de transact. cap. 7. de his, quae vi, met. cauſ. fiunt.*

§. DCLXXXVIII.

§. DCLXXXVIII.

Exceptioni ſpolii ſemper locus eſt.

Quoniam ſpoliatus ante reſtitutionem reſpondere ſpoliatori haud teneatur, conſequens eſt, vt cuicunque actioni a ſpoliatore motae exceptionem ſpolii in qualibet litis parte opponere poſſit, modo probatio ſpolii in continenti fieri poſſit, quo facto cauſae principalis cognitio vſque ad plenam rei reſtitutionem ſuſpendenda eſt. vid. *cap.* 2. *et* 4. *de ord. cognit. cap.* 1. *h. t. in VI.* Quandoque etiam de ſpolio agenti reſtitutio denegatur ob periculum animae vel damni irreparabilis ex reſtitutione imminentis vel ob alias vrgentiſſimas cauſas. vid. *c.* 8. *et* 13. *h. t.*

§. DCLXXXIX.

V.) Litis pendentia.

Citatione a iudice competente decreta, et reo rite inſinuata initium iudicii inducitur, et lis in foro pendere dicitur. Eſt enim lis pendens nihil aliud, quam *lis in iudicio coepta, ſed nondum ad finem perducta.*

§. DCXC.

Ea durante omnis innouatio.

Quidquid ad ſtatum litis pendentis, et cauſae in iudicium deductae immutandum ſit, IN-

novatio, ſeu attentatvm adpellatur. Quod fieri non magis a iudice, quam ipſis litigantibus poſſe perſpicuum eſt.

§. DCXCI.

Prohibita eſt.

Quapropter vt iuribus partium, et victori in lite futuro conſuleretur, iure conſtitutum eſt, *vt lite pendente nihil innouetur;* ac proinde omnia eum in ſtatum reuocentur, in quo fuerant tempore litis motae. vid. *can. vlt. cauſ. II. q. I. cap.* 1. 4. *h. t. clem.* 2. *eod. cap.* 1. *de ſequeſt. poſſ.*

§. DCXCII.

Regulariter.

Ex quo principio conſequens eſt, vt pendente lite poſſeſſione nemo ſit priuandus, et ſalua eſſe debeant poſſeſſori commoda poſſeſſionis: vt ceſſio, et alienatio actionis, reiue litigioſae, dum lis pendet, facta nulla ſit, vt electio lite pendente facta irrita ſit, ceſſio beneficiorum in litem deducta non teneat, vt vxor diuortii vel nullitatis quaeſtione mota lite pendente dimitti vel iure coniugii priuari nequeat. Denique reſcriptum aut priuilegium in alterius praeiudicium impetratum nullius momenti ſit habendum. vid. *cap.* 1. 2. 3. 5. *h. t. c.* 1. *et* 2. *h. t. in VI. cap.* 19. *de teſtib.* add. *cap.* 3. 4. *h. t. cauſ. XI. q. I. can. vlt.*

§. DCXCIII.

§. DCXCIII.

Idem.

Quod ſi extra hos caſus quid actum eſſet, poteſt pars aduerſa, ſuſpenſa interim cauſa principali, prius de reuocando attentato, et de vitio litigioſę experiri, ne ſi obtinuerit in iudicio, in vanum laboret altero minime poſſidente. vid. *cap.* 3. *h. t.*

§. DCXCIV.

Hinc Seqvestratio *quoque.*

Seqvestratio *neceſſaria*, ſeu *iudicialis* eſt *actus, quo cuſtodia rei litigioſae pendente lite alicui auctoritate iudicis committitur.* Enimuero *rei litigioſae* nomine hic intelligo *quodlibet litis obiectum.* Ex quo fit, vt ſequeſtratio in res tam mobiles quam immobiles, iura etiam eccleſiaſtica non minus, quam perſonas poteſtati cuicunque ſubiectas cadat. vid. *cap.* 1. *et* 2. *h. t. clem. vn. eod. cap.* 8. *de reſtit. ſpoliat.*

§. DCXCV.

Regulariter eſt prohibita.

Quandoquidem autem ſequeſtratio ſpecies eſt innouationis, vt patet, ratio in conſpicuo poſita eſt, ob quam eam in regula prohibitam eſſe doceant, nec permiſſam, niſi ex cauſa ſpe-

ciali iure probata. vid. *l. vnic. cod. de prohib. ſequeſtra.*

§. DCXCVI.

Caſus, in quibus ea locum habet.

Eſt autem iure probata ſequeſtratio, quando ea vnicum eſſe, atque idoneum remedium, quo ſatis cautum ſit actori de iure ſuo in caſum victoriae, veluti ob probabilem metum alienationis, diſſipationis bonorum, praeiudiciique ex ſaeuitie, aut iniuſta coactione imminentis. vid. *cap.* 1. 3. *h. t. clem. vnic. eod. cap.* 7. *de donat. int. vir. et vxor. cap.* 14. *de deſponſ. cap.* 8. 13. *de reſtit. ſpoliat.*

§. DCXCVII.

Recenſentur.

Iuſta quoque ſequeſtrandi cauſa eſt, dum ea adhibetur velut medium cogendi reum in ſe ſiſtendo contumacem, aut ad conſeruandam publicam ſecuritatem, quam turbatum iri periculum eſt ex metu armorum litigioſae poſſeſſionis cauſa. vid. *cap.* 2. *de dol. et contum.*

§. DCXCVIII.

Requirit praeuiam cauſae cognitionem.

Quum igitur ſequeſtratio non niſi ex cauſa iure determinata admittatur, patet eam a iudice

dice decerni non poſſe ſine praeuia cauſae cognitione. Qua omiſſa, ſi ex mero iudicis arbitrio profecta eſt, irrita eſt, aut ſaltim a magiſtratu ſuperiore reuocanda. vid. *cap.* 1. *h. t.*

§. DCXCIX.

Qua ceſſante relaxari debet.

Quemadmodum demum euitare eam reus poteſt cautione ſufficienti oblata, ita cauſa ſequeſtrationis ceſſante eam a iudice relaxari oportere merito conſtitutum eſt. vid. *cap.* 7. *de donat. int. vir. et vxor. cap.* 8. *cap.* 13. *de reſtit. ſpoliat.*

Vid. Heineccii Pandect. *lib. II. tit. XII. lib. XLI. tit. II. et III. lib. XLIV. tit. I. ſeq.*

§. DCC.

Idem.

Huc quoque pertinet periculum *damni irreparabilis*, ad quod auertendum etiam *virgines* et *vxores* ſequeſtrantur. Deinde ob *qualitatem rei ſingularem*, de qua litigatur, ſequeſtratio fieri poteſt, vt ſi de *beneficio eccleſiaſtico* contra poſſeſſorem *non triennalem* agitur, isque *in poſſeſſorio vel petitorio ſententiam contra ſe tulerit. cap.* 2. 4. *de ſponſ. duor. cap.* 14. *de ſponſal. cap.* 14. *de teſtib. cap.* 13. *de reſtit. ſpoliat. cap. vn. de ſequeſtr. in VI.*

TITVLVS XVII.

DE

IVRAMENTO CALVMNIAE.

TITVLVS XVIII.

DE

CONFESSIS.

TITVLVS XIX.

DE

PROBATIONIBVS.

TITVLVS XX.

DE

TESTIBVS ET ATTESTATIONIBVS.

TITVLVS XXI.

DE

TESTIBVS COGENDIS VEL NON.

TI-

TITVLVS XXII.
DE
FIDE INSTRVMENTORVM.

TITVLVS XXIII.
DE
PRAESVMTIONIBVS.

TITVLVS XXIV.
DE
IVREIVRANDO.

§. DCCI.

Connexio.

Iam eo perduximus actorem et reum, vt eorum, quae adſerunt, probationes adferri debeant; quibus tamen carere poſſumus, ſi reus non neget, ſed confiteatur actoris intentionem. Quae enim in iure interrogatus confeſſus eſt, probatione non egent. Quare exſplicabimus nunc I.) de Confessione, II.) de Probatione *generatim*, tum vero *in ſpecie*, 1.) *de teſtibus* 2.) *de inſtrumentis*, 3.) *iureiurando*, 5.) *de praeſumtionibus.*

§. DCCII.

cit: nec denique conſanguinei, ſi modo alia via ad rei veritatem liceat peruenire. vid. *cap.* 2. *de offic. iud. ord. cap.* 12. *de poenit.*

§. DCCXLIV.

Probatio fit 2.) PER INSTRVMENTA.

INSTRVMENTA ſenſu huic loco conſentaneo accepta ſunt *ſcripturae ad fidem de veritate facti faciendam idoneae.* Eaque vel *publica*, quae conficiuntur a perſonis publicis publica, quae ſunt inſtructae auctoritate: vel *priuata*, quae a priuatis ſcripta, aut ſaltem ſubſcripta ſunt. vid. *cap.* 2. *h. t.*

§. DCCXLV.

a) Publica et quaſi publica.

Publicorum inſtrumentorum varia ſunt in iure noſtro exempla paſſim obuia, ad quae referri debent *libri parochiales*, de actibus parochialibus legitimo modo conſcripti. vid. *cap* 11. *de prob. cap.* 2. *de offic. iud. ord. in VI. cap.* 15. *h. t.* CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIV. de reform. cap.* 1. Inſtrumenta priuata publici inſtrumenti vim habentia, ſeu *quaſi publica* dicuntur ea, quae ſubſcripta ſunt a duobus teſtibus, quorum teſtimonio veritas inſtrumenti ſufficienter probari poſſit. vid. *cit. cap.* 2. *h. t.*

§. DCCXLVI.

cap. 10. *de cohab. cleric. cap.* 7. *de poen.* Ceterum iudicialis iſthaec confeſſio impugnari poteſt, aut errore ſatis probato, aut impetrata a ſuerſus confeſſionem noxiam ob errorem in integrum reſtitutione. vid. *cap.* 3. *h. t. cap.* 2. *de reſtit. in integrum. in VI.*

§. DCCV.

2.) *Extraiudicialis.*

Extraiudiciali confeſſioni, ſunt, qui nihil ineſſe credunt virium ad probandum: alii, ſi eam legitimae confeſſionis requiſita habere conſtat, aduerſus confitentem eam plene in cauſa ciuili probare contendunt. Quod eſſe puto verius. vid. *cap.* 2. *h. t. cap.* 6. *de renunc. cap.* 10. *de tranſact.*

§. DCCVI.

Tertio non obeſt confeſſio.

De eo autem inter omnes conuenit, nullius confeſſionem eius eſſe efficaciae, vt aduerſus tertium probet, tametſi eiusdem facti conſors eſſe arguatur. vid. *cap.* 1. *et* 10. *h. t. cap.* 10. *de probat. cap.* 10. *de teſtib.*

§. DCCVII.

Quae porro vel qualificata eſt vel ſimplex.

Confeſſionem doctores vocant *qualificatam*, quae fit adiecta quadam limitatione, eique oppo-

non autem pro eo, niſi ex antiquitate temporis, perſonae qualitate aut lege, vel conſuetudine ſpeciali vis ei quaedam probandi tributa ſit. vid. *cap.* 9. 14. *h. t. cap.* 13. *de probat. cap.* 13. *de praeſcript.*

§. DCCXLIX.

Inſtrumenta debent eſſe a.) vera.

Probatio per inſtrumenta debet eſſe *legitima*, quae vt talis ſit, conſtare neceſſe eſt primo, illud eſſe *verum*, non falſum, aut ſuppoſititium: deinde vt producatur ex *authentico*, ſeu ex ſcriptura primigenia, ex qua obligatio originem ducit.

§. DCCL.

Quod in publicis praeſumitur.

Et inſtrumentum quidem publicum verum eſſe iura praeſumunt, ſi eſt rite confectum, manu publica ſubſcriptum, vel ſigillo publico genuino, et congruo munitum. vid. *cap.* 2. *et* 6. *h. t.* Veritas autem inſtrumenti priuati nititur recognitione eius, aduerſus quem quis eo vtitur, aut teſtium auctoritate, qui ad eius confectionem adhibiti ſunt. *cit. cap.* 2. *et* 6. *h. t.*

§. DCCLI.

Et in priuatis etiam, ſi in archiuum publicum ſint translata.

Cuiuscunque autem generis inſtrumentum ſit, ad praeſumtionem de veritate eius magnopere

pere pertinet, ſi in *archiuum publicum* cuſtodiendum transferatur. Ex fide archiui publici praeſumtionem de inſtrumenti veritate oriri dixi, non fidem documenti, quae aliis ex cauſis pendet. vid. *cap.* 13. *de praeſcript.*

§. DCCLII.

Falſitas eorum vnde agnoſcatur.

Quod ſi inſtrumentum eſſe falſum probatum fuerit, vis eius omnis corruit. Falſitas autem eius ex raſurâ in loco ſuſpecto: ex ſigillo minus congruo: ex chartae, et ſcripturae genere, aliisque pluribusque indiciis argui poteſt. vid. *cap.* 4. 6. 10. *h. t. cap.* 9. *de crim. falſi. cap.* 14. *de priuil. cap.* 7. *de domib. relig.*

§. DCCLIII.

b.) *Authentica.*

Illud etiam monui ſuperius, probationem ex inſtrumento authentico ducendam eſſe. Exemplum enim ex eo deſcriptum nihil probat, niſi tam de integritate authentici, quam exempli cum hoc conuenientia ſufficienter conſtet. De qua ſi iudicis auctoritate conſtat, exemplum vim authentici nanciſcitur. vid. *cap.* 1. 2. *et vlt. h. t. cap.* 4. *de confirm. vtil.*

§. DCCLIV.

Haec probatio debet porro a.) *rite inſtitui.*

Porro probatio per inſtrumenta et *inſtituenda* eſt legitime, et *abſoluenda.* Illud fit, ſi in-

 ſti-

ſtituatur intra tempus probationi praeſcriptum, quod quidem, ſi a iudice aliud nihil eſt decretum, patet, vſque ad concluſionem in cauſa ſe ſe extendere; poſt hanc enim probatio non admittitur, niſi ob inſtrumenta nouiter reperta. vid. *cap.* 9. *h. t. cap.* 4. *de except.*

§. DCCLV.

Quo referas inſtrumentorum editionem.

Quod ſi quis ea non poſſideat, editio eorundem eſt petenda. Et actor quidem omnia documenta, quibus in iudicio vſurus eſt: Reus vero non niſi communia, aut actoris propria; ſua vero ad inſtruendam actionem edere non tenetur, niſi actor priuilegio gaudeat. vid. *cap.* 4. 5. 12. *h. t. cap.* 4. *de teſtib. cogend.*

Sunt, qui eccleſiae agenti ius tribuunt exigendi a reo omnium documentorum editionem REIFFENSTVEL. *h. t. n.* 251. quod niſi priuilegio perſpicuo imperantis cuiusque regionis, et ab adlegante probando nitatur, ego ex notiſſimis iuris principiis non admiſerim.

§. DCCLVI.

b.) Rite abſolui.

Vt probatio per inſtrumenta etiam legitime abſoluatur, neceſſe eſt, vt producantur inſtrumenta in termino a iudice praefinito: vt ſi priuata ſint, recognoſcantur ab aduerſario, qui quidem ſaluis exceptionibus ea recognoſcere tenetur, niſi diffiteri ea, id eſt, veritatem eorum praeſtito iureiurando negare velit.

§. DCCLVII.

§. DCCLVII.

Idem.

Denique ad abſoluendum hoc genus probationis pertinet deductio eorum, quae probanda ſunt ex inſtrumentis, eorumque eleuatio per oppoſitas exceptiones: de quibus late ii, qui vſum iuris forenſem docent.

§. DCCLVIII.

Probatio fit 3.) PER IVSIVRANDVM.

Probatio de veritate eorum, quae quis in iudicio adſerit, etiam per iusiurandum fieri poteſt, quod adſertorium iudiciale vocatur. Eſt autem IVSIVRANDVM *generatim adſeueratio religioſa, qua quis ad vindictam diuinam prouocat ſub conditione, ſi ſciens falſum dixerit.*

§. DCCLIX.

Adſertorium.

Eſt illud aut *promiſſorium*, aut *adſertorium.* Ac de huius quidem illa ſpecie, quae litis deciſionem ſpectat, praecipue hoc loco agendum eſt. Eſt enim hoc *iusiurandum maximum expediendarum litium remedium*, quo vel ex conuentione ipſorum litigantium, vel ex auctoritate iudicis controuerſiae deciduntur. vid. *leg.* 1. *D. de iureiur.*

§. DCCLX.

Iudiciale et extraiudiciale.

Quando pars declarat, ſe velle a parte aduerſa de facti controuerſi veritate iusiurandum praeſtari, hoc ei *deferre* dicitur. Quod quum fieri poſſit aut extra iudicium per modum conuentionis, aut in iudicio, intercedente decreto iudicis: illud *extraiudiciale*, hoc autem *iudiciale* vocant. Neceſſarium quod ſit, deinceps dicam.

§. DCCLXI.

Vtrumque vim transactionis habet.

Vtrumque vim habet transactionis. Quapropter vnicuique parti, cui onus probandi incumbit, integrum eſt parti aduerſae iuramentum deferre, modo liberam de cauſa controuerſa tranſigendi habeat facultatem, et calumniandi animus abſit, quo nomine iuramentum calumniae a deferente exigi poteſt. Enimuero procurator non niſi ex ſpeciali mandato illud defert. *cap.* 4. *de procurat. in VI.*

§. DCCLXII.

Deferri poteſt cuicumque parti litiganti.

Deferri poteſt parti aduerſae cuicunque adeo, vt nec perſona eccleſiaſtica, nec vniuerſitates, quibuscum in iudicio conſiſtitur, excipiendas eſſe conſtet. Non autem recte defertur

tur extraneo, ad quem lis omnino non pertinet. vid. *cap. 26. cap. vlt. ſſ. 1. h. t.*

§. DCCLXIII.

In cauſis omnibus.

Porro deferri poteſt in omni cauſa priuatorum arbitrio obnoxia, non modo de factis honeſtis, ſed et illicitis, quando ex his ciuiliter agitur, nec non in cauſis eccleſiaſticis, quae iure priuatorum continentur. Contra ea in cauſis, de quibus tranſigere non licet, nec iuramento huic locus eſt. Quo fit, vt quum de diſſolutione matrimonii agitur, id non admittatur. *vid. cap. 10. de transact. cap. 7. de ſent. et re iud.*

§. DCCLXIV.

Intra terminum tamen probationi praefixum.

Ceterum quia iuramentum iudiciale ſpecies probationis eſt, ſed in commodum partium ſubſidiariae, rationem perſpicuam reddideris, cur intra legitimum probationis terminum ſit deferendum, et cur elapſo etiam termino probatorio admittatur, ſi pars eo vti velit ex cauſa, quod probationes adhibitas parum eſſe ſufficientes experiatur.

§. DCCLXV.

Delatum eſt acceptandum, aut referendum.

Iuramentum iudiciale legitime delatum, et decreto iudicis probatum pars aduerſa *acceptare*, aut *referre* debet, niſi probationem pro exoneranda conſcientia ſuſcipere velit, id quod ex vſu fori liquet.

§. DCCLXVI.

Relatum eſt praeciſe praeſtandum.

Referri iuramentum poteſt in omnibus cauſis, quarum habere notitiam aduerſarium ſatis conſtat. Atque relatum quidem iuramentum omnino et acceptandum, et praeſtandum eſt adeo, vt a referente nec iuramentum calumniae exigi poſſit. vid. *cap. vlt. h. t.*

§. DCCLXVII.

Iuramenti ſuppletorii et purgatorii.

Hactenus de iuramento iudiciali. *Neceſſarium* eſt, *quod deficiente probatione ad cauſam decidendam ſufficiente alterutri parti a iudice defertur.* Partitio eius eſt in *ſuppletorium*, et *purgatorium. Illud* iniungitur ad perficiendam imperfectam probationem, veluti ſi ſemiplena ſit, aut hac maior. *Hoc* autem defertur ad elidendas praeſumtiones ex probatione ſemiplena minore alterius partis emergentes. vid. *cap. vlt. h. t.*

§. DCCLXVIII.

§. DCCLXVIII.

In defectu alterius probationis iniungendi.

Quoniam iuramento neceſſario locus eſt, quum ſufficiens probatio deficit, haud ſine temeritate defertur ei, qui veritatem facti plene probauit. Quid? quod nunquam niſi perſpectis rite, et expenſis tum perſonae, tum cauſae circumſtantiis decernendum ſit. vid. *cap.* 2. *de prob. cap.* 34. *et cap. vlt. h. t.*

§. DCCLXIX.

Effectus traditur.

Effectus alterutrius praeſtiti eſt, quod ſecundum id lis dirimatur. Quod ſi per contumaciam is, cui delatum eſt, recuſet, aduerſus eum pro vero habetur id, ratione cuius iurandum fuerat. vid. *cap.* 7. *et* 15. *de purgat. canon.*

§. DCCLXX.

Iuramentum promiſſorium.

Reliquum eſt, vt de *iuramento promiſſorio* pauca moneam. Eſt autem hoc, *quo vel promittitur aliquid, vel quod debetur, confirmatur.* Ex quo patet, iuramento, promiſſorio ſemper ineſſe promiſſionem, aut pactum religione firmatum.

§. DCCLXXI.

Nullum eſt, ſi promiſſio ſit inualida.

Controuerti ſolet, quam vim iuramentum habeat, ſi pactum, cui adiicitur, iure non conſiſtat. Qua in quaeſtione mihi videtur ſtatuendum: nullam eſſe iurisiurandi vim, quum promiſſio ita comparata eſt, vt ea ipſo iure nulla ſit. Ex quo conſequens eſt, vt iusiurandum nullum ſit eius, qui rationis vſu deſtituitur: qui promittit rem ſeu phyſice, ſeu moraliter impoſſibilem: quod dolo elicitum, aut bonis moribus, religioni, aut pietati repugnat. Nec illud denique, quod eſt praeſtitum in praeiudicium ſeu priuati alicuius, ſeu reipublicae. vid. *cap.* 26. *et* 28. *h. t. cauſ. XXII. q. IV, can.* 5. *et* 8. *et q. V, can.* 18. *ſeq.*

§. DCCLXXII.

Alias ſemper vim ſuam exercet.

Quod ſi autem nihil horum eſt, quae ipſam in ſe promiſſionem iuri contrariam redderent: ſeruandum eſſe iusiurandum arbitror, tametſi promiſſio ita fortaſſe comparata ſit, vt ex ea efficax actio in foro ciuili non naſcatur. vid. *cap.* 28. *h. t. et cap.* 2. *h. t. in VI. cap.* 2. *de pact. ibid.*

§. DCCLXXIII.

Et naturam actus, cui adiectum eſt, ſequitur.

Poſtremo ex notione iuramenti *acceſſorii* perſpicuum eſſe arbitror, in ceteris ſequi id

na-

naturam conuentionis, cui accedit; atque adeo corruere obligationem inde ortam ſublata pro vtroque foro obligatione principali. Ex eadem ratione neque conditiones tollit conuentioni principali tacite ſubeſſe ſolitas.

§. DCCLXXIV.

Eius obligatio abſolutione tolli poteſt.

Vinculum huius iurisiurandi iure canonico ceſſare etiam tradunt *abſolutione.* Quam quidem pontificis poteſtatem, dum iuſta ſubeſt cauſa canonibus conciliorum vniuerſalium probata, in dubium vocare mihi religio eſt. At eam abſoluendi poteſtatem ita eſſe amplam, vt pro eiusdem arbitrio concedi poſſit, aut ſubditi etiam, et vaſalli ab obedientiae, et fidelitatis praeſtatione liberi declarentur, id eſſe puto iuri non minus diuino, quam veteris eccleſiae traditioni contrarium.

§. DCCLXXV.

Iuramentum calumniae.

Ivramentvm calvmniae eſt, *quo litigans bona fide litigaturum, et ab omni fraude, et fruſtratione ſe alienum eſſe adſeuerat.* Eſtque *generale*, quod intuitu totius iudicii, *vel ſpeciale*, quod ratione certi actus in iudicio expediendi praeſtari debet.

§. DCCLXXVI.

a.) Generale, id quod ab omnibus.

Ad euitandam in iudicio calumniam, qua nihil eſt magis odioſum, iuramentum calumniae generale omnibus in iudicio contendentibus praeceptum eſt, nulla nec perſonarum, nec cauſarum habita ratione. Et quamquam iure canonico clerici non iurarent, nec in cauſis eccleſiaſticis hac adſeueratione vterentur, vtrumque tamen dein mutatum eſt. vid. *l. 2. cod. de iureiur. propt. calum. cap. 4. 5. 7. h. t. cap. 2. h. t. iunct. cap. 1. ſ. vlt. eod. in VI.*

§. DCCXXVII.

In omni iudicio.

Nihil quoque ratione huius intereſt ordinarium ſit, an ſummarium iudicium, poteſtque illud iudex in omni parte iudicii exigere adeo, vt remiſſio a partibus expreſſe facta nullius ſit roboris. Quod ſi tamen id neque iudice, neque parte exigente, praeſtitum non ſit, iudicium ea de cauſa nullum non eſt. *clem. 2. de verb. ſignif. cap. 1. h. t. in VI. l. 2. ſ. 4. cod. de iureiur. propter calumn.*

§. DCCLXXVIII.

Neceſſario eſt praeſtandum.

Quod ſi is, cui per ſententiam eius praeſtatio iniuncta eſt, non iuret, poena haec eſt,

vt

vt ſi actor fuerit, actione cadat, ſi reus, pro confeſſo habeatur. Procuratores, et ſyndici, qui iurare renuunt, poſtulare ſunt prohibendi. vid. *cap.* 7. *ſſ.* 1. *h. t.*

§. DCCLXXIX.

b.) Speciale.

Enimuero iuramentum calumniae ſpeciale, ſeu *malitiae* iure communi praeceptum non eſſe ſatis conſtat. Litigantibus tamen ius eſt, id cum conſenſu iudicis ſibi mutuo deferendi. Quid, quod et iudex, quoties ei iuſta cauſa ſubeſſe viſum fuerit, id exigendi poteſtatem habet. vid. *l.* 34. *ſſ.* 4. *D. de iureiur. cap.* 2. *§* 2. *h. t, in VI.* REC. IMP. *de anno* 1654. *ſſ.* 43.

§. DCCLXXX.

Exigi ſemper poteſt.

Poteſt autem exigi in omnibus actibus iudicii ſiue iure determinatis, ſiue non determinatis, in quibus probabilis exiſtit calumniae ſuſpicio, iudicis arbitrio aeſtimanda. Exactum a iudice, aut ab eo probatum, ſi non praeſtetur, commodo eius actus priuatur renuens, propter quem iurandum fuit. vid. *cap.* 55. *de teſtib. cap.* 4. *de except. cap.* 6. *qui matrim. adcuſ. poſſ. cap.* 2, *h. t.*

§. DCCLXXXI.

§. DCCLXXXI.

Vtrumque etiam per procuratorem praeſtari poteſt.

Poſtremo nihil impedit, quin vtrumque etiam per procuratorem praeſtetur, modo ſpeciali ad id mandato inſtructum vniuerſitas per ſyndicum notitia rei non deſtitutum iurat, quem tamen in animam propriam iurare oportet. vid. *cap. 3. h. t. cap. vlt. eod. in VI.*

§. DCCLXXXII.

Probatio fit 4.) PER PRAESVMPTIONES.

Saepe in veritate facti inquirenda PRAESVMTIONI etiam locus eſſe poteſt, *quae eſt adſertio facti ex argumentis probabilibus inducta.* Quae quidem *praeſumtio*, ſi lege ipſa inducta eſt, *iuris*; ſi lege non nititur, *hominis* praeſumtio dicitur. Vtraque quam vim habeat in probando, videamus.

§. DCCLXXXIII.

a.) Iuris tantum.

De praeſumtione iuris haec eſto regula; quidquid ex praeſumtione iuris adfirmatur, aut negatur, id tamdiu pro vero habendum eſt, quam diu contrarium perſpicue probatum non fuerit. vid. *cap. 12. et 16. h. t. cap. 3. de presbyt. non bap.*

§. DCCLXXXIV.

b.) Iuris et de iure.

Eſt autem alia quoque praeſumtionis iuris ſpecies, quam *iuris, et de iure* vocant, de qua hanc tenemus regulam: praeſumtio iuris, et de iure a lege ita eſt determinata, vt ſecundum eam cauſa ſimpliciter ſit dirimenda. Quare haec probationem in contrarium non admittit. *cap.* 10. *de ſent. et re iud. cap.* 30. *de ſponſal. cap.* 6. *de condit: adpoſ. in deſponſ.*

§. DCCLXXXV.

De praeſumtione hominis.

Praeſumtiones demum hominis ad probationem artificialem inſtruendam pertinent, quarum adeo vis ex gradu probabilitatis: qualitate cauſarum, et concurſu aliarum praeſumtionum, quibus ea aut confirmatur, aut eliditur, aeſtimanda eſt. *vid. cap.* 10. 11. *et* 12. *h. t.*

Vid. Heinecc. Pandect. *lib. XII. tit. II. et III. lib. XXII. tit. III. et IV. et V. lib. XLII. tit. II.*

TITVLVS XXVII.

DE SENTENTIA, ET RE IVDICATA.

§. DCCLXXXVI.

Connexio.

Poſtquam diſceptatio cauſae ſecundum ordinem iuris peracta eſt, id quod partes litigantes

tes ipſa concluſione in cauſa ſatis declarant, res redit ad *cognitionem* iudicis, atque *deciſionem.*

§. DCCXXXVII.

SENTENTIA.

Deciſio haec fit per SENTENTIAM *iudicis.* Haec vero eſt *pronunciatio iudicis, quae cauſae litigioſae in iudicio diſceptatae deciſionem continet.* Omnino igitur ſententia cauſa demum cognita ferenda eſt: ſiue ea ſit *definitiua,* qua cauſa principalis in iudicium deducta deciditur, ſiue *interlocutoria,* quae continet deciſionem cauſae incidentis in iudicio motae vid. *cap.* 3. 5. *h. t. in VI. cauſ. XXX. q. V can.* 11. *clem.* 2. *de V. S. cap.* 12. *de adpellat. in VI. cap.* 18. *h. t.*

Enimuero INTERLOCVTIONEM *generatim*, finire poſſis *pronunciationem iudicis, quae determinat. e. g. quae ad iudicialem cauſae diſceptationem pertinent.* Quam quidem, ſi per modum ſententiae cauſa cognita feratur, *mixtam* vocant: quae formam ſententiae non continet, *meram*, et hanc ab eodem iudice corrigi poſſe, atque emendari tradunt interpretes. vid. *cap.* 60. *de adpellat. l.* 14. *D. de re iudic.*

§. DCCXXXVIII.

A iudice competente eſt ferenda.

Vt *ſententia* vim ſuam inter partes litigantes obtineat, *ferenda eſt a iudice,* atque eo quidem *competente.* Namque lata a iudice non ſuo, nullius momenti eſt, niſi ex vi proroga-

rogatae iuriſdictionis. vid. *cap. 4. de iudic. cap. 3. de conſuet. cap. 29. de offic. et pot. iud. deleg.*

§. DCCXXXIX.

Si plures ſint, per maiora.

Quod *ſi plures ſunt iudices*, ferenda eſt ſententia ſecundum ſuffragia *maiora*. In *pari* ſuffragiorum *numero* diſcrimen eſt inter iudices ordinarios, et delegatos. Quum enim inter iudices *ordinarios* par eſt in vtramque ſententiam ſuffragantium numerus, pro reo lata ſententia praeualet, niſi fauor cauſae aliud ſuadeat: in iudicio autem *delegato* ea, quam delegans confirmauerit. vid. *cap. vlt. h. t.*

§. DCCXC.

Debet eſſe actis, et iuri conformis.

Lis in iudicium deducta, atque diſceptata lata ſententia eſt decidenda. Eſt igitur perſpicuum, eam eſſe debere *actis, probatisque conformem* Quibus ſi aduerſetur, atque adeo iuri litigantis repugnet, iniqua eſt, et licet ſtricto iure ſubſiſtat, impugnari tamen variis remediis poteſt. Quod ſi contra ius expreſſum lata eſt, vi ipſius legis nulla eſt. vid. *cap. 1. et 13. h. t. cap. 64. de reg. iur. in VI.*

§. DCCXCI.

§. DCCXCI.

Certa ac determinata.

Porro ipſa deciſionis notio facile cuique perſuadet, eam eſſe debere *certam*, ac *determinatam*. Quare ſententia *definitiua* omnis *aut abſoluit*, *aut condemnat*; rationes autem ſententiae a ſe latae iudex eidem inſerere non cogitur, niſi iuſta cauſa aliud ſuadeat vid. *cap.* 16. *et* 18. *h. t. cap.* 18. *de praeſcript cap.* 2. *de capell. monach. cap* 15. *de V. S. cap.* 10. *de fid. inſtrum. cap.* 14. *de priuil.*

§. DCCXCII.

Rite concipi et publicari debet.

Eſt deinde ſententia *in ſcriptis concipienda*, *ac legitime publicanda*. Quamquam enim in iudicio ſummario inſinuatio ſententiae partibus facta pro publicatione ſit, non tamen in ordinario, ſed publicatio eius facienda auctoritate iudicis in conſeſſu iudicii ex ſcriptis, citatis ad eum actum partibus. vid. *cap. vlt. h. t. in VI. clem.* 2. *de V. S.*

§. DCCXCIII.

Res Iudicata.

Res iudicata eſt lis ſententia iudicis ita deciſa, vt inter partes vim legis obtineat Hanc autem vim nanciſcitur ſententia partim ex aucto-

auctoritate ius dicentis, partim ex conſenſu partium ſeu *expreſſo*, ſeu *tacito*, qui colligitur ex eo, quod intra tempus, quo id facere eis licuit, ſententiam non impugnauerint. vid. *cap.* 15. *h. t.*

§. DCCXCIV.

Vim legis habet.

Quod ſi itaque ſententia ſeruato iuris ordine lata ſit, ac publicata, nec intra legitimum tempus a partibus impugnata, in rem iudicatam abit, cuius ea vis eſt, vt pro veritate habeatur, ac proinde impugnari, aut lis praetextu inſtrumentorum nouitur repertorum inſtaurari nequeat, niſi ope reſtitutionis in integrum. vid. *cap.* 13. 15. *h. t. cap.* 5. *et* 6. *de in integr. reſtit. cap.* 1. *eod. in VI.*

§. DCCXCV.

Inter partes.

Ius autem res iudicata duntaxat inter partes facit: inter alios enim vim iuris non habet, niſi ſpecialis ratio intercedat, ſeu, quod ex aliorum etiam conſenſu lis acta eſt, ſeu quod alius cauſam habeat ab alterutro litigantium. vid. *cap.* 20. *et* 25. *de praeb.*

§. DCCXCVI.

Sententia nulla non tranſit in rem iudicatam.

Sed ex his perſpicuum eſt, vim rei iudicatae non conſequi *ſententiam nullam*, qualis eſt 1.) a iudice non competente, 2.) contra ius expreſſum, 3.) contra rem iudicatam, aut 4.) ex falſis inſtrumentis lata: neque eam, quae lata eſt, 5.) iuris ordine non ſeruato, 6.) quaeue legitime publicata non eſt, multoque etiam minus, 7.) eam, quae ne quidem rationem ſententiae habet, quo ex genere ſunt mandata, decreta, merae interlocutiones. vid. *cap.* 19. 20. *et* 22. *h. t. cap.* 6. *de except. cap.* 9. *de teſtib. cap.* 2. *vt lit. non conteſt. cap.* 60. *de adpellat.* REC. IMP. *de an.* 1654. *§§.* 122. *et* 123.

§. DCCXCVII.

Bene vero ſententia contra ius partis lata.

Quandoquidem vis rei iudicatae ex conſenſu partium ſeu expreſſo, ſeu tacito ſuo modo dependeat, non eſt dubium, quin etiam ſententia iniqua, et contra ius partis lata in rem iudicatum abeat, ſi modo in cauſa eiuscemodi lata ſit, in qua partes iniquae deciſioni ſuo ſe conſenſu ſubmittere poſſint. vid. *cap.* 13. *h. t.* Ex quo principio conſequens eſt, vt in rem iudicatam non abeat ſententia condemnatoria in cauſis criminalibus, nec ſententia, qua matrimonium ex errore falſae cauſae diri-

dirimitur, aut abſolute prohibitum ex errore facti pro valido declaratur. vid. *cap.* 7. 10. *et* 11. *h. t.*

§. DCCXCVIII.

Execvtio *ſententiae.*

Execvtio rei ivdicatae eſt *actus, quo res iudicata, cui parere condemnatus non vult, iudicis auctoritate per media coactiua in actum deducitur.* Hinc patet, executioni locum non eſſe niſi poſita re iudicata: eam eſſe peragendam iudicis auctoritate, decernendamque ad *inſtantiam*, vt aiunt, *actoris*, praefixo congruo termino, ita tamen, vt ius ſit tertio, cum cuius laeſione coniuncta foret executio, interueniendi. vid *cap.* 15. *et* 17. *h. t.*

§. DCCXCIX.

A iudice ordinario facienda.

Facienda eſt executio auctoritate iudicis eius, qui ſententiam tulit, ſi is eſt iudex ordinarius; namque iudex delegatus eam facere nequit, niſi executio quoque demandata ſit, et delegantis auctoritate fiat. vid. *cap.* 1. *ſſ.* 3. *de foro compet. cap.* 7. 9. 26. 28. *de offic. et pot. iud. deleg.*

§. DCCC.

Executio alia eſt principalis.

Executio principalis eſt quam iudex peragit vi iurisdictionis ſibi competentis, ſiue eam *immediate* ipſe peragat, ſiue *mediate* per executorem delegatum, qua quidem delegandi facultate iudicia ſuperiora gaudent. vid. *cap.* 5. *h. t.* Ex quo patet, *executorem nudum* eum eſſe, cui ſolus executionis actus delegatur, quippe ideo facultate cognoſcendi deſtitutus exceptiones oppoſitas ad delegantem referre debet.

§. DCCCI.

Subſidiaria alia.

Cui oppoſita *executio ſubſidiaria* eſt, quam iudex requiſito alio iudice peragit, cui condemnatus, aut ſaltem eius bona ſubſunt. Et vero quum haec ad exercendam iuſtitiam pertineat, denegari ſine temeritate non poteſt. vid. REC. IMP. *de anno* 1654. §. 160. Ceterum executor ille ſubſidiarius, quoniam executionem ſuſcipiat vi requiſitionis, fines eius egredi, et de exceptionibus, quae ſententiae ipſi opponuntur, cognoſcere nequit, quamuis nihil prohibeat, quin iudicet de exceptionibus, quibus mandata ei executio impugnatur. vid. *cap.* 28. §. 3. *de offi. et pot. iud. deleg.*

§. DCCCII.

Cuius ſpecies eſt imploratio brachii ſecularis.

Subſidiariae huius executionis ſpecies quaedam eſt *imploratio brachii ſecularis*, qua iudicis ſecularis auxilium iudex eccleſiaſticus contra refractarios requirit. vid. *cap.* 14. *de offi. iud. ord. cap.* 10. *de iudic.*

Vid. Heineccii Pandect. Lib. *XLII. Tit. I.*

TITVLVS XXVIII.

DE ADPELLATIONIBVS, RECVSATIONIBVS ET RELATIONIBVS.

TITVLVS XXIX.

DE CLERICIS PEREGRINANTIBVS.

TITVLVS XXX.

DE CONFIRMATIONE VTILI VEL INVTILI.

§. DCCCIII.

Deſcribitur adpellatio.

Quidquid aduerſus ius alterius ſuſcipitur, eſt grauamen. Poteſt igitur nonmodo per ſen-

tentiam, ſed et per decretum, aut alium quemcunque procedendi modum alicui grauamen inferri, cuius tollendi cauſa inducta eſt adpellatio. Eſt autem adpellatio remedium iuris, quo iudex immediate ſuperior imploratur, vt grauamen a iudice inferiore latum tollat.

§. DCCCIV.

Quae eſt remedium iuris deuolutiuum, et ſuſpenſiuum.

Quoniam per adpellationem cognitio de grauamine ad iudicem ſuperiorem defertur, eſt remedium deuolutiuum: et quia hoc ipſo vim ſententiae, aut decreti interim ſuſpendi neceſſe eſt, donec ſuperior de grauamine cognouerit, eſt etiam remedium ſuſpenſiuum.

§. DCCCV.

Diuiditur in iudicialem et extraiudicialem.

Iuris canonici principia ſi ſpectes, duo ſunt genera adpellationum. Eſt enim alia *iudicialis*, quae datur ob grauamen per ſententiam illatum, ſiue ea ſit definitiua, ſiue interlocutoria: alia *extraiudicialis*, cui locus eſt ob grauamen alia ratione, quam per ſententiam a iudice inferiore illatum. Veluti quum datur aduerſus ſimplicem interlocutionem, decreta, et mandata iudicis, aut ob non ſeruatum in procedendo, et exequendo ordinem

iuris.

iuris, vid. *cap.* 12. *h. t. cap.* 1. *et* 3. *h. t. in VI. clem.* 5. *h. t.*

Extraiudiciales hae adpellationes, quum in abuſum non mediocrem abierint, cauerunt Patres Concilii Tridentini, ne adpellationes interpoſitae per ſuperiores quoscunque recipiantur, . . . niſi a definitiua vel definitiuae vim habente, et cuius grauamen per adpellationem a definitiua reparari nequeat. Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. *de reform.*

§. DCCCVI.

Cauſa adpellationis eſt grauamen a iudice inferiore illatum.

Cauſa adpellationis eſt grauamen a iudice inferiore illatum, quod probabili ſaltem ratione probari poſſit. Adpellare igitur poteſt omnis grauatus, etiam qui per ſententiam indirecte laeſus eſt, niſi qua ſpeciali ex cauſa ceſſet, veluti ob renunciationem adpellationis: ob contumaciam rei veram, et ob id, quod abeſſe grauamen praeſumatur ab eo, qui aut confeſſus, aut ita conuictus eſt, vt nonniſi proferendi iudicii cauſa eum adpellaſſe adpareat. vid. *cap.* 38. *et* 70. *h. t. cap.* 21. 14. 28. 61. *eod.*

§. DCCCVII.

Non tantum praeſens, ſed et futurum.

Datur etiam adpellatio ob grauamen non tantum praeſens, ſed etiam futurum, modo

in certa cauſa probabiliter imminens: non autem ſi perſpicue pateat grauamen fundamento deſtitui, grauato iuris praeſumtio aduerſetur, vti eſt ob tres conformes ſententias. Multo autem magis ſublato grauamine adpellationem tolli neceſſe eſt. vid. *cap.* 18. *h. t. cap.* 60. 61. 65. *eod. cap.* 5. *eod. in VI.*

§. DCCCVIII.

In omni cauſa ciuili et eccleſiaſtica.

Porro locus eſt adpellationi in omni cauſa non magis ſeculari, quam eccleſiaſtica, ciuili, quam criminali, in qua quis ſe grauatum fuiſſe conqueri poteſt; modo non aduerſetur rei iudicatae auctoritas, nec adpellandi facultas ex cauſa legibus determinata, aut reſtricta ſit, aut omnino ſublata. vid. *cap.* 11. *et* 43. *h. t. cap.* 15. *de ſent. et re iud.*

§. DCCCIX.

Niſi reſtrictio probetur.

Reſtricta enim eſt in cauſis, quae moram non ferunt hactenus, vt admittatur duntaxat quo ad effectum deuolutiuum. Deinde nihil etiam impedit, quo minus in certa lite per reſcriptum principis, aut in certis cauſis lege ex iuſta cauſa circumſcribatur; quo ex genere ſunt cauſae ſummam adpellabilem non adaequantes, et quae ad correctionem diſciplina-

rem

rem pertinent, niſi et in hac modus non ſeruetur. vid. *cap.* 3. 15. 26. 32. 71. *h. t.*

§. DCCCX.

Adpellatio ſit a iudice inferiore ad ſuperiorem.

Adpellatio ſit a iudice inferiore ad iudicem ſuperiorem, cui is immediate ſubiectus eſt. Hinc illa, quae ſit per ſaltum, eſt illicita, ne alteri beneficium intermediae inſtantiae intercipiatur. Quamuis igitur non ſit nulla, ad iudicem tamen intermedium remittenda eſt.

§. DCCCXI.

Cuius interpoſitio fieri debet in vel extra iudicium.

Interpoſitio adpellationis ſit per legitimam declarationem, quod quis adpellatione ad ſuperiorem vſurus ſit. Fieri haec declaratio poteſt vel in iudicio primae inſtantiae per declarationem ad acta, aut per ſchedulam adpellationis; vel extra iudicium coram notario, et teſtibus. vid. *cap.* 9. *h. t. in VI. cap.* 34. ORDIN. CAMER. *P. II. tit.* 29. *§.* 5.

Iure decretalium adpellatio non modo verbis interponi poterat, ſed et facto, quod tum euenit, quum grauatus intra decendium iter romam ſuſcepiſſet, quo caſu iudici inferiori iam in cauſa procedere non licet. vid. *cap.* 9. *de adpellat. cap. vnic. de cler. peregrin.*

§. DCCCXII.

Intra legitimum tempus.

Quod ad tempus pertinet, adſtricta eſt adpellatio ad decendium, quod litiganti a momento publicatae ſententiae, aut inſinuati decreti tertio a die ſcientiae currit. vid. *cap.* 15. *de ſent. et re iud. cap.* 8. *h. t. in VI.*

§. DCCCXIII.

De qua rite facta iudici ſuperiori fides fieri debet.

Interpoſita ita adpellatione intra 30. dies inſtanter, et ſaepius petere Apoſtolos debet adpellans, quibus iudici ſuperiori de adpellatione rite interpoſita fides fiat. vid. *cap.* 1. *h. t. in VI. clem.* 2. *eod.* CONCIL. TRID. *ſeſſ.* XXIV. *cap.* 20. *de reform.* Quemadmodum enim iudice a quo eos ſine iuſta cauſa denegante ſaluum ei manet ius proſequendi adpellationem: ita deſerta habetur adpellatio, ſi aut petere Apoſtolos neglexerit, aut in termino, quem iudex conſtituit, non comparuerit. vid. *cap.* 1. *et* 4. *h. t. in VI. clem.* 2. *§.* 1. *eod.*

§. DCCCXIV.

Varia in introductione.

Introductio adpellationis eſt ipſa imploratio ad iudicem ſuperiorem directa de recipienda

da adpellatione. Ea fit interpoſita ſupplica, quam vocant, adiecto libello grauaminum. Fatale introducendae adpellationis iure canonico definitum non eſt. vid. *cap.* 5. *cap.* 33. 44. *et* 61. *h. t.*

§. DCCCXV.

Receptione.

Ante receptionem adpellationis cauſae fit cognitio, quae in examinando tam formali adpellationis, quam materiali verſatur. Qua receptione directa conſequitur partis aduerſae citatio; decernuntur litterae tum compulſoriales, quibus iudici a quo transmiſſio actorum prioris inſtantiae iniungitur; tum inhibitoriales, quibus eidem inhibetur, ne porro in cauſa procedat. vid. *cap.* 38. *h. t.*

§. DCCCXVI.

Et iuſtificatione adpellationis obſeruari debent.

Receptionem proxime conſequitur iuſtificatio receptae adpellationis, quae fit probando rite fuiſſe obſeruata adpellationis formalia, tum etiam grauamina, propter quae adpellatum eſt, deducendo. De quibus inſtituta coram iudice adpellationis diſceptatio, iudicium adpellationis dicitur.

§. DCCCXVII.

Deinde incipit iudicium adpellationis, in quo cauſa reducitur ad ſtatum litis conteſtatae.

In quo iudicio hoc ſeruant principium: cauſam principalem, de qua adpellatum eſt, reduci ad ſtatum litis conteſtatae. Vnde in adpellatione iudiciali vtrique parti, praeſtito prius iureiurando calumniae ſpeciali, conceditur beneficium non probata probandi, et non deducta deducendi, demto eo, quod noua probatio per teſtes ſuper iisdem, aut contrariis articulis, niſi ex iuſta cauſa non admittatur. vid. *cap. 5. h. t. clem. 2. de teſtib.*

§. DCCCXVIII.

Et iudicis ſuperioris eſt cauſam lata ſententia dirimere reformando vel confirmando priorem.

Peracto iudicio adpellationis iudicis ſuperioris eſt, cauſam lata ſententia dirimere. Quae ſi confirmatoria eſt, cauſa ad iudicem primae inſtantiae eius aut exequendae, aut vlterius cognoſcendae cauſa remittitur. Sin vero reformatoria eſt, ipſe iudex ſuperior eius executionem decernere, et, ſi in cauſa incidente adpellatum, etiam cauſae principalis cognitionem ſuſcipere poteſt. vid. *cap. 59. et 61. h. t. cap. 5. eod. in VI.*

§. DCCCXIX.

Tollitur adpellatio deſertione vel renunciatione.

Tollitur adpellatio deſertione, aut renunciatione, et ſententia iudicis inferioris vim rei iudicatae nanciſcitur. Quo facto iudex ad quem nec de grauamine vtpote ſublato, nec de reliqua cauſa quippe non deuoluta cognoſcere poteſt. vid. *cap.* 60. *h. t. clem.* 6. *eod.* exceptionem vide in *cap.* 1. *h. t. in VI.*

§. DCCCXX.

Committitur adtentatum.

Quidquid poſt interpoſitam adpellationem in praeiudicium litis ad iudicis ſuperioris cognitionem iam pertinentis ſuſcipitur, adtentatum eſt. Quod ad preces adpellantis continuo reuocandum a iudice adpellationis. vid. *cap.* 54. *et* 62. *h. t. cap.* 19. *de iud. cap.* 12. *de reſcript.*

§. DCCCXXI.

Si quid medio ſententiam inter et adpellationem tempore innouetur.

Vt igitur attentatum committatur, requiritur primo quidem, vt adpellatio legitime interpoſita, et iudici a quo intimata ſit. Deinde vt per eam iurisdictio iudicis a quo ſuſpen-

ſa

§. DCCCXXV.

Nec ipſius ſynodi ſardicenſis fauent.

Sed iam dudum animaduerſum eſt ab eruditis, falli eos, qui his canonibus ius adpellandi ad ſedem romanam iure diuino cum primatu cohaerens firmatum eſſe duntaxat contendunt. Id enim ſi verum eſſet, quid ſibi volunt hoc: SI VOBIS PLACET. Num ius per ſe cum primatu cohaerens a ſynodi pendet arbitrio? Nouum igitur aliud inſtar priuilegii romano pontifici tributum fuiſſe fateri neceſſe eſt.

§. DCCCXXVI.

Ius enim adpellandi, quod in hac rom. pontifici tribui videtur.

Ius autem, quod a ſynodo ſardicenſi romano pontifici antea non cognitum tributum eſt, quale ſit, videamus. Eſſe illud ius adpellandi contendit NATALIS ALEXANDER *hiſtor. eccl. diſſert. XXII.* quod ex CANONE IV. (aliis quinto) eruere ſibi poſſe videtur. Quod mihi non videtur. Qui enim adpellationis vim in memoriam reuocat, et eam ad laudati canonis verba refert, fieri non poteſt, quin de alio quopiam iure ea eſſe intelligenda, haud difficulter perſpiciat.

Si adpellationi locus eſt, cauſa omnis a iudice inferiore ad ſuperiorem deuoluitur: ſententia inferioris iudicis ſuſpenditur: cauſa a ſuperiore excutitur,

titur, quas quidem adpellationis effectus in laudato ſynodi Sardicenſis canone nemo deprehendat, vid. Petrum de Marca *lib. VII. dec. S. et I.*

§. DCCCXXVII.

Aliud non eſt, quam ius retractandi ſeu reuidendi, quod cum iure adpellandi nihil commune habet.

Ius itaque a patribus huius ſynodi romano pontifici adtributum non eſt aliud, quam ius ſeu retractandi, ſeu reuidendi, diuerſum ſane, nihilque commune habens cum eo, quod ius adpellandi dicimus. Non enim conceditur pontifici ſententiam reformandi poteſtas, ſed iudicandi duntaxat, an iudicium ſit in concilio reformandum, et hoc ipſum quidem non per ſe, ſed per delegatos, eosque epiſcopos prouinciae vicinos.

Senſum canonum ſardicenſium nemo expreſſit melius, quam epiſcopi prouinciae Rhemenſis *in epiſtola concilii laudunenſis A.* 865. *data: ſi forte, quod non putamus*, aiunt: *viſum vobis neceſſarium fuerit, vt ſecundum ſardicenſes canones renouetis iudicium, et detis iudices, ſcribendo epiſcopis, qui in finitimis, et vicinis prouinciis ſunt, vt et ipſi omnia diligenter requirant, et iuxta fidem veritatis definiant: vel ſi decreueritis mittere a latere veſtro habentes auctoritatem veſtram, qui cum epiſcopis iudicent, eo in gradu adhuc non reſtituto, ſicut ſacri ſardicenſes canones praecipiunt, non abnuimus.*

§. DCCCXXVIII.

Haec diſciplina et in eccleſia orientali.

Eſt ſane, quod ad orientales pertinet, eos iura ſua de ordine iudiciorum iam olim conſtituta, et a nobis ſuperius expoſita, etiam poſt ſardicenſem ſynodum conſtanter retinuiſſe in comperto eſt. Et falluntur, qui orientales, eo quod canones ſynodi ſardicenſis collectioni ſuae inſeri voluerint, in ſynodo Trullana a diſciplina iam olim recepta diſceſſiſſe opinantur: quod vſum veteris diſciplinae ab iis etiam poſt hanc ſynodum fuiſſe retentum nemini dubium eſſe poſſit, qui res geſtas orientis non ignorat.

§. DCCCXXIX.

Et occidentali etiam poſt ſynodum Sardicenſ. diu adhuc viguit.

Sed nec occidentis eccleſia canones ſardicenſes diu recepit. Eccleſiae africanae diſciplina notiſſima eſt, et quum Zoſimus P. ſardicenſes canones tanquam nicaenos Afris obtrudere vellet, quos motus concitauerit, nemo ignorat. Quid? quod et Galli, et ipſi Itali non ſimplici vice veterem diſciplinam aduerſus pontificum conatus tuiti ſint.

Qua de re videri poſſunt VAN-ESPEN. *comment. in canones in diſſert. in ſynodos africanos* §. 10. STEPHANVS BALVZIVS *in praefat. ad libros Antonii Auguſtini de emend. decret. gratian.*

§. DCCCXXX.

que abuſionem. Praeter ius, et fas, praeter morem, et ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non cauſa diſcernitur, aut perſona. Praeſumuntur leuiter paſſim, plerumque et nequiter. Volentes malignari, nonne his potiſſimum terreri ſolebant? Nunc terrori ipſi ex his magis fiunt, atque id bonis antitodum verſum in venenum. Non mutatio dexterae excelſi haec. - - - Adde VAN-ESPEN. *iur. vniu. eccl. P. III. tit. X. c.* 1. §. 9. *et* 10. *tom. II.*

§. DCCCXXXIV.

Aliisque ſuperioribus eccleſiaſticis exemplo fuit, vt faciles fuerint in recipiendis quibuscunque adpellationibus.

Quo exemplo ducti metropolitani primates, aliique ſuperiores, ad quos per adpellationes cauſae deuoluebantur, faciles ſeſe in quibuscunque recipiendis adpellationibus praebuerunt, praecipue, quum litigandi ratio iam tum in foris eccleſiaſticis recepta lucri ſpem non exiguam praeberet.

§. DCCCXXXV.

Cui malo nimis inualeſcenti patres CONCIL. TRID. *variique pontifices fruſtra medicinam in hunc diem quaeſiuerunt.*

Non ignoro id quidem, quam ſollicite non modo CONCILII TRIDENTINI patres, ſed et ipſi pontifices romani CLEMENS VIII. GREGORIVS XV. VRBANVS VIII. BENEDICTVS XIII., et imprimis BENEDICTVS XIV. huic malo medicinam quaeſierint. An tamen non

in hanc diem iuſtae ſint aduerſus adpellantium abuſum nationum querelae, haud immerito ambigunt rerum publicarum iuſti aeſtimatores. CONCIL. TRID. *ſeſſ. XXIV. c.* 20.

Vid. MEVII CORP. IVRIS HVNGAR. ad *h. t.*

§. DCCCXXXVI.

Prouocatio a ſententia pontificis ad generale concilium.

At genuino magis ac firmiore nititur fundamento frequenter in vſum deducta a ſententia pontificum ad generale concilium prouocatio. Quum enim eſſe oporteat in omni ſocietate ſupremum aliquod iudicium, id in eccleſia chriſtiana non eſt aliud, quam concilium generale, cuius ſupremam poteſtatem iam alibi probare conati ſumus.

§. DCCCXXXVII.

Eſt legitima.

Quare adpellationem a pontifice ad concilium generale factam eſſe legitimam, non eſt ambiguum: S. AVGVSTINVS ſane non dubitauit; ita enim ille: *Ecce, putemus illos epiſcopos, qui Romae iudicarunt, non bonos fuiſſe iudices: reſtabat adhuc plenarium eccleſiae vniuerſae concilium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari, vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiae ſoluerentur.*

In *epiſt.* 43. *col.* 97. *tom. II.* quae eſt de iudicio in cauſa Donatiſtarum a Melchiade P. lato vid. Iac. Benignvs Bossvet. *in defenſ. declarat. cleri gallic. lib. XV. cap.* 23.

§. DCCCXXXVIII.

Quod plurimis exemplis confirmatur.

Et ſane tam frequentia adpellationis iſtius exempla memoriae prodidit hiſtoria eccleſiaſtica, vt difficile ſit earum omnium inire numerum. Iuuerit tamen illuſtriora quaedam referre.

Ita enim eccleſia anglicana A. 1246. ad futurum concilium prouocauit, quum eam tributis non ſolitis exigendis premeret Innocentivs III. ap. Matth. Paris *in hiſt. mai. pag.* 953. Philippvs Pvlcher *A.* 1303. adhaerente ei clero gallicano contra Bonifacivm VIII. ap. de Marca *lib. IV. cap.* 16. §. 7. ſimiliter Michael Caesenas *ord. min.* generalis ad concilium prouocauit a Ioanne XXII. haereſeos condemnatus ap. Raynaldvm *ad A.* 1428. §. 64.

§. DCCCXXXIX.

In quibus caſibus adpellationi tanquam ab abuſu poteſtatis eccleſiaſticae locus ſit.

Supereſt, vt de adpellatione tanquam poteſtatis eccleſiaſticae abuſu nonnulla moneam. Eius fundamentum ignorare nemo poteſt, qui ea, quae alio loco de iure ſummi imperantis, atque officio, quod defendendis eccleſiae non ſuae tantum, ſed et vniuerſae iuribus, ac canonibus, tum in tuendo ſubditorum ſuorum

iure impendere obligatur, commentati ſumus non ignorat.

Agnouit hanc imperantium chriſtianorum poteſtatem LEO III. P. ad LVDOVICVM IMP. ita ſcribens: *Nos, ſi incompetenter aliquid egimus, et in ſubditis iuſtae legis tramitem non conſeruauimus, ac veſtrorum miſſorum cunctà volumus emendari iudicio.* vid. GRATIANVM *cauſ. II. q. 7. can. 41.* Atque hoc iure vtitur Gallia, Hiſpania, Sabaudia, Germania, Belgium, omniaque alia chriſtiani populi regna, vt probauit FEVRET. *in tract. de abuſ. lib. 1. cap. 3.* vid. BARTHEL. *in annot. can. lib. III. tit. V. pag. ad ius 214. ſeq.*

§. DCCCXL.

Traditur regula.

Caſus, quibus hoc iure vti liceat, hac regula poſſe comprehendi exiſtimo: *Quidquid contra publicam vtilitatem, ſtatum, ac tranquilitatem reipublicae: quidquid aduerſus leges, et conſuetudines regni, iuraque aut eccleſiae, aut ſingulorum actum eſt, id per abuſum actum videri, et publica auctoritate poſſe emendari.*

§. DCCCXLI.

Connexio.

Sententiam, a qua prouocatum eſt, haud raro a lege, aut a ſuperiore confirmari contingit. Qua ex cauſa factum eſt, vt hic titulus ſubiiceretur. Ceterum cum in textibus huic rubricae ſubiectis de confirmatione omnium

actuum

actuum decernitur, conſentaneum huic loco fuit, de confirmatione generatim exponere.

§. DCCCXLII.

Confirmatio deſcribitur.

Eſt autem *confirmatio actus geſti aut iuris a legitimo ſuperiore facta corroboratio.* Eaque fit aut a ſummo principe, aut a magiſtratu illi ſubiecto. A ſummo quidem principe, quum cauſa eidem reſeruata eſt, maxime ſi per modum diſpenſationis et gratiae petitur. A magiſtratibus vero ſubalternis petitur confirmatio iis in negotiis, quae iurisdictioni eorum ſubiiciuntur.

Ita priuilegiorum confirmatio non niſi a ſummo imperante impetranda eſt, quippe is ſolus eſt in ciuitate priuilegii auctor: at confirmari tutoris datio etiam a magiſtratu poteſt.

§. DCCCXLIII.

Peti debet a legitimo ſuperiore.

Quo in genere animaduertendum eſt, ea, quae cauſae cognitionem non deſiderant, a quocunque magiſtratu confirmari poſſe, quippe quae voluntariae iurisdictionis ſunt, quaecunque ſine cauſae cognitione legitime expediri nequeunt, ea a iudice competente, et quidem pro tribunali confirmanda ſunt.

§. DCCCXLIV.

Alia eſt vtilis, alia inutilis.

Confirmationem aliam eſſe vtilem, aliam inutilem ipſa tituli inſcriptio indicat: illam vocant, quae valida eſt, atque ideo iudicis inferioris poteſtati iam non ſubeſt; hanc eam dicunt, quae ſubreptitie, aut obreptitie impetrata omni effectu deſtituitur.

§. DCCCXLV.

Alius eſt effectus confirmationis in forma communi.

Quae vtilis confirmatio eſt, ea, ſi a principe fiat, cauſa aut omnino non, aut non ſatis cognita, in forma communi facta dicitur, eſtque eius haec vtilitas, vt ne quis videatur ſine bona imperantis venia ius aliquod vſurpaſſe; ceterum ipſa ius nouum impetranti non tribuit, ſupponitque actum iam tum, cum peteretur, fuiſſe validum. Non igitur illa ex actu nullo efficit actum validum, ſed probat duntaxat, quatenus de iure valere poteſt. *cap.* 1. 4. 7. *h. t.*

§. DCCCXLVI.

Alius in forma ſpeciali factae.

Maioris auctoritatis eſt confirmatio in forma ſpeciali ita dicta, quae fit cum plena cauſae cognitione; ea enim actus alias inualidus

ita

ita roboratur, vt ſubſiſtat; ex quo patet, per eam nouum impetranti ius tribui in iis maxime iuris articulis, qui ſine ſuperioris confirmatione vim habere nequeunt.

Ita olim tutor ab eo datus, qui ius dandi non habuit, confirmandus erat. *l.* 1. §. 2. *D. de confirm. tut.* ita ſtatuta iuri communi contraria confirmanda ſunt.

§. DCCCXLVII.

An confirmatio praeuia cauſae cognitione fuerit facta, nec ex coniecturis.

Sitne autem confirmatio eum debita cauſae cognitione facta, nec ne, plurimum refert, in quo quidem iudicio ad varias coniecturas confugiunt interpretes, quarum aliae aliis ſunt debiliores. Sunt, qui praeuiae huius cognitionis argumentum ex eo dicunt, quod tenor inſtrumenti, aut priuilegii confirmationi fuerit inſertus. *arg. cap.* 8. *h. t.* ſed, ſi caſum eius capituli, rationemque, quam reddidit pontifex, conſideres, nihil id momenti habere ad hanc faciendam coniecturam deprehendes.

§. DCCCXLVIII.

Nec ex clauſulis adiectis ſatis liquido conſtare poteſt.

Alii inde ducunt coniecturam, ſi literis confirmationis inſerta ſit clauſula: ex certa ſcientia; eamdem vim multi adſcribunt formulis

mulis: ex plenitudine poteſtatis: non obſtante quacumque lege, ſtatuto, et conſuetudine, quae ſit in contrarium; ſed, qui praxim curiarum non ignorant, ii facile intelligent, formulis his non admodum eſſe deferendum; adiiciuntur enim fere pro more, et conſuetudine curiarum, quarum nulla his ſolennibus caret.

§. DCCCXLIX.

Sed ex ſolis actis publicis.

Itaque ex certa ſcientia confirmationem fuiſſe factam, haud ſatis liquido conſtare poteſt, niſi id acta publica demonſtrent, veluti, ſi ex protocollo adpareat, rem in conſiſtorio principis, aut iudicio legitime fuiſſe in deliberationem deductam, rationesque in vtramque partem examinatas, circumſtantiarum omnium habitam fuiſſe rationem ita, vt nulla ſub- aut obreptio metuenda ſit.

§. DCCCL.

Diuiditur praeterea confirmatio in neceſſariam et voluntariam.

Atque haec fuit altera confirmationis diuiſio, quam ſequitur ea, quae in neceſſariam, et voluntariam abit. Neceſſaria tunc requiritur, quando ſiue actus omnino non valet, aut ſaltem effectum plenum non ſortitur. Ex quo genere eſt confirmatio electionis: poſterior autem voluntatis, et conſilii eſt, quando actus

etiam

etiam ſine confirmatione ſubſiſtit, eum tamen in finem accedere ſolet, vt eo maiorem habeat auctoritatem.

Ita contractus, pacta, ceteraque negotia iudicialia confirmatione iudiciali non indigent. An priuilegia a ſucceſſoribus ſingularibus ſint confirmanda? dubitant: mos ita iam inde a Tiberio obtinet, de quo Svetonivs in vita Vespasiani *cap.* 8. quum inſtituto Tiberii omnes dehinc caeſares beneficia a ſuperioribus conceſſa principibus aliter rata non haberent, quam ſi eadem iisdem et ipſi dediſſent.

§. DCCCLI.

Neutra actui inualido ſemper tribuit valorem.

Ceterum; cuiusdemumcunque generis confirmatio fuerit, etiam ea, quae in forma ſpeciali datur, actum non reddit validum, qui laborat defectu, in quo aut non ſolet diſpenſari, niſi poſterioris huius ſpeciatim facta ſit mentio:

Exemplum eſt in confirmatione electionis praelatorum; in qua nominatim addi ſolet clauſula, qua ſupplentur defectus tam iuris, quam facti, qua tamen defectus habilitatis perſonae, aut ſimoniae non comprehendi omnes fatentur.

§. DCCCLII.

Quamuis confirmationes debitis clauſulis munitae partibus os claudere, et manum iudicis ligare dicantur.

Confirmationes ſupra dictis clauſulis munitae, vt docent ſtyli curiae romanae fautores,

par-

partibus os claudunt, et manum iudicis ligant. Ex quo fit, vt nullum ſit inferiori iudici de iis iudicium, niſi is, cui illae praeiudicant, a pontifice apertionem oris in ſignatura gratiae petat; aut niſi ſub- obreptionisue vitia ſint manifeſta, quae vel per confeſſionem, vel probationem legitime mota fuerint, aut euidentia rei, quae nulla tergiuerſatione celari poteſt. *cap.* 2. *h. t. cap.* 24. *de verb. ſig.*

§. DCCCLIII.

Iudex tamen inferior de confirmatione pontificis incidenter iudicare poteſt.

Non negant tamen, quin iudex inferior de confirmatione pontificis iudicare poſſit incidenter, vt aiunt, ſcilicet iudicando: literas laborare vitio; illum, cui gratia data, ea indignum; actum in forma communi confirmatum iam ante fuiſſe inualidum, quae ſunt huius generis plura. Exempla ſunt *in cap.* 5. *et* 6. *h. t.* quamquam vtrumque alia quaque ex ratione inualidum videri poſſit.

Vid. HEINECCII PAND. *lib. XLIX. tit. I. ſeq.*

INDEX
RERVM, et VERBORVM

Vbi numerus 1mus paginam et alter §phum denotat.

A.

Pag. §.
Abbas, an poſſit conferre primam tonſuram et ordines minores? - - - 87. 156.
in quibus differat eorum benedictio a conſecratione epiſcoporum? - - 200. 345.
Abbatiſſarum electiones quid ſpeciale habeant? - - - 189. 326.
Abſentia an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum? - - - 250. 434.
Academiae quando ſe a iurisdictione epiſcoporum eximere coeperint? vid. *exemtio.* 235. 409.
Acolythatus quid ſit, quae in eius collatione ordinando tradantur? - - - 102. 183.
Acta conciliorum an ſint liber ſymbolicus publicus eccleſiae catholicae? - - 10. 13.
Actiones internae an ſint obiectum legum eccleſiaſticarum? - - - 24. 32.
an etiam externae et ciuiles? - - 25. 33.
Actor in iudicio quid ſit? - - 267. 466. ſeq.
Actus iudiciales an ceſſent in feriis diuinis? - - - 338. 608.
Adpellatio quid ſit? - - - 421. 803.
an ſit remedium iuris deuolutiuum, an ſuſpenſiuum? - - - 422. 804.
quid iudicialis, quid extraiudicialis? 422. 805.
eius cauſae quae? - - - 423. 806. ſeq.
an fiat a iudice inferiore ad ſuperiorem 425. 810.
eius interpoſitio an debeat fieri in vel extra iudicium? - - 425. 811.

pag. §.

et intra quale tempus? - - 426. 812.
an hac rite facta iudici ſuperiori fides fieri debeat? vid. *introductio*, *interpoſitio*, - - - 426. 813.
eius iudicium quando incipiat, et quid in eo fiat? - - - 428. 817. ſeq.
an tollatur deſertione et renunciatione? - - - 429. 820. ſeq.
an eius ſpecies recuſatio iudicis et relatio ad ſuperiorem? - - 430. 822.
ad ſedem romanam quid ſit? - - 430. 823.
an huic concilium nicaen. chalced. aut ſardicenſe faueant? - - 431. 824. ſeq.
an veteri eccleſiae orientali et occidentali fuerit cognita? - - 434. 828. ſeq.
an non e pſeudo-Iſidori epiſtolis promanauerit? - - 435. 830. ſeq.
quas quaerelas excitauerit? - - 436. 833. ſeq.
a ſententia rom. pontificis ad generale concilium an ſit legitima, et an hoc exemplis confirmari poſſit? - 438. 836. ſeq.
ad principes politicos an fieri poſſit? - - - 439. 839. ſeq.
quae huius regula? - - - 440. 840.
Adtentatum quid ſit, et quando committitur? - - - 429. 819.
Advocatus quis eſſe poſſit et quae eius officia? - - - 268. 469. ſeq.
Aetas quae requiratur in promouendis ad gradus hierarchicos? - - 163. 285.
non habentes ſingulis ordinibus praeſcriptam, an ſint irregulares? - - 79. 138.
minor an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum? - - - 250. 435.
Alienatio iudicii mutandi cauſa an ſit iuſta reſtitutionis in integrum? - - 249. 433.
Animi defectum patientes an ſint irregulares? - - - - 77. 133.
Apologia auguſt. confeſſ. an ſymbolica auctoritate apud proteſtantes gaudeat? 15. 19.
Apoſtatae an ſint irregulares? - - 81. 142.

pag. §.
Arbitri neceſſarii qui ſint, qui voluntarii? - - - - 261. 454. ſeq.
in eos compromittere quibus liceat? 262. 456.
quinam eligi in eos poſſint? - - 262. 457.
an plures poſſint eligi? - - 263. 458.
quae eorum officia? - - 264. 460. ſeq.
eorum ſententiae quis ſit effectus? 265. 463.
quot modis compromiſſum ceſſet? 265. 464.
an lites olim decidere potuerint? 307. 540.
quinam illi erant? - - 308. 541.
Arbitrium quid ſit? - - - - 260. 453.
in quibus cauſis compromitti poſſit? 263. 459.
epiſcoporum arbitria quam habuerint formam? - - - 308. 542.
quibus haec legibus fuerint confirmata et quomodo magis determinata? 308. 543. ſeq.
Archidiaconi quid ſint et quare etiam nati dicantur? - - - - 149. 263.
quae eorum fuerit poteſtas? - - 150. 264.
quis modernus eorum ſtatus? - - 151. 265.
Archiduces Auſtriae an habeant ius nominandi ad praelaturas eccles.? - - 197. 339.
Archiepiſcopi quem locum teneant in hierarchia eccles. quae eorum iura olim? quae hodie? - - - - 110. 199. ſeq.
quod hodie in Germania catholica? 111. 200.
quae eorum inſignia? - - 111. 201. ſeq.
an negligentiam a ſuffraganeis in adminiſtranda iuſtitia contentioſa commiſſam in prima inſtantia ſupplere poſſint? 212. 368. ſeq.
an eum monere poſſit, vt iuſtitiam adminiſtret? - - - - - 213. 370.
Articuli ſchmalkaldici an auctoritate ſymbolica apud proteſtantes gaudeant? - 18. 19.
Auguſtana confeſſio an libris ſymbolicis apud proteſtantes adnumeratur? - - 15. 19.
Aure mutilati an ſint irregulares? - - 79. 137.

B.

Baptiſmus in quo conueniat cum ordinatione? - - - - - 99. 176.

pag. §.

Baptizandi adulti an fidei profeſſionem ſolennem et publicam edere teneantur? 11. 134.
non baptizati an ſint irregulares? 77. 134.
Beatificatio ad quem pertineat? - - 121. 216.
Belgium an gaudeat iure nominandi ad praelaturas eccleſiaſticas? - - 197. 339.
Bella publica cuius iuris ſint? - - 257. 445. ſeq.
Benedictio abbatum in quo differat a conſecratione epiſcoporum? - - 200. 345.
Beneficiatus an teneatur edere ſolennem fidei profeſſionem et ſub qua poena? 12. 15. ſeq.
Beneficium an quis obtinere poſſit ante annum 14? - - 163. 285.
ſi vacuerit, intra quod tempus ſuppleatur? vid. *negligentia*. - - 206. 356. ſeq.
Bigami an ſint irregulares? - - 77. 133.
Bigamia quotuplex ſit? - - 77. 133.
Bohemiae rex an habeat ius nominandi ad praelaturas eccles. - - 197. 339.

C.

Calendarium quid ſit? - - 346. 623.
a quo ordinatum, et an receptum ab eccleſia iulianum? - - 347. 624. ſeq.
quid concilium nicaen. circa illud. conſtituerit ratione paſchatis celebrandi? - 347. 626. ſeq.
vetus quot, et quales habuerit errores? - - 348. 628. ſeq.
quæ ſequelæ horum errorum? 349. 630.
his emendandis quid Gregorius XIII. P. ſtatuerit? - - 349. 631. ſeq.
an hæc emendatio a catholicis acceptata? - - 350. 683. ſeq.
an etiam a proteſtantibus? - 351. 635.
quis veteris, quis novi in Germania uſus? 352. 636.
quibus tandem conditionibus proteſtantes receperint, et quando? - - 352. 637.
qua auctoritate in Hungariam gregorianum introductum ſit? - - 353. 638.
Canones eccleſiaſtici quid ſint, et quomodo dividantur? vid. *leges eccles.* - 18. 23. ſeq.

Cano-

pag. §.

Canonici an teneantur edere ſolennem fidei profeſſionem? - - - 11. 18.

Cathedrales quales dignitates comitentur? 156.243.ſeq.

Canonizatio Sanctorum ad quem pertineat? 121. 216.

Capitula cathedralia quando ius eligendi epiſcopos uſurparint, quando pleniſſime adquiſierint? - - - 173. 299.

quando ſe iurisdictione epiſcoporum eximere coeperint? vid. *exemtio* - 235. 409.

Capitulationes electionem epiſcoporum praecedentes quid ſint? - - 179. 309.

Cardinales eccleſiae rom. quid ſint, unde eorum nomen, et qua ratione ad perſonas eccleſiaſticas translatum ſit? - 122.219.ſeq.

quae eorum origo? - - 123.221.ſeq.

quot numero ſint? - - 124. 223.

quae eorum dignitas, et an electores Germaniae proedriae praerogatiuam in iis agnoſcant? - - - 125. 224.

quae eorum munia et iura, viuo pontifice? - - - 125. 225.

quae eo mortuo, adeoque ſede papali vacante? - - - 126. 226.

quae eorum priuilegia? - - 126. 227.

quae dotes in iis exigantur? - 127. 228.

Catechiſmus romanus quid, et quae eius origo? - - - 10. 13.

Petri Caniſii cuius iuſſu ſit editus, et an ſit liber ſymbolicus eccleſiae? - 11. 13.

Claudii Fleurii an ſymbolicis libris priuatis adnumerandus ſit? - - 11. 13.

Lutheri vterque an ſymbolica auctoritate apud proteſtantes gaudeat? 15. 19.

palatinus, ſeu heidelbergenſis a quo confectus, et an inter libros ſymbolicos reformatorum habeatur? - - 15. 20.

Cauſae ſummariae per ſe tales quae ſint? 311.551.ſeq.

quae ex accidenti tales? - 312. 553.

Cauſarum criminalium magiſtri an ſint irregulares? - - - - 77. 134.

Ceſſiones epiſcoporum a quo admitti debeant? - - - 120. 214.

	pag.	§.
Epiſcopatus an a presbyteratu ſit diſtinctus?	106.	191.
	118.	211.
quomodo definiatur?	107.	192.
quot ſint eius gradus? vid. *ordinatio*, *ordo*.	107.	193. ſeq.
noui a quoque erigi, vniri et diuidi poſſint et debeant?	120.	215.
quot anni aetatis ad eum requirantur?	163.	285.
Epiſcopi an teneantur edere ſolennem fidei profeſſionem et vbi?	13.	17.
vbi hodie fieri debeat?	14.	17.
Epiſcopus an ſolus ſit miniſter ordinationis? vid. *ordinatio*, *ordo*.	84.	147.
an etiam haereticus, ſuſpenſus, vel renunciatus et an licite?	84.	148.
an et alienus?	86.	152.
qui eorum tituli antiqui?	117.	209.
quae ſint eorum iura?	118.	210. ſeq.
a quo confirmari, conſecrari, transferri et deponi poſſint et debeant?	120.	214. ſeq.
quo iure et qua poteſtate ſuas dioeceſes regant?	133.	238.
an eorum poteſtas ſe extendat ad alias dioeceſes?	134.	239. ſeq.
an iisdem omnes perſonae et res eccleſiaſticae ſubiiciantur?	135.	241.
quae eorum officia et cura?	136.	242. ſeq.
an munus praedicandi aliis committere poſſint et quibus?	140.	248. ſeq.
quot genera iurium habeant?	142.	251. ſeq.
quae iura ordinis, ſtatus, quaeue iurisdictionis?	142.	252. ſeq.
quae legis dioeceſanae?	143.	255.
an indigeant cooperatoribus, et vicariis, ac quibus, vid. *vicarii*.	146.	257. ſeq.
quinam eis adſiſtant in regenda tota dioeceſi?	157.	274. ſeq.
quinam in partibus dioeceſis?	160.	279. ſeq.
quomodo eligantur? vid. *electio*.	180.	311. ſeq.

eorum

Pag. §.
tetrapolitana, gallicana, heluetica, belgica de an. 1571. brandenburgica, francofortenſis an apud reformatos auctoritate ſymbolica gaudeant? - - 16. 21.
Confirmatio quid ſit, et a quo peti debeat? 441. 842. ſeq.
quid utilis, quid inutilis? - - - 442. 844.
in forma communi quis eius effectus? 442. 845.
in forma ſpeciali quis? - - 443. 846.
an, quod praeuia cauſae cognitione facta ſit, ex coniecturis conſtare poſſit? 443. 847.
an ex clauſulis adiectis? - - 444. 848.
an ex actis publicis? - - 444. 849.
quid neceſſaria, quid voluntaria? 444. 850.
vtraque haec num actui inualido ſemper valorem tribuat? - - 445. 851.
debitis clauſulis munita qualem effectum producat? - - - 446. 852.
hoc non obſtante an tamen iudex incidenter iudicare poſſit? - - 446. 852.
electionis epiſcoporum quid ſit? 187. 323.
a quo, quando et quomodo petenda? 120. 214.
A. C. addicti an ea indigeant? - 187. 323.
quomodo in Germania petatur? 188. 324.
quos effectus producat? - - 189. 325.
Confirmationis Sacramentum in quo conueniat cum ordinatione? - - 99. 176.
Conſecrandus an iuramentum fidelitatis papae praeſtare debeat? - - 199. 342.
Conſecratio epiſcoporum a quo fieri debeat? 120. 214.
quid conferat, ad quem pertineat, quando, a quo, quo loco et a quot epiſcopis fieri debeat? - - 198. 341.
Conſiliarii epiſcoporum quinam ſint? vid. *canonici*. - - - - 156. 273.
Conſtitutiones eccleſiaſticae quid ſint, et in quot partes diſpeſcantur? vid. *leges eccles.* - - - 18. 23. ſeq.
Conſuetudo quomodo definitur? - - 61. 103
quae eius requiſita? - - - 62. 104.
diuturnitas temporis, et actuum frequentia an ſit canonibus determinata? - - - 63. 106. ſeq.

 an,

pag. §.
an, et quomodo ab adlegante probari debeat? - - 64. 109. ſeq.
an requirat conſenſum legislatoris? 65. 110.
an poſſit eſſe contraria bonis moribus? 66. 111.
quae a canonibus reprobentur? 66. 112. ſeq.
legitime introducta an habeat vim legis? - - - 68. 114.
quomodo diuidatur? - - - 68. 115.
quis effectus clauſulae bullis pontificiis inſeri ſolitae: *non obſtante conſuetudine*? 68. 116.
particulares an contineantur ſub generali abrogatione? - - 69. 117.
an ſtylus et ordinatio curiae ſint eius ſpecies? - - - 69. 118. ſeq.
an etiam praeiudicia curiae et an haec ſufficiant ad eius probationem? 70. 120. ſeq.
Conteſtatio litis quid ſit? - - 327. 587. ſeq.
quid ſolennis, quid minus ſolennis, quid adfirmatiua, quid negatiua; quid generalis, quid ſpecialis? - 328. 589. ſeq.
an ſit neceſſaria? - - - 329. 591.
quis eius effectus? - - 330. 592. ſeq.
in ea quis poſitionum, reſponſionumque vſus? - - - 330. 594.
ante litem conteſtatam an admittatur probatio? - - - 332. 597.
quae eius regulae et exceptiones? 332. 598.
inter actorem et reum an diſcrimen obſeruari debeat? - - - 333. 599.
Contumacia quomodo definiatur, et quot modis committatur? - - 323. 577.
quid doloſa, quid culpoſa, quid vera, quid praeſumta? - - 323. 578.
quae et quotuplex eius poena? 324. 579. ſeq.
quae cauſae excuſent ab ea? vt poena priuata locum habeat, an neceſſaria ſit cauſae cognitio? - - 325. 582.
in quibus cauſis miſſio in poſſeſſionem ob eam decernatur? - - 326. 583. ſeq.
an hic rigor iure noſtro non ſit mitigatus? - - - 327. 586.
rei et actoris quomodo coerceatur? 330. 592. ſeq.

Con-

pag. §.
Conuentio in quo conueniat cum reconuentione? - - - 355. 641.
quid ſi ante litem conteſtatam proponatur? - - - 355. 642.
Crux cuius inſigne ſit? - - 112. 201.
vbi eam praeferri liceat, et vbi non, an etiam praeſente legato papae? 117. 208.
patriarcharum in quo a cruce metropolitanorum, huiusque vſu differat? 117. 208.
Cumulatio petitorii et poſſeſſorii num fieri poſſit? - - - 361. 658. ſeq.
qui huius effectus? - - 362. 660. ſeq.
Cuſtos quid ſit et quod eius officium? 159. 278.

D.

Decreta eccleſiae quid? vid. *lex.* - - 18. 23.
ſynodi dordracenae an inter libros ſymbolicos reformatorum habenda ſint? 15. 20.
Decretum Eugenii IV. P. pro inſtructione Armenorum an ſymbolis eccleſiae adnumerandum ſit, et quae huius occaſio? 9. 11.
Defectus qui indignos faciant ad epiſcopatum conſequendum? - - 177. 306.
Delegatus iudex quid? vid. *iudex delegatus.* 277. 487.
Deliberationes quaenam electiones epiſcoporum praecedere ſoleant? - - 179. 309.
Denunciatio euangelica vnde ſuam originem trahat? - - 290. 508. ſeq.
quomodo definiatur? - - 290. 510.
an ea admitti poſſit? - - 291. 511.
Depoſitio epiſcoporum a quo fieri debeat? 120. 215.
Diaconatus quid ſit, quis ritus huius ordinis quaeue aetas ad hunc exigatur? 103. 185.
Dies dominica quando celebrari incepta? 341. 614. ſeq.
Dignitas eccleſiaſtica obtinenda qualem aetatem requirat? - - - 163. 285.
vacans intra quod tempus ſuppleri debeat? vid. *negligentia.* - - 204. 356. ſeq.
Dilationes quid? - - - 336. 602.
quid iudiciales et quot, quidue extraiudiciales? - - - 336. 603.
an poſſint prorogari? - - 337. 604.

pag. §.

Hiſpania an iure nominandi ad praelaturas eccleſ. gaudeat ? - - - - - 197. 284. ſeq.
Hungariae Rex an habeat ius nominandi ad praelaturas eccleſiaſticas ? - - - 197. 339.
natio qua ratione calendarium gregorianum ſuſceperit ? - - - - 353. 638.

I.

Ignorantia an excuſet ab irregularitate, et qualis ea eſſe debeat ? - - 75. 130.
Illiterati an ſint irregulares ? - - 78. 135.
Immunitas clericorum perſonalis an ſit iuris diuini, vel humani eccleſiaſtici, vel ciuilis ? 297. 521. ſeq.
an huic privilegio renunciari poſſit ? 302. 530.
an eo gaudeant omnes clerici etiam depoſiti, et ſuſpenſi ? - - - 304. 533. ſeq.
num in eo tantum caſu, quo rei ſunt ? 305. 536.
an in actionibus realibus ? - - 306. 537.
an in perſonalibus ? - - - - 306. 538.
an ea quoque gaudeant clericorum famuli ? 305. 535.
Imperantes an poſſint conſtituere ferias humanas ? - - - 338. 607.
Imperator quomodo conſecretur, et an haec conſecratio imprimat characterem indelebilem ? - - - - - 106. 190.
an quoad proteſtantes negligentiam ſupplere poſſit ? - - - - - 211. 366.
Indiciae quid ſint ? - - - - - 257. 445.
Inſpiratio diuina in electionihus epiſcoporum quid, quid quaſi inſpiratio diuina ? 90. 161.
Inſtrumenta quid ſint ? - - - - 398. 744.
quid publica, quid quaſi publica ? 398. 745.
quis eorum vis, et effectus ? 399. 746. ſeq.
quid priuata ? - - - 399. 748.
an debeant eſſe vera ? - - 400. 749.
eorum veritas an in actis publicis ſit praeſumenda ? - - - - 400. 750.
quando in priuatis ? - - - 400. 751.
eorum falſitas vnde agnoſcatur ? - 401. 752.
eorum editio an ſit petenda ? - 402. 755.
Interpoſitio adpellationis quid ſit, an debeat fieri in, vel extra iudicium ? - 425. 811.

intra

pag. §.
intra quale tempus? - - 426. 812.
an de ea rite facta iudici ſuperiori, fides fieri debeat? - - - 426. 813.
quae in ea obſeruanda? - - - 426. 814. ſeq.
Interrogatoria quid? vid. *teſtis. probatio.* 393. 732.
Interſtitia in ordinibus conferendis an ſint obſeruanda? - - - 90. 161.
an in his diſpenſari poſſit? - - 91. 162.
Interuentores quid ſint, quae eorum olim in electionibus epiſcoporum fuerint munia? - - - - - - 169. 294.
Introductio adpellationis quid ſit, et quid in ea obſeruandum? - - - 426. 814. ſeq.
Irregularitas quid? - - - - - 73. 125.
quotuplex ſit? - - - - 74. 126. ſeq.
an ſit iuris, vel facti? - - 74. 128.
quos effectus producat? - - - 75. 129.
qualis ignorantia ab ea excuſet? 75. 130.
an tollatur diſpenſatione? - - 76. 131.
an quoque per profeſſionem religioſam? 76. 132.
Irregulares ex defectu qui ſint? - - 77. 133.
qui ex delicto? - - - 81. 142. ſeq.
Iudex quomodo ius dicere debeat? - 42. 66.
eccleſiaſticus an negligentiam iudicis laici ſupplere poſſit? - - - 214. 371. ſeq.
an ſit neceſſarius? - - - - 376. 483.
laicus an negligentiam iudicis eccleſiaſtici ſupplere poſſit? - - - - 215. 375.
quomodo definiatur? - - - 276. 484.
quod eius officium? - - - 277. 485.
quid ordinarius? - - - - 277. 486.
quid delegatus? - - - - 277. 487.
hic a quo conſtituatur? - - 278. 488. ſeq.
quae in delegando qualitates requirantur? 279. 940.
an plures poſſint delegari? - 279 491.
an cauſae delegari poſſint, et quibus modis? - - - - - - 280. 492. ſeq.
quod officium ſpeciale delegati? 281. 494.
quae inter delegatum papae, et ordinarii differentia? - - - - - 281. 495.
an ille quandoque ſolam exemtionem deleget? - - - - - 282. 496.

an

pag. §.
an a delegato ſuperiorem delegantis adpellari poſſit? - - - 282. 497.
officium delegatorum quibus modis exſpiret? - - - - - 283. 498. ſeq.
an remotio ob cauſam ſuſpicionis ſit talis modus? - - - 284. 500.
an de hac condelegati, vel arbitri ſtatuant? - - - - - - 284. 502.
an ſine iurisdictione concipi poſſit? 287. 502.
Iudiciales actus an ceſſent in feriis diuinis? 338. 608. ſeq.
Iudicium ſolenne quid ſit? vid. *proceſſus ſolennis.* - - - 310. 546.
Iura primatum quae? - - - 109. 198.
archiepiſcoporum, ſeu metropolitanorum antiqua quae? - - - 110. 199.
quae hodierna? - - - - 111. 200.
epiſcoporum quot, et quae? - 118. 210. ſeq.
accidentalia primatus rom. pontificis quae? - - - - - - 119. 213.
Iuramentum negotiis adiectum an ſit cauſa extenſas iurisdictionis eccleſiaſticae? 292. 513. ſeq.
dandorum, reſpondendorumque quid ſit? - - - - 331 595.
delatum an ſit acceptandum; aut referendum? - - - - - - 406. 765.
relatum an ſit praeciſe praeſtandum? 406. 766.
quid ſuppletorium, et purgatorium, et quos habeant effectus? - - 406. 767. ſeq.
promiſſorium quid? - - 407. 770.
an promiſſioni inualide adiectum vim habeat? - - - - 408. 771. ſeq.
an eius obligatio poſſit tolli abſolutione? vid. *iusiurandum.* - - - 409. 774.
Iurisdictio epiſcoporum quid contineat? 143. 254.
eccleſiaſtica quid ſit? - - 287. 502.
eſſentialis quid ſit, et qui eius limites? - - - - 288. 503. ſeq.
quid aduentitia, ſeu adquiſita? 288. 505.
quibus modis ea adquirebatur? 289. 506. ſeq.
an clerici in cauſis temporalibus aeque ac laici iurisdictioni ſeculari ſubſint? 294. 518. ſeq.
Ius eccleſiaſticum quomodo definiatur? 17. 22.

trans-

pag. §.
transferendi epiſcopos ad quae iura pontificis pertineat? - - 218.380.ſeq.
ſuum an violentia perſequi ſit licitum? 256. 444.
Iusiurandum quid ſit? - - 403. 758.
quid adſertorium? - - 403. 759.
quid iudiciale, quid extraiudiciale? 404. 760.
qualem vim habeat vtrumque? - - 404. 761.
an cuicumque parti litiganti poſſit deferri? - - - - 404. 762.
an in omnibus caſibus? - - 405. 763.
intra quod tempus? vid. *Iuramentum.* 405. 764.
Iuſtinianus cur populum ab electionibus epiſcoporum excluſerit? - - 169. 293.

L.

Legati romani pontificis in regenda eccleſia officium quodnam habeant? 122. 218.
a latere quid ſint et ad quos mittantur? - - - - 128.229.ſeq.
quae eorum auctoritas? - - 129.231.ſeq.
nati quid ſint, vnde ſic dicti, quae eorum olim, quae hodie poteſtas? 131. 233.
miſſi quid ſint, an quidam eorum etiam gaudeant iurisdictione temporali? 131. 234.
quae horum poteſtas? - - 132. 235.
quomodo in concil. trid. reſtricta ſit? 132. 236.
Laicus an clericum reconuenire poſſit coram iudice laico? - - - 356.645.ſeq.
an adquirere poſſit ius decimarum et quomodo? - - - - 366. 668.
Lectoratus quid ſit, et quis ritus in eius collatione adhibeatur? - - 101. 181.
Legislator an in legibus a ſe latis diſpenſare poſſit? - - - 33. 50.
Leproſi an ſint irregulares? - - - 79. 138.
Lex eccleſiaſtica quid ſit, et quotuplex? 18.23.ſeq.
quae eius proprietates? - - 20. 25.
vniuerſales quis condat? - - 20. 26.
quis particulares? - - 23.30.ſeq.
quodnam earum obiectum et materia? 24.32.ſeq.
an actiones ciuiles ſint obiectum legum eccleſiaſticarum? - - 25. 33.

pag. §.
an et quomodo promulgari debeat vt obliget? 26. 35. ſeq.
Romae ſolum promulgata an obliget? 27. 36.
eccleſiaſtica quos obliget an etiam laicos et principes, an haereticos et infideles? 28. 38.
particularis quosnam obliget, an quoque peregrinos, et exemtos? 29. 40.
an obligent in conſcientia? 29. 41.
an dentur mere poenales? 29. 42.
irritans an quoque ſit prohibens et viciſſim? 30. 43. ſeq.
in praeſumtione fundata an et quomodo obliget. 31. 45.
quot modis ceſſet? 32. 46. ſeq.
Libellus quid ſit? 316. 560.
quid ſolennis, ſeu ſcriptus 316. 561.
quomodo conficiatur? 317. 562.
quid in maiore, quid in minore, quid in concluſione eſſe debeat? 317. 563. ſeq.
an liceat eum emendare aut mutare et quando? 318. 566. ſeq.
Libri ſymbolici eccleſiae catholicae quid ſint, an idem ac ſymbola? 10. 13.
quotuplicis generis ſint, qui publici, qui priuati? 10. 13.
proteſtantium quinam ſint? 15. 19.
reformatorum qui communes, qui ſpeciales? 15. 20.
Lis inter fideles quomodo in primitiua eccleſia fuerit ſopita? 307. 540.
conteſtata quid? vid. *conteſtatio litis.* 327. 587. ſeq.
in litis progreſſu quae ſint notanda? 336. 601.
dilationes quid ſint, et quotuplices? 336. 602. ſeq.
pendens quid ſit? vid. *pendentia litis.* 375. 689.
Literae dimiſſoriae quid, a quo, et cui datae et an neceſſariae? 87. 153.
Locus qualis requiratur ad conferendos ordines? 92. 164. ſeq.
in locis exemtis an epiſcopus poſſit conferre ordines? 92. 165.

pag. §.
pia, et religioſa in quibus aequiparentur minoribus? 251. 436.
Lunatici an ſint irregulares? 78. 135.
Luſitania an gaudeat iure nominandi ad praelaturas eccleſiaſticas. 197. 339.

M.

Magiſtri academiarum an teneantur edere ſolennem fidei profeſſionem? 12. 14.
Maioritas quomodo definiatur? 222. 387.
quod eius fundamentum? 223. 388.
quomodo ordo praecedentiae inſtituatur? 223. 389.
praerogatiua ordinis an exigat, vt clerus ſecularis regularem antecedat? 224. 390. ſeq.
quis ordo in clero regulari obtineat? 225. 392.
an tempus ordinationis proedriam tribuat? 225. 393.
quis praecedentiae ſit iudex? 225. 394.
praerogatiua iuriſdictionis quid exigat? 226. 395.
Metropolitani quae iura olim habuerint? 110. 199.
quae hodie habeant? 111. 200.
quae eorum ſint inſignia? 112. 201. ſeq.
Metus qualis cauſet reſtitutionem in integrum? 248. 431.
quae negotia reddat ipſo iure nulla, et qualis? 248. 431.
Miniſtri cauſarum criminalium an ſint irregulares? 77. 134.
Minor aetas an ſit iuſta cauſa reſtitutionis in integrum? 250. 435.
quinam eis aequiparentur? 251. 436.
Minoriſta an debeat intelligere linguam latinam? 100. 179.
Monaſteria quando ſe a iurisdictione epiſcoporum eximere inceperint? 127. 347. ſeq.
Morbo comitiali laborantes an ſint irregulares? 79. 136.
Muti an ſint irregulares? 78. 136.
Mutilantes an ſint irregulares? 77. 134.
82. 144.

pag. §.
Myſterium SS. Trinitatis an recte explicetur in ſymbolo S. Athanaſii? - - 8. 10.

N.

Nati ex coniunctione ſacerdotis, aut religioſi cum vxore an ſint irregulares? 79. 133.
Negligentia quomodo committatur ratione collationis beneficiorum? - - 206. 356. ſeq.
quomodo ratione temporis? - - 207. 359.
ad quem hoc elapſo ius prouidendi deuoluatur? - - - 207. 360.
quid autem, ſi iuſtum impedimentum vel facti, vel iuris probetur? - - 208. 361.
quomodo ratione modi prouidendi committatur? - - - 208. 362.
an hoc caſu deuolutioni ſit locus? 209. 363.
hac facta quantum temporis illi concedatur, ad quem facta eſt deuolutio? 209. 364.
an negligens poſſit purgare moram? 210. 365.
an papae in Germania aliquando ſuppleatur? - - - 210. 365.
quomodo definiatur? - - 211. 367.
an archiepiſcopus a ſuffraganeo in adminiſtranda iuſtitia contentioſa commiſſam in prima inſtantia ſupplere poſſit? 212. 368. ſeq.
iudicis laici an a iudice eccleſiaſtico ſuppleri poſſit, et viciſſim? - - 214. 371. ſeq.
an recurſus ad principem omnibus pateat? - - - 216. 376.
an iudicis laici cauſa fuerit extenſionis iurisdictionis eccleſiaſticae? - - 291. 512.
Neophyti an ſint irregulares? - - 77. 133.
Nomina epiſcoporum antiqua quae fuerint? 117. 209.
Nominationis iure ad praelaturas eccleſiaſticas quae regna vtantur? - - 197. 339. ſeq.

O.

Obedientia quomodo definiatur? - - 222. 387.
Obligatio legis quando incipiat? - - 27. 37.
Occidentes quinam ſint irregulares? 77. 134.
an etiam illi, qui bello defenſiuo iuſto occidunt? - - - 82. 144.

Ocu-

pag. §.

Oculo carentes an ſint irregulares? . 79. 137.
Officium epiſcoporum in quo conſiſtat? 144. 256.
Ordinibus initiandi an edere teneantur ſollennem fidei profeſſionem? - - 11. 15.
Ordines male ſuſcipientes, vel exercentes,
an ſint irregulares? - - - - 81. 143.
iis initiandi an edere teneantur ſolennem fidei profeſſionem? - - - 11. 15.
religioſi a quo debeant adprobari? 121. 217.
Ordo quid ſit, quis eius miniſter? vid. *epiſcopus.* - - - - - 83. 145.
quis miniſter extraordinarius? 86. 151. ſeq.
quis poſſit conferre minores? 87. 155.
quis maiores? - - - - 88. 156.
quale tempus ad ſuſcipiendos ordines minores ſtatutum? - - - 88. 157. ſeq.
quale ad maiores? - . 89. 158. ſeq.
qualia interſtitia temporum ſint obſeruanda? - - - - - - 90. 161.
an in his poſſit diſpenſari? - - 91. 162.
an licita ſit ſuſceptio per ſaltum? 91. 163.
in quo loco conferri debeant? 92. 164. ſeq.
an in eccleſiis exemtis? - - - 92. 165.
quot, et quae examina eos praecedere debeant? - - - - 94. 168.
an quilibet ſubire debeat haec examina? 95. 171.
quae poena omiſſionis ſecundi examinis? 96. 172.
quid ad hoc examen ſecundum pertineat? 97. 174. ſeq.
in quo conueniat cum Baptiſmo, et Confirmatione? - - 99. 176.
prima tonſura quid ſit? - - 99. 177.
quis in eius collatione ritus? - 100. 178.
minores ordines quid ſint, quae eorum requiſita? - - - 100. 179.
quid oſtiariatus, quid in eius collatione traditur ordinando? - - 101. 180.
quid Lectoratus, quis eius ritus? 101. 181.
quid Exorciſtatus, quod huius munus? 102. 182.
quid Acolythatus, quae in eius collatione ordinando traduntur? - 102. 183.
Subdiaconatus quid, quis huius ritus, quae ad eum aetas requiritur? 102. 184.

pag. §.

Diaconatus quid, quis huius ritus, quae aetas requiſita, vbi conferendus? 103. 185

Presbyteratus quid, quis ritus, quae aetas? 104. 186. ſeq.

an imperatores et reges per vnctionem aliquam poteſtatem ſpiritualem adquirant, et in qua parte ungantur? 106. 190.

Epiſcopatus an a presbyteratu ſit diſtinctus? 106. 191. 118. 211.

quomodo definiatur? 107. 192.

eius qui ſint gradus? 107. 193.

quis primum gradum teneat? 108. 194.

quis ſecundum, et quot olim fuerint patriarchae, quot nunc? 108. 195. ſeq.

quae eorum iura? 110. 197.

qui ſint primates, et quae eorum iura? 109. 198.

qui archiepiſcopi, ſeu metropolitani, quae eorum iura olim, et quae hodie? 110. 199 ſeq.

archiepiſcopi, et epiſcopi Germaniae catholicae hodiernae qui ſint? 111. 200.

quae eorum inſignia? vid. *pallium, crux.* 112. 201. ſeq.

epiſcoporum tituli antiqui qui ſint? 117. 209.

quae eorum iura? 118. 210. ſeq.

qui ordo requiritur in promouendis ad gradus hierachicos? 164. 286.

eius praerogatiua quoad clerum ſecularem, et regularem quid exigat? 224. 390. ſeq.

Ordo cognitionum quid ſit? 359. 651.

quae eius regulae? 359 652. ſeq.

quae maxime ſeruari debeat in petitorio, et poſſeſſorio, et quid haec ſint? 361. 657.

an haec cumulari poſſint? 361. 658. ſeq.

qui huius cumulationis effectus? 362. 668. ſeq.

Oſtiariatus quid ſit, et quid in eius collatione ordinando tradatur? 101. 180.

P.

Pactum quid ſit, an ex omni oriatur obligatio? 243. 421. ſeq.

quae de pactis ſint principia iuris canonici? 243. 423.

quae iuris naturalis, quae ciuilis? 244. 424. ſeq.

quae

pag. §.
quae ſtatus eccleſiae? . . . . . . 245. 426.
quae ex his principiis corollaria deducantur? . . . . . 245. 427. ſeq.
Pallium quid ſit? . . . . . . 112. 201.
quis concedat, a quibus, et quomodo petendum, quae formula in eius traditione adhibeatur? . . . . 113. 202.
an hodie etiam gratis detur? . . . 113. 203. ſeq.
quae munia ante, quae poſt acceptum pallium obire liceat? . . . . 114. 205.
an eius effectus ſint ciuiles? . . . 115. 206.
quibus temporibus eo vti liceat? . . 116. 207.
Papa an ſolennem fidei profeſſionem edere teneatur? . . . . . . 13. 17.
an poſſit leges eccleſiaſticas vniuerſales condere, et quando habeant pleniſſimum robur? . . . . . . 20. 26.
poteſtas eius, in quo conſiſtat? . . . 59. 99. ſeq.
qualem gradum teneat in hierarchia eccleſiaſtica? . . . . . . 108. 154.
in quo conſiſtat eius iuriſdictio quoad epiſcopos? . . . . . . 120. 214.
an habeat ius admittendi epiſcoporum ceſſiones, et reſignationes, eos deponendi et erigendi nouos epiſcopatus? 120. 215.
an ius beatificandi, et canonizandi? 121. 216.
an ius probandi ordines religioſos? . 121. 217.
quinam ei adſiſtant in regenda eccleſia? 122. 218.
quae in eius electione ſpecialia occurrant? . . . . . . 190. 327.
eius negligentia an in Germania ſuppleatur? . . . . . . 210. 365.
in quo conſiſtant eius iura aduentitia? 218. 380. ſeq.
Paralitici an ſint irregulares. . . . 79. 138.
Parochi an epiſcopum adiuuent in regenda dioeceſi? . . . . . . 160. 279.
Patriarchae quem gradum in hierarchia eccleſiaſtica teneant, quot olim fuerint, quot hodie? . . . . . 108. 195. ſeq.
quae eorum iura? . . . . . 109. 197.
Pax quomodo definiatur? . . . . 257. 445.
canonica quid ſit? . . . . . 260. 451.

pag. §.
Peccatum an ad extenſionem iuriſdictionis eccleſiaſticae quid contribuerit? 289. 507.
an ad denunciationem euangelicam? 290. 508. ſeq.
Pendentia litis quid ſit? 375. 689.
an ea durante aliqua innouatio licita ſit? 375. 690. ſeq.
an etiam ſequeſtratio ſit prohibita? 377. 694. ſeq.
Petitorium quid ſit, quid in eo ſeruari praecipue debeat? 361. 657.
an cumulari poſſit cum poſſeſſorio? 361. 658. ſeq.
qui huius cumulationis effectus? 362. 660. ſeq.
Pigmaei an ſint irregulares? 79. 138.
Poena quae ſit ſtatuta in epiſcopum alienum ordinantem absque litteris dimiſſoriis? 87. 154.
quae ſit ſtatuta in ordinantes absque praeuiis examinibus? 96. 172.
contumaciae quae publica, quae priuata? 324. 579. ſeq.
vt poenae priuatae locus ſit, an opus ſit cauſae cognitione? 325. 582.
quae decernatur in contumaces in realibus iudiciis? 326. 583. ſeq.
an etiam in perſonalibus? 327. 585.
an non rigor iſte iure noſtro moderatus ſit? 327. 586.
Poſſeſſio quieta quid ſit? vid. *praeſcriptio.* 367. 672. ſeq.
Poſſeſſorium quid ſit? quid in eo maxime ſeruandum ſit? an cumulari poſſit cum petitorio? 361. 657. ſeq.
Poſtulare in iudicio quid ſit? 267. 466.
Poſtulatio quid ſit? 191. 328.
an eodem modo ac electio peragenda? 192. 329.
an liceat in ea incertis votorum formulis vti. 192. 330.
an maiora vota in ea ſufficiant? 193. 331.
apud quem interponi debeat? 193. 332.
an hic debeat admittere? 194. 333. ſeq.
quisnam admiſſae effectus? 195. 335.
quinam poſtulari non poſſint, et quinam poſſint? 195. 336. ſeq.

ſim-

pag. §.
ſimplex quid ſit? - - 197. 338.
Poteſtas eccleſiaſtica quomodo conferatur? 166.288.ſeq.
epiſcoporum in regendis ſuis, dioeceſibus an ſit vicaria rom. pontificis? 133. 238.
an ſit reſtricta ad propriam dioeceſim, vel an ſe ad alias extendat? 134.239.ſeq.
an perſonas tantum, an quoque res eccleſiaſticas in ſe comprehendat? 135. 241.
quis huius vſus rectus? - - 141. 250.
Praedicatio verbi diuini ad quem pertineat? - - - - 139. 247.
an etiam aliis committi poſſit? 140. 248.
Praelati an teneantur edere ſolennem fidei profeſſionem? 12. 15.
Praeſcriptio quid ſit, quid adquiſitiua, quid extinctiua? - - 265. 666.
quae eius requiſita? - - 365.667.ſeq.
qui poſſeſſionis capax non eſt, an poſſit praeſcribere? - - - 366. 668.
an res vitioſa praeſcribi poſſit? 366. 669.
an plus praeſcriptione adquiri poſſit, quam poſſeſſum eſt? - - 366. 669.
an quis praeſcribere poſſit, qui alieno nomine rem poſſidet? - - 366. 669.
quid bona, quid mala fides in praeſcriptione praeſtet? - 367. 670.
an requiratur iuſtus titulus? - - 367. 671.
quid ſi poſſeſſio quieta et continua aliquibus ex cauſis interrumpatur? 367.672.ſeq.
quale tempus contra eccleſiam olim, quale hodie, quale contra eccleſiam romanam ad praeſcribendum definitum ſit? - - - 368. 674.
extinctiua quale habeat fundamentum et quomodo repellatur? - - 369. 675.
quae ex ea corollaria deducantur? 369.676.ſeq.
in quibus caſibus non habeat locum? 370. 678.
an in his non ſaltem immemorialis locum habeat? - - - 371. 680.
Praeſumtio quid ſit? - - 412. 782.
iuris quid, quid de iure? - - 412. 783.
hominis quid? - - - 413. 785.

pag. §.
quid propria, quid impropria? 354. 640.
an conueniat cum conuentione? 355. 641.
quid ſi proponatur ante litem conteſtatam? 355. 642.
an ei locus ſit coram iudice delegato petito? 355. 643.
an etiam coram arbitro, et iudice adpellationis? 356. 644.
an laicus clericum reconuenire poſſit coram iudice laico? 356. 645. ſeq
quomodo argumenta contraria ſoluantur? 357. 648. ſeq.
in quibus cauſis fieri poſſit, in quibus non? 358. 650.
Recurſus ad principem num omnibus pateat? 216. 376.
Reformati quos ſymbolicos libros habeant? 15. 20.
Reges Germaniae quomodo conſecrentur, et an adquirant characterem indelebilem? vid. *unctio.* 106. 190.
Regulae quot, et quae circa exemtiones obſeruandae ſint? 238. 415. ſeq.
quae in litis conteſtatione? 332. 598.
Religioſi ordines a quo debeant adprobari? 121 217.
Remedium ſpolii quid ſit? 371. 680.
quid de can. 3. III. q. I. dicendum? vid. *ſpolium.* 371. 681
Renunciatio quid ſit? 201. 347.
quid ſimplex, quid qualificata, an vna harum ſit licita? 202. 348. ſeq.
an nunquam permitti poſſit? 203. 350.
an ſine ſuperioris auctoritate facta valeat? 203 351.
quinam praeterea conſentire debeat? 204. 352.
quomodo fieri debeat? 204. 352.
an ſub conditione, aut in fauorem tertii reſeruata penſione aut ſaluo regreſſu facta valeat? 205. 354.
quis admiſſae renunciationis effectus? 206. 353.
an renuncians ad beneficium renunciatum reuertere poſſit? 206. 355.
Reprobatio quid ſit? 386. 715.

	pag.	§.
quotuplex ſit? - - -	389.	721.
Res eccleſiaſticae quotupliciter conſiderentur? - - -	241.419.ſeq.	
iudicata, quid ſit, et an inter partes vim legis habeat? -	416.793.ſeq.	
Reſcripta quomodo definiantur?	43.	69.
quae eorum ethymologia?	44	70.
quae origo? - -	44.	71.
ſecundum, vel contra, vel praeter ius quid ſint? - -	45.	72.
abſoluta, conditionata, diſiunctiua quid?	45.	73.
excitatoria, reſtitutoria, adtributoria? quid? - - -	45	74.
quomodo dari ſoleant? - -	46.	75.
gratiae iuſtitiae mixta quid ſint?	46.	76.
gratiae, quomodo expediantur?	47.	77.
a quibus dentur, et impetrari poſſint?	48. 78. ſeq.	
an etiam pro aliis quis ea petere poſſit?	48.	80.
an clauſula haec: *ſi preces veritate nitantur*, iis etiam non inſerta tacite tamen inſit? - - -	51.	85.
an in iis locus ſit exceptioni ſub-et obreptionis? - - -	52.	87.
quomodo ob-et ſubreptio contingat?	52.	88.
ob-vel ſubreptione doloſe obtenta an irritentur? - - -	53.	89.
an culpoſe obtenta? - -	53.	90.
an debeant eſſe authentice, et legaliter declarata? - -	54.	91.
quaenam ſint notae falſitatis? -	55.	92.
an ſint ſtrictae interpretationis?	56.	94.
quando obligent? - -	57.	95.
an ad duos diuerſos iudices mitti poſſint?	57.	96.
ex poteſtate rom. pontificis quae ſequantur regulae? - - - -	58. 98. ſeq.	
quando exſpirent? - -	60.	101.
Reſignationes epiſcoporum a quo admitti debeant? vid. *renunciatio.*	120.	215.
Reſtitutio in integrum quid ſit?	247.	429.
quae ex ea axiomata fluant?	247.	430.
quae eius cauſae	248. 431. ſeq.	

intra

pag. §.
quot ad plenam probationem requirantur? - - - - - - 391. 726.
an ſufficiat vnus? - - - 392. 727.
quae forma probationis per teſtes? 392.728.ſeq.
interrogatoria pro iis quid? - - - 393. 732.
productio eorum intra terminum quid? 394. 733.
examen ſubſidiarium quid? - - - 394.734.ſeq.
rotulus quid? - - - - - 395. 736.
quid rotuli publicatio? - - 395. 737.
hoc publicato an liceat nouos producere? - - - - - - 395. 738.
an reprobatio tunc locum habeat? 396. 739.
an ſaltem ſuper nouis articulis? 396. 740.
ad teſtimonium ferendum an cogi poſſint? 396. 741.
quomodo id fiat? - - - - 397. 742.
qui cogi non poſſint? - - 397. 743.
examen ad futuram rei memoriam quid ſit? - - - - - - - 334. 600.
Titulus menſae quid ſit, an neceſſarius? 97.174.ſeq.
qualis ad praeſcriptionem requiratur? 367. 671.
Tonſura prima quid ſit? - - - 99. 177.
quis in eius collatione ritus? - 100. 178.
Transactio quomodo definiatur? - 254. 440.
quae ex hac definitione corollaria deducantur? - - - - - - 255.441.ſeq.
Translatio quid ſit, et quae complectatur, an ſit licita? - - - 217.377.ſeq.
an non ſaltem ob vtilitatem, aut neceſſitatem permiſſa? - - - - - 218. 379.
cui competat ius transferendi, et ad quae iura referatur? - - 218.380.ſeq.
an ad eam transferendi conſenſus requiratur? - - - - - 220. 383.
an non aliquando inuitus transferri poſſit? - - - - - - 220. 384.
Translocatio quomodo definiatur, et in quo a translatione differat? - 221. 385.
Treuga quid ſit? - - - - - - 258. 447.
Tridentinum concilium quomodo diſpenſationes permiſerit? - - - 34. 52.
quas poenas ſtatuerit in ordinantes absque literis dimiſſoriis? - - 87. 154.

	pag.	§.
quas in ordinantes absque praeuiis examinibus?	95.171.ſeq.	
quomodo reſtrinxerit poteſtatem legatorum?	132.	236.
quae ſpecialiter in electionibus abbatiſſarum ſtatuerit?	189.	326.
quomodo exemtiones monachorum limitauerit?	233.407.ſeq.	
quomodo exemtiones capitulorum?	236.410.ſeq.	
quomodo perſonarum ſingularum?	237.	413.
qualem poteſtatem epiſcopis in exemtos conceſſerit?	338.	414.

V.

Verbum diuinum a quo praedicari debeat?	139.	247.
an id etiam aliis committi poſſit?	140.	248.
Vicarii epiſcoporum in actibus ordinis quinam ſint, quis eorum origo?	146.	258.
quae ſint eorum officia?	147.	259.
quis ſtatus modernus?	147.	260.
chorepiſcopi qui ſint, an epiſcopatus ordine inſigniti, quae illorum poteſtas, quando, et quare ſint abrogati?	148.	261.
ſuffraganeus quid ſit, et quis eorum hodie in Germania vſus?	149.	262.
quinam ſint in actibus iurisdictionis, quid ſint, et quare vicarii nati adpellentur?	149.	263.
quae eorum fuerit poteſtas?	150.	264.
quis ſtatus eorum modernus?	151.	265.
Vicarii generales, ſeu officiales quid ſint, quando inceperint?	152.	266.
quae eorum ſit poteſtas?	152.	267.
quibus circumſcripta limitibus?	153.	268.
eorum iurisdictio an delegata ſit, an ordinaria?	154.	269.
quae qualitates in iis requirantur?	155.	270.
poteſtas eorum quando ceſſet?	155.	271.
in temporalibus qui ſint?	156.	272.
perpetui qui ſint, et quare ſic dicti?	160.280.ſeq.	
Violentia an quis ius ſuum perſequi poſſit?	256.	444.

pag. §.
quare canones bellis priuatis treugas, et paces praeſcribunt? - - 257. 245. ſeq.
quae horum canonum origo? 258. 458. ſeq.
Vnctio ſacra quid ſit? - - - - 99. 176.
an imperatoribus, et regibus aliquam poteſtatem ſpiritualem tribuat, vel characterem indelebilem imprimat et in qua parte corporis adhibeatur? 106. 190.
Vnio epiſcopatuum a quo fieri debeat? 120. 215.
Vſurarii an ſint irregulares? - - 81. 142.

Errata.					*Lege.*
Pag.	Lin.				
61.	13.	CHI.	—	—	CIII.
66.	1.	tolerania.	—	—	tolerantia.
99.	5.	gradum.	—	—	graduum.
105.	5.	Sanɑifiecntur.	—	—	Sanctificentur.
125.	23.	dignitatas.	—	—	dignitas.
172.	1.	epiſcpoos.	—	—	epiſcopos.
203.	22.	bene fici.	—	—	beneficii.
206.	18.	ſcde.	—	—	ſede.
258.	ult.	YHLLIPP.	—	—	PHILIPP.
265.	2.	diſenſus.	—	—	diſſenſus.
267.	27.	romouentur.	—	—	remouentur.
275.	10.	nanſciſcatur.	—	—	nanciſcatur.
276.	23.	ECCLESIASIASTICUS.	—		ECCLESIASTICUS.
279.	11.	ſuſcipione.	—	—	ſuſpicione
280.	13.	diſtitutus.	—	—	deſtitutus.
303.	13.	donum.	—	—	domum.
384.	12.	habere.	—	—	haberi.
410.	13.	DCCXXVII.	—	—	DCCLXXVII.
414.	3.	DCCXXXVII.	—	—	DCCLXXXVII.
414.	23.	DCCXXXVIII.	—	—	DCCLXXXVIII.
415.	4.	DCCXXXIX.	—	—	DCCLXXXIX.
418.	23.	iudicatum.	—	—	iudicatam.

Reliqua Lectorum beneuolentia ſupplebit.

Stanford University Libraries
3 6105 012 822 610

BV
761
.R5
1776
v.2

	DATE DUE		

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305